

EUROPA

PENTRU
CLASA II-A SECUNDARĂ
DE

N. PANDELEA

Profesor la Liceul Matei Basarab

Aprobată de Ministerul Instrucției cu No. 452 din 24 Iulie 1929

EDIȚIA I

Tipărită în 5000 exemplare

EDIT. LIBR. «UNIVERSALA» ALCALAY & Co.

27 — CALEA VICTORIEI — 27

1929—1979

EXTRAS
din
Catalogul General
al
Bibliotecii pentru toți

Publicație Enciclopedică
de Popularizare

Au apărut până azi 1200 numere

Caragiale I. L. Din operele acestui neîntrecut maestru al condelului au apărut:

Schițe ușoare. Cele mai strălucite pagini ale acestui autor. Oricine va râde ori de câte ori va citi aceste satire și fragmente: Un pedagog de școală nouă. Reforma Benemerentii, etc.

• Notițe literare: Câteva păreri. Politică și cultură. Saloanele noastre. Solicitudine de Sireni.

Castelul Iulia Hașd

• Păcat; O făclie din
nuvele și schițe. Po-
toare

Carai van Virgil, Al. mai

Carlyle. Muncă, Sincer

din englezește de C.

Carmen Sylva. De prin

gende cu privire la

de pe Valea Prah

într'un alt al ei și p

Cazaban Al. Oameni cum

vele și schițe

Cehov A. Farmacist. Nu

• Nuvele

Cervantes. Don Quijote.

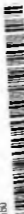
58

Costul fie-cărui număr Lei 7.-

Cereți Catalogul general care
Edit. Libr. „UNIVERSALA” Al

Biblioteca Centrală

L142631160

Biblioteca Centrală Universitară - Sibiu

stre:
rești

EUROPA

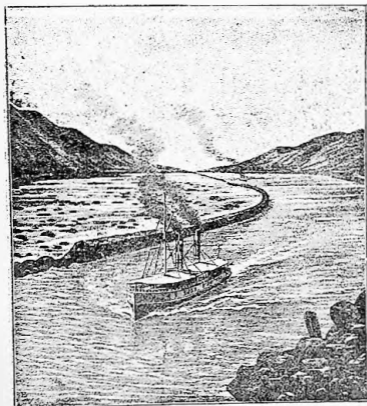
PENTRU CLASA II-a SECUNDARA

DE

N. PANDELEA

PROFESOR LA LICEUL MATEI BASARAB

Aprobată de Ministerul Instrucției cu No. 482 din 24 Iulie 1929

UNEDITIA I-a
Tipărită în 5000 ex.
INVENTARIAT 1930

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI „UNIVERSALA”, ALCALAY & Co.
No. 27, Calea Victoriei, No. 27

1929—1930

INVENTAR
7077

INV. nr. 53.325/1978

Tipografia «ROMÂNIA NOUĂ», București, Uranus, 79

EUROPA

AȘEZARE.

Europa face parte, împreună cu Asia și America de Nord, din continentele nordice. Ea se întinde :

a) *In latitudine* pe 36 și anume: **dela insula Creta. 35, până la Capul Nord din insula Magero, 71.** Cum un grad de latitudine are 111 km, 111 m. Europa se întinde de la N la S pe o distanță de aproximativ 4.000 km.

b) *In longitudine.* Pentru măsurarea longitudinei nu avem o linie fixă, cum avem ecuatorul la latitudine. Unele hărți iau ca bază meridianul, care trece prin Londra, altele pe cel din Paris. Socolind ca prim meridian pe cel din Londra, Europa se întinde **dela meridianul 10 la V de Londra până la meridianul 65 la E și anume: dela insula Valentia la S V Irlandei până la gura fluviului Kara, pe țărmul Oceanului înghețat.** Dacă nu ținem seamă de insule, capătul cel mai de Vest al Europei este capul Roca, la N de gura fluviului Tago.

În total, pe 75 longitudine. Cum un grad de longitudine nu are în km aceeași valoare peste tot, deoarece cercurile paralele sunt din ce în ce mai scurte spre Poli, Europa se întinde **dela V la E, mergând pe paralelul 45, pe aproximativ 5.000 km.** Distanța aceasta este mai mare ca dela țărmul

de V al Europei până la cel de E al Americii de N: primul cablu submarin pus între Europa și America, dela insula Valentia până la insula Terra Nova, are ceva mai mult de 3.000 de km.

Urmările așezării în latitudine. De spațiul, mai mare sau mai mic, pe care-l ocupă un continent dela N la S, între Pol și Ecuator, atârână clima lui. Cum Europa începe la S abia la 35, rezultă, că acest continent e departe de amândouă cercurile paralele cu clima neprielnică :

a) *De Ecuator* : cu 35° — 3.600 km. Europa e ferită, deci, de căldura excesivă și umedă a ținuturilor ecuatoriale, unde omul e moleșit și boaleac.

b) *De Tropic* : cu 12° — 1.400 km. E ferită, prin urmare, și de arșița uscată a ținuturilor tropicale, care dă naștere la pustiiile de nisip, ca Sahara, Mexic, unde omul nu poate trăi, din cauza secetei.

Dar și la N Europa are o așezare prielnică : Cercul polar trece pela $66\frac{1}{2}$. Rezultă, deci, că acest continent se întinde dincolo de cercul polar numai cu $4\frac{1}{2}$ — 500 km. Un ținut numai de 500 km cade în clima polară. Cum Europa este îngustă pe latura de N, ținutul înghețat are o suprafață mică, iar din cauza împrejurărilor speciale ale Europei, provocate de curenții marini, acest ținut se reduce la și mai puțin.

Urmările așezării în longitudine. Pământul în mișcarea lui de rotație se învârteste dela V la E. Fiecare punct de pe suprafața lui face deci în 24 ore un cerc de 360°. Intr'o oră un punct se mișcă cu 15° ($360 : 24 = 15$). Capătul de E al Europei vede prin urmare răsăritul soarelui cu 5 ore mai curând decât țărnul Atlanticului. Când în Urali este ora 8 dimineața și copiii intră în școală, Polonezii, Ungurii, Românii se trezesc din somn, iar Englezii, Francezii, Spaniolii dorm încă.

Pentru legăturile internaționale, jumătatea de V a Europei, cea mai harnică și mai productivă, este împărțită în 3 sectoare: Europa orientală, centrală și occidentală. Cea dintâi este cu o oră înainte față de-a doua și cu 2 ore înainte față de-a treia. Românul, care pleacă la Paris, găsește la granița cu Ungaria ceasornicul gării cu o oră în urmă, iar la granița franceză cu două ore în urmă.

Hotarele Europei. Spre N Europa este scăldată de Oceanul Înghețat de N, sau Arctic, la V de Oceanul Atlantic, la S de Marea Mediterană și Munții Caucaz, iar la E de munții Urali, fluviul Ural și Marea Caspică. Hotarul acesta nu e de natură continentală:

a) Un continent este, obișnuil, o insulă foarte mare, înconjurată de toate părțile de oceane:

b) Munții Urali sunt de înălțime potrivită, mai ales pela mijloc;

c) Unele județe din Rusia trec peste Urali, în Asia.

Deaceia, Europa pare o simplă peninsulă a Asiei. Totuși, trebuie să socotim Europa ca un adevărat continent, pentru următoarele motive:

a) Este de 3 ori mai mare în suprafață decât India, cea mai întinsă peninsulă a Asiei;

b) Europa a dat civilizația ei tuturor celorlalte continente.

AȘEZAREA EUROPEI FAȚA DE CELELALTE CONTINENTE NORDICE.

Dintre toate cele trei continente nordice Europa este cea mai bine așezată. Intr'adevăr:

a) *La S:* Asia se întinde până la Ecuator, iar Tropicul trece prin mijlocul Arabiei, N Indiei și S Chinei. Arabia este toată, afară de țărmuri, o cumplită pustielate; India are marea pustie Thar

din N V, iar S Chinei ar fi la fel, dacă n'ar înviora-o musonul. America de N are, deasemenea, o a doua Arabie în Mexic.

b) *La N*: Asia se întinde peste cercul polar cu 120° , deci cu 1.200 km mai la N. Cum, de altă parte, Asia, contrar Europei, se lățește foarte mult pe latura de N pe o distanță de aproape $1200 = 7.500$ km. un ținut imens. aproape jumătate din Europa. este acoperit sub un veșnic lintoliu de gheață. Pozi umblă săptămâni de zile. fără să întâlnești țipenie de om.

În anul 1981 vaporul american *Jeannette*, care voia să ocolească Asia și Europa pela N venind prin strămoșia lui Behring, fu sfărâmat de ghețuri în dreptul gurii flaviului Lena. Marinarii și ofițerii căutară în zadar un sat, unde să se adăpostească. Cei mai mulți, 20 din 33, împreună cu comandantul, pieriră de foame. Acest lucru nu s'a întâmplat niciodată pe țărmul Europei.

America de N se termină cu Oceanul Înghețat la aceeași latitudine ca Europa: la 71° . Cum însă America de N e foarte lată aici, un ținut cu mult mai întins decât în Europa este încremenit sub gheață.

În afară de întinderea și forma continentelor intervine însă și altă cauză mai importantă: curenții marini. În această privință se poate spune cu drept cuvânt, că Europa a fost binecuvântată de Dumnezeu, căci a avut toate norocurile, iar neajunsuri niciunul.

Asia are pe țărmul de E 2 curenți: unul cald, Kuro-Sivo, care trece pela E Japoniei, îndulcindu-i clima și dându-i ploi bogate; altul rece, Oya-Sivo, pela V Japoniei, căreia-i trimite iarna zăpezi năpraznice și nămeți, încât oamenii circulă prin lunile săpate în zăpadă.

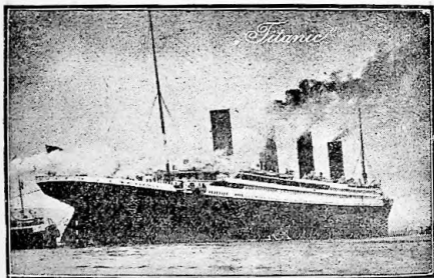
America îndeosebi e și mai oropsită:

Are nu unul, ci 2 curenți reci: al Labradorului,

are 8 luni de iarnă grea, pe când la aceeași latitudine Irlanda și mijlocul Angliei aproape nu cunosc adevărata iarnă:

2. Cară *stoinri uriașe* de gheață, purtându-le până la latitudinea de 45, în dreptul orașului Bordeaux, lucră absolut necunoscut în Europa, unde ghețarii plutitori se opresc dincolo de capul Nord.

Din această cauză vapoarele, care plutesc în apele americane, sunt silit să facă un ocol mare spre S, spre a ieși din calea acestor monștri de gheață. Unul din ei a cauzat, în anul 1913, cea mai grozavă catastrofă maritimă: naufragiul marelui și elegantului vapor englez „Titanic”.

No. 1: *Frumosul și marele vapor englez Titanic, care s'a ciocnit de un ghețar plutitor în dreptul orașului New-York.*

3. *Iovesc în coastă curentul cald* al golfului, care vine dinspre S pe lângă țărmul de E al Americii, silindu-i să se îndrepte spre N E, spre Europa, lipsind astfel pe America de Nord de înrăurirea lui binefăcătoare, tocmai acolo unde are mai multă nevoie.

Insfârșit Europa are parte și de-al treilea mare noroc: Mediterana.

Dintre cele trei mediterane de pe glob cea europeană este, iarăși, cea mai prielnică omului. **Și anume:**

a) Mai întâi întinderea în lungitudine: dela V la E, între strâmtoarea Gibraltar și golful Alexandreta. Mediterana europeană are o lungime de aproximativ 4.000 km. Binefacerile ei se resfrâng deci asupra multor ținuturi:

b) Apoi așezarea în latitudine: Mediterana americană se cuprinde între 10° și 20° ; iar cea asiatică între $0-10^{\circ}$ latitudine sudică, amândouă în zona caldă, deci fără folos pentru țărmuri, cari n'au nevoie de căldura lor.

Mediterana europeană, dimpotrivă, se află între 30 (golful Sirta Mare) și 46 (golful Triest), prin urmare scaldă ținuturi, cari fără căldura ei ar avea o iarnă aspră.

c) Temperatura: Mediteranele asiatică și americană comunică cu oceanele prin strâmtoările foarte numeroase, dintre insule. Aceste strâmtoări sunt foarte largi și adânci. Prin ele vine apa din fund a oceanului, apă foarte rece la mare adâncime. Mediterana europeană comunică însă cu Oceanul Atlantic printr'o singură strâmtoare, Gibraltarul, iar aceasta are două mari însușiri: e îngustă (abia 13 km.) și puțin adâncă (abia vre-o 200 m.). Din această cauză în Mediterana europeană nu intră decât apele dela suprafața Oceanului Atlantic, ape tot calde, așa încât la fundul ei temperatura este unică pe glob: -13° , întimpece mediteranele celelalte au 0° , sau chiar -2° .

TĂRMURILE

Europa este scaldată pe cele 3 laturi, N, V și S, de Oceanul Inghețat, Oceanul Atlantic și Marea Mediterană, care în lungitudine este cât Atlanticul.

a) *Țărmlul Oceanului Inghetat* se întinde, în chip fericit pentru Europa, pe o distanță mică: vre-o 1.500 km numai. Are puține creștături: Marea Albă, gâtuită la V de peninsula Kola. În acest ocean se află, mai la N, în dreptul insulei Magero, arhipelagul Spitzberg, la 80° latitudine.

Aici s'au construit în anii din urmă hoteluri, unde iubitorii de natură vin în timpul verii, dela mari depărtări, să admire frumusețile fiaturilor polare: marea de un verde închis, ghețarii plutitori, soarele, care nu apune timp de mai multe luni, etc.

Mai spre E, în dreptul gurii fluviului Peciora, sunt insulele Novoia Zemlia (Țara Nouă) unde în 1597 olandezul Wilhelm Barenj, unul din marii corăbieri ai aceluși timp, a petrecut pentru întâia oară o iarnă polară, cu o noapte continuă de aproape 4 luni.

b) *Țărmlul Oceanului Atlantic* are o lungime de peste 4.000 km și este foarte creștat: nenumărate golfuri, insule și peninsule îl foarfecă dela capul Nord până la capul Tarifa. Aceste creștături au îngăduit locuitorilor să-și creeze porturi foarte bune, cari le aduc două mari foloase: a) un pescuit foarte îmbelșugat, care-i hrănește acolo unde lipsesc produsele agricole; b) legături foarte dese cu America.

Oceanul Atlantic este, ca orice ocean, foarte adânc. Mările de pe țărmul lui sunt însă, dimpotrivă, foarte puțin adânci: până la 40 m în general; așa este și Marea Baltică și Marea Nordului și Marea Irlandei și canalul Mânecii.

Adâncimea unei mări are, în unele privințe, mare importanță: în timpul războiului din 1914 — 18 submarinele germane se lăssau pe fundul Mării Nordului și pândeau în liniște și siguranță vapoarele dușmane. Dacă Marea Nordului ar fi fost adâncă de cel puțin 100 m, n'ar fi putut săvârși astfel de isprăvi, deoarece submarinele nu se pot coborî mai jos de 50 m.

Mările puțin adânci sunt foarte zbuciumate, fiindcă valurile răscolite de vânturi se izbesc de fund și se înalță atânci și mai sus. Cum vântul de N, care suflă cu putere tot timpul anului, începe cam de pe la 45° spre Pol, iar în timpul iernii devine și mai violent, țărmurile acestea sunt mereu bântuite de furtuni. Aceste furtuni mână spre uscat valuri năprasnice, cari lovesc cu furie țăr-mul și-l destramă. Astfel, în anul 1395 talazurile au rupt un istm dintre Marea Nordului și un lac din Olanda, prefăcându-l în golful Zuidersea. În anul 1825 altă vijelie a rupt țăr-mul de NV al Danemarcei, creând actualul Lim-Fiord, care înainte nu există. Din aceeași cauză, capul Skagen din Nordul Danemarcei este poreclit „Cimitirul Corăbiilor”.

Tot fiindcă marea e puțin adâncă, Englezii și Francezii plănuiesc de câțiva ani să sape un tunel pe sub canalul Mânecii. Atare plan n'ar fi putut trece prin capul nimănui, dacă marea ar avea aici o adâncime de 1.000 m.

Marea Baltică însă, pe lângă adâncimea mică, mai are și o particularitate: este și foarte puțin sărată. Pe la mijlocul ei are abia jumătate cât Marea Nordului, iar în golful Botnic dela N apa e aproape dulce. De aici rezultă două lucruri: Golful Botnic îngheață tun în timpul iernii, iar la strâmtorile daneze sunt curenți foarte puternici, deoarece apa mai ușoară a Mării Baltice trece pe deasupra în Marea Nordului iar apa mai grea a Mării Nordului vine pe dedesubt.

Peninsula Scandinaviei are în Oceanul Atlantic unul din țăr-murile cele mai crestate din lume: dealungul acestui țăr-m se înșiră sute de golfuri, foarte adânci și foarte lungi: vestitele fiorduri norvegience. Unele din ele, ca Hardanger fiord, Sogne fiord, au aproape 180 km lungime (distanța București-Focșani) și adâncime de sute de metri. În

fața fiordurilor sunt stoluri de insule pietroase și înalte, dar mici ca întindere. Dintre acestea, mai important este arhipelagul Lofoten, ceva mai la N de cercul polar.

În dreptul golfului Zuidersea sunt insulele Frizice de V, rămășițe din vechiul istm. rupt în 1395, iar ceva mai la N, dealungul țărmlui de V al peninsulei Iutlanda, insulele frizice de N. La intrarea în Marea Baltică, insulele bogate și populate Fionia și Seeland, iar mai spre E. în dreptul gurii Oderului, insula Rügen.

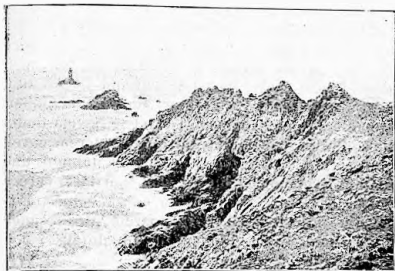
Țărmlurile Angliei sunt tot așa de zîmțuite cași ale peninsulei Scandinavice: de jur împrejur sute de golfuri adânc intrate în uscat și roșuri de insule: Hebride la NV, Orcade la N, Shetland la NE, iar între Shetland și Islanda, ca o punte, la egală distanță, arhipelagul Făr-Oer. Între aceste insule la mijloc, Groenlanda la V și peninsula Scandinavică la E, adâncimea Oceanului Atlantic este excepțional de mică. Aici dar se află un al doilea prag submarin, care are acelaș rezultat ca la Gibraltar: nu lasă apele, foarte reci, din fundul Oceanului înghețat să pătrundă în fundul Oceanului Atlantic.

Colțul de NV al Franței este, deasemenea, foarte zdrențuit: peninsula Bretagne înaintează departe ca un pînten în apele Oceanului, cari, îmbrâncite de vîntul de V, se reped fără încetare asupra uscatului. Asaltul acesta neobosit, vreme de veacuri, a avut acelaș efect cași la golful Zuidersea: istmul, care legă odinioară Anglia de continent, a fost ros și din peninsula Anglia a devenit o insulă.

Capul din NV Franței este cam pe aceeași linie cu capul Land's End (sfârșitul pămîntului), iar canalul Mânecei este mult mai larg la V, unde

valurile izbese cu prima furie, decât la E, unde, între Dover și Calais, distanța e abia de 32 km.

Din această cauză pe aici trec marea innot toți innotătorii de forță: pornind dimineața de pe un țărm, seara ajung la țărmul celălalt.

No. 2; Capul de NV al Franței: roa de valuri se destramă mereu.

La NE Peninsulei Bretagne este un grup de insule mici, dar frumoase, stăpânite de Englezi, deși sunt mai aproape de țărmul Franței: insulele Anglo-Normande.

Vârful de NV al peninsulei Iberice seamănă mult, ca formă, cu peninsula Bretagne. Tot stâncos, cu numeroase golfuri adânci, bățul deosemenea de talazuri puternice. Aici este capul, boțezat de Romani cu același nume cași Land's End: Finister (Finis terrae = sfârșitul pământului).

c) Țărmul Mediteranei a fost cel dintâi cercetat, deoarece primele popoare civilizate aici s-au format: Egiptenii întâi apoi Fenicienii, pe urmă Grecii și Romanii.

Marea Mediterană se deosebește foarte mult de celelalte două, asiatică și americană. Este, mai

întâi, foarte adâncă : între 2.000 și 4.000 de m. Apoi, foarte sărată. Fiind lângă cuptorul Saharei, apa dela suprafață se evaporază foarte mult, așa încât rămâne mult mai sărată decât apa Oceanului. Dacă n'ar fi legată cu Atlanticul, în 500 de ani ar secă, lăsând pe fund un strat de sare de 50 m. Din această cauză la Gibraltar se produce un curent foarte puternic : apele Oceanului, mai ușoare, năvălesc ca un șuvoiu în Mediterana, iar apele acesteia, mai grele, trec pe dedesubt în Atlantic. Acest curent a pricinuit mari neajunsuri popoarelor Mediteranei în vremea când se naviga numai cu corăbiile : neputând înfruntă puterea curentului, corăbiile trebuiau să aștepte săptămâni, uneori luni, până prindeau un vânt mai tare, care le scoleă în Ocean. Din această cauză comerțul pe mare a înflorit întâi la popoarele Mediteranci : la Fenicieni, Greci, Romani în antichitate, iar în evul mediu la Italiani.

Când însă, după 1492, s'a descoperit America, navigația mai deasă s'a mutat pe Atlantic, iar Italianii au pierdut supremația marină, căci nu puteau ieși decât cu greu din Mediterana. Locul lor l-au luat popoarele depe țărmul Atlanticului : Portughezii, Olandezii, Englezii, Francezii.

Fiind formată prin prăbușire, e presărată cu insule. În deosebire însă de Mediteranele asiatică și americană, unde insulele sunt numai pe margine, aici insulele sunt răspândite și prin mijloc. Această împrejurare a ajutat mult navigația : până la descoperirea busolei, marinarii se țineau de țărm, trecând dela o insulă la alta. În Mediterana Europeană însă nu sunt decât 3 locuri mai întinse, unde corăbierul pierde uscatul cudesăvârșire din vedere.

Trecând la cercetarea coastelor însăși, vedem că țărmul european este favorizat, fiind mai cre-

stat decât cel african. Mediterana formează la N o sumă de mări secundare, golfuri, peninsule și insule: golful Leului, Marea Tireniană, după numele celor mai vechi locuitori ai Italiei, Tirenienii; Marea Adriatică, cu golful Triest, apoi golful Tarent la S Italiei; Marea Ionică, după numele Ionienilor, unul din cele 3 triburi grecești, cu golful Patras, prelungit spre E cu golful de Corint: istmul de Corint a fost lăsat în anii din urmă printr'un canal, prefăcând astfel peninsula Moreea în insulă; Marea Egee - Marea Caprelor, după mulțimea de insule văroase, cari din depărtare par printre valurile albastre ca o turmă de capre albe, cu golful Salonic la NE și peninsula Calcitică, o furculiță cu 3 dinți, dintre care cel dela E este Sf. Munte; Marea de Marmara, Marea Neagră și Marea de Azov, cu peninsula Crimeea.

Trecerea dela o mare la alta se face prin strâmtoari înguste, afară de canalul de Otranto, care leagă Adriatica cu Ionica, singurul care e lat (de vre-o 80 km). Incolo strâmtoarile au cel mult câțiva km, sau chiar câteva sute de metri. Cum cele două mări vecine n'au totdeauna aceeași sărătură, se produce acelaș curent ca la strâmtoarile daneze, sau la Gibraltar. Așa e la strâmtoarea Dardanele, între Marea Egee și Marmara, la Bosfor între Marmara și Marea Neagră. Curentul din Dardanele a jucat un rol foarte important în războiul cel mare din 1914-18; apa mării de Marmara fiind mai ușoară decât a Mării Egee, curentul de deasupra vine din Marmara în Marea Egee.

Când flota de războiu engleză și franceză a vrut să pătrundă în Marea de Marmara, spre a bombarda Constantinopolul, Turcii puneau torpile la gura strâmtoării Dardacele, iar curentul le lua și le ducea spre marea Egee, lovind astfel vapoarele de războiu aliate și scufundându-le. Aliații au fost astfel siliți să renunțe la planul de a pătrunde în Marea de Marmara.

Insulele sunt la V mult mai mari decât cele dela E: Balearele (ale Prăștișilor, numite astfel de Romani, deoarece locuitorii lor erau prăștiși meșteri); Corsica și Sardinia, despărțite prin strâmtoarea Bonifacio, Sicilia, despărțită de Italia prin strâmtoarea Messina; dealungul țărmlui de E al Mării Adriatice insulele Iirice, toate inalte, lungue, paralele cu țărmlul și despărțite de el prin canale, lungi ca și insulele; insulele Ionice, în dreptul golfului Patras, printre care mica insulă Itaca, patria șirelului Ulise; marea insulă Creta la S Europei; în Marea Egee insulele Cielade (= în cerc) și Sporade (= înprăștiate).

În colțul de NE al Mediteranii frumoasa insulă Cipru, stăpânită de Englezi, cari de aici supraveghiază cu vapoarele de războiu canalul de Suez.

RELIEFUL.

După cum Europa este mai favorizată decât celelalte continente, prin așezarea pe glob și prin țărmlurile sale, tot așa este și cu relieful. Cele două continente vecine, cu care formează lumea veche, au un relief cu desăvârșire neprielnic.

a) Africa este toată un podiș olova, de vre-o. 1.000 m înălțime, lipsit de șesuri, prin urmare de forma de relief cea mai potrivită pentru nevoile omului (agricultură și pășune);

b) Asia are munți prea înalți și prea multe podișuri: mai mult de jumătate din suprafața totală a Asiei este ocupată numai cu aceste forme de relief.

Astfel: dela țărml Mării Egee pânăla țărml Oceanului Pacific, pe o distanță de peste 10.000 km, podișurile ori au o suprafață prea mare (Iranul, Tibetul, Gobi) ori o înălțime excesivă (Pamirul, Tibetul 5.000 m).

Din cauza înălțimii excesive atât a munților, cât și a podișurilor, trecerea dintr-o parte în alta a Asiei a fost totdeauna foarte anevoioasă. Deaceia civilizația Chinezilor, cu o vechime de câteva mii de ani înainte de Isus Christos, a rămas necunoscută celorlalte popoare și, astfel, n'a ajutat cu nimic la propășirea omenirii.

c) Chiar și față de America de N relieful Europei este mai priincios. Într'adevăr, dacă țărmlul de E al Americii este desmoștenit, din cauză că curentul cald al golfului se depărtează de dânsul, lăsând locul celor doi curenți reci de N, cel puțin țărmlul de V ar fi putut fi mai fericit; curentul Kuro-Sivo se prelinge pe lângă acest țărml, dela strămtoarea lui Behring spre S. Vântul de V, care trece pe deasupra acestui curent, aduce cu dânsul destulă căldură și umezeală. Cum însă nu poate trece peste munți din cauza marelor înălțimi, efectele blagoslovite se simt numai pe țărml și pe povârnișul de V al munților: aici e o climă plăcută ca în Anglia, iar coastele munților sunt înveșmântate cu păduri unice pe glob, de cedri uriași, sequoia giganta, de câte 60 m înălțime și de 10—15 m în diametru.

Dacă munții ar fi mai scunzi, cât Carpații bunăoară, sau, așa înalți cum sunt, ar merge dela V la E, deci perpendicular cu țărmlul, vântul de V ar putea răzbi înăuntru continentului și clima Canadei, cași a peninsulei Alaska, ar fi cutotul alta.

Niciunul din aceste neajunsuri ale reliefului nu se găsește în Europa: ea nu are nici munți prea înalți, nici podișuri ridicate așa de sus. Alpii singuri au înălțimi de peste 4.000 m, iar celelalte șiruri de munți se țin între 2.000 și 3.000 m. Chiar Alpii însă, cutoată semeția lor, au numeroase trecători, prin care circulația se face cu ușurință depe un povârniș pe celălalt: în antichitate Romanii au trecut de atâtea ori dincolo de Alpi, iar în cvl mediu același lucru l-au făcut, în

sens invers, Germanii, cari au și pus stăpânire pe Italia, timp de peste 1.000 de ani.

Pe lângă asta, forma de relief cea mai răspândită în Europa, după cum o arată cea dintâi privire a hărții, este șesul: aproape 3 pătrimi din suprafața Europei sunt ocupate de șesuri. De aceea, dacă am nivela ca pe un aluat munții și podișurile acestor 3 continente, Asia ar avea o înălțime uniformă de 900 m, Africa de 600 m, iar Europa numai de 300 m.

În ce privește origina formelor de relief, putem împărți Europa în două jumătăți printr'o linie, dela gura Vistulei la gura Nistrului.

Jumătatea de E este un șes cu o origină unică pe glob: a ieșit deodată așa, sub formă de șes, din fundul oceanului străvechiu, și astfel a rămas până astăzi. Jumătatea de V, dimpotrivă, s'a format treptat, prin armare din bucăți.

În jumătatea aceasta de V, găsim:

No. 3: *Munții vechi din N Angliei*: pe lângă mica înălțime, se observă formele turtite, fără piscuri.

a) Mai întâi, un șir de munți foarte vechi în partea de N a Europei: Alpii Scandinavici, care se continuă cu munții din insulele Shetland, Orcade, Hebride, cu munții din Scoția, din Țara Galilor și Peninii din Anglia. Fiind așa de bătrâni, vânturile, ploile, apele curgătoare și ghetarii i-au ros și i-au netezit. În Anglia acești munți abia au 1.000 m. ba adesea și mai puțin. Vârfuri ascuțite n'au deloc: peste tot cocoșe și plaiuri. În Alpii Scandinavici sunt și înălțimi ceva mai mari: un masiv are chiar 2.500 m. Totuși relieful obișnuit este între 1.500 — 2.000 m. iar numirea obișnuită a munților este cu field = plai. Dacă aici se găsesse înălțimi ceva mai mari decât în Anglia, cauza este mantia de gheață, care, la această latitudine, mai nordică, acopere munții, ocrotindu-i astfel în parte împotriva vântului și ploii.

b) Câteva masive vechi, prin mijlocul Europei, începând din peninsula Bretagne, podișul central al Franței, munții Vosgi și Pădurea Neagră deoparte și deallă a Rinului, podișul Ardeni din Belgia, Jura la hotarul dintre Franța și Elveția, podișul Renan, munții Harz dintre Vesper și Elba și munții, care înconjoară de 3 părți podișul Boemiei: pădurea Boemiei la V. Metalici, la N și Sudeții la E.

Toate aceste masive au înălțime între 1.000 și 2.000 m. ceva mai mult decât cele dela N, dar mult mai scunzi decât munții tineri dela S. Formelor, deasemenea, este caracteristică: cocoșe turțite, ba chiar plaiuri, cum se vede mai ales în munții Harz.

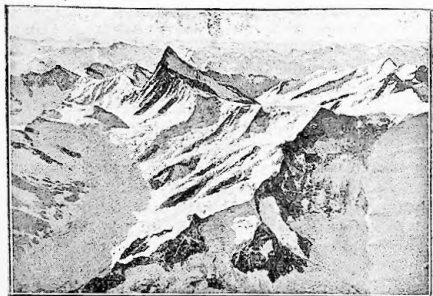
c) **Insfârșit**, la S, o ghirlandă de munți tineri, născuți din prăbușirea Mediteranei.

Acești munți formează 2 inele închise, lipite unul de altul și înconjurând strâns cele două bazine

de V și de E ale Mediteranei. Inelul de V începe din colțul de NV al Africii, din dreptul insulelor Canare : munții Atlas, cu înălțimi de 4.500 m, îndreptându-se spre NE până la capul Bon. De aici se continuă prin munții Siciliei, apoi prin Apenini, prin Alpii dela N Italiei, prin Pirinei dintre Franța și Spania, iar prin Siera Nevada din SE Spaniei se leagă din nou cu munții Atlas, complectând astfel inelul de V. Al doilea inel, cel de E, pornește din colțul de NE al Italiei, cu Alpii răsăriteni, care se întind până la Viena, aceștia se continuă prin șirul Carpaților, care descrie o jumătate de cerc: mai întâi spre E, apoi spre S, pe urmă spre V și iarăș spre S, ajungând din nou la Dunăre, la Porțile de Fier. Carpații se prelungesc dincolo de Dunăre spre S, apoi spre E, prin munții Balcani, până la țarmul Mării Negre, iar dincolo de Marea Neagră prin munții Iaila, din Crincea. Tot din colțul de NE al Italiei pleacă o altă ramură a Alpilor, dealungul țarmului de E al Adriaticii; Alpii Dinarici. Aceștia se îndreaptă spre SE, apoi, sub numele de Munții Pindului, direct spre S, până la capul Matapan, dela S peninsulei Moreca. Din munții Pindului se desfac numeroase ramuri spre E; cea mai importantă este masivul impunător Olimpul, de aproape 3.000 m, la E golfului Salonic. Fiind așa de mare, văzut mai ales de pe mare și acoperit iarna cu zăpadă, Grecii cei vechi îl socotiau drept lăcașul zeilor.

Toți acești munți fiind mai tineri, vânturile, ploile și apele curgătoare n'au avut timp să-i roadă așa de mult. Deaceia găsim aici înălțimile cele mai mari din Europa: în Alpii din V Italiei 4.800 m, în Pirinei 3.400 m, în Siera Nevada aproape 3.500 m, în Apenini aproape 3.000 m.

Tinerețea acestor munți se arată și în formelor: peste tot piscuri ascuțite, creste lungi, povârnișuri prăpăstioase. Numele, pe alocurea, trădează și el forma muntelui, cum e Siera Nevada = Ie-restrăul de zăpadă.

No. 4: *Munți înalți*: Alpii, fotografiați din aeroplan. Se observă peste tot vârfuri și creste ascuțite.

În afară de munții încrețiți, ca un acoperiș de casă, Europa mai are și un mare număr de vulcani, de formă conică. Câțiva sunt încă aprinși: Vezuviul, lângă Neapoli, Stromboli în insulele Lipari, la V de strâmtoarea de Messina, Etna în Sicilia, Santorin în insulele Ciclade. Cei mai mulți însă sunt stinși: podișul Central din Franța, munții din jurul Vezuviului, șirul de munți vulcanici din România la V de Carpații Orientali, etc.

Podișurile Europei sunt puține și joase: podișul Elveției, al Bavariei, al Boemiei, al Ardealului. Unul singur are o înălțime ceva mai mare: podișul peninsulei Iberice, de aproape 1.000 m.

Era și firese, intrucât peninsula Iberică a făcut până târziu parte din Africa.

Șesurile. În afară de jumătatea de E, care este un singur șes mare, jumătatea de V are o sumă de șesuri mici, care s'au format astfel : apele curgătoare rod munții și duc la vale sfărâmurile : pietriș, nisip, mâl. Dacă trec printr'un lac, aceste materii se așează pe fundul lacului, a cărui adâncime scade meru, până se astupă. Dacă ajung la mare, se depun la gura fluviului pe fundul mării, clădind acolo grinduri, care cu vremea ies la suprafață, se întind spre larg, lungind uscatul în paguba mării. Orașul Adria, de pe malul Padului, era pe vremea lui Cezar port la marea Adriatică. Astăzi e la 35 km departe de șarm.

În felul acesta s'a clădit toată câmpia Padului, începând dela poalele Alpilor.

În acelaș chip câmpia Andaluziei, pe malurile Guadalquivirului, a Aragonului, pe malurile Ebrului, a Ronului, câmpia Olandei. Pusta Ungurească, Bărăganul românesc, câmpia Mariței, etc.

CLIMA

După așezarea sa pe glob Europa se cuprinde în zona temperată, afară de ținutul dincolo de cercul polar. În latitudine seamănă foarte mult cu America de N. fără Mexic. Studiind așezarea pe glob, precum și relieful, am văzut, că Europa este continentul cel mai favorizat. Clima este și ea la fel. De aci rezultă primul caracter: la *latitudine egală*, pe acelaș paralel deci. *Europa are o climă mai prielnică* decât America de Nord, sau Asia.

Dacă mergem, bunăoară, pe paralelul 50°, care trece în Europa pe lângă orașul Havre, la gura Senei, ajungem în America de N. pe la gura flu-

viului St. Laurențiu, iar în Asia pe la capătul de S al peninsulei Kamciatka și mijlocul insulei Sakalin. Pe când ținutul din jurul orașului Havre cultivă toate cerealele și toate fructele, afară de vița de vie, hrănind un furnicar de lume, iar înghețul e necunoscut, țărmul Canadei este aproape jumătate de an un singur sloi de gheață. În Asia, Kamciatka este, deasemenea, o pustietate, insula Sakalin foarte puțin locuită, iar mai spre V lacul Baical îngheață lun iarna.

Clima însă mai e înrăurită și de distanța la care se află un ținut de țărmul mării. Uscatul se încălzește iute, dar se și răcește repede: e un fel de sobă de tuciu. Marea, dimpotrivă, se încălzește mai greu și se răcește mai cu încetul. Ea păstrează mai mult timp căldura: e ca o sobă de teracotă. Din această cauză e o deosebire simțitoare de climă între jumătatea de V și cea de E a Europei. Jumătatea de V e singura, care se bucură pe deplin de marile foloase ale Europei. Jumătatea de E, care se depărtează atât de Oceanul Atlantic, cât și de Mediterana, pierde în mare parte aceste neprețuite avantagii. La această pierdere contribuie și altă cauză: *continentul se lățește din ce în ce mai mult spre E.* așa încât deosebirea dintre uscat și mare se simte tot mai puternic. De aci rezultă al doilea caracter: *Jumătatea de E a Europei are o climă asiatică.*

Dacă cercetăm temperatura, vânturile și ploile, Europa se împarte în 4 mari ținuturi climatice:

a) *Ținutul cu climă oceanică.* Acesta se întinde dealungul țărmului Oceanului Atlantic, pe o lățime de 100—200 km spre mijlocul continentului. Aici, din cauza oceanului și a curentului Golfului, vara nu este tocmai caldă. În schimb, iernile sunt blânde. Pe țărmul de V al Scoției, în insulele Far-

Oer, până și în Norvegia, luna Ianuarie este mai dulce decât la Viena, sau chiar la Milano. Fiind, de altă parte, dincolo de 40°, se află în cuprinsul vântului de N. Acesta fiind un vânt regulat, suflă tot timpul anului: în Danemarca copacii au crângile răsucite spre E, din cauza lui. Venind de pe ocean, pe deasupra curentului cald al Golfului, culege aburii și-i duce pe uscat, unde se condensează. Deaceia, în acest ținut, umezeala este foarte mare: vara plouă foarte des, o ploaie liniștită, mărunță, cum plouă la noi toamna, iar în timpul iernii e negură și ceață. Olandezii au în această privință o vorbă caracteristică: *din două zile, plouă trei*.

Soiul acesta de climă e, întrucâtva, plăcut pentru oamenii din partea locului: n'au de suferit vara zăpușeala cumplită din țara noastră, unde luna Iulie a fost pe bună dreptate poreclită „Cuptor”, nici iarna gerurile cele grozave, când Dunărea îngheață, de trei cu căruțele pe ea, ea pe drumul mare. În schimb, clima oceanică e păgubitoare prin prisosul de ploaie.

b) *Ținutul cu climă mediterană*. Cuprinde partea de S a Europei, dealungul țărmului Mediteranei, pe o lățime de 50-100 km până la S munților Balcani și trece în Crimeea, cuprinzând țărmul de S E al acestei peninsule.

În acest ținut, din cauza temperaturii excepționale, unică pe glob, a Mediteranei, vara este foarte călduroasă: are temperaturi africane.

Dar mai are un caracter comun cu Africa: alizeul. Vara, când soarele se află pe tropicul de N, alizeul începe și el în emisfera noastră mai pe la N, cam pe la 35, așa încât se simte pe țărmul de S al peninsulei Iberice, în Sicilia, în S Greciei, îndeosebi în insula Creta. Spre toamnă, când soa-

rele se află pe Ecuator, alizeul se mută și el spre S, iar în ținutul acesta e, atunci, un răstimp de liniște: nu suflă nici un vânt. În această jumătate de an, vara plus toamna, e secetă mare: alizeul e vânt uscat, iar toamna, fiind fără vânt, ploaia n'are cine s'o aducă.

Vara în aceste ținuturi este deci un anotimp foarte neplăcut. Este, deasemenea, și foarte neprielnic pentru nevoile omului; din cauza secetei prea mari, nu se poate face agricultură decât cu ajutorul irigațiilor.

Iarna, în schimb, e un anotimp încântător: nicăeri pe glob nu mai găsim un ținut, unde iarna să fie așa de dulce.

Fiindcă în acest anotimp soarele se mută spre S, iar în luna Decembrie se află pe cercul paralel cel mai depărtat, tropicul de S, alizeul se mută și el după soare și deaceia se retrage spre S delot.

Atunci, în ținutul mediteran sosește vântul de V, care aduce ploaia. Deoarece vine de departe, și ploaia, pe care o mână din spate, e cam puțină. În orice caz, în ținuturile mediterane, singurele ploi, care stropesc pământul însetat, cad numai iarna.

Felul acesta de climă e, deci, destul de neprielnic pentru nevoile vieții: vara e prea secetoasă, iarna prea puțin umedă. Are totuși marele folos, că dulceața iernei atrage pe aceste țărături roșii de oameni din ținuturile umede și înlunecoase dela N: aceștia, ca păsările călătoare, se îndreaptă spre plaiurile însorite ale ținuturilor mediterane, spre a sorbi un aer cald și a-și desfăla sufletul la priveliștea unui cer albastru și a unei mări de smarald.

c) *Ținutul cu climă continentală.* Acesta cuprinde mijlocul și E Europei. Fiind, departe și

poate răzbi până aici, aducând cu dânsul vara răcoare de pe ocean, iarna căldură de pe curentul Golfului. Fiind un vânt umed, vara în acest ținut sunt ploii îndestulătoare pentru agricultură, ne-fiind niciodată expuse la secetele, care bântuie uneori ținutul dela E Vistulei și Carpaților. Dacă vântul acesta n'ar întâlni în cale, pela mijlocul continentului, munții Boemici și Carpații, ar trece mai departe și ar duce umezeala lui până în inima Rusiei. Așa însă, ultimele ploii, aduse de vântul de V, cad la V Carpaților, deci în câmpia Ungariei, care este astfel mai favorizată decât câmpia românească.

Din această cauză, clima ținutului dela V de Vistula și Carpați e botezată, îndeobște, *climă continentală de tranziție*.

La E de Vistula și Carpați caracterele climatei continentale sunt mai pronunțate. Deaceia, sojul acesta de climă este numit *climă continentală excesivă*. Deosebirea este pricinuită de vânturi: din cauza munților, vântul de V nu mai poate răzbi în acest ținut decât arareori și atunci uscat, deoarece toată umezeala și-a lăsat-o pe drum: dela țărnul Atlanticului până la Munții Apuseni. Locul vântului de V îl ia aici Crivățul, care suflă cu putere dela NE spre SV. Cauza Crivățului este următoarea: iarna Mediterana e atât de caldă, aerul deasupra ei atât de rar, încât aerul rece și deci mai des din mijlocul Rusiei porneste cu violență să umple golul. Umezeala, pe care o culege de pe marea de Azov și Marea Neagră, o preface în zăpadă, scuturând adevărate troene în S Rusiei, în România și Bulgaria. Noroc, că întâlnește în calea lui Balcanii, cari îi în piept și-l opresc locului. Uneori trece și peste Balcani, însă obișnuit fără zăpadă. Povârnișul de S al Balca-

nilor și țărâmul mării Egee nu cunosc suflarea tăioasă a Crivățului, așa încât iarna se bucură aici de toate binefacerile Mediteranei.

Dar Crivățul bate și vara. Cauza lui, atunci, este alta: în acest anotimp soarele fiind pe tropicul de N, dogoarea este cumplită pe țărâmul de N al Africii. Aerul mai răcoros din preajma Mării de Azov și a Mării Negre pornește atunci, *peste Mediterana*, spre cuptorul african, dând astfel naștere unui vânt cu aceeași direcție NE-SV. Acest vânt pornind de pe uscat este îndeobște lipsit de umezeală: se simte în România și Bulgaria ca răsuflarea unui cuptor. Alteori aduce cu dânsul ceva aburi, pe care îi lasă la poalele Carpaților și Balcanilor sub forma unor ploii repezi, furioase, cari cad cu violență și se scurg iute, neaducând decât prea puțină alinare câmpurilor însetate.

Această climă continentală excesivă se mai găsește și pe podișul Peninsulei Iberice: munții peninsulei oprind vântul de V, iar podișul având o înălțime excepțională pentru Europa, de aproape 1000 m, mijlocul podișului are exact caracterele climatei dela E de Carpați: veri cu arșiță grozavă și ierni grele. Seceta, deasemenea, e permanentă: Madridul, bunăoară, e orașul cel mai secetos din toată Europa. De aceea Spaniolii au pentru clima lor o zicătoare foarte reușită: nouă luni de iarnă și trei luni de iad.

d) *Ținutul cu climă polară.* Acesta ar trebui să fie, după așezare, tot ținutul dela N Europei, dîncolo de cercul polar, cuprinzând partea de N a Norvegiei și Suediei, a Finlandei și Rusiei. Aici însă se arată mai mult ca oriunde înrăurirea blagoslovită a curentului cald al Golfului: acesta prelungindu-se până dîncolo de capul Nord, țărâmurile peninsulei Kola se bucură iarna de o tempe-

ratură excepțională, așa încât sunt libere de ghețuri. În timpul războiului cel mare a adus Rusiei un serviciu imens: Arhangelsk, pe țărmul de E-al mării Albe, singurul port, pe unde primia din Anglia și Franța arme și munițiuni, îngheață în timpul iernii. Atunci s'a construit în grabă portul Alexandrovsk, care, deși cu vre-o 40, deci aproximativ 500 km. mai la N, e ferit de îngheț. Astfel, atât Rusia, cât și noi, am putut aduce armament și provizii din Apus tot timpul anului.

Clima cu adevărat polară se întinde prin urmare numai la S și E de Marea Albă, pe un ținut cu o suprafață mică. Aici iarna ține 8 luni, iar vara 2—3 luni, cu o temperatură mică însă. Ploi sunt puține, iar zăpada căzută peste iarnă nu se topește în întregime vara, așa încât pământul e în permanență înghețat la câteva palme dela suprafață.

A P E L E

Europa are și ape curgătoare și lacuri.

Cele dintâi sunt mult mai importante, deoarece navigația pe apele curgătoare te scoate la ocean, unindu-te astfel cu alte țări, sau chiar continente. Navigația pe lacuri se face însă îndeobște numai în interiorul unei singure țări, afară de rarele cazuri, când lacul este la graniță între două state.

1. Apele Europei sunt, ca în orice continent, pe măsura ei. Fiind un continent mic, abia un sfert din Asia și o treime din America de N, fluviile ei vor fi mici cași dânsa.

Mai întâi ca lungime: Asia, America de N, America de S au fluvii enorme: Obi cu Irtiș, Mississippi cu Misuri, Amazonul. Până și afluenții acestora au lungimea celor mai mari fluvii din Europa. Madeira, bunăoară, este de 3.425 km, pe

când Volga, cel mai mare fluviu al Europei, are numai 3.400 km, iar Dunărea, al doilea după Volga, abia 2.900 km.

În al doilea rând, ca volum: ca să avem un fluviu cât Amazonul, ar trebui să punem cel puțin 300 de Dunări alături și una peste alta, iar pentru Mississipi cam 100 de Dunări.

Fluviile mari nu sunt însă tocmai un noroc pentru acel continent. Inundațiile lor sunt adesea o calamitate pentru locuitori, cărora le pricinuesc pagube imense.

Astfel revărsările Amazonului se întind până la o depărtare de zece de km dincolo de maluri, iar apele lui Misisipi primăvara se urcă în unele locuri cu 30 m peste nivelul obișnuit.

Deaceia, fluviile Europei fiind mai mici, sunt mult mai prielnice :

a) Nu dau naștere la inundații dezastruoase;

b) Țărmurile, aflându-se la adăpost, și-au putul ridicat porturi bune, din care cauză navigația este foarte activă : Rinul singur poartă mai multe vase (vapoare și șlepură) decât toate fluviile Americii de N la un loc, iar prin Hamburg, la gura Elbei, intră și ies zilnic 200 de vase, în timp ce pe Amazon nu circulă 200 de vase nici într'un an întreg.

c) Curgând printr'un continent mai mult șes și lipsit de munți prea prăpăstioși, s'a putul în multe locuri face legături dela un fluviu la altul, și deci dela o mare la alta : prin canale se poate astăzi trece din Marea Nordului în Marea Neagră, prin urmare deacurmezisul întregului continent.

2. Lacurile, deasemenea, ocupă în Europa mai puțin loc, cecace e încă un bine, deoarece, dacă ele aduc oarecare folos prin pescuit, în schimb răpesc agriculturii o suprafață arabilă întinsă și tocmai în șes, unde ogoarele dau roade mai bogate.

Bunăoară, cele 5 mari lacuri din America de N au la un loc vreo 240 000 km p, aproape cât România de astăzi.

3. În sfârșit, al treilea avantaj al Europei, destul de important, este faptul, că fiind un continent foarte crestat, cu golfuri cari pătrund adânc până departe în inima uscatului și cu munți puțin înalți, n'are ținuturi lipsite de scurgere spre mare, cum găsim așa de numeroase în Asia, pe toate podișurile, sau în America de N. E adevărat, că ținutul din S E Rusiei, cu Marea Caspică, poate fi socotit ca un ținut fără scurgere, întrucât Marea Caspică nu comunică cu Marea Neagră. Dar o legătură între Volga și Don, prin urmare între cele două mări, se poate stabili oricând cu cea mai mare ușurință.

Fluviile. După cum apele Europei în general sunt croite după liparul continentului, care le-a dat naștere, ele mai sunt înrâurite și de forma de relief de unde izvorăsc și pe unde trec, cum și de clima prin care curg.

Pentru aceste cuvinte, împărțim fluviile Europei în patru mari categorii :

a) *Fluviile din clima polară:* Acestea sunt destul de lungi și bogate în apă. Totuși, din cauza cliimei ele sunt de puțin folos: stau înghețate timp de 6-7 luni. Apoi, cum curg spre N, deci spre ținuturi din ce în ce mai reci, în Aprilie și Maiu când ele se dezghiață, apele găsesc gura tot înghețată, deoarece aici sloiturile se curăță abia pe la sfârșitul lui Maiu, așa încât năhoiesc peste ghiață și acoperă tot ținutul cu mlaștini.

b) *Fluviile din clima oceanică.* Acestea sunt în genere scurte, din pricină că munții, de unde izvorăsc, sunt la mică depărtare de țărm. Sunt însă bogate în apă, fiindcă ploile neconținute din această climă le umple abia până în vârf. De altă parte

ploile cad aici tot timpul anului, deci volumul lor nu variază decât foarte puțin, apoi iarna fiind relativ blândă, ele nu îngheață, afară de cele care se varsă în N Mării Baltice. Deaceia fluviile acestea sunt în genere cele mai navigabile: vase mari pot pluti pe ele, iar navigația se face fără întrepruzere, iarna tot atât de bine cași vara.

Dela această regulă fac însă excepție fluviile din 2 ținuturi: din peninsula Scandinavică și din peninsula Iberică. Aici, din cauza reliefului, fluviile sunt sărace în apă, cu repezișuri sau chiar cascade și deci nu pot fi întrebuintate pentru navigație.

Mergând dela N la S, găsim următoarele fluvii, cari se varsă în Oceanul Atlantic, fie direct, fie în mările în legătură cu acest ocean:

1. *În Peninsula Scandinavică*, pe povârnișul de V: simple torente, cu nenumărate cascade în cursul lor și adesea chiar la gură se varsă tot printr'o cascadă. Marea iușeală a șuvoiului și puterea căderii de apă vor putea fi întrebuintate spre a produce electricitate. Cele de pe povârnișul de E sunt ceva mai bogate în apă, dar încă prea repezi. Acestea, apoi, iarna îngheață.

2. *Pe țărmul de E și S al Mării Baltice*: Neva, care duce prisosul de ape al celor 2 mari lacuri Onega și Ladoga, legate prin râul Svir. Neva propriu zis e foarte scurt: vreo 60 km dela lacul Ladoga până la golful Finic. Este însă un fluviu adânc și lat cât Dunărea. Mai la Sud este Dvina, care izvorăște cași Volga din podișul Valdai și se varsă în golful Riga: Vistula în golful Danțig și Oder în golful Pomeraniei. Toate aceste fluvii îngheață iarna, timp de 1 pânăla 2 luni, afară de Neva, la care înghețul durează 4—5 luni, din Noiembrie până în Martie.

3. *Pe țărnuțul mării Nordului și al golfului Gasconiei.* Elba, care izvorăște de pe povârnișul de N al munților Sudeți, străbate cam pe la mijloc podișul Boemiei, taie munții Metalici și se varsă în Marea Nordului, mai la vale de Hamburg, al treilea port al Europei după Londra, Weser, la gura cărui este deasemenea marele port Brema: Rinul, cel mai iubit fluviu al Germanilor, cari l-au slăvit în nenumărate poezii, cântece și legende: izvorăște din marele masiv St. Gotthard dela mijlocul Alpilor, pornește spre E, apoi spre N, trece prin frumosul lac Constanța (Boden See), o ia spre N, printre munții Vosgi la V și Pădurea Neagră la E, apoi face un ultim col spre V și se varsă în Marea Nordului prin mai multe brațe, dintre care unul în golful Zuiderseea. Rinul primește între alți afluenți pe dreapta frumosul Neckar și Main, iar pe stânga pe Mosela. Alături de Rin, la o depărtare numai de 10 km, se varsă Meusa. Ceva mai la S, vine fluviul cel mai original din această categorie: Eșcaut, lung numai de vreo 160 de km. (nici cât Argeșul), este totuși un fluviu lat spre gură de 300 m și adânc de 6—8 m.

Fiind astfel o cale navigabilă minimală, s'a întemeiat la vărsarea lui unul dintre cele mai mari porturi ale Europei, Anvers, al doilea după Londra.

Toate aceste 3 fluvii, Rinul, Meusa, Eșcaut, se varsă foarte aproape unul de altul, la E de gura canalului Mănecei, în fața Tamisei.

După Eșcaut vine fluviul Sena, care izvorăște dintr'un podiș scund la V de Vosgi, primește pe dreapta la porțile Parisului pe Marne; după care devine navigabilă, e'o adâncime de 3—4 m, și se varsă în canalul Mănecei. Loire izvorăște din S podișului Central, curge spre N, ocolind pe marginea lui de E podișul, apoi o ia spre V și se

varsă în golful Gasconiei Gironđa compusă din 2 râuri, Garona, care vine dinspre S. din Pirinei și Dordona, dinspre E. din mijlocul podișului Central, se varsă și ea în golful Gasconiei, printr-o gură foarte largă, unde s-a întemeiat deasemenea un port mare, Bordeaux. Însfârșit, fluviile engleze, care sunt de tipul lui Escant: astfel Tamisa, cel mai important, are 350 km lungime.

1. *Pe țărmul peninsulei Iberice:* Deși se varsă în Oceanul Atlantic și deci, ca așezare, ar face parte dintre fluviile oceanice, totuși, izvorând de pe podișul cel mai înalt al Europei, unde domnește o climă aproape africană, ele au cusurul apelor de podiș: sunt sărace în apă și suferă de repezișuri la marginea de V a peninsulei, când trebuie de pe podiș să sară în ocean. Din această cauză nu sunt bune pentru navigație: singur Guadalquivirul râul cel mare este mai bogat în apă, deoarece pe gura lui intră fluxul oceanului, înaintând până la Sevilla, de unde poate astfel să fie navigabil.

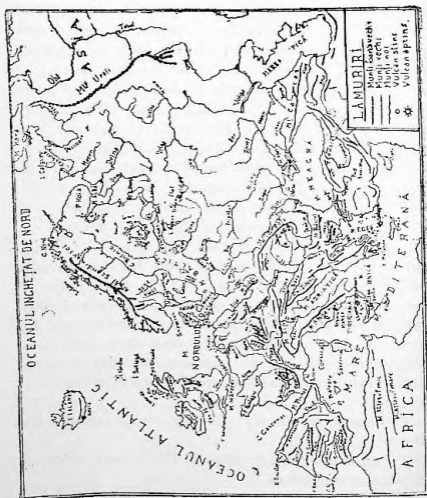
c. *Fluviile din clima mediterană.* Acestea au un caracter comun cu cele din clima oceanică: sunt scurte, întrucât munții sunt foarte aproape de țărm. Se deosebesc însă de ele prin volumul mic de apă, deoarece ploile în această climă sunt rare și de puțină durată. Deaceia, îndeobște, folosul ce aduc e foarte mic: unde trec însă prin șes, servesc la irigații, compensând astfel seceta iunăturilor mediterane și ajutând agricultura. Astfel, sunt:

1. *Peninsula Iberică:* Ebrul, care izvorăște din munții Cantabrici;

2. *Peninsula Italică:* Arno și Tibru, care se varsă în Marea Tireniană;

3. *Peninsula Balcanică:* Vardarul, în golful Salonic, și Marița la V de Peninsula Galipoli.

Sunt însă două fluvii, care fac excepție dela ad
doilea caracter al fluviilor mediterane: Ronul și
Padul. Ca lungime nu; Ronul e mai scurt decât
Mureșul nostru, iar Padul e abia cu 30 km. mai
lung decât Oltul. Sunt însă bogate în apă, fiindcă
izvorăsc din ghețarii Alpilor, cari îi alimentează
din belșug, atât direct, cât și indirect, prin nume-
roșii lor afluenți.

Harta 4: Țărmurile, relieful și apele Europei.

d) *Fluviile din clima continentală.* Ele curg prin partea de mijloc și de E a continentului, cea mai lată. Au deci loc unde să se desfășoare : sunt, astfel, cele mai lungi fluvii din Europa. Din aceeași cauză primesc un foarte mare număr de afluenți, ei înșiși voluminoși. Sunt dar bogate în apă, prin urmare navigabile. Cum însă în clima continentală ploile nu sunt regulate, ca în clima oceanică, iar vara este indeobște, foarte călduroasă, aceste fluvii scad foarte mult în timpul verii, semănând în aceasta cu fluviile mediterane.

Primăvara însă, când se topesc zăpezile de peste iarnă, ele se umflă și adesea se revarsă peste maluri. Volumul lor deci este foarte variabil, în deosebire și de fluviile mediterane, cari sunt totdeauna foarte sărace și de fluviile oceanice, care sunt totdeauna pline ochiu. Iarna apoi, din pricina gerului mare din clima continentală, îngheață tun, ceea ce stânjenește foarte mult negoțul.

Aceste fluvii sunt :

Dunărea, care izvorăște din Munții Pădurea Neagră, curge spre E prin podișul Bavariei de unde culege numeroși afluenți care vin dela S din Alpii Bavariei. Printre aceștia, Inul, care e tot atât de bogat cât Dunărea. Dela Ulm, unde primește primul afluent, Dunărea devine navigabilă. Dela Passau la vale, până la Viena, Dunărea trece printr'un ținut dintre cele mai pitorești : la N munții Boemiei, la S cele din urmă povârnișuri ale Alpilor, iar de ambele maluri, cătărate adesea pe câte un vârf de stâncă, ca niște cuiburi de vultur, falnice castele și cetăți, ruine glorioase medievale, cari alcătuiesc o priveliște ca din povești dintre cele mai încântătoare din Europa. Aici e faimoasa Dunăre Albastră, atât de iubită de poporul german și cântată de poeți și artiști. Cursul Dunării se

menține spre E până la un șir de munți scunzi, dela N de Buda-Pesta, de unde se schimbă și o ia spre S până primește din Alpii Dinarici pe Drava, care o împinge spre E, unde primește pe Tisa : aici își schimbă iar cursul, luând-o spre S, până îi vine, tot din Alpii Dinarici, Sava, care o întoarce iarăși spre E. Toți acești 3 afluenți mari ai Dunării sunt ei înșiși navigabili pe o bună distanță : 150-200 km. Dela Baziaș, la granița României, Dunărea trece printr'o adevărată chee, între Carpați la N și Balcani la S, formând deasemenea una dintre cele mai frumoase priveliști din Europa, pe o lungime de vre-o 120 km până la Turnu Severin. Ultimul ei afluent important este Prutul, navigabil și el, dar pentru vase mici.

Dunărea are o lungime cât Rinul, Elba și Tamisa la un loc și e navigabilă pe o distanță de peste 2.500 km. Iarna însă îngheață, timp de 1-3 luni. După Dunăre vine Nistrul și Bugul, două fluvii modeste și ca lungime și ca volum de apă, apoi Niprul, care izvorăște dintr'un podiș scund la S de Valdai și curge în genere spre S, vărsându-se în Marea Neagră la E de Odesa, printr'o gură foarte largă. Niprul, cu o lungime cât Rinul plus Ronul, primește câțiva afluenți mari. La colul, ce-l face spre SE, suferă de repezișuri, aici navigația este întreruptă. Donul izvorăște din acelaș podiș cași Niprul și curge aproape paralel cu dânsul, descriind acelaș cot mare spre SE. Se varsă în Marea de Azov, după ce primește pe dreapta un afluent mare, Donețul, iar pe stânga, aproape de gură, pe Manici, un râu mic, însă foarte original : spre E mai e un al doilea Manici, care merge spre Marea Caspică, dar înainte de a ajunge la mare, se pierde pe drum. Primăvara însă, când zăpezile din Caucaz îi hrănesc din plin, cei doi

Manici se unesc și se unesc la izvorul lor, stabilind astfel o legătură naturală între cele două mări. Lungimea Donului este exact cât a Niprului.

Volga este cel mai mare fluviu al Europei: cu 500 km mai lung decât Dunărea.

Curge mai întâi spre E. până la Kazan, apoi spre S și SV până la Tarîin, după aceea spre SE, vărsându-se în Marea Caspică lângă Astrahan, printr-o deltă cu vreo 70 de guri. E navigabilă chiar dela Tver și e legată prin canale cu Neva și lacul Ladoga, așaîncât se poate naviga deacurmezișul continentului, dela Marea Baltică până la Caspică. Afluenții Volgii sunt ei înșiși lungi cât niște fluvii: Kama pe stânga, navigabilă pentru vapoare, iar Oka pe dreapta. Volga cu toți afluenții ei alcătuiește o rețea navigabilă de lungimea enormă de 18.000 km. Are însă marele cusur al fluviilor continentale, înghețul. Durata înghețului este aproape îndoită ca la Dunăre: la Kazan ține 5 luni. Chiar înghețate însă aceste fluvii tot aduc omului un mare serviciu: într-o țară, ca Rusia, lipsită de drumuri, stajese de șosele: iarna circulația se face mai mult pe fluvii cu săniile.

Lacurile. Două ținuturi sunt în Europa bogate în lacuri:

a. *Cel de N.* din dreptul paralelului 60, cu lacurile dela N și E mării Baltice: mai întâi Vener, Veteș și Mălar în Suedia, apoi lacurile din Finlanda, atât de numeroase, încât acest ținut a fost botezat „țara cu o mie de lacuri”. Însfârșit în Rusia, marile lacuri Ladoga, Onega, cu o suprafață aproape cât Elveția. Cum ele sunt însă așezate în apropiere de cercul polar, sunt în zona pădurilor, așaîncât nu aduc nicio pagubă agriculturii.

b) *Poalele Alpilor*. Pe amândouă povârnișurile Alpilor se găsesc o sumă de lacuri, de o nespusă frumusețe prin măreția munților ce le înconjoară, cât și prin apa lor limpede, albastră.

Aceste lacuri sunt vizitate în fiecare vară de excursioniști din toate țările Europei. Cele mai mari sunt în Elveția: lacul Geneva, lung de 70 km, prin care trece Ronul; Constanța, tot atât de lung, prin care trece Rinul, apoi lacul Maggiore, în valurile căruia se oglindesc încântătoarele insule Boromee.

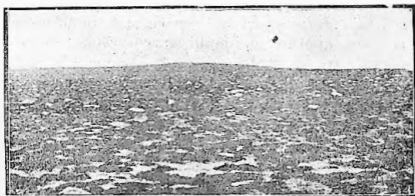
VEGETAȚIA ȘI ANIMALELE EUROPEI

Mulțumită așezării și reliefului său, Europa are o climă mai bună decât celelalte continente nordice. Tot așa, datorită climei, vegetația continentului nostru este mai prielnică pentru locuitorii săi. Deaceia Europa n'are nici o pustie de nisip între hotarele sale. Dacă mergem spre E. în Asia, întâlnim pustiuri întinse la o latitudine, unde la noi ogoare bine îngrijite, sau pășuni bogate, hrănesc o populație deasă. Astfel pe paralelul 35 al insulei Creta, găsim în Asia pustia Siriei și deșertul din podișul Iran. Mai la S. pe paralelul 45, care trece prin Plocești, apoi pela gura Volgei, se întinde, în Asia, marea pustie dela E lacului de Aral, iar mai spre E imensa pustietate a lui Gobi. În America de N. deasemenea, între paralelul 35 și 45, la V. între munții Stâncoși și Siera Nevada este marele deșert sărat.

Deoarece vegetația atârână în primul rând de climă, urmează să împărțim Europa în zone de vegetație după ținuturile climatice:

a) *Tundra*. Este vegetația cea mai pipernicită de pe glob; se întinde pe o dungă subțire dealungul țărmului de N al peninsulei Kola, apoi pe o

fâșie ceva mai lată, la E de Marea Albă. Din cauza pământului, care la câteva palme adâncime este înghețat în permanență, iar la suprafață se dezghiață puțin, numai 2—3 luni, în timpul verii, copacii nu pot crește, căci nu-și pot înfrige rădăcinile în pământul tare ca piatra. Deaceea, cele câteva soiuri de copaci de pe aici sunt pitice: sălcii, mesteacăni, enuperi de 4—5 degele înălțime. Incolo, numai mușchi, cu licheni și o iarbă sărăcăcioasă, scurtă și rară. În schimb, florile sunt fermecătoare: mari, de câte 2—4 cm, și cu culori vii, luminoase și vesele, însuflețind astfel priveliștea tristă a tundrei.

No 5: *Tundra*: se vede iarba scurtă, în smocuri, ca o perie tocită.

Singurul animal, pe care-l crește locuitorii, e renul. Acesta e toată bogăția lor. Cu turmele de reni colindă ținutul în căutarea pășunilor: iarna se retrag spre S, vara, când se dezghiață, pornesc spre N, până la țarmul Oceanului Înghețat. Renul le face două servicii: e și vacă, căci le dă lapte, și cal, căci trage sania, și încă foarte iute. Înălțați câte doi sau câte 4, duc sania ca vântul.

Afară de renul domestic, se mai găsește și mult vânat: în aer stoluri nenumărate de păsări, cari în unele locuri întunecă cerul. Băștinașii le prind

cu plasa, cum prindem fluturii. Pe uscat e ursul alb, iar în apă înarile mamifere: loca și morsa, dela cari locuitorii se aprovizionează cu cantități imense de carne și mai ales de untură, de care au alăpta nevoie, deoarece untura le servește și la luminat.

În colțul de NE, spre Urali, tundra începe a fi mai bogată și ici și colo se ivesc, în mijlocul ei, pe locurile ceva mai înalte și deal mai înșorite, câte o pădurice de brazi.

b) *Taiga*. La S de tundră, timpul călduros ducează ceva mai mult: dela 3—5 luni. Pământul se dezghiață mai repede și pustietatea tristă a tundrei se transformă pe nesimțite: încep să se ivească și câteva soiuri de copaci, mai întâi puțini și slăși, apoi tot mai mulți și mai arătoși. Mesteacănul, care în tundră era doar de o palmă, acum e din ce în ce mai răsărit, până ajunge la un stat de om. Apoi ici și colo, printre hățișurile de mesteacăn se îlac și moliftul, copacul cel mai răbduriu dintre rășinoase. Mai spre S se desemnează silueta mlădioasă și plină de grație a bradului. Incurând pădurea se îndesește, copacii se amestecă între ei, mesteacănii moliftii, cedrii, pinii, brazii și, dacă pătrunzi mai departe spre S, te găsești în inima unui codru străvechiu, cu trunchiuri înalte de 30-40 m, cu frunze toldeanna verzi și sub ale cărui bolți e veșnic umbră, răcoare și lăcere, dar și o nemărginită tristeță. Aceasta e vestita *taiga*¹⁾, cea mai înlinsă pădure

1) Pădurea vâjâia...

Veșnic se auzia în pădurea aceea un freamăt așa de regulat, de încet și de solemn, ca ecoul unui sunet depărtat; atât de liniștit de plin de jale, ca un cântec de dor fără cuvinte, ca o amintire, tristă a trecutului. Foșnia pădurea veche de celini, neatinsă încă de securea și ferăstrăul lemnarului. Brazi înalți de sute de ani, cu

din lume: începe în Europa, pe povârnișul de E al Alpilor Scandinavici și termină tocmă în Asia la peninsula Kamciatka, din Oceanul Pacific. Ea ocupă astfel în longitudine vre-o 8.000 km. În latitudine se întinde cam dela mijlocul mării Albe până în dreptul fluviului Volga, pe o distanță de vre-o 1.000 km.

No. 6: *Taiğa*: pădurea de brazi, care se întinde până la Oceanul Pacific. La mijloc, o sprânceană de pământ, dără lăsată de ghețari.

Deși una și aceeași pădure, dela lărmul Mării Baltice până la Oceanul Pacific. Totuși, clima fiind în Europa mai dulce decât în Asia, și pădurea noastră e mai frumoasă decât cea siberiana.

trunchiurile lor puternice, roșii, stăteau ca un val, făcând sus, deasupra, o strașină verde, nepătrunsă. Jos era tăcere și miros înălbitor de rășină umplea văzduhul. Pe pământul acoperit cu gogoși de brad creșteau ferigi pline de sevă, strălucind voluptuos, în verdele lor catifelat, liniștite, nemișcate, cu crengile deslăcute. Pe locurile mai umede spuzia o țarbă de-un verde închis. Trifolul alb își pleca, obosit, creștetul spre pământ. Pe sus însă trecea un freamăt neîntrerupt, ca un suspin jalnic al codrului bătrân — și tot mai adânc și mai tare ofta codrul.

(Vi. Korolenko: *Freământul Codrului*).

Acolo iarna e atât de grea, încât copacul îngheață complet, și lemnul și seva din el: dacă vrei să tai un brad, toporul izbește într'un bloc de gheață tare ca fierul și adesea toporul iese învins... Iar uneori, când temperatura se coboară în taiga siberiană mai jos de -40° , noaptea se aud neconținut pocnete și bubuituri răsunătoare, ca un bombardament de artilerie: crapă copacii de ger. De aceea și sunt în Siberia mult mai subțiri la trunchiu decât în Rusia.

Folosul, pe care-l tragem din taigă, este foarte mic. Locuitorii sunt foarte rari și se îndeletnicesc cu vânătoarea animalelor cu blană scumpă: ursul, vulpea, veverița, vidra, jderul. Ei locuiesc îndeobște la marginea ei de S. iar în pădure intră iarna, deoarece atunci animalele au blana mai deasă și cu firul mai lung. Vara ele năpârlesc, așaîncât blana nu e bună în acest anotimp.

c) *Pădurile cu frunze căzătoare.* La mijlocul Europei, începând dela țărmul Oceanului Atlantic, din clima oceanică, și mergând spre E. în clima continentală, până la izvoarele Niprului și Volgii, se întinde zona copacilor cu frunze căzătoare, îndeosebi fagul și stejarul. Până acum vreo 2.000 de ani, aceste păduri erau foarte întinse, încuîgând ca un brâu mai toată Europa de V și de mijloc, din Franța până în Polonia. Aici trăiau Galii lui Vereingetorix și Germanii lui Arminius.

După cucerirea romană însă pădurile au fost încetul cu încetul tăiate în bună parte, făcând loc arăturilor. Astăzi Anglia mai are numai 3% păduri din suprafața totală. Franța, 17%. Germania 25%. Ținuturile, ocupate odinioară de păduri, sunt astăzi întrebuițate, însă în chip deosebit, după felul climei. Acolo, unde clima oceanică e în toată ei, ca în Anglia, Olanda, țărmul

de N al Franței, ploile fiind prea dese și soarele prea slab, cerealele nobile, grâul și porumbul nu reușesc, îndeobște : creșe înalte și voinice, dar nu se pot coace, sau se coc prea târziu. Singure cerealele sărace, cari creșe și pe pământ slab, orzul, ovăzul și secara, rabdă și la umezeală și se coc și în clima aceasta. În schimb, făcetele sunt în acest ținut grase și dese ca peria. Deaceea locuitorii trăiesc pe aici din vite. Creșe vite mari : vaci și cai. În Europa sunt vestite trei soiuri de vaci : engleze, olandeze și elvețiene. Printre cai, cel englez, al doilea, ca înălțime, după calul arab, iar cel normand, de pe țărmul de N al Franței, e unic în Europa : foarte gros, cu membre masive, nu poate alerga însă trage poveri cât patru cai laolaltă. Oi sunt aici mai puține, deoarece unde-i iarba înaltă și poți ține vite mari, e o pierdere să crești vite mici, dela cari și folosul e mai mic. Totuși Englezii, cari au fost printre primii fabricanți de postav, creșe și astăzi, ca să poată avea lână pentru țesătorii, un mare număr de oi : de 2 ori mai multe decât cornulele și caii la un loc. Deîndată ce însă ploile din ținutul oceanic se împușinează, iar soarele strălucește mai des pe cer, locuitorii pot să cultive grâul și porumbul, cari cer multă căldură. Deaceea grâul și porumbul sunt cerealele ținuturilor continentale : mijlocul Franței, Germania, Ungaria, Polonia, România și S Rusiei. Tot aici se cultivă pe o scară întinsă altă plantă de mare folos : sfecla de zahăr.

d) *Stepa*. La S și E de Carpați încețază ploile regulate aduse de vântul de V. Aici vara sunt ploii puține și neregulate, aduse de Crivăț, iar mai spre mijlocul Rusiei și mai rare. În acest ținut, umezeala de căpetenie cade peste iarnă : zăpada.

Deaceea, pământul nu se îmbibă mai adânc de apă decât primăvara, când se topește zăpezile. Din această pricină pădurile au lipsit toldeana. În locul lor a domnit, mii de ani, stepa: primăvara, după topirea omătului, câmpia nemărginită dela E de Nistru și la S de Carpați se îmbracă repede cu un covor minunat de iarbă înaltă, adesea cât omul, smălțată cu mii de flori de toate culorile, cari adie în bătaia vântului ca valurile mării. Podoba aceasta de verdeală nu durează însă decât vre-o 2 luni: odată cu ierțile arșițe ale verii se usucă și se face scrum; deoarece pământul a pierdut toată revencala din zăpada, iar din cer nu pică nimic.

În această stepă au trăit, mii de ani, frumoșii zimbri, astăzi stinși cu totul. Aici și-au făcut sălășul, începând din veacul al XIII-lea, hoardele prădatnice ale Tătarilor, cari au adus pe capul strămoșilor noștri alătea năpășli, până când i-au răpus Cazacii.

Astăzi Stepa a scăzut mult, cași pădurea: pe șesul, unde colindau odinioară bourii și dropiile, se seamănă grâu și porumb. Aicia însă porumbului nu-i merge ea la V de Carpați: lui îi trebuie și umezeală multă și căldură mare, iar ultimele ploii, aduse de vântul de V, se opresc pe podișul Ardealului. Cultura porumbului pe Bărăgan, în Basarabia și Ucraina este deci toldeana în primejdie, din cauza verilor prea secetoase.

Creșterea vitelor este și ea înrăurită de starea vegetației: la V de Carpați, se crește mai mult vite mari, vaci și cai. Pe Pustă sunt vestiți caii ungurești, foarte buni pentru cavalerie. La E de Carpați sunt mai numeroase oile. Indeoșbi în câmpia Ucrainei, între Don și Volga, se gădesc oile de Astrahan, cari dau o blană neagră, creață, foarte frumoasă, prețuită în toată Europa.

Exact la capătul celălalt al Europei, în colțul de SV, găsim pe podișul Peninsulei Iberice o vegetație tot așa de săracă și de rară, din cauza condițiilor excepționale de climă, iar rezultatul este același: nu se pot crește decât oile. Aici însă cași dincolo s'a ajuns la un soi foarte bun: oala Merinos, cu o lână lungă, subțire și fină ca mătasa.

e. Sîbla mediterană. Din pricina verii prea secetoase, pădurile au fost totdeauna în acest ținut foarte puține și sărace, chiar pe vremea Fenicienilor și Romanilor. Vegetația naturală cea mai răspândită pe țărmul Mediteranei este sîbla, un soi de hățîș scund de cei mulți 2-3 m înălțime, format de stejari, stejari de plută, lauri, oleandri, cactuși, printre cari se țese o sumedenie de plante agățătoare. Acești copaci sunt totdeauna verzi, deoarece iarna fiind aici așa de blîndă, ei nu-și leapădă frunza ca la noi. Pe alocuirea sunt și pădurici de rășinoase, însă tot mici de statură.

În astfel de climă cerealele îndeobște nu reușesc bine, neavînd umezeala trebuitoare. În afară de asta, țărmurile Mediteranei sunt, în genere, pietroase. Acolo însă unde plouă ceva mai mult, iar pămîntul are humă, recolta e mai bogată chiar decît în clima continentală, deoarece aici se coc mai curînd. Bunăoară: grăul de toamnă se seceră în împrejurimile Romei pe la Sf. Petru, la Napoli la sfârșitul lui Maiu, iar în insulele Malta pe la mijlocul lui Maiu. La S deci, pe locurile cu pămînt gras, se pot scoate 2 recolte într'o vară. Grănarele Mediteranei sunt, prin urmare, cele câteva câmpii: Andaluzia, Aragonul, Lombardia, Tesalia. Cea mai bogată dintre toate este câmpia Lombardiei, unde, mulțumită irigațiilor din Pad, se cultivă și orezul.

Încolo, singura cultură potrivită cliimei și pământului acestui ținut este a pomilor roditori. Aceștia, având rădăcinile lungi, își pot căuta în adâncime umezeala, pe care cerealele n-o găseseră la suprafață. Pe lângă pomii din clima oceanică și continentală, părul, mărul, vișinul, caisul, prunul, se cultivă pomii din ținuturile calde: măslinele, portocalul, lămâiul, roșcovul, smochinul, castanul, migdatul, dudul, precum și pepenele. Cărui deasemenea îi prieste clima secoloasă.

Planta mediterană cea mai răspândită însă și cea mai bănoasă este vița de vie. Aici este doar patria ei: și azi crește sălbatică prin Asia Mică. Vița de vie are rădăcinile mai lungi și decât pomii roditori, așa încât reușește chiar pe coastele cele mai sterpe. Ea n'are nevoie, ca în Europa centrală, să fie sădită pe dealuri anume, cu fața spre S. ci se prinde oriunde. Nici de araci, ci se încolăcește în jurul arborilor: printre frunzele sclipitoare ale portocalului, alături de fructele rotunjoare și roșii ca para focului, atârnă adesea struguri dolofani cât o căciulă. Ba încă, pe valea Romului vița de vie nu mai e nici agățătoare, ci se lărăc pe jos, ca vrejul de pepene. Deaceea strugurii mediterani sunt mult mai dulci și vinul mai tare decât în Europa continentală.

În astfel de climă însă și cu așa pământ făneț nu există. Iarba este peste tot scurtă și rară. Deaceea, locuitorii nu pot crește decât vitele mici, care apucă iarba cu dinții, nu cu toată gura: oaia și indeosebi capra, deoarece, sprintenă și îndrăznească, cum e, capra se cațără pe toate prăpăstiile, oriunde zărește un firicel de verdeață.

POPULAȚIA EUROPEI

Având așezarea pe glob și relieful mai priel-

nice decât celelalte continente. Europa are și clima mai dulce și vegetația mai folositoare. Din aceste cauze și populația a propășit aici mai repede ca aiurea, așaîncât astăzi Europa e în fruntea tuturor continentelor. Mai întâi cu *numărul populației*: America de N. cu o suprafață de două ori și ceva mai mare decât a Europei, are o populație abia de 117 milioane locuitori. Cât despre continentele celelalte, afară de Asia, nici nu începe comparație. Asia singură este mai populată decât Europa, însă suprafața ei este imensă: de 4 ori și jumătate mai întinsă.

Dar chiar și față de Asia tot Europa este în frunte, dacă socotim *desimea populației*.

Intr'adevăr, Asia are cam un miliard de locuitori, la o suprafață de 44 milioane de km p; deci, o desime de vreo 23 locuitori pe km p. pecând America de N abia 6 la km p. Chiar dacă am compara Europa nu cu toată America de N, care are la capetele de N și de S 2 ținuturi foarte slab populate, Canada și Mexicul, ci numai cu Statele Unite, comparația încă e în avantajul Europei: Statele Unite ca suprafață sunt cât Europa; populație însă au abia vreo 110 milioane. Vine deci cam 12 locuitori pe km p. Rusia, țara cea mai rară din Europa, și tot are, una peste alta, vreo 20 de inși pe km p. Luând însă desimea generală a Europei (170 milioane de locuitori la 10 milioane km p), care e de 17, vedem, că populația este pe continentul nostru de două ori mai deasă decât în Asia, de 8 ori decât în America de N, luată devalma și de 4 ori decât în Statele Unite.

Această desime nu e peste tot aceeași. În V Europei continentul e mărginit de ocean, care intră în uscat cu nenumărate golfuri: omul aici

s'a îndeletnicit de timpuriu cu pescuitul și cu așoșul pe mare. Apoi, din cauza climatei, prea umede, oamenii nu pot să cultive destule cereale și atunci s'au apucat de meșteșuguri, lucrând mai întâi în ateliere, iar mai târziu în fabrici. Industria însă ocupă mai puțin loc decât agricultura: o fabrică se întinde pe 2-3 ha și hrănește câteva sute de familii. La țară, o familie care trăiește din munca pământului, are nevoie de cel puțin 5 ha. Deaceia, desimea e mai mare în V: de 100-120 de locuitori pe km p. Pe măsură ce ne depărtăm însă de țărmul Oceanului Atlantic și înaintăm spre E, desimea scade până la 20 locuitori pe km p, iar ocupația, ca și reședința locuitorilor, se schimbă. la V mai mult orășenească și industrială, la E țărănească și agricolă.

Această înflorire a Europei e oarecum de ieri. În celelalte continente civilizația a răsărit mult mai de timpuriu: în Asia, China a născocit o bună rânduială a muncii și o înțeleaptă înlocuire a țării cu 1.000 de ani înainte de Isus Christos. În Africa, Egiptul a dat lumii o strălucită civilizație și mai veche încă: cu vreo 6.000 ani înainte de Christos. Pe acele vremuri locuitorii Europei trăiau într-o adevărată barbarie: sălășluiau prin peșteri și în colibe clădite pe pari, în mijlocul lacurilor, și se hrăneau din vânat, pe care-l doborau cu topoare de piatră.

Pe vremea lui Tudor Vladimirescu Europa era încă slab populată: vreo 100 milioane locuitori. Războaiele cele dese, provocate de discordii religioase sau de lăcomia de cuceriri, împușinase cumplit lumea; după războiul de 30 ani, terminat în anul 1648, Germania rămăsese numai cu un sfert din populație și aceasta aproape se sălbăticea: o bună parte trăia prin păduri, ca fiarele.

Franța, după nenumăratele războaie ale lui Napoleon, ajunsese să recruteze și copiii. Când însă, după înfrângerea lui Napoleon, Europa s-a bucurat de un răstimp lung de liniște, locuitorii ei s'au înmulțit repede. Toemai atunci se mai ivește o serie de împrejurări, cari ajută deasemenea, la bună-starea și, deci, la sporirea populației: cărbunele de pământ începe să fie întrebuințat în industrie, se descopere apoi mașina de țesut, puterea aburului, la urmă electricitatea. Pământul, deasemenea, mai bine lucrat, dă acum roade mult mai bogate ca în trecut.

Dar Europa poate să privescă fără frică și în viitor: știm că aproximativ 3 sferturi din suprafața ei sunt câmpii, iar din aceeași întindere cam a treia parte este, sau poate fi, cultivată cu cereale. De aci rezultă, că ea poate hrăni din belsug o populație de cel puțin un miliard și jumătate de locuitori, fără să înlindă mâna la celelalte continente.

Neanucile, cari au umplut Europa, sunt din două rase: rasa albă, sau mediterană și cea galbenă, sau mongolă. Spre a face o împărțire temeinică a popoarelor europene, s'ar cuveni să cercetăm mai întâi obârșia lor, deci strămoșii, din cari se trag. Într-adevăr, firea și apucătura omului se moștenesc dela părinți odală cu sângele și se păstrează, chiar fără voc. Astfel Francezii din N sunt Germani, cași Italianii din Lombardia, deși vorbesc alte limbi decât cea germană. Spaniolii au prea mult sânge arab, și deci caracterul arab, deși limba lor e de obârșie latină. Deasemenea, Prusienii sunt urmași ai Slavilor germanizați și deaceia seamănă la fire cu Slavii, nu cu Germanii.

Totuși, în legătura dintre țări, rolul de căpelente-ii are limba. Strămoșii sunt adesea uitați și limba,

pe care o vorbești, îți pune ștampila naționalității. Deaceia, împărțim popoarele Europei întâi în cele două rase, iar acestea în familii, după limbile respective.

A. *Rasa albă*, din care fac parte 3 seminții mari, pe cari le găsim în Europa încă dela începutul istoriei sale: Celții în V și S, Germanii în mijloc și N și Slavii în E. Aceste neamuri au trăit câteva veacuri neamestecate. În secolul II după Christos însă se pun în mișcare Slavii din E. cari împing pe Germani, iar aceștia încep să se reverse asupra imperiului roman, atrași de bogățiile adunate în orașe. Marele și puternicul imperiu roman se prăbușește sub năvala Germanilor și de atunci începe un amestec între neamuri, din care au rezultat popoarele Europei de astăzi.

a) *Familia romanică*: Cuprinde acele popoare, a căror limbă se trage din limba latină, vorbită de Romani și pe care aceștia au răspândit-o cu cucerirea lor în V și S Europei: Portughezii, Spaniolii, Francezii, Belgienii de S, Elvețienii de V și S, Italianii și Românii.

b) *Familia germanică*: Sunt popoarele, cari au luat naștere din triburile germanice venite în evul mediu din Scandinavia și Danemarca pe mare și prin tinerețea și vâjșoșia lor au înlocuit în bună parte limba și cultura latină: Jenglezii, Belgienii de N, Olandezii, Germanii propriu ziși, Austrieții, Elvețienii de N și de E, Danezii, Norvegienii și Suedezi.

c) *Familia slavă*: Aceștia aparțin popoarele din centrul și E Europei, unde au locuit din timpuri străvechi, dar în veacurile din urmă au fost în parte absorbiți de Germani. La venirea lor în mijlocul Europei, pe valea Dunării, au găsit aici înrădăcinași de mai multe secole, pe Germani și

pe Români, la cari s'au adăugat apoi Ungurii. Aceste 3 popoare împart marea familie slavă în două ramuri:

Ramura de N: Cehii în podișul Boemiei; Slovacii la E Boemiei, pe povârnișurile Carpaților nordici; Polonezii, dela Carpați până la Marea Baltică; Rușii mari din centrul și N Rusiei, Ucrainenii, sau Rutenii, la E de Vistula:

Ramura de S: Slovenii la izvoarele Dravei și Savei; Croații între Drava, Dunăre și Sava; Sârbii la S Savei și pe valea Moravei; Bulgarii la N și S de Balcani.

Inrudiți, deasemenea, cu limbile slave, însă foarte amestecați, sunt Lituanii și Letonii dela S golfului Riga

B. *Rasa galbenă.* Popoarele din această rasă au venit din Asia, în deosebire de cele din rasa albă, cari sunt băștinașe. De această rasă sînt:

a) *Bulgarii*, popor mongol după obârșie. Așezându-se însă la S Dunării printre Slavi și-au pierdut limba lor și au luat limba băștinașilor, deaceia sînt obișnuți socotiți printre popoarele slave, eutoatecă și-au păstrat până astăzi caracterul erud și apucăturile mongole:

b) *Ungurii*, dimpotrivă, vorbesc și astăzi o limbă mongolă; ei însă, din cauza împrejurărilor istorice, rămânând în viață numai bărbații după dezastrul din Atel-Kuz, și-au pierdut caracterul mongol prin amestecul cu Germanii și Slavii:

c) *Tătarii*, așezați la N Mării Negre și prelungindu-se dincolo de Urali și Marea Caspică, în Asia;

d) *Turcii*, cari după slăbirea împărăției lor s'au retras mereu spre S și acum se mai găsesc, în număr mic, în colțul de SV al Mării Negre, grosul lor trecând înapoi în Asia Mică;

e) *Finlandezii* și Estonii dela N și S golfului Finic.

În afară de aceste două mari rase, cu popoarele lor, se mai găsește în Europa câteva rămășiți din vechile neamuri de odinioară, cari, trăind izolate, nu s'au amestecat cu celelalte popoare, ei și-au păstrat și limba lor străveche și caracterul lor deosebit. Izolarea lor se datorește următoarelor cauze :

a) *Traitul în munți.* Astfel sunt :

1. Celții din Munții Scoției și din țara Galilor; la S V Angliei; 2. Bretonii din colțul de N V al Franței; 3. Bascii din Munții Pirinei, pe ambele părți, unii aparținând Franței, ceilalți Spaniei; 4. Albauezii, din Alpii Dinarici; 5. Grecii, din munții Pindului.

b) *Religia.* În această categorie sunt Evreii, cari, după distrugerea Ierusalimului de armata lui Titus, s'au răspândit în toate cele 3 continente, dar mai ales în S E Europei. Religia lor, care-i oprește să se căsătorească cu alte popoare, i-a ferit de orice amestec. În schimb însă și-au pierdut graiul strămoșesc, adoptând un fel de dialect al limbii germane. Dintre aceste popoare neamestecate ei sunt cei mai numeroși, fiind în toată Europa vreo zece milioane.

c) *Viața rătăcitoare.* Țigarii sunt astăzi singurul popor nomad în Europa. Ei se trag din vechii robi indieni, pe cari năvălitorii mongoli, indeosebi Tătarii, i-au adus cu dânșii din Asia în veacul al XII-lea și al XIII-lea. O parte din ei s'au așezat ca meseriași și servitori pela curțile boierești și pe lângă mănăstiri; aceștia s'au pierdut, cu timpul, în mijlocul populației băștinașe. Altă parte însă, mai mică, trăiește și astăzi în cete, cari rătăcesc cu corburile în căruțe. În număr mai mare se găsește numai în 3 țări din Europa: în Ungaria, Rusia și România.

TARA NOASTRA: ROMANIA.

Așezarea. România este așezată în mijlocul Europei, dacă avem în vedere statele continentului nostru. Dacă însă ne luăm după relief, atunci este la capătul răsăritean al jumătății de V, deoarece jumătatea de E e o câmpie, care a eșit așa din fundul oceanului străvechiu, pecând câmpiile din V Europei s'au format cutotul altfel: prin astuparea lacurilor, sau unor golfuri de mare.

In latitudine. România este cam la jumătate distanță între Pol și Ecuator: paralelul 45 trece prin Oravița (în Banat) Baia de Aramă, Plocești, Mizil și țărmul de N al lacului Razelm. Punctul cel mai de N este pe Nistru, lângă orașul Zalescie, iar cel mai de S la Ecrene, la S de Balceic. Dela N la S, deci, România se întinde pe 600 de km.

In longitudine. Dela Măcău până la Cetatea Albă sunt 760 km. Dacă nesocotim colțurile de V și de E, întinderea în longitudine este numai de vreo 600 km. De aici rezultă, că forma României de astăzi seamănă mult cu un cerc, în deosebire de România dinainte, când aducea cu o ghiță scâlciată. Această formă are mare importanță la vreme de războiu, cercul având o lungime mai mică decât orice poligon. Granițele fiind mai scurte, se pot apăra mai cu înlesnire. România veche avea granițe tot atât de lungi ca acum, deși suprafața ei nu era nici jumătate din cea de astăzi.

Centrul acestui cerc este la Brașov. Acest oraș capătă astfel o însemnătate deosebită, prin așezarea lui.

Suprafața. Înainte de războiul de întregire, România avea o suprafață de 140.000 km p. După realipirea provinciilor răpite, Ardealul, Bucovina

și Basarabia, suprafața ei a crescut la aproape 300.000 km p, cu 10.000 km p mai puțin decât Italia și cu 50.000 km p mai mult decât Anglia (fără Irlanda). Ca întindere deci stă în rândul statelor cu vază din Europa.

Hotarele. România este vecină cu următoarele țări: *a*) la E: cu Ucraina; *b*) la N: cu Polonia și cu Ceho-Slovacia; *c*) la V: cu Ungaria și cu Jugo-Slavia; *d*) la S: cu Jugo-Slavia, până la gura Timocului, mai departe, cu Bulgaria.

Avem și hotare naturale și trase de mână omului.

Hotare naturale bune sunt: Nistrul dinspre Ucraina și Dunărea dinspre Bulgaria. Dintre țările vecine suntem în alianță cu Polonia, Ceho-Slovacia și Jugo-Slavia.

Relieful. Privit în întregime, relieful României e întocmit cu rânduială: la mijloc un podiș, înconjurat din toate părțile de munți ca o cetate naturală. La E un alt podiș, însă desehis, ca o masă de aceeași înălțime. La V și S câmpii întinse, mărginite de Tisa și Dunăre.

Podișurile. Cel mai însemnat este podișul Ardealului, din mijlocul României. Fiind apărat de munți, el a fost leagănul neamului românesc. Având însă o înălțime mijlocie, viața locuitorilor aici a fost totdeauna înlesnită. Aici n'au avut de suferit marile neajunsuri ale podișului Peninsulei Iberice, care apasă ca un blestem asupra Spaniolilor. Munții, deasemenea, având o înălțime potrivită, au putut fi ușor trecuți. Deaceia, când Românii, înmulțindu-se, n'au mai încăput în cuibul lor străvechiu, s'au revărsat pe margini. Iară să piardă însă nicio clipă legătura cu frații lor de baștină. De altă parte, Carpații nu sunt nici prea scunzi, ca să fi ispitit pe vecini să răzbească. Înăuntrul celății străjuite de ei, cum s'a întâmplat.

pe podișul Boemici, unde Germanii au roit din toate părțile, încăllecând peste munți, așațincât astăzi Cehii se găsesec impresurați în propria lor țară.

În privința înălțimeii, podișul Ardealului se împarte în 2 :

1. Dealurile dela S de Mureș. Parlea aceasta a avut din cele mai vechi timpuri păduri întinse de fagi și stejari, din care cauză a fost numita de Unguri *Silvania* (= Păduroasa), iar țara dela N de Mureș. *Trans-Silvania* (= dincolo de Păduroasa).

2. Părțile mai joase sunt așa zisele câmpii :

a) La N V, pe unde iese Someșul ;

b) La E : câmpia Gherghiului, pe cursul superior al Mureșului : câmpia Ciucului și Trei Seane pe valea superioară a Oludui ;

c) La S câmpia Făgărașului, pe cursul mijlociu al Oludui.

Toate aceste zise câmpii au fost odinioară niște lacuri între munți. Râurile, cari scoborau cu pietriș și nisip din munții din apropiere, le-au astupat însă cu înecul, dându-le forma de astăzi.

Al doilea podiș este la E de Siret, cuprinzând Moldova și Basarabia. E ca o placă mare, înaltă de vreo 350 m, alcătuită din lut și piatră de var.

Apele curgătoare au tăiat în această placă creștături adânci, dând astfel naștere la dealuri, cu direcția N V/S E. Mai toate dealurile Moldovei însă au cam aceeași înălțime.

Munții. Lanșul Carpaților este o prelungire a Alpilor. Incepe de lângă Viena și se îndreaptă spre E prin Ceho-Slovacia. Ei se împart, după înălțime și după felul pietrelor, în 3 ramuri mari, hotzate după așezarea lor față de podișul Ardealului : *Carpații Nordici* în Ceho-Slovacia, alcătuiți din pietre de granit și având cele mai mari înăl-

limi din tot șirul: *Carpații Orientali*, la E podișului, între Ardeal și Moldova, până la Buzău. Ei sunt cei mai scunzi din tot șirul, și formați din gresie (= piatră de locilă). *Carpații Meridionali*, la S, între Ardeal și Muntenia, până la Porțile de Fier. Ei sunt mai înalți decât Carpații Orientali, și sunt alcătuiți din aceleași pietre ca și Carpații Nordici. De ei ține un lanț de munți foarte originali, îndreptați dela N spre S, printre Prahova, la E și Ialomița la V: *Bucegi*, cu vârfurile așa de frumoase și de înalte, *Jepii*, *Omul* și *Caraimanul*, înălțându-se până la 2.500 m deasupra reședinței regale, Sinaia. Ramura cea mai importantă din Carpații Meridionali sunt Munții Făgărașului dintre Dâmbovița și Ol. Carpații Meridionali se termină la capătul lor de S V, dincolo de Porțile de Fier, cu *Munții Banatului*, de înălțime modestă, și alcătuiți mai pestetot din piatră de var. Printre acești munți, cari se ridică drept deasupra valurilor sale, Dunărea și-a croit un drum îngust și sălbatic, care e una dintre cele mai frumoase priveliști din lume.

La V Carpaților Orientali, la o mică depărtare și paralel cu ei, merge dela N la S un lung șir de munți, cari au cutotul altă obârșie decât Carpații: sunt un șir de vulcani stinși, ale căror cratere sunt pealcocrea și astăzi foarte bine păstrate, cum e cel dela Tușnad, unde e încântătorul lac Sfânta Ana. Acest șir de munți e format din cenușă, care se macină cu înlesnire, deaceea și înălțimea lor e mai mică chiar decât a Carpaților Orientali. Ei încep dela N de Tisa și se termină la colul Ottului, în fața Brașovului.

Carpații au pe toată lungimea lor numeroase pasuri: unele joase și deci cele mai bune, săpate de ape, cum sunt: la izvorul Bistriței, pe unde

trebuie să fi trecut Bogdan din Maramureș: Glimes pe Trotuș, Turnu-Roșu, pe valea Oltului, pe unde au trecut și legiunile lui Traian. Altele, la vreo curmătură a munților, deci mai înalte, totuși folosite mult de locuitori, îndeosebi de ciobani, cu turmele. Așa este pasul Bran, pe unde au trecut de atâtea ori, când Românii, când Ungurii.

La V *Munții Apuseni* străjuesc ultima latură a podișului. În deosebire de cele trei ramuri ale Carpaților, cari sunt formate îndeobște fiecare din unul și acelaș fel de piatră, munții Apuseni sunt alcătuiți din mai multe soiuri de pietre, amestecate adesea. Totuși, stâncile de obârșie vulcanică sunt cele mai numeroase. Astfel nici înălțimea lor nu e tocmai mare: cam cât Carpații Orientali.

În afară de acești munți înalți, România mai are în Dobrogea niște rădăcini a unor munți foarte vechi, cari s'au locit așa de mult, încât abia se ridică pânăla 450 m. Sunt la noi multe dealuri, cari au înălțimi mai mari. Totuși, aici e ușor de cunoscut, că ai deaface cu munți: sunt alcătuiți din piatră, nu din lut.

Dealurile. Carpații Meridionali, atât în Oltenia, cât și în Muntenia, coboară lin, prelungindu-se spre Dunăre cu un șir de dealuri, dela 1000—500 m înălțime. Aceste dealuri în Oltenia se întind departe mult spre S. lăsând puțin loc pentru câmpie. Dincolo de Olt însă ele se îngustează din ce în ce, ajungând să aibă în dreptul Ialomiței și Buzăului lățimea cea mai mică.

Câmpiile. Pelângă așa zisele câmpii din Ardeal, care din cauza înălțimii lor fac parte din podiș, mai sunt în România 2 câmpii adevărate, cari se află, deci, mai jos de 200 m:

a. *Câmpia Tisei*, la V de munții Apuseni, formată de Tisa și de afluenții ei:

b) *Câmpia Dunării*, dela Jiu spre E până la Marea Neagră. Această câmpie se continuă și astăzi, deoarece Dunărea își întinde în fiecare an Delta cu 4 - 5 m. Ingustă la V, în Oltenia, din pricina dealurilor, care se prelungesc până aproape de Dunăre, câmpia se lărgeste din ce în ce spre E. ajungând la cea mai mare lățime între Ploești și gura Ialomiței.

Clima. România este exact așezată la mijlocul Europei, la mare depărtare (peste 2.000 km) de Oceanul Atlantic. Vântul de V, care răcorește acolo verile și îndulcește iernile, la noi abia dacă ajunge. Chiar așa însă, el și-a lăsat ultimele ploi la V de Munții Apuseni, așa încât aici răzbește ca un vânt uscat. Fiind la o depărtare bună și de Marea Mediterană, țara noastră deci nu se poate bucura cel puțin de căldura ei, în timpul iernii. Dacă am fi apărați măcar dinspre E, alta ar fi clima noastră. Să fi fost Carpații nu în mijlocul neamului românesc, ci la hotarul său de E, în locul Nistrului, n'am cunoaște acele variații așa de mari de temperatură, între vară și iarnă. Așa cum suntem așezați însă și cu relieful nostru, noi facem safta, am putea spune, la clima continentală excesivă, care dela noi se întinde spre E, prin Rusia, până la Urali.

Temperatura. Anotimpurile noastre au temperaturi extreme, necunoscute în V Europei; iarna anului 1927 ne-a adus geruri de peste 30° sub zero, ceea ce nu se pomenește nici prin Germania sau Ceho-Slovacia, necum prin Anglia și Franța. În schimb vara lui 1928, călduroasă, e drept, în toată Europa, a fost un adevărat cuptor încins, cu temperaturi de +55. În Sahara, ziua nu e, obișnuit, mai cald.

Între temperatura cea mai scăzută de peste an

și cea mai ridicată e, dar, o deosebire de vreo 900, aproape cât dela îngheț până la fierbere!

Vânturile. Cauza acestor salturi uriașe ale temperaturii este *Crivățul*. El e pacostea ținuturilor din E și SE Europei. În timpul iernii e o mare deosebire de temperatură între mijlocul Rusiei și Marea Mediterană. Atunci, după regula generală, aerul rece din Rusia pornește spre ținutul cu aer cald, și deci mai rar, din jurul Mediteranei. Culegând aburi peste Marea de Azov și Marea Neagră, îi preface în zăpadă, și, cum suflă vijelios, *Crivățul* e *toldeana* iarna un viitor înghețat, aducător de troene. Vara, la fel: se încinge cumplit Sahara și atunci aerul mai puțin arzător depe țărmurile de N ale Mării de Azov și Mării Negre, pornește într'aceeași direcție. Venind depe uscat, el însuși e, obișnuit, uscat. **Rareori**, când aduce cu dânsul câteva ploi rezezi, furtunoase, de vară. Anul 1928 a avut în partea de E a țării, prin Basarabia și Moldova, una din verile cele mai secetoase, așaieât populația de aici a fost bântuită de foamete și a trebuit să fie ajutată de Stat.

Ploile. Singurele ploi statornice sunt cele aduse de vântul de V. Acestea însă se opresc la Munții Apuseni și Munții Banatului. Uneori mai pătrund și în podișul Ardealului. Podișul apoi, fiind împrejmuit de munți, se împărtășește din ploile mai bogate, cari cad pe munți și cari adesea se prelungesc și spre poalele lor. Din toată țara deci câmpia Tisei și Ardealul sunt cele mai bine stropite de ploi. Restul țării mult mai puțin, iar cele mai sărace sunt Bărăganul și Bucagul.

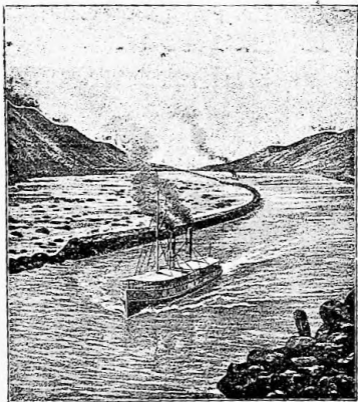
Oarecare noroc avem cu zăpada de peste iarnă, care primăvara se topește și astfel ține umezeală pământului timp de 2-3 luni, până încep căldurile cele mari.

Apete. Clima noastră continentală, cu verile prea fierbinți și iernile prea geroase, deoparte, iar de alta cu ploii prea puține, își exercită înrâurirea în primul rând asupra apelor. Acestea scad vara peste măsură, iar unele, mai sărăcuțe, chiar seacă, exact ca în clima mediterană. În unele veri prea secetoase seacă chiar și lacurile: acum câțiva ani, marele lac Greaca, la V de Oltenița, dispăruse cu desăvârșire. Primăvara însă, după topirea zăpezilor, râurile se umflă așa de tare, încât se revărsă peste maluri, înecând ogoarele. În acest timp pohnul fiind prea năvalnic, își eroește adesea albiile noi, iar după retragere în loc să curgă ca mai înainte, se împarte pe mai multe lăgăse, ceea ce îl face și mai firav. Din această pricină, nu sunt bune pentru navigație, deși unele, ca Jiul, Oltul, Argeșul, ar avea, strâns într-o singură albie, volumul trebuitor. Această variație prea mare în călimea de apă nu se întâmplă, cum e firesc, decât pe câmpie. Râurile din Ardeal, unde plouă mai mult, au volumul mult mai statornic, larna, în schimb, îngheață. Până și un fluviu puternic ca Dunărea îngheață mai în fiecare an, câte 2-3 luni.

Fluviile. România n-are niciun fluviu înăuntrul țării, ci numai la hotare: Dunărea și Nistrul.

Dunărea izvorăște din colțul de S V al Germaniei, din Munții Pădurea Neagră, udă Germania, Austria, Ceho-Slovacia, Jugo-Slavia și intră în România la Baziaș. Imediat după acest port, Dunărea pătrunde într-o cheie, unică pe lume prin frumusețea și lungimea ei: pe o distanță de vreo 120 km curge printre munții Banatului la N și Balcani la S, cari își înalță stâncile calcareoase, înalte de sute de metri, drept deasupra valurilor ei albastre. Albia se îngustează: dela 1 km, cât era înainte de Baziaș, se reduce la 200 m, iar la Cazane numai la

110 m. Între Orșova și Turnu Severin abia Dunărea e presărată cu atâtea stânci, iar șuvoiul atât de iute, la Porțile de Fier, încât a trebuit să se construiască un canal, cu multă trudă și mari cheltuieli.

No. 7: *Dunărea la Porțile de fier. La dreapta Carpații, la stânga Balcanii. Stânci nenumărate răsar, amenințătoare, din valuri.*

Dela Turnu Severin la vale, Dunărea curge liniștit, desfășurându-și pânza apelor pe o lățime iarăși de vreo km. Cele două maluri sunt cu totul deosebite: cel românesc scund, nisipos și presărat cu lacuri. Cel sârbesc și bulgăresc înalt, pietros și fără lacuri. În Marea Neagră se varsă prin 3 guri: Chilia dela N, cu cea mai multă apă, Sf. Gheorghe la S, cu un sfert din volumul total,

și Sulina, la mijloc, cu abia a zecea parte. Fiind însă canalizat și curățit de nisipuri, este brațul cel mai întrebuințat pentru navigație.

Afluenții Tisei. Dunărea primește din podișul Ardealului o mulțime de afluenți însă nu direct ci prin Tisa. Deaceia ei nu se varsă în România, ci unii în Ungaria, iar alții în Jugo-Slavia.

Plecând dela N spre S, aceste râuri sunt următoarele. Someșul, care izvorăște prin două brațe: Someșul Mic dela V, din munții Apuseni și Someșul Mare, dela E. din munții Rodnei.

Crișul ia deasemenea naștere prin 4 brațe din munții Apuseni: Crișul Alb, cel mai dela S, apoi Crișul Negru, Crișul Repede și Berățul.

Mureșul, cel mai lung afluent al Tisei, primește ca afluenți cele două Târnave, cari se împreună lângă orașul istoric Blaj, apoi Sebeșul, care se varsă lângă orașul, deasemenea istoric, Alba Iulia.

Aceste trei râuri mari, Someșul, Crișul și Mureșul se varsă în Ungaria. Bega, râu bogat în apă, care a fost canalizat și făcut navigabil, se varsă în Jugo-Slavia.

Afluenții Dunării: a) *Afară din țară:*

În Banat, Dunărea primește 3 afluenți:

Timișul, care se varsă printr'o dellă cu 3 brațe; Carașul la E de Timiș și Nera, care face, la gură, granița între România și Jugo-Slavia.

b) *În țară.* Cerna, care curge dela N spre S printr'o vale încântătoare.

Jiul are și el 2 izvoare: Jiul românesc vine dela V și Jiul ungurese dela NE. Taie Carpații meridionali la pasul Lainici, foarte îngust, încât pentru a se face o șosea s'au spart stâncile cu dinamită.

Oltul izvorăște din apropierea Mureșului, curge întâi dela N spre S, apoi spre V, pe urmă spre S, tăind Carpații la pasul, larg și deaceia foarte umblat, Turnu-Roș.

Argeşul ia naştere dela poalele Negoifului, curge spre S, apoi spre SE.

Ialomita e un flu al Bucegilor. Işi iaie prin aceşti munţi calcaroşi o vale dintre cele mai sălbatice, apoi ieşind în câmpie, străbate Bărăganul în toată lungimea.

Siretul, râul Moldovei, adună toate apele din Carpaţii Orientali, pe povârnişul de E: Succava, Moldova, Bistriţa, Trotuşul, Putna şi Buzăul, pe dreapta, precum şi Bârladul pe stânga, care culege pâraele depe podişul Moldovei. Siretul este un râu frumos, bogat în apă (cu o adâncime de vreo 3 m.) care ar putea să devină o bună cale navigabilă, dacă i se va regula cursul.

Prutul izvorăşte din Polonia. Curge mai întâi spre E, apoi spre S până la E de Galaţi. Având o albie mai strânsă şi un curs mai liniştit, este mult mai navigabil decât Siretul: vapoare mici şi şlepurii umblă pe Prut.

Nistrul este al doilea fluviu, la hotarul de E. Cu mult mai mic decât Dunărea, cu care nici nu se poate compara în volumul de apă, este un fel de Prut mai mare. Cu Prutul mai seamănă şi prin cursul domol, care dă naştere, şi la unul şi la altul, la nenumărate şerpuituri. Este şi el navigabil. În Basarabia primeşte mulţi afluenţi, toţi însă, din cauza climei secetoase, săraci în apă.

Lacurile. Dealungul Dunării, pe malul stâng, din Oltenia până la Galaţi, se înşiră o salbă de lacuri, îndreptate mai toate ca şi Dunărea, dela V la E. Ele sunt în legătură cu fluviul printr-o gâră. Dela Galaţi până la Marea Neagră e a doua salbă, cu altă formă însă: foarte lungueţe şi cu direcţia N-S. Multe din acestea sunt sărate, deoarece au fost odinioară golfuri ale Mării Negre.

Tot nişte golfuri au fost şi marile lacuri do-

brogene: Razelm, Babadag, Golovița, Smeica și Sinoe dela S brațului Sf. Gheorghe.

Vegetația. Munții și podișurile României, împreună cu partea cea mai înaltă a câmpiei Dunării, erau pe vremuri acoperite, cași în V Europei, cu păduri seculare. Marginea de E, mai scundă. Bărrăganul și Buceagul, au fost stepe. Pe măsură ce populația a sporit, o parte din păduri au fost tăiate: cele de pe podiș, de fag și stejar, și de pe câmpie, de stejar. Au rămas în picioare pădurile de brazi de pe munți. Totuși, România are încă o pătură întinsă de păduri: cam un sfert din suprafața totală a țării, ceea ce alcătuiește o bogăție de mare preț, care trebuie cruțată pe viitor.

În locul pădurilor tăiate și a stepelor s'au făcut ogoare. Agricultură ocupă astăzi aproape jumătate din întinderea țării. Pământul cel mai bun pentru plugărie se găsește în câmpia Dunării, dela Iiu până la gura Prutului și pe valea Jijiei: este așa numitul pământ negru, format din putrezirea frunzelor copacilor și a buruienilor de stepă.

Agricultura noastră cultivă în prima linie grâu și porumbul, care ne dau pâinea și mămăliga cea de toate zilele. Deși pământul e gras, totuși nu-l lucrăm cu destulă îngrijire, așaîncât culegem recolte mici. Cultivate însă mai cu știință, am putea lua de pe ogoarele României recolte mult mai bogate. De aici rezultă, că România nu este în situația acelor țări, unde sporul populației aduce cu sine grija pentru ziua de mâine: cu ce se vor îndestula aceste guri noi? Țara noastră poate hrăni pe viitor o populație de patru ori mai mare decât cea de astăzi: de 60—70 de milioane de locuitori, în loc de 18 milioane, câți suntem acum.

În afară de cereale se mai cultivă pe o scară întinsă sfecla de zahăr, care ne dă alimentul acesta

aşa de trebuitor. Viţa de vie, deasemenea, ocupă o suprafaţă însemnată în regiunea dealurilor, aşa încât România nu numai că nu e silită să cumpere vin dinafară, cum la ţările nordice, Ceho-Slova-cia, Polonia, ci dimpotrivă, vinde în ţările vecine cantităţi mari de vin.

Animalele. Pământul ţării noastre a crescut pe vremuri turme numeroase de vite, cari fiind bine hrănite şi având din belşug loc de umblat, erau de un soi ales şi, deaceia, cu mare căutare. Astăzi vitele s'au mai împuţinat: dealtă parte au mai pierdut şi din soi. Totuşi, avem destule, atât pen-ăru lucrul câmpului, cât şi pentru hrana locuitorilor. Oile îndeosebi sunt mai multe şi mai de soi, fiindcă ele la munte n'au fost străntorate.

Apele ţării noastre sunt, deasemenea, pline de peşte, îndeosebi, lacurile depe malul Dunării şi de lângă Marea Neagră.

Bogăţiile subsolului România are însă mari bogăţii şi în sânul pământului. Printre acestea, cele mai de frunte sunt: petrolul, cărbunele, gazul natural, sarea şi aurul.

Petrolul se găseşte la poalele Carpaţilor Orientali şi Meridionali, în toată Moldova şi în Muntenia, cum şi în Maramureş. Petrolul este o mare bogăţie, deoarece din el se scoate, în afară de alte substanţe, benzina, fără care nu pot să umble automobilele şi aeroplanelle.

Cărbunele, atât de trebuitor pentru încălzitul maşinilor, formează zăcăminte întinse în subsolul României. Gazul natural îaşneşte slobod din pământ, prin unele părţi ale ţării, mai ales în Ardeal. Aici a fost prins în ţevi şi adus în oraşe, să lumineze străzile şi să pună în mişcare maşinile.

Sarea a fost scoasă din cele mai vechi timpuri în ţara noastră, atât înăuntru podişului Ardealului, cât şi înafara podişului.

Aurul, deasemenea, a fost căutat din vremuri străvechi. Se găsește astăzi în 3 ținuturi principale: în colțul de NV al Ardealului, apoi în munții Apuseni și, în sfârșit, pe valea Lotrului.

Industria. Având în mare cantitate materii prime (nelucrate) date de agricultură (cereale, sfece) de păduri (lemnul) cum și de minele din adâncul pământului, având, după aceea, în petrol, cărbune și gaz natural, materialul pentru încălzit mașinile, România și-a întemeiat un număr mare de fabrici, unde se lucrează mărfurile pe care înainte le aduceam din străinătate.

Intrucât civilizația în Europa a pornit de la V spre E, ținuturile cele mai industriale ale țării sunt la V, în Banat și Ardeal, iar cele mai sărace în fabrici Moldova și mai ales Basarabia.

Fabricile cele mai multe și mai mari sunt :

a) Morile, cari lucrează cerealele;

b) Fabricile de zahăr, cari prelucra sfecla;

c) Fabricile de hârtie și de mobile, cari întrebuințează lemnul dat de păduri;

d) Rafinăriile de petrol, cari prelucrează petrolul sorbit din pământ, scoțând în primul rând benzina și gazul pentru lămpi.

Negoțul. Prisosul produselor noastre îl vindem în afară. Trimitem în străinătate mai ales 4 soiuri de mărfuri: cereale, lemne de construcție (che-restea), petrol și sare.

Din străinătate aducem articolele de lux, pe care nu le putem avea în țara noastră.

Legăturile noastre comerciale sunt îndreptate mai mult spre centrul și V Europei. Foarte puține cu S (Peninsula Balcanică) și deloc cu E (Rusia).

Populația. Am văzut, că, după suprafață, România este aproape cât Italia și ceva mai mare decât Anglia. Totuși, țara noastră e departe de

a avea în Europa rolul și, indeosebi, puterea acestor țări. Cauza stă în populație. Un stat nu e puternic prin înălțimea ce ocupă, ci prin numărul și calitatea cetățenilor săi. România, cu suprafață mare, dar cu populație mică, este, în momentul de față, o țară mică. Numai când populația noastră se va ridica la cifra și desimea celei din Italia și Anglia, atunci va fi o țară mare.

Populația de astăzi a României este de 18 milioane de locuitori. La suprafața ei, de aproape 300.000 km p. vine o desime de vre-o 60 de inși pe km p. Desime mică, în comparație cu țările din V și chiar centrul Europei unde pestelot e aproape 100.

După obârșie, populația țării noastre se împarte astfel :

aproape 14 milioane Români de baștină.

peste 1 milion Unguri; 1 milion Evrei; cam 750.000 Germani; cam 600.000 Ruteni; și vre-o 600.000 alte neamuri.

Ungurii locuiesc mai toți în Ardeal. O ramură a lor, Secuii, ocupă așa zisele câmpii din E Ardealului: Câmpia Gherghiului, a Ciucului și parte din țara Bârsei. Acești Secui au fost aduși de regii unguri prin veacul XII să apere trecătorile munților împotriva Tătarilor, dându-le pentru acest serviciu drepturi mai mari decât altor locuitori. Secuii însă s'au amestecat în bună parte cu Românii.

Germanii se găsesec prin Banat, în Ardeal și Bucovina, iar în număr mai mic prin S Basarabiei și N Dobrogei. Cei mai mulți s'au așezat de curând în România. O parte din ei însă, anume Sașii, au fost aduși cam în acelaș timp cu Secuii, prin veacul al XII-lea, spre a da țării meseriași și negustori

Rutenii, sau Ucrainenii sunt veniți din Rusia, după răpirea Bucovinei și locuiesc prin Bucovina și prin N. Basarabiei.

Evreii au venit și ei din aceeași parte, deoarece se găsesc în număr mai mare prin Basarabia, Bucovina și Moldova, îndeosebi la orașe. Sunt, cași Rutenii, proaspăt veniți în România: cei mai mulți pela începutul veacului al XIX.

Dintre aceste popoare, cari locuiesc împreună cu noi, două neamuri au deci o importanță deosebită: Secuții și Sașii, prin vechimea lor, cum și prin serviciile ce-au adus țării în trecut.

Religia. Din cei 14 milioane de Români de baștină, aproape 12 milioane sunt ortodocși. O parte din Românii din Ardeal și Banat, în număr de aproape 2 milioane, sunt uniți cu biserica catolică. Ei se numesc Greco-Catolici. Celelalte neamuri creștine sunt: catolici și protestanți.

Forma de guvernământ. România este o monarhie constituțională. Regele cărmuiește țara după regulile hotărâte în Constituție (=legea legilor), ajutorat de miniștri, împreună cu două corpuri legislative, Camera și Senatul.

Orașele. Capitala României este orașul București, așezat pe Dâmbovița, într'un linut cu o climă neprielnică și prea la marginea țării. Oraș nou, depe vremea lui Mihailu Viteazul, deoarece vechiul București fusese ars de Sinan Pașa. Are azi aproape 1 milion locuitori. Aici sunt școlile cele mai înalte (Universitatea, Școala Politehnică) scaunul Patriarhiei, cum și cea mai mare autoritate judecătorească (Curtea de Casație).

Orașe istorice. Iași, fosta capitală a Moldovei, are o poziție foarte frumoasă între dealuri. Scaunul Mitropoliei Moldovei, a unei Universități. Are a doua biserică din țară, ea frumoasă: Trei Ierarhi, clădită de Vasile Lupu.

Blaj la unirea celor două Târnave. Aici s'a făcut în anul 1848 marea adunare a Românilor pe Câmpia Libertății, după care au urmat luptele eroice ale Moșilor cu Avram Iancu în Munții Apuseni, contra Ungurilor. Acest oraș este scaunul Mitropoliei Românilor uniți din Ardeal.

Alba Iulia pe Mureș. Orașul în care s'a încoronat Mihai Viteazul ca voevod al Ardealului, iar regele Ferdinand ca rege al tuturor Românilor.

Suceava, pe râul Suceava, capitala Moldovei până la Lăpușneanu.

Curtea de Argeș, prima capitală a Munteniei. Așezată la poalele munților, pe râul Argeș. Are cea mai veche biserică din Muntenia, Biserica Domnească, în care sunt îngropați primii voievozi, precum și cel mai frumos monument de arhitectură din toată țara: Mănăstirea Curtea de Argeș, clădită de evlaviosul Neagoe Basarab.

Târgoviște, pe Ialomița, a doua capitală a Munteniei. Cu ruinele palatului domnesc al lui Matei Basarab.

Foste cetăți. Brașovul în centrul României. Orașul cel mai frumos al țării, înconjurat din 3 părți de munți, cu păduri încântătoare. Intemeiat de Sași, la gura pasului Predeal, cu frumoase ruini ale cetății din veacul al XII-lea.

Sibiul lângă pasul Turnu Roșu, intemeiat tot de Sași, în aceeași epocă. Cu ruini tot așa de vechi cași ale Brașovului. Azi este scaunul Mitropoliei ortodoxe din Ardeal.

Hotinul, Soroca, Tighina și Cetatea Albă, toate foste cetăți pe Nistru.

Orașe culturale. Cluj pe Someș, oraș cu universitate și multe alte școli mari. Unul dintre cele mai îngrijite orașe ale României, putând să fie pus alături de frumoasele orașe din Apus.

Cernăuți, pe Prut, într'o poziție tot așa de frumoasă cași Iași. Are, deasemenea, o universitate. Este și scaunul Mitropoliei Bucovinei.

Chișinău, pe un mic afluent al Nistrului. În timpul din urmă s'a înființat aici o facultate de teologie. Oraș cu străzi foarte largi și drepte. Scaunul Mitropoliei Basarabiei.

Orașe industriale. Acestea sunt toate aproape de granița de V: Oradea Mare pe Crișul Repede. Aradul pe Mureș, Timișoara pe Bega. Orașe cu populație numeroasă între 70 - 80.000 locuitori, bine îngrijite, adevărate orașe europene, cum e numai Clujul. Au fabrici mari, înzestrate cu mașini perfecționate, producând mărfuri de calitate superioară, cari susțin concurența cu mărfurile din V Europei.

Orașe comerciale. Sunt, în prima linie, mai toate porturile. Dintre acestea, cele mai importante sunt cele 2 mari porturi la Dunăre. Brăila la S de gura Siretului și Galați la N de gura lui. Apoi Constanța, pe Marea Neagră, la care duce linia ferată cea mai dreaptă din România: București - Fetești - Cernavodă - Constanța. Prin aceste 3 porturi se scurge aproape întreg exportul nostru, în cereale, lemne și petrol.

TARILE CONTINENTALE

I. R U S I A.

Așezare. Cuprinde aproape toată jumătatea de E a Europei. Înlizându-se, dela N la S, aproape cât Europa însăși.

In latitudine: Dela capătul de N, până la cel de S al Rusiei este o distanță de 27°, ceea ce face cam 3.000 km. Toată Europa dela N de Dunăre ar intra în Rusia.

In longitudine: Se întinde pe 30° -- vreo 2.000 km. Intre granița de V și cea de E a Rusiei, e o diferență de timp de 2 ore. Când la poalele Urailor școlarii intră în clasă, cei dela granița Poloniei dorm încă.

Suprafața. Înainte de războiu, Rusia ocupa mai mult de jumătate din continent, cu o suprafață de 5.400.000 km p. După războiu însă popoarele streine, înglobate de Ruși cu sila în imperiul lor, s'au despărțit, formând state aparte. Astăzi Rusia nu mai are decât vreo 3¹/₂ milioane de km p.

Holarele. Vecină cu țările Europei este numai la V. Aici se mărginește cu Finlanda, țările baltice, Polonia și Ucraina.

Holarele ei de SV nu sunt locmai lămurit trase, înspre Polonia și Ucraina. Intre Polonia și Rusia

se află imensa mlaștină a Pripetului, acoperită de păduri nesfârșite, unde cu greu se poate așeza și păzi un hotar. Iar Ucraina nu are încă o situație limpede ca stat: nu se știe bine, dacă este cu adevărat o țară independentă, sau rămâne mai departe alipită de Rusia.

Țărmurile. La N Rusia este udată de Oceanul Inghețat și Marea Albă, care înconjoară spre S și E Peninsula Kola. Țărmul este la V înalt și stâncos, zimțuit de numeroase fiorduri, ca în Norvegia. Intr'unul din aceste fiorduri s'a ridicat în timpul războiului portul Alexandrovsk. Spre E țărmul este scund și mlăștinos. La SV se mărginește cu Marea de Azov, al cărei țărm este deasemenea scund și mlăștinos. La SE se întinde până la Marea Caspică, așezată cu vreo 30 de m. mai jos de nivelul Mării Negre. Amândouă aceste mări se astupă repede cu mărul cărat în ele de fluvii.

Relieful. Rusia are o singură formă covârșitoare de relief: câmpia, care se întinde până la Urali.

a) *Munții.* Uralii sunt un lanț de munți vechi, cam de aceeași vârstă cu Alpii Scandinaviei și cu munții Angliei. Deaceia, și ei sunt foarte tociți și rotunjiți. Înălțimea lor este între 1000 și 1.200 m, având totuși spre N un pic de vreo 1.600 m. Povârnișul lor de V, spre Europa, este lung, cu panta lină, lăsându-se treptat în șes. Spre E din contră, coboară în câmpia Siberiei cu povârnișuri repezi și, pealocurea, prăpăstioase. Ei încep dela țărmul Oceanului Inghețat și se îndreaptă spre S, scăzând treptat în înălțime, până la fluviul Ural, unde ajung niște simple dealuri. Dincolo de fluviu, se pierd pe nesimțite în câmpia Kirghizilor.

b) *Câmpia.* Uralii sunt însă tocmai la marginea răsăriteană a țării și a continentului însuși. Incolo, întreaga Rusie este o singură câmpie, c'o obârșie

unică pe suprafața globului: a ieșit astfel din fundul oceanului străvechiu. Și, înlocuind ca oceanul, este netedă și nesfârșită cași dânsul, și tot așa de măreață prin imensitatea și uniformitatea ei.

Singurele ridicături mai însemnate sunt două: 1. Podișul Valdai la V, de vreo 300 m, un fel de casă a apelor pentru Rusia, deoarece de aici izvorăsc cele 3 fluvii mari ale Rusiei.

2. dealurile dintre Volga și Don, înalte de 385 m și cari dau, astfel, un deosebit farmec acestui ținut.

c) *Adâncituri.* Afară de aceste mici ridicături, relieful Rusiei are, în colțul de S E, 2 adâncituri importante:

1. La N Mării Caspice, terenul formează un fel de găvan, sub nivelul mării. Aici se întindea odinioară Marea Caspică, pe care Volga o astupă treptat.

2. Tot aci se află și ulucul, dela N V, spre S E, între Marea de Azov și Marea Caspică, pe unde curg cei 2 Manici. Primăvara, când se umflă râurile din topirea zăpezilor, întreg ulucul se umple de apă, umind astfel pentru câțva timp cele 2 mări.

Clima. Intinzându-se așa de mult în latitudine, pe aproape 30°, ar fi de așteptat ca Rusia să aibă multe zone de climă și foarte deosebite între ele. Din cauza reliefului uniform, însă, clima este, cu unele deosebiri, cam aceeași pe toată întinderea țării, iar trecerea dela un ținut la altul se face pe nesimțite. Pornind dela N spre S, găsim următoarele ținuturi climaterice:

a) *Ținutul cu clima oceanică.* Este o fâșie îngustă dealungul țărmului de N a peninsulei Kola. Mulțumită înrâuririi apelor calde ale curentului Golfului, care își trimite ultimele lui ramuri până în Oceanul Inghețat, coasta aceasta are o climă apropiată de cea oceanică: în timp ce nu numai

Marea Albă și golful Botuic, dar până și golful Finic îngheață în timpul iernii, deși e cu mult mai la S. aici marea e liberă de ghețuri.

b) *Ținutul cu climă polară.* Se întinde la E de Marea Albă, până la Urali, iar spre S. cam până în dreptul fluviului Dvina. În colțul acesta de N E, nu se mai simte înrăurirea curentului Golfului, așa încât iarna durează aici în mijlociu 6—8 luni.

c) *Ținutul cu climă continentală.* Cuprinde mai toată Rusia. Mijlocul și E țării sunt departe de Oceanul Atlantic și, dimpotrivă, aproape de blocul continental imens al Asiei, care iarna se răcește strașnic, iar vara se încălzește peste măsură, așa încât aceste anotimpuri au în mijlocul Rusiei temperaturi extreme. Că depărtarea de ocean este de vină, se vede dintr'un fapt: iarna gerul nu crește de la S spre N, ci de la V spre E. Cu cât te apropii de Urali și deci, de Asia, cu atât gerul este mai aspru. V și mijlocul Europei încă au iarnă, care se simte și uneori destul de bine. Iarna rusească însă e unică în Europa. Nefiind niciun șir de munți deacurmezișul Rusiei, de la V spre E, vânturile reci, pornite din ținuturile nordice spre vatra încropită a Mediteranei, se deslășoară nestîngherite, suflând cu turbare pe bărăganul fără de sfârșit, spulberând zăpada și grămădind nămeții, acoperind satele și drumurile. Omul, mic și slab față de puterile naturii, are impresia, că e sfârșitul lumii. La grăzăvia acestor vifornite se mai adaogă spre N lungimea neobișnuită a nopților de iarnă. La noi în țară noaptea cea mai lungă, la 21 Decembrie, este de 15 ore și jumătate. În Rusia, în dreptul golfului Finic, noaptea, la aceeaș dată, durează 20 de ore! Pe așa vreme, omul nu poate să umble pe-afară, după treburi, ci e silit să stea în casă luni de zile și să ducă o viață de cărlia. Deaceea când,

în Iulie 1812, Napoleon porni împotriva Rusiei cu armată uriașă de 600.000 de oameni. țarul n'a avut nevoie să se lupte cu marele general: a dat oștirilor lui poruncă să se retragă mereu din fața Francezilor. Luna Noiembrie i-a apucat în inimă Rusiei și peste câteva săptămâni nu mai rămânea nimic din falnică armată. *Iarna a învins pe Napoleon.*

Ploile în acest ținut cad, cași la noi, vara, mai ales la începutul verii. Sunt tot așa, scurte și vijelioase. Înspre V. unde mai ajunge vântul pornit de pe ocean, ploile cad mai dese și ceva mai îmbelșugate. Spre E însă și spre S se răresc din ce în ce. Ținutul cel mai sărac în ploi este colțul de S.E. din preajma Mării Caspice.

Apele. Pe un spațiu așa de imens fluviile Rusiei pot culege afluenți numeroși, cari le aduc astfel cantități mari de apă. Cea mai multă umezeală însă cade aici sub formă de zăpadă. Deaceia, primăvara volumul râurilor sporește enorm. În afară de asta, mergând numai prin câmpie, au cursul liniștit, apa lor se scurge încet. Din această cauză cele mai multe sunt navigabile la o mică depărtare de izvor. Nefiind, apoi, praguri înalte între fluvii, ele au fost legate prin canale, încât se poate trece dintr'o mare într'alta, deacurmezișul continentului. Astfel numai Volga și afluenții ei alcătuiesc o rețea navigabilă de peste 48.000 de km. iar toate la un loc peste 30.000 de km.

Au însă și neajunsul obișnuit al fluviilor din clima continentală: îngheață iarna. Acest neajuns însă într'o țară ca Rusia se preface în bine: fluviile înghețate devin niște șosele admirabile, pe cari locuitorii circulă mai mult decât în orice alt timp al anului.

Fluviile Rusiei se împart în 4 bazine, după râurile în cari se varsă.

a) *Bazinul Oceanului Inghețat*. Fluviile cari merg spre N și N V, în Oceanul Inghețat și Marea Albă, deși destul de lungi, sunt lipsite de importanță: curg prin ținuturi aproape pustii și sunt înghețate între 6—8 luni pe an. Dintre ele Dvina este legat prin canale cu lacurile dela S și cu Volga.

No. 8: *Fluviul Neva, iarna*: înghețat tun, umblă pe ei ca pe șosea

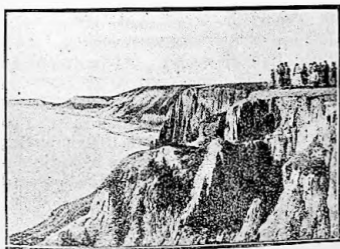
b) *Bazinul Mării Baltice*. Are un singur fluviu însemnat: Neva. Deși scurt, numai de 60 de km, el scoate apa din cele 2 mari lacuri, deaceea e lat și adânc cât Dunărea. Și el îngheață cam 5 luni pe an.

c) *Bazinul Mării Negre*. Niprul izvorăște, cași Volga, din podișul Valdai și curge spre S, fiind un fluviu navigabil puțin mai la vale de izvor. Din Rusia îi vin afluenți, și ei navigabili: pe dreapta Berezina, care se varsă în țară aproape de graniță, iar pe stânga cel mai mare dintre afluenții săi, Desna. Din Polonia îi vine Pripetul, pe dreapta. Niprul cu Pripetul și Desna trec mai departe și se varsă în Ucraina. Donul izvorăște la S de Moscova, se îndreaptă întâi spre S E, apropiindu-se de Volga, apoi face un cot mare spre S V, de unde devine na-

vigabil, și se varsă în Marea de Azov. Este în întregime pe teritoriul Rusiei.

În Don se varsă, aproape de gură, râul Manici de V, care curge în ulucul, unde, spre E, se află celalt Manici. Acesta însă n'ajunge decât primăvara la Marea Caspică. Vara se pierde în nisip.

Bazinul Mării Caspice. Volga, cel mai lung și mai adânc fluviu al Europei. Pornit din Valdai, o ia spre E până la orașul Kazan, apoi își schimbă brusc direcția spre S, făcând și el un cot, aproape de Don și se varsă în Marea Caspică, printr'o deltă cu vreo 70 de guri, după un curs de 3.750 de km. E navigabil dela Tver, pe-o distanță de 3.400 km. Lat de câțiva km, străbătând o câmpie nesfârșită, o călătorie cu vaporul pe Volga oferă o priveliște de neuitat: din mijlocul fluviului, primăvara, abia dacă-i mai zărești malurile. Deaceia, Volga e apa cea mai iubită și mai cântată de Ruși, cum este Rinul și Dunărea la Germani. Și în juru-i roesc, deasemenia, legendele.

No. 9: *Malul drept al Volgii*: înalt și răpos, cași al Dunăru. Afluenții Volgii sunt și ei aproape cât Dunărea

și tot navigabili. Cei mai mari sunt: Oka pe dreapta și Kama pe stânga.

Uralul, venind din munți și prin ținutul cel mai secetos, curge repede și e sărac în apă. Singurul fluviu nenavigabil.

Lacurile. Alară de fluvii, Rusia are și numeroase lacuri în NV. Cele mai importante sunt Onega și Ladoga, pe care îl împarte cu Finlanda. Ladoga este cel mai mare lac din Europa, fiind lung de aproape 200 km și adânc de peste 100 de m.

Vegetația și animalele. Pe câmpia fără stavilă a Rusiei, vegetația nu mai e hotărâtă de relief, ci numai de latitudine. Ea se înșiră deci în fâșii paralele între N și S, iar trecerea dela una la alta se face, cași la climă, pe nesimțite.

a) *Tundra.* La N, dealungul țărmului Oceanului înghețat, se întinde tundra: ținut sărac și trist, unde, din cauza pământului care se desghiață numai 2—3 luni pe an, nu crește decât o iarbă scurtă. În sinocuri rare, ca o perie locită, apoi ici colo, câteva pelice de licheni. Singurul animal domestic e renul. Tundra are o mai mare lățime în colțul de NE, între Marea Albă și Urali.

b) *Taiga.* La S de tundră, până în dreptul golfului Finic, se întinde taiga, pădure imensă de brazi, care începe, în longitudine, dela țărmul Oceanului Atlantic, încalcă peste Marea Baltică și se continuă, neîntreruptă, spre E, până la Oceanul Pacific, în Asia. În taigă trăiesc animale cu blănuri scumpe, urși, râși, jderi, vidre. Pe malurile câtorva râuri se găsesc și prețioșii castori.

c) *Pădurea cu frunze căzătoare.* La N și la S de Volga taiga se amestecă din ce în ce mai mult cu copaci cu frunze căzătoare, până când brazii dispar cu totul. La hotarul cu Ucraina apare pădurea cu poene, alcătuită numai din copaci cu

frunze căzătoare: stejari, frasin, lei. Fagul lipsește însă.

d) **Stepa.** Pe cursul superior al fluviului Ural, din cauza verii prea secetoase, apare stepa: ținutul acoperit cu iarbă înaltă cât omul și care durează cât ține umezeala din topirea zăpezilor. Odată cu arșița cea mare a verii se usucă. Aici cresc animalele mari, indeosebi caii. Soiul de cai lătrășli sunt foarte iuși și țin piept cu caii arabi.

În colțul de S.E. dela fluviul Ural, pânăla S. de gura Volgii, este stepa sărată: iarba e scurtă și rară, iar pe alocurea pământul se acoperă vara c'un strat subțire de sare. În acest ținut se găsesc 2 soiuri de animale sălbatice rare: antilopa și moșul; ca animale domestice se cresc vestitele oi de Asrahan, cu o blană neagră de mare preț, precum și cămile.

Agricultura se face în ținuturile dela S. unde pădurile cu poene au mai fost lăiate, iar locurile prefăcute în ogoare. Aici se găsește vestitul pământ negru, format din pulrezirea frunzelor copacilor și a buruienilor. Pământul fiind așa de gras, dă roade îmbelșugate, deși e lucrăt prost și mai peste tot cu pluguri de lemn. Se cultivă pe suprafețe întinse secara, foarte mult întrebuințată la facerea pâinii, grâul, sfecla, meiul, din care se face prăjitura națională cașa, tutunul și cânepa, iar în jurul podișului Valdai, pe unde plouă mai mult, inul. Pe aici inul se produce în cantități imense. În ținutul dela cotul de E. al Volgii se cresc turme imense de vaci și cai.

O ramură importantă a bogăției animale este pescuitul. Marea Caspică mișună de pește mare: cegă, nisetru, morun, cari de aci trec în Volga. Deaceia, la gura acestui fluviu se face pescuitul cel mai îmbelșugat din Europa.

Avuțiile subsolului. Ca în toate țările cu forme vechi de relief, subsolul Rusiei este foarte bogat. Trei sunt ținuturile, unde aceste avuții sunt exploatare mai mult :

a) În Urali, la N de izvoarele fluviului Ural. Aici se găsesc tot felul de metale, dar mai ales fierul, arama și aurul. Munți întregi sunt alcătuiți numai din fier și aramă, iar aur se scoate în fiecare an câteva mii de kgr.

b) Între Volga și afluentul său Oka este al doilea centru minier, bogat mai cu seamă în cărbuni și fier.

c) Pe țărmul de V al Mării Caspice se găsesc zăcăminte uriașe de petrol.

Industria și comerțul. Având produse agricole așa de felurite, cum și combustibil (lemn, cărbuni, petrol) din belșug, de altă parte populația având mult timp liber în timpul iernii, s'a pornit în anii din urmă o industrie puternică și variată. Capitaliști și ingineri streini, îndeosebi germani, au întemeiat numeroase fabrici, întrebuințând lucrători ruși, cari s'au dovedit foarte destoinici. Cele mai importante ramuri industriale sunt :

a) Morăritul, concentrat mai ales pe valea fluviului Volga, întrucât transportul se face mai cu înlesnire.

b) Industria țesătoriei, adunată în jurul orașului Moscova, fiind mai aproape de ținutul unde se cultivă inul. Țesăturile rusești de în și slau alături acuma cu vestitele pânzeturi din Anglia și Olanda. Se țese însă și foarte mult bumbac.

c) Industria pielăriei. Numărul mare de vite, ce cresc în stepa dela S munților Urali, cum și în vecinătatea pădurilor, a făcut să ia ființă în acest ținut un mare număr de fabrici de pielărie. Vitele dau pieile, iar pădurile scoarță de copac, cu cari le tăbăcesc și le dă orice culoare.

d) Industria metalurgică. Aceasta s'a stabilit, cum era firesc, în ținuturile miniere. Sunt, deci, două centre: în jurul Moscovei și la S, între Kama și Urali.

Transportul mărfurilor se face foarte puțin cu căile ferale: acestea sunt rare, față de imensa întindere a țării. În N și în NE sunt sute de mii de km p, fără nicio legătură cu restul țării. Ceva mai dese sunt spre V. Au, apoi, acelaș cusur ca liniile spaniole: depărtarea între șine este mai mare ca în celelalte țări, îngreunând astfel legăturile internaționale.

Șosêle, de altă parte, se găsesc și mai puține; încolo, drumurile obișnuite sunt simple făgașe, cari primăvara, în timpul dezghețului, se prefac în băltoace, împiedicând cu desăvârșire circulația. Singurile căi bune pentru transport sunt fluviile: vara pe apă, iarna cu sania pe ghiață.

Comerțul Rusiei după războiu s'a împușinat mult, din pricina marilor schimbări și prefaceri în organizația și conducerea țării. Exportă mai mult cereale, in, cânepă, cherestea și petrol. Importă în primul rând mașini.

Populația. Înainte de războiu Rusia avea o populație de peste 100 de milioane, ceea ce la suprafața de atunci reprezintă o desime de vre-o 20 de inși pe kmp. Pierzând popoarele streine, cari și-au format state independente, populația ei de astăzi s'a redus la vre-o 70.000.000, cu o desime tot de 20 pe kmp.

Ea se compune din: a) Rușii mari, fiind înalți la statură. Sunt cei mai numeroși. Ei locuiesc pe cursul superior al Volgii și a afluentului său Oka. b) Rușii albi, numiți așa, fiindcă se îmbracă în alb. Se găsesc pe valea superioară a Niprului și afluenților lui. c) Mongolii, cu începere dela colul

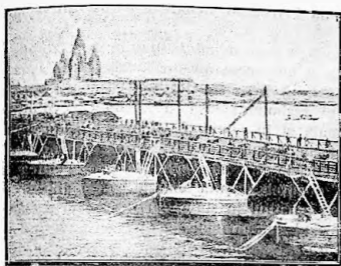
Volgii, spre S și E. *d*) Colonii de Germani, între Don și Volga.

Rușii se trag din vechii Slavi, al căror cuib era la început pe la izvoarele Volgii. În sec. IX au chemat, cum spune tradiția, pe Germani, spre a-i organiza. «Țara e fără margini, dar nu-i nicio rânduială. Să vie deci Normanii la ei, să le întocmească un stat». Peste 4 secole au fost cucerii de Tătari, când cu marea năvălire din 1241. Atunci însă voevodul Moscovei pornește lupta de dezrobire contra Mongolilor, cași regii Castiliei din Peninsula Iberică, împotriva Maurilor. Lupta durează 3 secole, în care timp Rusia s'a izolat cu desăvârșire de celelalte țări: Europa înceta la granița de E a Poloniei.

În timpul acestor războaie Rușii se amestecară mult cu Mongolii. Acest amestec explică firea originală a Rușilor: deși inteligenți și dibaci la treabă, sunt leneși și lăcuți, fataliști ca musulmanii, superstițioși mai mult decât evlavioși. N'au statornicie, nici stăruință: s'apucă de-un lucru și-l lasă ballă. Au dat lumii câțiva din cei mai mari scriitori și artiști, dar n'au fost în stare să-și administreze statul și deaceia s'a prăbușit. La acest caracter va li contribui poate, și pământul lor, cu acea câmpie, care pareă se înlina până la capătul lumii și cu acea iarnă cumplită, în fața căreia omul se pleacă înfiorat cu de-o pedeapsă dumnezeiască.

Ca religie, Rușii mari și Rușii albi sunt creștini ortodocși. Mongolii sunt musulmani.

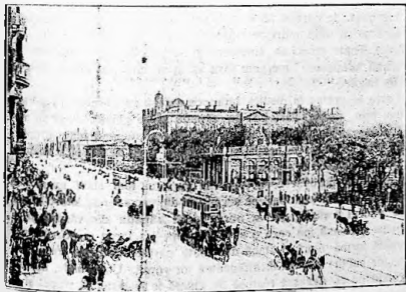
Orașele. Capitala este astăzi Moscova, pe un afluent al râului Oka. Oraș istoric: de aici a pornit în secolul XIII lupta de liberare contra Tătarilor. A fost ars de Ruși în 1812, spre a nu lăsa pe Francezi să se adăpostiască în oraș. Are

No. 10: *Râul Oka*, afluentul Volgii.

Cu un pod de vase; iarna se desface, spre a nu-l rupe sloiurile.
comori mari de artă, monumente frumoase și
biserici impunătoare. Cu o populație de aproape
2 milioane.

Leningrad, fosta capitală până la războiu. Atunci

No. 11: *Bulevardul Newsky*, în Leningrad.

se numia Petrograd, deoarece a fost înlemneiat de țarul Petru cel Mare.

Forma de guvernământ. Înainte de războiu, Rusia era o monarhie absolută: suveranul cărmuia țara fără să fie călăuzit de o Constituție. Spre sfârșitul războiului însă, a izbucnit revoluția, și în armată și în populație și atunci s'a schimbat din temelie organizația țării: toate averile, moșii, case, fabrici, au fost declarate proprietatea statului. Popoarele de altă obârșie au căpătat dreptul de a se constitui în state, cari se guvernează singure, având numai unele legături cu guvernul central. Țara este condusă de un comitet, ales de lucrători. Este o *republică socialistă federativă*, singura pe lume în felul ei. De aceea, cele mai multe state, printre cari și România, au rupt legăturile cu Rusia.

IARNA ÎN RUSIA.

În ziua de 6 Noiembrie cerul își schimbă cojocul: albastrul său se făcu ca leșia. Optirea merge impresurată de aburi reci. Aburii se îngroasă; în curând un nor uriaș se scoboară și se năpustește asupra-ne cu fulgi mari de ninsoare. Cerul s'a făcut una cu pământul. Toate atunci se amestecă și se învălmășesc: lucrurile își schimbă înfățișarea; mergem fără să știm unde ne aflăm, fără să zărim încotro.

Toate se prefac în piedici. În timp ce ostașii se cănesc să-și facă drum prin aceste vârtejuri de zăpadă și de gheață, fulgi de ninsoare, mânați de vifor, se adună în troene, astupând toate gropile: suprafața lor ascunde prăpăstii nebănuite, care se despică vrăjmașește sub picioarele noastre.

Ostașii se prăbușesc cu capul în jos: cei mai slabi nu se mai scoală și rămân îngropați pe veci. Cei din prima lor se întorc înapoi, însă viforul îi sfichiește în obraz și cu zăpada din văzduh și cu această formă nouă, i-atacă din toate părțile răzbește prin halingheață pe ei. Această platoșă de gheață le lecteștează trupul și le înjepenește toate membrele; un vânt aspru și istos le înecă răsu-

fiarea, li-o zmulge din gură, formând şuțuri, cari le spânzură prin barbă și în jurul gurii. Nenorociții tot se mai târâe, dârdâind, până când zăpada, care se adună ca niște cocoloașe sub pingelele lor, cime știe ce rămășiță, vreo creangă de copac, sau trupul vreunui dlu camarazii lor îl face să se polieniască și să cadă. Atunci înzadar se vaită : încurând neaua li acoperă, o cută ușoară te face să-i recunoști : asta-i tot mormântul lor. Tot drumul e presărat cu astfel de cute, ca într'un cimitir. Până și cei mai curajoși, până și cei mai nesimțitori se turbură : trec repede, întorcându-și capul. Dar înaftea lor, injurul lor, pestetot zăpadă și iar zăpadă. Vederea li se pierde peste această tristă și nesfârșită uniformitate. Minte li se îospălmântă ; natura parcă învâluie într'un înjoliu uriaș întreaga oștire. Singurile lucruri, cari se desprind, sunt brazii întunecoși, copaci de morminte, cu verdeața lor de jale. Trunchiurile lor negre, gigantice, înțepenite, și tristețea lor nemărginită desăvârșesc priveștița această fioroasă a unui doliu general, a unei naturi sălbătice și a unei armate, ce moare în mijlocul unei câmpii moarte.

Pe urmă veni noaptea, o noapte de 16 ceasuri ! Dar prin troenele acestea, care acoperă totul, nu știi unde să te oprești, unde să te așezi, unde să te odihnești, unde să găsești vreo rădăcină să te hrănești, sau vreascuri uscate ca să așărșifocul. Căutam să ne facem un culcuș, dar vântoasele, pururi turbate, zădărnicesc primele încercări de întinderea corturilor. Brazii, înveșmântați în promoroacă, în piept cu înverșunare flacărilor : zăpada depe dâșii, cea din văzduh care-și cerne cu îndârjire fulgii, cea depe jos, care se topește sub opintirile soldașilor și dela căldura celor dintâi vâpăi, stinge și focul și puterile și curajul.

A doua zi șișuri circulare de soldași morți, țepeni, arătau locurile de popas, iar împrejurimile erau tixite de hoiturile a mil și mil de cal.

În ziua de 6 Decembrie cerul se arată și mai cumplit ca până-acuma : văzurăm plutind prin văzduh bobite de ghiață, păsările cădeau din aer moarte, înghețate. Atmosfera era impietrită și mută : parcă toată mișcarea și viața, ce mai rămăsese în natură, până și vântul, totul, fusese înlănțuit și înghețat de suflul unei morți universale. De atunci nu s'a mai auzit niciun cuvânt, niciun mormur : pestetot o tăcere întricoșată, desperarea și lacrimile, cari-o însoțesc. Și întradevăr când, istoviiți, se opriau o clipă, cumplita iarnă își lăsa asupra-le greoaia-i mână de ghiață și-și înșăca prada. Atunci acești nenorociți simțindu-se că înțepenesc, se ridicau, dar înzadar : cu vocea pierită, fără simțuri, cutropiți de toropeală, făceau câțiva pași înnoștire, ca niște automate. Sângele, înghețând în vinele lor, ca apele în albia râului, le învâscoșă inima, apoi năbola spre cap.

Atunci acești sâruieni muribunzi se clătinau pe picioare, ca niște oameni beți. Din ochii lor scoroșiți și buibucați de nesomn și de fumul din cort lășniau adevărate lacrimi de sânge; din pieptul lor se revărsau gemete adânci; priviau cerul și pământul cu un ochiu înfricoșat. Iapăn, rătăcit: era singurul lor rămas-bun către această natură barbară, care-i chinuia, împreună, poate, cu muștrarea lor.

Astfel fură cele din urmă zile ale Mării Armate. Dar cele din urmă nopți fură și mai cumplite. Aceia, pe cari i-a apucat departe de orice locuință, se opriră pe margina pădurilor. Aici aprinseră focuri mari, înaintea cărora stătura toată noaptea, drepti și nemiscați ca niște spectre. Nu se mai puteau sătura de văpala focului; stăteau însă așa de aproape, încât se aprindeau hainele pe ei, împreună cu părțile înghețate din trupurile lor, pe cari flăcările le prăjiau. Atunci o durere groaznică li silia să se lungească la pământ. A doua zi însă înzadar mai încercau să se scoale de jos.

În satul Jupranul soldații arseră case întregi, ca să se încălzească doar câteva clipe. Văpșia acestor focuri atrase o droaie de nenorociți, pe cari grozăviile gerului și ale suferințelor îi aruncase în ghiarele nebuniei. Aceștia dădură năvală furioși și, cu scrașnete din dinți și cu râsete infernale, se repeziră în mijlocul jăratecului, unde pieriră în spasmi înfricoșate. Camarazii lor, flămânzi, se uitară la ei fără spaimă. Ba au fost și câțiva, cari traseră spre dânșii aceste trupuri schimonosite și prăjite în flăcări, și e prea adevărat, că au cutezat să ducă la gură această hrană dezgustătoare.

(Contele de Ségur: Războiul cu Rusia)

2. UKRAINA.

Așezarea. Este așezată la E României și ceva mai la N. În latitudine se întinde cam pe 8°—900 kilometri.

Suprafața. Ucraina are o întindere de vre-o 450 mii kmp, deci odată și jumătate cât țara noastră. Granițele ei spre N și E nu par însă definitiv stabilite, încât nici cifra suprafeței nu e tocmai sigură.

Hotarele. La V se mărginește cu România, până la Hotin. De aci cu Polonia, dela Hotin până aproape de Pripet. La N și E e vecină cu Rusia.

Țărmurile. La S Ucraina e udată de Marea Neagră și de prelungirea ei spre NE, Marea de Azov,

are abia 20—50 metri, iar cea de Azov între 4—10 metri.

Relieful. a) *Câmpia.* Afară de țărmul dela S E, toată Ucraina este o întinsă câmpie, conținutură spre S a imensei câmpii rusești. Această câmpie este ceva mai ridicată spre N V, unde pătrunde capătul podișului Podoliei. În genere, șesul e aplecat spre S E, din care cauză toate apele iau întâi aceeași direcție. O ridicătură, ceva mai importantă, este la S de Doneț: eu o înălțime cam cât podișul Valdai. Mai spre S monotonia câmpiei, netedă ca luciul mării, e întreruptă din loc în loc de kurgane: movile mici, rotunde, înalte de 10—15 m, cari odinioară au servit ca locuri de strajă, iar altele sunt vechi morminte tătărăști.

b) *Munții.* Paralel cu țărmul de S E al peninsulei Crîmeea se întinde dela S V spre N E munții Iaila, cari nu sunt altceva decât prelungirea munților Balcani, întrerupți în Bulgaria. Ca înălțime sunt cam cât Carpații orientali: povârnișul lor de N se apleacă ușor spre câmpie, pe când cel de S se ridică drept deasupra țărmului. Acest șir de munți are o sumedenie de vulcani stinși. Unii sunt în fierbere și astăzi însă nu aruncă lavă, ci noroiu: „Dincolo de strămoșia Kerci — spune un călător — se înșiră ca niște guri negre, adevărate răsuflători ale Infernului, nenumărate cratere scunde, din care fese un noroiu vâscos negru, uneori cenușiu. Cel mai înalt din aceste cratere e de 10 m, iar lat de vreo 40”.

Clima. Dacă n'ar fi șirul de munți din S E Crîmeei, toată Ucraina ar avea un singur fel de climă. Așa însă sunt două ținuturi climatice:

a) *Clîma continentală.* Cuprinde toată Ucraina cu Peninsula Crîmeea, până la munții Iaila. Vânturile de căpetenie sunt două:

1. În ținutul de NV, spre hotarul cu Polonia, răzbește adesea vântul de V, aducând ceva ploii. Cum acest vânt suflă la țărmul oceanului tot anul, și ploile, aduse de el, cad în toate anotimpurile.

2. În restul Ucrainei vântul obișnuit, și iarna și vara, este Crivățul. În deosebire însă de țara noastră Crivățul aci este mult mai secetos: spre S el mai fură ceva aburi pedeeasupra mării de Azov și a Mării Negre și-i lasă în câmpia Dunării. Deaceea S Ucrainei este foarte secetos: uneori trec ani de zile în șir, fără să cadă o picătură de ploaie.

Se pare că seceta sporește cu vremea: se găsesc astăzi în părțile sudice ale Ucrainei vechi albi de râuri, astăzi uscate, cum și jghiaburile unor lacuri dispărute.

b) *Clima mediterană.* La S de Iaila, pe o fâșie îngustă, dintre munți și țărm, este o climă aproape mediterană. Ținutul acesta fiind adăpostit împotriva Crivățului de pieptul înalt al munților, are pe povârnișul sudic și la poalele lor o iarnă dulce și călduță ca o primăvară, lipsită de zăpadă. Munții nelinid însă înalti, Crivățul coboară pe suprafața mării, la o mică depărtare de uscat: adesea pe țărm e liniște, soare și cer albastru, iar la 20-30 km numai spre S vapoarele se luptă în larg cu viforul și ninsoarea.

Apele. Afară de Bug, toate apele Ucrainei vin din țările vecine: din Rusia îi vine Donețul, apoi Niprul, cu un afluent mare, Desna, pe stânga. Din Polonia. Pripetul. Aceste ape se împart în două bazine:

a) *Bazinul Mării de Azov.* Cuprinde Donețul, râu lung, dar nu prea bogat în apă. Acum vreo 200 de ani, când pădurile nu se tăiaseră așa de mult, și deci ploile erau mai dese, era navigabil pe o distanță mai mare. Astăzi e numai pe o lungime de

200 de km. El curge paralel cu Donul, dela N V spre S E și se varsă în Don la câțiva km dîncolo de graniță.

b) *Bazinul Mării Negre*. Niprul este fluviul național al Ucrainei și al treilea fluviu al Europei, după Volga și Dunăre. Lung cât Rinul și Ronul puși cap la cap, este aproape de volumul Dunării și deci navigabil puțin mai la vale de izvor. Valea lui scamănă mult cu a Dunării: malul drept, cași la Dunăre, este mai pretulîndeni înalt de vreo 100 m, deaceea locuitorii l-au botezat „țărnuț muntos”; cel stîng, cași la noi, e scund și expus la inundații pe o lățime de 10 km: e „țărnuț cu fânețele”. Urmînd panta generală a câmpiei, curge dela N V spre S E, pînă face și el cotul brusc spre S V. Aici prezintă o nouă asemănare cu Dunărea: are repezișuri grozave, ca Dunărea noastră la Porțile de Fier. Pe acest crîmpciu din cursul său nu se poate naviga.

În Ucraina Niprul primește 2 afluenți mari, navigabili și ei: Pripetul pe dreapta, care-i vine din Polonia, iar pe stînga Desna, din Rusia.

Bugul e al doilea fluviu al Ucrainei. E cam de lungimea Siretului, dar ceva mai bogat în apă, în-cît e navigabil pe o distanță bună. Izvorăște chiar lângă grauiță și curge la E de Nistru, paralel cu dînsul, vîrsîndu-se lângă gura Niprului.

Vegetația și animalele. Ucraina are, din pricina climei secetoase, foarte puține păduri. Acestea se găsește numai în colțul de N V, continuare a imensei păduri din bazinul Pripetului.

În restul țării nu se mai întîlnesc decît în lunca apelor, adesea mai mult ca niște perdele subțiri de stejari, mesteacăn și arini, cari însoțesc râurile pe ambele maluri. Ultimele păduri sunt la S Crimeei, pe ambele povârnișuri ale munților Iaila.

Încolo toată Ucraina este o imensă stepă, care în timpurile vechi, fiind necultivată, se acoperia în fiecă primăvară c'o adevărată mare de ierburi, înalte de 2-3 metri. Aceste burueni putrezind, au dat naștere la acei vestiti „pământ negru”, de o rodnicie fără pereche, care se întinde până la țăr-mul mării. Din cauza ploilor însă, din ce în ce mai rare spre S, el se împarte în două, cam pe la mijloc, printr'o linie care ar merge dela V spre E:

a) *Stepa cu ogoare*. Cuprinde jumătatea dela N, unde cade mai multă umezeală. Aici se cultivă pe suprafețe imense grâul și sfecla de zahăr. Pământul, fiind așa de gras, dă recolte îmbelșugate: o treime din producția totală de grâu a Rusiei, înainte de războiu, venia din Ucraina, cum și mai tot zahărul fabricat în marele imperiu. Pe lângă grâu și sfeclă, se mai cultivă peste tot și tutunul. Sunt apoi culturi, cari, cerând condiții anumite, ocupă ținuturi limitate: 1. porumbul, având nevojă de mai multă ploaie ca oricare din celelalte cereale, se cultivă numai în N.V. 2. vița de vie nu reușește decât pe dealuri. Podgoriile se întind deci pe măgurile dintre Bug și Nipru, cum și pe spinarea dela S Doneșului.

b) *Stepa cu pășuni*. Se află la S stepii cu ogoare, mergând până la Marea Neagră. Aici se cresc nenumerate turme de vite: cornute, cai, dar mai ales oi. Căii trăesc aproape în libertate. Singura cultură în acest ținut sunt pepenii, cărora le prieste în climă secetoasă, dar cu pământ gras, locmai cum e aici. Din Ucraina pepenii au trecut și la noi, mai ales în Moldova.

Această stepă însă se îngustează mereu dinspre N, deoarece plugul mușcă într'una din ea, prelăcând pășunea în ogoare.

c) *Vegetația mediterană*. Însfârșit, pe țărmul de

SE al Crimiceii mulțumită cliimei de aici e o vegetație aproape mediterană: dudul, smochinul, migdalul, măslinul chiar. Lipsește doar portocalul și lămâiul.

La produsele animale ale Ucrainei trebuie, cași la Rusia, adăos pescuitul: Marea de Azov ca bogăție în pește vine imediat după Marea Caspică.

Avuțiile subsolului. La marile avuții ale solului Ucrainei, așa de blagoslovit, se adăogă cele ale subsolului, cari nu sunt deloc mai mici. Intre Don și Doneț se află unul din cele mai bogate zăcăminte de cărbuni din Europa. Valoarea minelor este deosebit de mare, deoarece conțin antracitul, cel mai bun dintre toate soiurile de cărbuni.

În vechea Rusie, producția în cărbuni a Ucrainei singure era de 3 ori mai mare decât tot restul țării. Totuși, este și un neajuns: fierul se găsește aici puțin. Ținuturile bogate în fier sunt departe de Ucraina. Alte avuții ale subsolului sunt: argintul viu și sarea. În ținutul dela S de Doneț s'au săpat ocne pânăla 250 de m adâncime, fără să se dea de fund.

Industria și comerțul. Cu atâtea produse ale solului și subsolului, Ucraina ar putea avea o industrie bogată, dacă ar întruni încă două condiții, cari acum lipsesc:

- a) populația mai deasă;
- b) căi de comunicație mai numeroase.

Industria Ucrainei lucrează astăzi mai mult materiile prime date de agricultură, așaîncât este cam la fel cu a Rusiei. Singura deosebire importantă este în:

Industria metalurgică. În porturile dela S, cari adăpostesc flota de războiu a mării Negre, s'au întemeiat fabrici mari pentru construirea vapoarelor de fier și oțel.

Căi ferate sunt puține, față de marea înlindere a teritoriului. Dintre acestea 5 merg spre S, la porturi, pentru a căra în prima linie cerealele.

Legături de comerț cu țările vecine are foarte restrânse, în urma revoluției. Cu cele mai multe țări, printre cari și noi, nu are deloc.

Fiind izolată pe uscat de țările din V Europei, își face transportul pe mare și deaceia are afaceri mai întinse doar cu Turcia și Italia.

Populația. Ucraina are o populație de aproape 28 milioane de locuitori, cecace la suprafața ei dă o desime de vreo 60 de înși, ca în țara noastră.

Ukrainienii sunt Slavi cași Rușii. însă mai puțin anestecați cu Mongolii. Au altă înfățișare și alt caracter: mai mărunți de statură, însă mai vioi și mlădioși, sprinteni în mișcări. Sunt oameni cu inima deschisă, buni la suflet, veseli și iubitori de petreceri. Le place strașnic muzica și dansul. Satetele ucrainiene sunt foarte atrăgătoare: cu casele văpsite în culori vii, alb sau albastru, cu grădini și livezi întinse, având biserici mari și frumoase. În serile de vară domnește o însuflețire și o veselie de pomină: joacă dansurile lor naționale, printre cari cazaciocul, iute ca uu vârtej și cântă până noaptea târziu coruri minunate. „Nu poți să nu fii răpit de farmecul de negrăit al acestor nopți ucrainiene, când tineretul satului face să răsune până departe stepa de ecoul cântecelor lor melancolice cari trădează o adâncă iubire de țară și de frumusețile naturii”.

Nu sunt însă numai oameni de petrecere, ei și ostași de temei: pe vremea țărilor, regimentele de gardă își alegeau recruții mai mult din Ukrainieni. Sunt, deasemenea, coloniști îndrăzneți. Când li se părea, că țara s'a populat prea mult și se simțeau la strâmtoare, sau când aveau vreo nemulțumire,

porneau în pribegie dincolo de Volga, sau și mai departe, până la hotarele Chinei. Încăreau în căruțe toată averea lor și plecau în caravane lungi, străbătând stepele și pustietățile Asiei centrale, până găseau pământul și clima, care să le convină.

Poporul nostru îi cunoaște, căci au luptat de atâtea ori împreună contra Polonilor și Tătarilor, deși Cazacii — cum le zic ai noștri — nu prea au nume bun pela noi: sunt prea cheflii. Chipul cel mai înfățișător al Cazacului a fost minunat descris de marele nostru Creangă în „Ivan Turbinecă”: om, care își bea și căciuda, dar își dă ultimul ban din pungă ca să ajute pe-un nevoiaș.

Ukrainienii vorbesc o limbă deosebită de cea rusească, deaceia au și format după revoluție un stat aparte.

Locuitorii de altă obârșie sunt: Evreii, Germanii și Români. Evreii locuiesc prin orașe și se ocupă, ca pretulindeni, cu comerțul.

Germanii formează colonii agricole numeroase și bine gospodărite, între Bug și Nipru. Se ocupă și cu cereale și cu creșterea vitelor, dar mai ales cu cultura viței de vie. Cele mai multe podgorii din acest ținut sunt în mâinile lor. Ei au fost aduși să colonizeze aceste ținuturi, după înfrângerea Tătarilor. Români sunt mult mai vechi. Încă după vremea descălecatului, Moldovenii s'au întins dincolo de Nistru, mai întâi pela N, în ținutul cu păduri, apoi tot mai spre S, întemeind sate și arând stepe. Fiind, pe atunci, singurii locuitori prin aceste părți, ei au ocupat locurile cele mai prielnice și îndeosebi văile râurilor, unde aveau apă bună de băut.

Ei sunt astăzi în număr de vreo jumătate de milion și se găsesc mai numeroși în colțul de NV, între Nistru și Bug, apoi ceva mai rari spre E și S, până la Nipru. Orașele Dubăsari și Tiraspol pe

Nistru, Balta la E de Nistru și Olviopol pe Bug, împreună cu salele dinprejurul lor, sunt centrele în care populația e în majoritate românească. Fîindcă după alătea sute de ani vorbese tot „moldovenește”, și s'au mândrit todeauna că sunt Români, la izbucnirea revoluției ei au cerut alipirea cu Moldova. Ucraina recunoscându-i ca popor deosebit, a încuviințat înființarea unei republici moldovenești autonome, cu capitala Balta.

Orașele. Capitala Ucrainei e Kiev, pe Nipru, unul dintre orașele cele mai vechi ale Rusiei : a fost capitală pînă în secolul XII. Acest lung trecut istoric l-a împodobit cu cele mai frumoase biserici și mănăstiri, cari îi atrag în fiecare an zeci de mii de hagi, din toată Rusia și Ucraina. Are o populație de aproape o jumătate de milion.

Orașe interioare. Harcov, lângă Doneț, oraș industrial de mare importanță, dar și cultural: are o universitate vestită, unde a studiat și marele nostru Hăjdău.

Porturi. Odesa, la câțiva km de gura Nistrului, centrul cel mai populat după Kiev, e portul cel mai activ al Ucrainei, pe unde se scurge mai tot exportul său de cereale. Oraș nou, întemeiat la începutul sec. XIX, cu străzi largi și drepte ca în orașele americane.

Forma de guvernământ. Republică socialistă, ca și Rusia.

STEPA UKRAINEI.

Tinerii Cazaci mergeau triști, dar își stăpâneau lacrimile de teama tatălui, care și el la rîndul său era turburat, cu toate că se alină să se ascundă. Zina era frumoasă; verdeța strălucea; păsările cirpeau. După o bucată bună de drum, se ultară înapoi; casa li se părea că se ascunde sub pămînt: nu se mai zăreau decît cele două coșuri și vîrfurile copacilor, pe crăcițe cărora se cățarau

odinioară ca vererilele. Incă puțin numai până la puțul cu cumpănă... care se înalță singuratec spre cer; câmpia peste care au trecut semăna de departe cu un deal ce ascunde totul vederii lor.

De multă vreme câmpia cuprinsese pe călători în haina-i verde și iarba înaltă îl ascundea cu totul vederii; iar pe deasupra ierburilor înalte nu se zăreau decât negrele căcluli căzăcești.

— Ei, băeți, ce-ați amuțit ca pești? zise Bulba după ce-și veni în fire. Lăsați gândurile la oparte! Luați-vă pipele în dinți și dând pîtenii cailor, să zburăm ca vântul!

Cazacii aplecați peste găturile cailor dispărură în ierbur.

Căciulile nu li se mai vedeau; numai valul culcat de iarbă arătă urma fugii lor ameșitoare!

Soarele se arătase de mult pe cerul senin și înundă stepa cu razele sale dătătoare de căldură și viață. Somnul și gândurile triste ale Cazacilor dispărură de tot, inimile lor deveniră mai ușoare ca ale păsărilor. Câmpia se făcea din ce în ce mai frumoasă. Pe atunci tot sudul, tot ținutul care formează astăzi noua Rusie, ce se întinde până la Marea Neagră, nu era decât un pustiu acoperit cu ierbur.

Niciodată plugul nu trecuse peste valurile nălărite de ierbur sălbătice; numai caii le călcau în picioare, perzându-se în ele ca într-o pădure. Nimic pe lume nu putea fi mai frumos; toată suprafața pământului se arătă ca un ocean verde-aurlu, presărat cu sute de mii de flori. Prin țără creșteau albastrele, toporași, o lume întreagă de flori roșii și albastre; aliorul cu fața galbenă se înălța mai sus ca oricare; umbreluțele albe împetritău întinsul nemărginit; iar din loc în loc câte un epic de grâu, adus cine știe de unde, creștea în desime. Printre tulpinele subțiri ale ierburilor mișunau potârniche cu gâtul întins. Aerul vibră de strigătul miilor de pasări. Sus în cer plutiau nemșcați ulii cu aripile întinse și cu ochii ațintiți în iarbă. Mai departe, din cine știe ce bălți îndepărtate, se auză strigătul cărdurilor de găște sălbătice. Din iarbă se înălță cu mișcări ritmice un martin, ce se scaldă cu plăcere în valurile albastre ale atmosferei. Acum dispărea în înălțimi și nu se mai zărea decât ca un punct negru; acum înforcea aripile și se puneă în fața soarelui... Luă-v'ar naiba de câmpii, că frumoase mai sunteți!

Seara câmpia se schimbă cudesăvârșire; toată întinderea ei pos-triță fu învăluită în ultimele raze aprinse ale soarelui și încetul cu încetul se întunecă; se vedeă foarte bine cum umbra cuprinde stepa și cum verdele devine tot mai închis; aburul se îngroșă din ce în ce mai mult; fiecare floare, fiecare fir de iarbă răspândeă parfum, încât natura întreagă pareă îmbălsămată.

Dungi largi de un auriu roșatic se zugrăviau pe orizontul întunecat, ca și cum ar fi fost trase de o pensulă uriașă.

Ici, colo, pluteau nori ușori, străvezii, un vânt proaspăt, miângăletoare ca valurile mării, abia clătină creștetul ierbei, desmierdând ușor obrazul călătorilor.

Toată muzica aceea, care răsuna peste zi, încetă și alta îi luă locul. Tîstarii târcați eșeau din găuri și sprîjiniți în piciorușete dinapoi asurzeau câmpia cu țâșăiturile lor. Cîntecul greerilor se auză din ce în ce mai tare.

Cîteodată, din cine știe ce păpuriș îndepărtat, se auză strigătul lebedel, care răsuna în văzduh ca glasul unui clopot de argint.

Călătorii poposiră și-și aleaseră un loc de odihnă. În urma cinei Cazacii se culcară pe mantale, după ce mai întâi dădură caii la păscut, împedecându-i. Stelele scăpărau pe sus, iar jos o lume întreagă de insecte mișună prin iarbă pe lângă capetele lor. Toată muzica aceasta, născută din strigăte ascuțite, fluierături și țârăit de greeri, răsuna armonios în puiera nopții, se limpeziă în aerul proaspăt și încântă auzul adormit.

Cînd vreunul dintre cei cufundați în somn se deștepta și privea în jurul lui, vedeă câmpia întreagă scînteind de mijle de lumină ale licuricilor. Cîteodată cerul nopții se lumina în dîlerite locuri de focul atufărilor uscate de pe malurile vreunui râuleț; și cărdul întunecat luă o culoare roșie argintie, semănînd cu niște baiiste roșii, care fâlăie pe cerul întunecos.

Călătorii merșeră fără să li se întîmple nimic pe drum. Nu înzălevră nici un copac în cale; pretutindeni aceeași câmpie nemărginită, sălbațecă, frumoasă. Din cînd în cînd numai se zăreau albastre la orizont marginile codrilor îndepărtați, ce se întindeau pe malurile Niprului.

Trei zile după aceasta Cazacii se aproplau de ținta călătoriei lor. Ei simțeau apropierea Niprului, prin faptul că aerul se răcise deodată. Vedău în depărtare strălucind apele sub linia întunecoasă a orizontului și, pe măsură ce se apropiau, fluviul deveneă din ce în ce mai lat, urlînd din valurile sale reci, pînă ce acoperi jumătate din întinderea, care le apărea în față.

Acolo Niprul scapă din cataracte și curge în libertate venind ca marea. Insulele semănate prin mijlocul fluviului îi lărgesc și mai mult, iar valurile sale, neînămpinînd nici înălțimi, nici coaste, se rostogolesc departe de țărături.

(N. Gogol: Taras Bulba)

TARILE EUROPEI CENTRALE

I. POLONIA.

Așezarea. Polonia este așezată în întregime la N României. În *latitudine*: se întinde până la 56°, cu 7° mai la N deci decât România.

Suprafața. Este de aproape 400.000 kmp, cu vreo 100.000 de kmp mai mult decât România. Granițele de E spre Rusia nu sunt însă lămurit stabilite.

Holarele. Polonia se mărginește la S cu România, și cu Ceho-Slovacia, la N cu Germania, la E cu Ucraina și Rusia. La N are un hotar cu totul anormal, cum nu se mai găsește la nicio țară din lume: o fâșie îngustă de țărni la Marea Baltică, tăind astfel Germania în două. Apoi, mergând spre E: cu Prusia orientală (provincie despărțită de trupul Germaniei) iar la NE cu Lituania și Letonia.

Relieful. Polonia întreagă are forma unui uriaș amfiteatru, înclinat dela S spre N, dela munții Carpați până la Marea Baltică. Dacă am străbate țara deacurmezișul, pornind dela granița Ceho-Slovaciei, am întâlni următoarele forme de relief:

a) *Munții.* Carpații nefiind înăuntrul țării, ci la hotar, Polonia nu stăpânește decât povârnișul lor de N.

b) *Podișul.* Dela poalele de N ale Carpaților se întinde un fel de plaiu, asemănător cu al Moldovei: o masă puțin înclinată spre N și E, c'o înălțime între 300—400 de m. alcătuită din straturi frumoase de calcar, în care apele și-au săpat văi adânci ca niște chei. Acesta este ținutul Podoliei.

c) *Șesul.* Cea mai mare suprafață, cam 3 sferturi, e ocupată de șesul, care începe chiar dela

buza podișului, continuându-se spre N până la Marea Baltică. E marea câmpie din nordul Europei, care se întinde fără întrerupere de la Oceanul Atlantic spre E până la munții Urali: un bărăgan nesfârșit, neted, uniform și trist, care numai la țărmul mării capătă puțină variație: dealungul coastei sunt un șir de măguri scunde, formate de ghețarii depe vremuri: colinele ballice.

Hară 6: Polonia.

Clima. Fiind la oarecare depărtare de Oceanul Atlantic și la o distanță mare de Marea Mediterană, așezată, deci, în mijlocul continentului, Polonia are o climă continentală. Cum însă vântul de N,

pornit depe Marea Nordului, nu întâlnește până aici nicio piedică în cale, verile nu sunt așa de fierbinți ca în țara noastră și nici așa de uscate: ploile, aduse depe ocean, scad treptat dela V spre E, dar sunt, oricum, mai bogate ca la noi. Polonia nu cunoaște anii de secetă cumplită, cari se abat așa de des asupra Basarabiei și Moldovei. De altă parte nici iarna nu e așa de geroasă, deoarece Crivățul își are drumul mai spre E, fiind atras de valra Mediteranei. Ținutul cel mai bine udat de ploi este cel dela poulele Carpaților, iar cel mai sărac la E de râul Bug. Cași la noi, ploile cele mai multe cad în timpul verii. Iarna are deasemenia destulă zăpadă. În total, deci, clima Poloniei este continentală de tranziție. Dincolo de Bug însă, începe clima continentală excesivă.

Apele. Fluviile și râurile Poloniei se impart în două bazine: unele se îndreaptă spre N și se varsă în Marea Baltică, altele spre S, în Marea Neagră. Cele mai importante sunt cele dela N: curgând pe un șes întins, sunt destul de lungi. Vara, apoi, nefiind prea secetoasă, nu scad așa de mult, ci își păstrează cu puține variații volumul de apă. Iarnă însă îngheață, dela 2—3 luni.

a) *Bazinul Mării Baltice.* Aici mai toate apele se adună în Vistula, care e fluviul național al Poloniei. Vistula izvorăște din colțul de SV al țării, unde se îmbină Sudeții cu Carpații. Curge întâi spre NE, apoi, lovindu-se de stâncile de calcar ale podișului, o ia spre N, pânăia Marea Baltică, unde se varsă printr'o deltă cu 2 guri. Lung de 2 ori cât Oltul, nu este însă un fluviu tocmai adânc, iar albia îi este adesea presărată cu grinduri de nisip, cari stânjânesc navigația. În cursul său mijlociu, malurile sunt în unele ținuturi sădite cu pruni, pe distanțe de zeci de km, iar aproape de vărsare, în provincia stăpânită înainte de Germani, albia

este curățilă și adâncită, și fluviul curge între diguri înalte de piatră, care împiedică inundațiile. Afluenții mai însemnați sunt: pe stânga Pilița, iar pe dreapta Narevul, unit cu Bugul. Acestea sunt râuri bogate în apă și navigabile pe o bună distanță. Tot de bazinul Mării Baltice ține și Varta, afluent mare al Oderului, pe dreapta. Își are izvorul aproape de al Vistulei, pe urmă însă trece în Germania.

b) *Bazinul Mării Negre.* Cuprinde un singur râu mare: Pripetul, care izvorăște dela marginea de N a podișului și trece în Rusia, unde se varsă în Nipru. Pripetul este unit printr'un canal cu Bugul, legând astfel Marea Neagră cu Marea Baltică. Tot de acest bazin țin Prutul și Nistrul, cari își au izvoarele în Carpați, în colțul de S al țării.

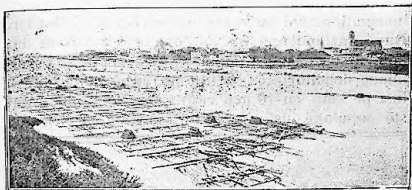
Vegetația. Înainte de război Polonia avea păduri întinse, îndeosebi la E de Bug, unde erau terenurile de vânătoare ale țarului. Aici se află și vestita pădure dela Bielowieș, unde se păstrau ultimii zimbri din Europa. Cum aceste ținuturi au fost teatrul celor mai crâncene lupte între armatele austro-germane și cele rusești, multe din păduri au fost tăiate cu grămada, iar din zimbri n'a mai rămas decât amintirea. Totuși, pădurile încă acopăr un sfert din suprafața țării. Cele mai multe sunt la poalele Carpaților, apoi la E de Pripet, unde un teritoriu de peste 30.000 kmp (cât Moldova), e un codru neîntrerupt, care se continuă apoi spre E, prin Rusia, până la Volga. Sunt, după aceea, unde pământul e mai sărac, și câteva ochiuri de stepă, dintre cari două mai întinse: una la S E, de unde începe marea stepă a Ucrainei, alta la V, între Varta și Vistula. Fiindcă vara aduce destulă ploaie, aceste stepe au iarba înaltă, în care se cresc vite mari: vaci și cai. Agricultură propriu-zisă ocupă cam o treime din suprafața totală. Clîma

e prielnică, întrucât este umezeală cât trebuie și căldură deasemenea. Pământul însă e în bună parte nisipos. Deaceia, grâul și porumbul se cultivă pe suprafețe mari numai pe cursul inferior al Vistulei. Încolo, culturile cele mai răspândite sunt secara, cartoful și, pe unde solul e mai gras, sfecla. Pomii roditori se găsește în mare număr, mai cu seamă merii și prunii. Vița de vie însă rămâne cu mult mai la S: în toată Polonia nu se găsește o singură podgorie. Vile cresc multe, deși nu tocmai bine îngrijite.

Avuțiile subsolului. Polonia e una dintre țările cu subsol bogat. Cele mai de seamă bogății ale ei sunt însă la hotare: la granița de V și la cea de S. Are cărbuni de pământ, de bună calitate, în colțul de SV, la izvoarele Vartei și Vistulei. Fier în apropiere: în colțul Vistulei. Iar la poalele Carpaților are zăcăminte bogate de petrol și oaze imense de sare, dintre cari una, la Vilițca, mai la vale de izvorul Vistulei, este cea mai mare și mai frumoasă din lumea întregă.

Industria și comerțul. Partea cea mai mare din teritoriul Poloniei era, înainte de războiu, în stăpânirea Rusiei. Cum subsolul are cărbune așa de mult și bun, Rusia își adunase aici o bună parte din industria ei, îndeosebi aceea, care lucra o materie primă adusă din străinătate: bumbacul. Alături de bumbac se lucra și lâna, produsă în țară. De altă parte în provincia dela V, Germanii deasemenea porniseră o industrie înfloritoare. Polonii au moștenit deci dela foștii stăpânitori aceste fabrici, pe cari acum le conduc ei înșiși. Astfel, ținuturile cele mai industriale sunt cele dela V, dintre Varta și Vistula. Cele mai multe fabrici lucrează produsele pământului, în primul rând zahăr din sfeclă și alcool din cereale și cartofi, apoi lemnele din păduri. Plute imense, adesea de câte un

km și mai bine, duc pe Vistula chereșteana lăială în ferăstraiele dela poalele Carpaților. Plutași merg luni de zile pânăla Dantzig, unde descarcă lem-năria

No. 12: *Plute pe Vistula*: lungi, adesea, de câte un km.

În al doilea rând vine industria țesăturilor: orașul Lodz este un fel de Manchester al Poloniei.

Minele și fabricile lucrează mai mult decât se consumă în țară și deaceea vinde și în străinătate, îndeosebi cărbuni, metale, petrol și chereștea. Din afară cumpără bumbac, lână și mașini.

Căi ferate are puține, față de întinderea teritoriului și de forma foarte prielnică a reliefului. Șosele și mai puține: singurele drumuri bune sunt în V, moștenire dela Germani. Ținuturile din E, stăpânite de Ruși, oglindesc fosta administrație, care nu știa ce este un drum.

Populația. Polonia a fost prin secolul XV și XVII unul dintre statele cele mai puternice ale Europei. Marele rege Sobiesky în anul 1683 a alergat în ajutorul Vienei, împresurată de Turci, a zdrobit armata turcească și a liberat Viena, spre cinstea creștinătății întregi. Anarhia însă de mai târziu a făcut ca acest popor mare să fie împărțit la 1793 între cele 3 imperii vecine, Austro-Ungaria, Ger-

mania și Rusia. Spre lauda lui, poporul nu s'a plecat înaintea stăpânilor. Pierzându-și libertatea, au învățat să-și iubească mai adânc neamul și limba și, astfel, au rezistat și Germanilor și Rușilor. Mai mult decât atât: în câteva rânduri s'au răscolit, înarmați numai cu coase, împotriva asupritorilor. După războiul cel mare, Polonia a renăscut din nou ca stat, având o populație de aproape 28 de milioane locuitori, cu o desime importantă de 70 inși pe kmp, cu 10 mai mult ca în România. Această populație însă e prea împesăritată cu elemente

Harta 7: Populația Poloniei.

streine. Din cei 28 milioane, numai 18 sunt Polonezi. Ei se întind spre E, până la Bug. Dincolo de acest râu majoritatea populației o alcătuiesc Ucrainenii și Rușii în număr de 5 milioane. Afară de aceștia 2 milioane mai sunt Evrei, răspândiți peste tot, iar 1 milion Germani, la granița de V. O populație așa de numeroasă, de 5 milioane, înglobată în granițele noului stat, însă care privește la țara mună, lângă care trăește. e o primejdie și pentru Polonia și pentru pacea Europei. Serbia veche era un stat numai de 2 milioane jumătate locuitori și totuși, din pricina asuprirei Austro-Ungariei, a dezlănțuit războiul mondial.

Mai este încă un neajuns al acestui stat : spre a i se da o ieșire la mare, s'a tăiat în două Germania, creându-se coridorul dela Dantzig și impunându-se acestui port o uniune vamală cu Polonia, deși delta Vistulii a fost secată și dată culturii numai prin munca inverșunată a Cavalerilor Teutoni.

Polonezii sunt toți de religie catolică, și scriu, cași Croații, cu litere latine. Sunt oameni inteligenți, frumoși, cu mari talente artistice, îndeosebi pentru muzică. Au dat câțiva dintre scriitorii și artiștii, cu cari se mândrește întreaga omenire. Cu noi au avut în trecut multe legături, câteodată de prietenie, unii domnitori ai Moldovei fiind vasali Polonezi, cele mai adesea însă de dușmănie, răzbindu-ne, înloc să ne fi întovărășit împotriva Turcilor.

Orașele. Capitala este Varșovia pe Vistula, oraș mare cu aproape un milion de locuitori. Centru industrial important, îndeosebi pentru industria lemnului. Dar e și un oraș cultural: chiar sub Ruși avea școli înalte și-o universitate foarte populată, deși cursurile se făceau în rusește.

Orașe industriale. Toate orașele Poloniei sunt interioare, neavând până acum un port propriu. Din-

tre cele industriale unul este mai important: Lodz, la N de Varșovia, centrul țesăturilor de bumbac și lână, cu o populație de jumătate milion.

Orașe comerciale. Lvov, aproape de izvorul Nistrului, la răscrucea drumurilor, cari se întretaie aici, venind din cele 4 puncte cardinale. De aici pornește și linia ferată principală, care taie Carpații. Bâlciturile din acest oraș erau vestite pe vremuri. La Lvov se duceau să cumpere mărfuri europene negustorii moldoveni după cum cei munteni treceau munții la Brașov.

Orașe istorice. Cracovia, pe Vistula, la ieșirea ei din Carpați. Aici se înmormântau regii poloni. A fost o puternică cetate, care a jucat un rol însemnat la începutul războiului mondial. Are și o universitate, în care cursurile se făceau sub stăpânirea austriacă, mai liberală, în limba polonă.

Forma de guvernământ. Republică, având un singur corp legiuitor.

2. GERMANIA.

Așezarea. Germania este așezată mai la N decât România. Țărmlul ei la Marea Baltică este cam cu 70 mai la N de Hotin.

Suprafața. După războiul cel mare a pierdut cele 2 provincii dela N, Alsacia și Lorena, cum și ținutul dela E, luat de Polonia. În granițele de acum are o suprafață de 470.000 de kmp, mai mult decât odată și jumătate ca România.

Hotarele. La N se mărginește cu Olanda, Belgia, ducatul de Luxemburg și Franța. La S e vecină cu Elveția, apoi cu Austria și cu Ceho-Slovacia, iar la E cu Polonia.

Hotarul de E al Germaniei are o ciudățenie unică pe lume: la gura Vistulei țara e tăiată în două

de Polonia, rămânând astfel la E. Prusia răsăriteană separată de restul țării. Prusia se mărginește apoi la N cu Lituania.

Țărmlul. La N Germania este udată de Marea Baltică și de Marea Nordului, despărțite prin peninsula Jutlanda. Înălțimea și obârșia țărmului este cu totul alta deoparte și de alta a peninsulei. La V țărmul e bătut fără încetare, cași în Olanda, de valurile veșnic furioase ale Mării Nordului. Cași acolo e seund și nisipos, așaîncât iureșul neobosil al falezurilor a rupt insulele Frizice de N, din cari câteva, dela S, aparțin Germaniei.

La E țărmul e ceva mai înalt: odinioară forma, împreună cu insulele daneze și cu colțul de S al Suediei, un fel de istm, care însă a fost sfărâmat în mai multe bucăți. Dineolo de aceste insule însă, Marea Baltică, mai liniștită, elădește: vântul de V, alergând paralel cu țărmul, înlindc limbi de nisip, cari închid gura golfurilor. Așa s'au format la gura Oderului și a Vistulei cordoane înguste de uscat, cari sporesc din an în an.

Relieful. În privința reliefului, Germania se poate împărți în două jumătăți printr'o linie, care ar merge dela V spre E, dela intrarea Rinului în Olanda până în dreptul Berlinului. Jumătatea dela S e înaltă, cuprinzând munți și un podiș; cea dela N este o imensă câmpie.

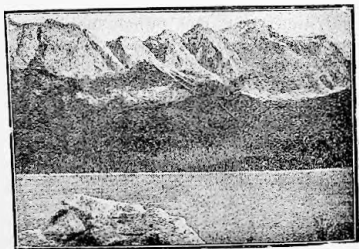
a) **Podișul.** În colțul de SV al Germaniei se află podișul Bavariei, înconjurat de munți, asemănător deci, ca formă, cu podișul Ardealului. La înălțime încă seamănă cu Ardealul, fiind cași acesta de vreo 500 m.

b) **Munții.** Fiind în mijlocul Europei, Germania are munți de 2 vrăste:

1. Munți vechi. Cei mai bătrâni sunt la V și în centru. În această categorie este mai întâi po-

dișul renan. Acesta e o rămășiță a unor munți înalți depe vremuri, cari au fost însă roși atât de tare în curgerea veacurilor, încât se înfățișează ca un plaiu neted, înalt de vreo 800 de m, continuându-se spre V în Franța și Belgia, sub numele de podișul Ardeni. Cam de aceeaș vrâstă sunt munții din mijlocul Germaniei, dela N podișului Bavariei, apoi munții Pădurea Neagră depe malul drept al Rinului. Toți acești munți bătrâni n'ating nici înălțimea Carpaților Orientali.

2. Munți noi. La S podișului Bavariei străjuesc Alpii munții cei mai proaspeți ai Europei. Aici sunt formați mai mult din calcar, din care cauză se și numesc Alpii Calcaroși sau Alpii Bavariei. Fiind tineri de tot, n'au putut fi roși prea tare, așa încât au un vârf, Zugspitze, de vreo 3.000 de metri.

No. 13: *Alpii Bavariei*: vârful Zugspitze cu lacul dela poale.

Ghețarii depe vremuri au lăsat în urmă-le numeroase lacuri de munte, fermecătoare prin limpezimea apelor și prin coroana de munți, ce le înconjoară. Cel mai frumos este Königsee, lângă granița cu Austria.

În afară de acești munți încrețiți, cu formă de acoperiș de casă, mai sunt și numeroși vulcani, prin mijlocul Germaniei, la E de podișul renan. Astăzi sunt stinși, dar în craterul lor s'au cuibărit lacuri rotunde și adânci, așa cum e Sf. Ana dela Tușnad.

c) *Șesul*. Jumătatea de N a Germaniei e o câmpie joasă, formată prin astuparea cu încetul a Mării Nordului și Mării Baltice, mări puțin adânci. Ghețarii, scoboriți din Alpii Scandinavici, au înaintat cu valurile lor uriașe de ghiață până s'au potolcit în stăvilarele, cari le stăteau în cale: munții dela N podișului Boemiei și munții din mijlocul țării. Astfel au așternut toată jumătatea de N a Germaniei cu straturi groase de nisip și cu bolovani mari din munți. Blocurile acestea erau, pe vremuri, așa de dese, încât acoperiau câmpia: parcă plouase cu pietre. Locuitorii le-au adunat și au clădit cu cele mari case și biserici, iar cu cele mici au pa-

Harta 8: Germania.

vat străzile. Apele curgătoare apoi au adus și de pietriș și măr, cu care au useat smârcurile depe urma ghețarilor și-au prelungit câmpia.

Clima. Fiind așezată în mijlocul Europei, la o mică depărtare atât de Oceanul Atlantic, cât și de câmpia Rusiei, Germania are o climă continentală potrivită. Vânturile aici vin din 2 direcții opuse, aducând fiecare înrăurirea lui asupra temperaturii și asupra ploilor: vara bate vântul de V, pornit depe Atlantic, răcorind câmpia dela N; iarna însă adeseori vin vifore din Rusia, deoarece spre E Germania nu are niciun șir de munți cari s'o apere. Deaceia, indeobște vara nu e prea caldă, indeosebi în V țării. Spre E însă, unde vântul dela ocean are mai puțină putere, căldura e din ce în ce mai mare. Iarna, în schimb, e mai blândă în V: cucăte depărtezi de țărnul Mării Nordului și treci spre Marea Baltică, cu atât frigul sporește și iarna este mai lungă. Ploile, în general, nu sunt așa de dese: cele mai multe cad în Germania de S, unde munții store norii de umezeala, pe care o poartă. Șesul dela N, însă, prea scund, nu poate opri norii, cari călătoresc astfel mai departe spre E. Totuși, seceta nu se prea simte, intrucât cerul fiind mai toldeana înorat, evaporarea se face anevoc și pământul își păstrează umezeala.

Apele. Relieful Germaniei fiind mai rădicat spre S, mai toate fluviile și râurile ei se îndreaptă spre N, vărsându-se unele în Marea Nordului, altele în Marea Baltică. O mică parte, cari curg pe podișul Bavariei, merg la Dunăre, care formează astfel al treilea bazin, al Mării Negre.

a) **Bazinul Mării Nordului.** Cuprinde 3 fluvii importante: Rinul, Weserul și Elba. Dintre acestea Rinul este fluviul național al Germaniei, fiindcă formează holarul lor spre V, iar pe malurile lui

sunt nenumărate castele și cetăți medievale, mărturie ale unui trecut glorios. Deaceia e iubit de întregul popor german, poezii îl proslăvesc în versuri, iar baladele din trecut țese pe malurile lui isprăvile eroice ale cavalerilor și domnițelor. Chiar imnul național german se inspiră tot dela el: Die Wacht am Rhein (= paza la Rin).

Izvorit din Elveția, dupăce ese din lacul Constanța curge spre V, apoi spre N și NV, trecând prin podișul renan, unde formează niște chei aproape tot atât de frumoase ca ale Dunării la Porțile de Fier. E un fluviu bogal în apă, adânc cât brațul Chilia al Dunării, cu un volum care nu scade vara decât foarte puțin, fiind tocmai atunci mai bine hrănit de ghețarii Alpilor. Deaceia, și cum curge printr'o țară populată, este fluviul cu navigația cea mai întinsă din Europa, atât el, cât și afluenții lui. Pe dreapta îi vin din Germania 3 afluenți mari: întâi frumosul Neckar, care pornește dela o mică distanță de izvoarele Dunării, vărsându-se în Rin, după ce-a udal încântătorul oraș Heidelberg. Al doilea este Main, care vine din colțul de NV al podișului Boemiei. Al treilea, Ruhr, izvorăște din capătul de NE al podișului renan și se varsă în Rin cu puțin înainte de granița Olandei. Deși scurt, e un râu adânc, cu o navigație intensă, deoarece străbate cel mai bogal șinul metalurgic al Germaniei.

Veserul e format din 2 brațe; curge spre N, apoi ese în câmpie, trecând printr'o mlaștină imensă, care se întinde până la gura lui.

Elba își are izvorul în Ceho-Slovacia. Taie munții Metalici pela capătul lor de E, după care intră în Germania. Aici urmează înclinarea generală a câmpiei, curgând dela SE spre NV, aproape numai prin șes. Pe dreapta primește un afluent impor-

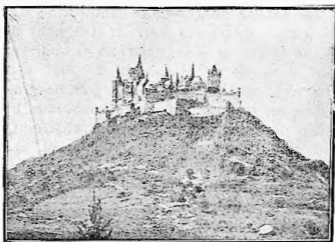
tant Havel, care ia naștere din lacurile, lăsate de ghețari la S Mării Baltice. În Havel se varsă Sprea, râul care udă Berlinul. Sprea vine din colțul de NE al podișului Boemiei.

Atât Vesperul, cât și Elba, se varsă în mare, nu printr'o deltă, ca Rinul, ci printr'o pâlnie, lărgită mult de năvala fluxului.

b) *Basinul Mării Baltice*. Oderul ia ființă în Ceho-Slovacia. Din Polonia îi vine un afluent mare, Varta. Oderul se varsă în golful Pomeranian, aproape închis acuma de-o limbă îngustă de nisip Vistula, apoi, are nunaț gura pe teritoriul orașului liber Danzig, desfăcut din teritoriul Germaniei.

c) *Bazinul Mării Negre*. Dunărea este, după Rin, al doilea fluviu răsfățat de iubirea poporului german. Cași Rinul, străbate un ținut pitoresc, cu o salbă de castele pe malurile lui și cu aceeaș aureolă de legende istorice. Izvorăște prin 2 brațe din Pădurca Neagră, îndreptându-se spre E, prin podișul Bavariei, pe care îl străbate în toată lungimea. Pe dreapta îi vin din Alpi un șir de afluenți însemnați, hrăniți din ghețari. Dela cel dintâi, Dunărea și devine navigabilă pentru vase mici. Apoi mai primește pe Isar, care udă frumosul oraș München, iar la granița cu Austria pe bogatul In, cu un volum de apă aproape cât și Dunărea.

În cursul său prin Germania are 2 chei frumoase: aproape de izvor, unde o parte din apele lui dispar în pământul calcaros și se ivesc din nou peste vreo 10 km, sub forma unui râu, care merge de se varsă în lacul Constanța. La eșirea din această chee străjucește castelul cățarat pe o stâncă prăpăstioasă, Signaringen, leagănul familiei Hohenzollern, din care se trage dinastia țării noastre. A doua chee este la graniță, când își croește eroic un drum printre munții, cari i se pun în cale.

No. 14: *Castelul Sigmaringen*, dela izvorul Dunării. Leagănul
famillei noastre regale.

Vegetația și animalele. Acum vreo 2.000 de ani, Germania era acoperită de păduri nestrăbătute, cari au pus stavilă însăși cuceririi romane. Într'a-devăr, în timp ce între V și E Romanii și-au întins stăpânirea pe o distanță imensă, dela Oceanul Atlantic, până la fluviul Gange, spre N și spre S legiunile lor s'au oprit înaintea a 2 piedici de neînvins: codrii seculari ai Germaniei și nisipurile Saharei. Astăzi însă, ca în toate țările civilizate, pădurile s'au rărit și aici foarte mult. Totuși Germania e printre puținele țări, cari și-au păstrat mai bine vechea-i podoabă, având peste un sfert din suprafața totală înveșmântată cu această vegetație. Numele pădurii se găsește dealtfel mai des ca în orice altă țară legat de al munților: Pădurea Boemici, Pădurea Neagră, etc. Ținuturile cele mai bogate sunt podișul Bavariei și munții scunzi din mijloc, pe cari codrii se urcă până în vârș. Stejarul și fagul le tinesc poalele cu un verde fraged, piscurile însă sunt negre de cetina bra-

zilor. Mai sărace sunt numai câmpiile și dunele dela N. Chiar și acestea însă au fost plantate în timpul din urmă cu pini. Păstrând și apărându-și pădurile, și-au păstrat și vânatul din ele: în Alpiu Bavariei vânătorul poate întâlni capra neagră, așa de rară acum pretulindeni, iar pe malurile Elbei, la poalele munților Metalici, un oașpe și mai rar, castorul. Cât despre celelalte sălbătăciuni, desigurile mișună de cerbi, căprioare, mistreți, iepuri, fazani, a căror vânătoare se face cu rânduială, aducând venituri importante, întrucât o mare parte din vânatul de lux se exportă în străinătate.

Față de alcătuirea pământului agricultura nu avea în Germania condițiuni tocmai prielnice: jumătatea de S e singurul ținut mai mănăs. Cea dela N însă, nisipoasă, presărată cu smârcuri imense, e foarte săracă. Totuși omul aici e harnic: printr-o muncă inverșunată și neîntreruptă, timp de câteva veacuri, a reușit să transforme mlaștinile în ogoare, sau cel puțin în izlazuri, putând astfel să se hrăniască și să ducă o viață mai înlesnită decât alții, cari trăiesc pe un pământ bogat, dar stau cu mâinile în sân.

Cerealele se cultivă îndeosebi în ținuturile cu înălțime mică din mijlocul țării. Dintre cereale, grâul, care are nevoie de humă grasă, ocupă o suprafață mai redusă. În schimb secara și ovăzul, cari se mulțumesc cu pământuri sărace, se seamănă pe ținuturi mari, mai ales că în Germania se consuma foarte mult pâinea de secară, iar populația dela țară mânâncă adesea și pâine de ovăz. După aceste 3 cereale vine cartoful, cultivat în câmpia nisipoasă dela N și care dă recolte într'adevăr enorme. Producția e așa de mare, încât împărțită la numărul locuitorilor, ar veni 700 de kgr de cartofi de fiecare cap, ceea ce înseamnă câte 2 kgr. pe zi!

Dintre plantele industriale, în primul rând vine sfecla. Mai sunt în Europa și alte țări care cultivă foarte mult sfecla, bunăoară Ucraina. Germania însă le întrece pe toate. Orzul, deasemenea, înțe pasul cu sfecla, ocupând suprafețe întinse, întrucât Germania este una din țările, în care berea are cei mai mulți mușterii. Pe țărmul mării, unde clima e mai umedă, se cultivă mult inul, care reușește așa de bine încât se și exportă.

Sunt, acum, câteva ținuturi, care din pricina împrejurărilor deosebite, în care se află, au ajuns la un fel de specializare :

a) Podișul Bavariei. Aici, dat fiind relieful, agricultura n'ar prinde, așa încât locuitorii se ocupă cu creșterea vitelor și cu exploatarea pădurilor. Cași în Elveția, a cărei prelungire este, se cresc vite cornute de soiu ales, îndeosebi vaci bune de lapte.

b) Mlaștina imensă din jurul Berlinului a fost, prin lucrări din cele mai auevoioase și printr'o muncă neobosită, prefăcută într'o câmpie roditoare, care este folosită astăzi pentru cultura legumelor trebuitoare populației așa de numeroase a capitalei.

c) Valea Rinului. Bucurându-se de o climă excepțională, cu ermi blânde, aproape mediterane, acest ținut cultivă vița de vie, care atinge aici cea mai nordică latitudine din Europa.

d) Câmpia delângă Marea Baltică. Având un pământ sărac, însă umed, e întrebuintat pentru pășune. Aici se cresc îndeosebi caii, cum și turme numeroase de oi. Impreună cu Rusia, Anglia și Franța, Germania este una dintre țările cele mai bogate în oi.

Avuștile subsolului. Având un relief din diferite vrăste, cu pietre și vechi și noi, Germania are un

subsol corespunzător cu vechimea: foarte sărac în straturile cele noi dela N, sărac în munții tineri dela S, dar foarte bogat în munții vechi din mijlocul țării. Dela podișul renan pânăla granița cu Polonia se întinde o fâșie lată cu un subsol dintre cele mai bogate din lume, îndeosebi în cărbuni și fier. Aceste avuții, așa de însemnate prin ele înșile, devin și mai prețioase prin trei împrejurări :

a) Așezarea: cărbunele și fierul se găsesc alături; b) Adâncimea: peste tot minele sunt la o mică distanță de suprafață, îndeobște cam pela 300 de m, ceea ce face ca exploatarea să fie puțin costisitoare. c) Transportul: toate zăcămintele sunt pe cursul vreunui fluviu, sau râu mare, ceea ce îngăduie transportarea pe apă a acestor produse, deci estin.

Ținuturile cu subsol bogat sunt următoarele: 1. Bazinul râului Ruhr, afluentul depe dreapta al Rinului, aproape de granița cu Olanda. 2. Povârnișul de N al munților Metalici, deoparte și de alta a fluviului Elba. 3. Cursul superior al Oderului.

Zăcămintele depe Ruhr și Oder conțin așa de mulți cărbuni, încât, deși se scot în fiecare an cantități uriașe (câte 15.000.000 de vagoane), exploatarea va putea dura în aceeaș măsură încă 4.000 de ani de aici înainte, până să-i dea de fund.

Inafară de aceste două mari avuții subsolul Germaniei mai are foarte mult zinc și aramă, țărmul Mării Baltice chilimbarul, cunoscut și căutat încă din antichitate. Insfârșit în timpul din urmă s'au descoperit, între gura Vesperului și a Elbei, și zăcămintele de petrol, cari deocamdată sunt puțin exploatate, păstrându-le, se pare, pentru viitor.

Industria și comerțul. Mulțumită bogățiilor subsolului, cum și hărniciei poporului, Germania are astăzi o industrie dintre cele mai înaintate cepe

gloh. Cele mai importante ramuri industriale sunt acelea, cari întrebunșează ca materie primă produsele subsolului. Acestea s'au dezvoltat atât de mult, încât și-au cucerit piețe de desfacere în toate continentele, creând astfel mărirea și pulerea Germaniei. În al doilea rând, vin industriile, cari folosesc materia primă dată de agricultură.

a) **Industriile bazate pe produsele subsolului** sunt următoarele:

1. **Industria metalurgică.** În inima ținuturilor bogate în fier și cărbuni s'au rîdicat fabrici imense, cari întrebunșează zeci de mii de lucrători și cari produc tot soiul de obiecte de fier și oțel, dela cele mai simple, ca acul de cusut, pînă la locomotive și aeroplane. C'un an înainte de izbucnirea războiului, fabricile germane puseseră în circulație cele mai uriașe vapoare transatlantice de pe gloh, de 55.000 și 60.000 de tone, cari transportă pînă la 6.000 de călători odată, în condiții de siguranță și de lux nemai întîlnite pînă acum.

2. **Industria chimică.** Perfecționarea mijloacelor de transformare a cărbunilor de pămînt a dus în Germania la rezultate surprinzătoare. Se scot astăzi din cărbuni o serie de produse dintre cele mai neașteptate:

a) materii colorante de toate nuanșele, dela azurul cerului pînă la roșul ca para focului. b) parfumi ieltine, cari se vînd cu 3—5 lei gramul. c) medicamente: antipirina, aspirina, acidul lenic, etc. d) zacharina, substanță de 500 de ori mai dulce decît zahărul vegetal.

3. **Industria electrică.** Fiind în strînsă legătură cu metalurgia, această ramură industrială a ajuns aici la o perfecțiune, care aproape asigură țării un monopol pe toată suprafața globului. Cele mai multe motoare electrice, cari se întrebunșează la

tramvae, la luminarea oraşelor şi a caselor, la pus în mişcare maşinele, vin din această ţară.

b. Industriile bazate pe produsul solului.

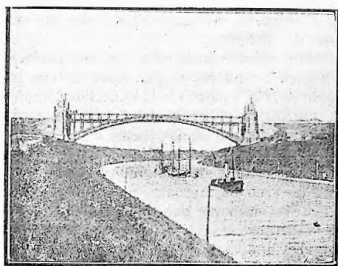
1. Cea mai întinsă este *producţia zahărului*. Aşa de mult zahăr se fabrică în Germania, încât, dacă ar li să se consume în ţară, fiecare locuitor, si lărgoveş şi țăran, ar trebui să mănânce câte un kgr de zahăr pe zi!

2. După zahăr vine *berea*. E vestită în toată Europa faimoasa bere neagră de München. Producţia de bere, totuşi, nu e aşa de mare. În Anglia se bea ceva mai mult.

3. Insfârşit, *industria ţesătoriei*, de in şi lână, cari se găsesc în ţară, cum şi de bumbac, care se aduce pe Rin.

Această puternică activitate industrială a dat naştere la o reţea foarte deasă de căi ferate, dintre cele mai bine întreţinute şi mai bine organizate: toate liniile sunt duble, iar unele chiar triple şi quadruple. La sută vin de 2 ori mai numeroase ca în România. Centrul acestor linii nu este capitala ţării, deoarece scopul principal a fost să serviască mai mult porturile. Pentru asta liniile cele mai multe se îndreaptă spre Rin, apoi spre gura Vese-ului, dar mai cu seamă la gura Elbei: Hamburgul este adevăratul centru al liniilor ferate germane. Pe lângă reţeaua de căi ferate, Germania mai are şi numeroase căi navigabile, fiind fruntea în această privinţă. Nu sunt navigabile numai fluviile, ci şi afluenţii lor, ca Mainul, Ruhr, Havel, Sprea. Intre aceste fluvii s'au construit mulţime de canale, cari îngăduie trecerea dintr'o mare într'alta. Cel mai frumos şi mai important este canalul Kiel, între Marea Baltică şi Marea Nordului. Circulaţia pe aceste ape este enormă: pe Rin umblă mai

multe vase decât în toate porturile de mare ale Franței la un loc.

No. 15: *Canalul Kiel*, dintre marea Nordului și marea Baltică, ocolind, astfel, strâmtorile daneze.

Floata de comerț era, înainte de războiu, a doua din lume, având vapoarele cele mai mari, mai rezezi și mai bine întocmite. După războiu, fiind învinsă, a trebuit să plătească învingătorilor pagubele pricinuite de submarine și astfel a pierdut toate vapoarele mari. În locul lor a pus în lucru altele mai mici și acum e gata să-și recâștige locul dinainte. Pe lângă asta și-a construit un număr însemnat de aeroplane de comerț, cu cari transportă în interiorul țării mii de călători și mărfuri mai puțin voluminoase, iar în vara anului 1928 un Zeppelin uriaș a trecut triumfător Oceanul Atlantic înainte și înapoi, deschizând astfel între cele două continente o nouă cale, mult mai repede și mai lesnicioasă decât pe apă, care durează de 100 de ani, dela Columb încoace.

Comerțul acestei țări era înainte de războiu unul

dintre cele mai înfloritoare de pe glob. În anii nemijlocit după războiu scăzuse mult. Acum însă și-a reluat activitatea de altă dată, de furnică neobosită, reușind să atingă aceeași cifră de afaceri dinainte de războiu.

Cumpără, cum e firesc la o țară industrială, cereale pentru hrana populației, apoi materii prime pentru industria țesătoriei: lână și bumbac. Vinde zahăr, mașini, țesături și hârtie. Principalii săi mușterii sunt tocmai aceia cu cari a fost mai aprig încleștată în luptă: Statele Unite și Anglia.

Populația. Înainte de războiu populația Germaniei era de vreo 68 milioane, apropiindu-se an cu an de 70 de milioane, deoarece sporul de nașteri asupra morților se ridica între 600—800 000 de inși anual. După războiu a scăzut la 63 de milioane prin pierderea Alsaciei și Lorenei, prin înapocrea către Polonia a ținutului din E, locuit de Poloni și către Danemarca a ducatului Schleswig. Desimea generală este cam de 140 de locuitori pe kmp, ceva mai mult decât îndoitul celei din România. Desimea reală însă e alta: mai mică pe podișul Bavariei și în câmpia săracă dela N, foarte mare însă în ținuturile industriale de lângă Rin, unde se ridică chiar până la 500 pe kmp.

Prin pierderea provinciilor din N și E a scăpat de neamurile străine: Danezi și Polonezi, așa încât astăzi populația țării e numai germană. În schimb grupe mari de Germani au rămas pe teritoriu străin, în țările vecine. Astfel, în Alsacia și Lorena sunt peste un milion și jumătate, în Cehoslovacia 3 milioane și jumătate, în Polonia un milion, iar în Austria întreaga populație de peste 6 milioane. Din aceste grupe Austria are situația cea mai ușoară, întrucât, țară curat germană, nu i se poate tăgădui dreptul sfânt de a se uni cu

patria-mună, dupăcum nu s'a refuzat acelaș drept Moldovei și Munteniei acum 70 de ani.

Patria primitivă a Germanilor au fost ținuturile dela N și S Mării Baltice. De acolo s'au întins merceu spre S. unde au dat peste Slavi. pe cari i-au germanizat în curgerca veacurilor. Popor numeros și puternic, au umplut în evul mediu mai toată jumătatea de V a Europei, dându-i organizarea feudală și aducând astfel liniștea și ordinea în locul anarhiei, intronată după dispariția imperiului roman. Prin mulțimea și prin tinerețea lor, au contribuit la formarea atâtor popoare moderne: Spaniolii, Italianii, Francezii și Englezii. Literatura medievală, cavalerismul, trubadurii, arhitectura gotică, sunt în mare parte opera lor. Oameni harnici, serioși, dârji, cu un simțimânt neînfrânt de libertate, dar și de rânduială, au întreprins aceste mari însușiri pe toate țărâmurile: și-au cucerit țara pas cu pas într'o luptă inversunată cu natura, secând mlaștinile, curățind râurile, îndreptându-le cursul, îmbunătățind și îngrășând un pământ nisipos, cuimplit de sărac. Se poate spune, că adevărata religie a acestui popor este munca. Călătorii francezi, al căror cuvânt nu poate fi pus la îndoială, au rămas înmărmuriți de munca îndârjită, ce desfășoară Germanii pretutindeni, la câmp, în fabrică, în birouri, cum și de ordinea așa de desăvârșită, încât, cum spune un mare ziarist al lor, „pareă are ceva teatral”. Iar acum, după războiu, întregul popor muncește și mai inversunat ca oricând. Pe țărâmul ideilor, adâncea lor seriozitate a dat lumii marea reformă a lui Luther care se poate socoti a doua după Evanghelia. Iar în politică, simțul lor de libertate a dus la păstrarea până în zilele noastre a vechilor stătulețe medievale și orașe

libere, cari se guvernează singure, iar administrația merge astfel mai bine decât dela centru.

Orașele. Capitala, Berlin, al doilea oraș din Europa ca populație, având 4 milioane de locuitori.

Porturi. Hamburg al treilea port din Europa, după Londra și Anvers, scaunul marelui societăți de navigație Hamburg-America, cu cele mai mari vase din lume, înainte de războiu. Este, împreună cu Lübeck și Brema, unul din cele trei orașe libere ale Germaniei, fiind condus de un Senat, în frunte cu un președinte. Ca populație vine imediat după Berlin, cu 1 milion de inși.

Brema, la gura Vesperului, al doilea oraș liber. Port foarte activ și în evul mediu, făcând parte din Hansa, o lovărășie de orașe comerciale, care avea flotă și armată proprie. Corăbiile Bremei purtau mândra inscripție: „Navigare necesse est, vivere non necesse. (A naviga e de trebuință, a trăi nu e de trebuință).

Mannheim, la vărsarea Neckarului în Rin, unul dintre cele mai mari porturi fluviale ale Germaniei. Aici se descarcă materiile prime aduse tocmai din America: humbac, calea, petrol, etc.

Colonia pe Rin al treilea oraș ca populație. Are cea mai frumoasă catedrală gotică din Europa: „un nesfârșit munte de piatră, cu piscul grațios, pe care stau înfipte 2 săgeți ușoare, elegante, întraripate. Să faci din acest bloc de granit un avânt într'adevăr divin de horbote și de filigrane, o cascadă de flori, un sobor de sfinți, minunea aceea realizează pentru mine culmea frumuseții”, scrie un ziarist parizian.

Orașe industriale. Essen, pe Ruhr, scaunul celor mai mari fabrici metalurgice din țară.

Orașe comerciale. Leipzig pe-un afluent al Elbei, orașul în care se ține cel mai mare bălcu

din Europa pentru pielării, blănuri și țesături, de unde lărguiau pe vremuri și negustorii toptangii din București. De aici vine numele de Lipșcani.

Orașe culturale. Drezda pe Elba, la eșirea din munții Metalici. Unul dintre cele mai frumoase și mai curate orașe ale Europei, într'o poziție înecăntătoare la poalele munților. Are numeroase școli înalte, muzee, așezăminte literare și științifice.

München, capitala Bavariei. Așezat la poalele Alpilor, pe frumosul Isar. Inzestrat, cași Drezda, cu minunate opere de artă.

Heidelberg, oraș mic dar pitoresc, pe fermecătorul Neckar. Are cea mai veche universitate din Germania, întemeiată în anul 1386.

Baireuth pe Main, aproape de izvorul lui. Aici s'a construit pentru marele compozitor Wagner un teatru special, în care nu se cântă decât operele lui.

Forma de guvernământ. Înainte de războiu era o monarhie absolută, în care suveranul, cu titlu de împărat, governa lara cu ajutorul miniștrilor, fără să ție seamă de Corpurile Legiuitoare. Astăzi este o republică federativă, compusă deci din toate statele mici dinainte, conducându-se după o constituție. În fruntea republicii este un președinte, ales de poporul întreg. Sunt, cași la noi, 2 corpuri legiuitoare.

IACURILE BAVARIEI. *Königsee.*

O, Königsee !

Odinioară, când l-am văzut, când sufletul meu s'a înflorat adânc de măreția lui înfricoșătoare, credeam, că am înimă de copil. Acum, nu mai sunt copil. Și, cu toate acestea, înaintea domului gigantic ce se deschide în fața privirilor mele, redevin copilul năval de altă dată. Nu știu unde mă aflu. Strălucitele hasme, cari mi-au desflătat copilăria, sunt rodul închipulrii a popoare întregi, în curs de sute de veacuri. Și totuși măreția basmelor n'a atins încă măreția acestui lac feeric.

Luntrea se strecoară încet pe lângă pereții prăpăstioși ai nuntelui și-o înflorare campită, ce crește ca bătaia furtunei, cuprinde inimile plutitorilor. Deasupra capetelor acaște se rădică din ape un zid drept, înalt de peste 200 de metri, pe stelurile cărui se cățără oștiri negre de molifiți. Privim spre strașinile amețitoare ale acestui monument fantastic al naturii și fiori de frig ne îngheață inimile. O singură piatră de s'ar desprinde depe aceste cetăți amenințătoare și micile furnici, cari alunecă pe apă într'o coajă de alună, ar pieri fără de urmă. Luntrea înaintează mereu în umbra tot mai întunecoasă a munților. Din toate părțile cresc masive uriașe, drepte, splintecate până jos de puterile cerului: munți ospăimantători, ale căror vârfuri plezuve, așchiate de șuvoae și de trăsnete, se înfig în trupurile plâpânde ale norilor.

Din depărtare în depărtare, pe țărnițele lor stâncoase, înspumate de căderile pârâelor, se văd cruci înalte în piatră, candelile cari ard, candelile stinse de mult, icoane ce se roagă încă și icoane ce s'au șters de vremuri. Aici atâtea suflete iubitoare de natură, atâtea văslași plutind pe ape și-au găsit o moarte fulgerătoare. Pe Königsee se stârnesc fără veste furtuni și vânturi năpraznice și mai înainte ca plutitorii să se poată adăposti pe istmul singuratic al Sf. Bartolomeu, bărcile sunt repezite în stânci și cad țandări în adâncimile apelor.

Așa călătorim, uluiți la fiecare pas de înălțimi tot mai mari, de privești tot mai uluitoare, de arătări tot mai feerice. Spre seară pornim înapoi spre lume. Tot lacul s'a întunecat de umbrele întinse ale munților. Numai piscurile ard ca de jăratec, în cele din urmă încălțări ale soarelui, sângerat de stânci. E o tăcere și o solemnitate de moarte. Nu se aude decât plescăitul lopeților, zborul rațelor săibaltice ce aleargă pe urma luntrei, clopotele satului și ecourile rare, din depărtări. Pe orizontul roșu ca purpura alunecă în talna amurgului puncte negre, aproape nevăzute. Sunt vulturi uriași. Din când în când es din penumbră și atunci ariple lor par ca de foc.

Ne oprim la debarcader, obosiți de atâtea privești. Pe unde am fost? Ce-am văzut? Ce putem spune?

Pururi impresiile noastre adevărate vor rămâne țaine adânci, mute, fără culori, fără contururi, fără cuvinte, căci nu există om, care să poată zugrăvi atâtea măreție.

(Gh. Becescu-Silvan : Scrisori din Alpi).

3. CEHO-SLOVACIA

Așezarea. Este la NV României și are o formă foarte curioasă, lunguiață, dela V spre S E, subțiri-

du-se din ce în ce spre E. *In latitudine:* Colțul de NV e cu 2° mai la N decât România.

Suprafața. Ceho-Slovacia are o suprafață de 140.000 kmp. deci cam jumătate din întinderea țării noastre.

Holarele. La V se mărginește cu Germania, la N cu Polonia, iar la S cu Austria, Ungaria și România. La E se termină în unghiu ascuțit.

Relieful. În Ceho-Slovacia sunt, cași în România, 3 forme de relief: munți, podiș și câmpie.

a) **Munții.** Aceștia acoperă cam jumătate din suprafața țării. Ei se împart în două categorii, după vârstă: 1. Munții vechi sunt la capătul de V al țării și înconjoară din 3 părți podișul: la V sunt munții Pădurea Boemiei, la N munții Metalici, iar la E Sudeții. **Laturo de S e mărginită de un șir de dealuri. Colinele Moraviei.**

Din cauza vrăstei lor, fiind roși vreme îndelungată de vânturi și ploii, au peste tot vârfurile rotunjite, iar înălțimea foarte modestă: puține piscuri trec de 1.000 m.

2. Munții noi sunt în mijloc și la capătul de E. Ei pornesc dela Dunăre, unde se întâlnesc cele 3 granițe: a Ceho-Slovaciei, a Austriei și-a Ungariei. **Aici se termină cele din urmă ramuri ale Alpilor.** Dincolo de Dunăre încep primele sprâncene ale Carpaților: întâi, Carpații mici, cari se îndreaptă spre NE, apoi lanțul Carpaților Nordici, cari se resfiră dela V spre E, dealungul graniței cu Polonia. **Aici găsim înălțimile cele mai mari din tot șirul, pânăla Porțile de Fier.** Înfațișarea Carpaților este, aici, deosebită de a Carpaților din jurul podișului Ardealului. Tatra, lângă granița Poloniei, are creste ascuțite, pereți prăpăstioși și urme numeroase de ghețari, ca în Alpi: lacuri frumoase de munte, numite ochiuri de mare, pentru apa lor

albastră și adâncă. Carpații nordici se întind până la trecătoarea Dukla, de unde încep Carpații orientali, care se continuă mai departe în România.

b) *Podișul*. Ocupă capătul de V al țării și are forma unui pătrat. E înalt cam cât podișul Ardealului și aplecat spre N.

c) *Câmpia*. Ceho-Slovacia are și 2 câmpii mici: una la N Dunării și alta în capătul de E, la N Tisei. Amândouă nu sunt altceva decât marginile de NV și NE din marea Pustă a Ungariei.

d) Între Colinele Moraviei și între Carpați mai este o formă de relief: o adâncitură, care merge deacurmezișul țării dela N spre S, și în care curg 2 ape în direcții opuse: Morava spre Dunăre, iar Oderul spre Marea Baltică. Izvoarele lor sunt despărțite printr'un prag, înalt abia de 50 de m. numit din această pricină Poarta Moraviei. Această adâncitură a jucat un rol important în istoria țării: pe aici au trecut, ca pe un drum croit anume, toate neamurile, cari depe țărmurile Mării Baltice căutau să răzbiască în centrul Europei și de acolo spre Italia.

Harta 9: Ceho-Slovacia.

Clima. Așezată în mijlocul Europei, la egală distanță de Marea Baltică și de Adriatică, Ceho-Slo-

vacia are o climă continentală. Ea este însă bine apărată împotriva Crivăţului şi dinspre N şi dinspre E de şirul arcuilor al Carpaţilor, aşăncât clima ei nu are caracterul extrem din România. Din cauza reliefului, Ceho-Slovacia se poate împărţi în două ținuturi climatice :

a) Ținutul muntos. Acesta cuprinde atât povârnișurile lăuntrice ale podișului, cât și poalele Carpaților nordici. Aici vara are ploi multe și deaceea este răcoroasă; iarna, ierșele, este friguroasă și durează cam jumătate de an. Zăpada cade din belșug și acoperă povârnișurile și poalele munților până târziu în primăvară

b) Podișul și câmpiile au, în schimb, verile foarte calde și secetoase. Ploile, aduse de vântul de V. se opresc pe povârnișurile din afară ale munților, iar dincoace cad mult mai puține. Oricum, tot este ceva mai multă umezeală decât la noi, în Moldova sau Basarabia. Și aici cele mai multe ploi cad, cași în România, la începutul verii.

Apele. Fiind în mijlocul continentului, apele ei se împart în 3 bazine :

a) *Bazinul Mării Nordului.* Elba izvorăște din munții Sudeți; face un cot mare și se îndreaptă spre N, tăind munții Metalici, unde a săpat niște chei sălbatice, de-o mare frumusețe, apoi trece în Germania. Este dela început o apă adâncă, iar după ce primește pe Moldova, devine navigabilă pentru vapoare. Afluentul său principal este Moldova, care vine din direcție opusă Elbei: izvorăște din pădurea Boemiei, face, cași Elba, un cot spre N. Înainte de vărsare, udă Praga, capitala țării. Este, deasemenea, un râu mare.

b) *Bazinul Mării Negre.* Dunărea vine din Austria, intrând în țară pela Bratislava, după care se desparte în două brațe. Cel dela N, împreună cu

insula dela mijloc, aparține Ceho-Slovaciei. Brațul dela S face granița spre Ungaria. Dunărea curge tot timpul dela V spre E, până pătrunde în Ungaria. In Ceho-Slovacia primește un număr mare de afluenți, dintre cari mai important este Morava, care izvorăște dela capătul de S al Sudeților, la câțiva km de Oder.

Tisa, marele afluent al Dunării, își are izvoarele în Ceho-Slovacia, în colțul de E al țării și se îndreaptă spre V. Aici primește o sumă de afluenți bogați în apă, însă curând își schimbă cursul spre S, intrând în Ungaria.

c) *Bazinul Mării Baltice.* Cuprinde fluviul Oder, care își are aici numai izvorul, după care curge spre N și trece în Germania.

Vegetația și animalele. Ceho-Slovacia fiind o țară în mare parte muntoasă și în calea vântului de V, care aduce ploi îmbelșugate pe povârnișurile și la poalele munților, are păduri întinse. In această privință este una dintre țările cele mai bogate din Europa: o treime din întreaga suprafață este ocupată numai cu păduri. Cum aici iarna este grea pe povârnișurile și vârfurile munților, pădurea nu se urcă așa de sus, ca în România, unde merge pânăla 1.800 de m, ei se oprește cu vreo 100, sau chiar 500 de m mai jos.

In V țării însă munții sunt puțin înalți, așa că rari sunt piscurile, cari rămân golașe. Colinele Moraviei, Pădurea Boemiei sunt acoperiți până sus de mantaua veșnic verde a brazilor. Capătul de S al munților Pădurea Boemiei, indeosebi, e împodobit cu codri de-o desime și-o frumusețe unică în Europa: sunt plaiuri întregi, unde picior de om n'a călcat încă pe acele țărâmurii, lăcaș lihnit al cerbilor, căprioarelor, mistreților și urșilor.

Pădurile se întind și înăuntrul podișului: aicia

Însă copacii sunt alții: fagi în primul rând, apoi stejari și lei, iar pe cursul mijlociu al Moravei, salcâmi. Spre vărsarea Moravei, înfine, și pe șesul Dunării, se ivește o siepă la fel cu cea din Ungaria, a cărei continuare este.

Cu toată această mare întindere a pădurilor, agricultura nu este deloc strâmtorată: ocupă aproape jumătatea din suprafața țării. Pământul, deși nu e așa de gras, este însă bine lucrat și dă roade cu dărnicie: producția la ha este aproape îndoită cât în România, așa cum nu se mai întâlnește decât în țările cele mai înaintate ale Europei. Se cultivă cel mai mult grâul, care e dintre cele mai bune soiuri din Europa, dând o făină excelentă, cum e la noi făina de Botoșani. Acolo, unde pământul e mai sărac, îndeosebi pe povârnișurile Sudeților, sau ale Carpaților, cereala de căpetenie este secara. Aceasta se înfrățește mai peste tot cu cartoful. După cereale vine sfecla de zahăr, care ocupă suprafețe imense. Numai Ucraina are, în Europa, ogoare așa de întinse cu sfeclă. În al treilea rând vine hameiul, care se cultivă în jurul marilor orașe, pentru fabricarea berei. Însfârșit, pomii roditori, bine îngrijiți și altoiți, iau în stăpânire ultimele pelice de pământ, pe unde nu poate merge plugul. Pomii se aliniază pretutindeni pe ambele laturi ale șoselelor și drumurilor. Astfel, merii, perii, prunii, caișii și piersicii dau fructe gustoase, prețuite și căutate în toate țările, mai ales în Anglia.

Creșterea vîlelor se face tot așa de îngrijit cași agricultura: afară de plaiurile Sudeților și de povârnișurile sudice ale Carpaților, unde turmele pasc pe munte, vîlele sunt obișnuit ținute în grajd și hrănite cu nutreț și cu borhoful dela sfeclă. Animalele cele mai numeroase sunt cornutele: după cornute vin porcii, cari trăiesc mai cu seamă în V

podişului, unde se îngraşă cu ghinda din pădurile de stejar. Oile sunt mai puţine: în păşunile depe povârnişurile Carpaţilor.

Avuţiile subsolului. Relieful Ceho-Slovaciei se împarte în 2, după vârstă: la V e alcătuit din pietre vechi. La E, împreună cu Carpaţii, din pietre noi. Ţinutul cu subsol bogat este, ca de regulă, cel format din straturi vechi, deci cel dela V. Aici se scot tot felul de minerale şi metale, în mare cantitate şi de calitate excelentă, în frunte fiind cărbunele şi fierul. Sunt, apoi, şi zăcămintele de petrol: în ţinutul Moravei, cum şi la poalele Carpaţilor. În podiş şi pela poalele munţilor se mai găseşte un nisip foarte fin, din care se fabrică sticla cea mai curată, cristalul, după aceea un lutişor alb, făinos, servind la fabricarea porţelanului. Grafitul pentru creioane, un mineral foarte rar, se află, deasemenea, în multe locuri, iar în timpul din urmă s'au descoperit minereuri cu radium, pe care se pun în medicină speranţe aşa de mari şi care e şi mai rar: în toată lumea abia sunt vreo trei ţări, producătoare de radium.

Industria şi comerţul. Cu un subsol aşa de bogat şi cu o populaţie deasă şi harnică, Ceho-Slovacia a ajuns să fie una dintre ţările cele mai industriale ale continentului nostru. Aproape jumătate din numărul locuitorilor se ocupă cu industria, meseriile şi comerţul, ceea ce face din această ţară un fel de Belgie a Europei centrale. Din cauză că subsolul e bogat numai în V, în Boemia, aici s'au strâns mai toate fabricile. La mijlocul ţării, în Slovacia, sunt foarte puţine, iar în E mai deloc. Principalele ramuri ale industriei sunt:

Industria metalurgică. Bogăţia în fier şi cărbuni a dat naştere la o sumă de fabrici mari, unde se topeşte fierul şi se toarnă oţelul. În aceste fabrici

se lucrează dela uneltele cele mai simple, ca: ace, penițe, vase de bucătărie, pânăla mașinele agricole cele mai perfecționate, cum și materiale pentru căile ferate, împreună cu locomotivele cele mai moderne.

Industria zahărului. Producția de sfeclă e așa de mare, încât Ceho-Slovacia singură fabrică a șasea parte din tot zahărul depe glob, având deci, cași Ucraina, prisoase enorme din acest articol.

Industria alimentară. Turmele numeroase de porci din Boemia au făcut să se dezvolte numeroase fabrici de șuncă, iar hameciul fabrici de bere. Sunt vestite pretutindeni șunca de Praga și berea blondă de Pilsen.

Industria țesătoriei. Se fabrică pânzeturile de bumbac, cum și postavuri, de cea mai bună calitate. Stofele de lână dela Brun sunt foarte căutate și la noi în țară și prețuite alături de cele mai fine postavuri englezești.

Industria sticlăriei. Cristalurile din Boemia nu au rival decât pe cele franceze, iar porțelanurile sunt printre cele mai frumoase din Europa.

Cu o industrie așa de înaintată, din care trăește cam jumătate din populație, Ceho-Slovacia trebuie să vândă mult. Exportă, deci, mărfuri și importă hrana, care nu se ajunge, îndeosebi cereale, apoi pentru industria țesătoriei materia primă, care nu se găsește deloc, cum e bumbacul.

Transportul cu căile ferate e foarte înlesnit, deoarece are linii foarte dese: mai multe decât țara noastră, deși suprafața e mai puțin de jumătate. Liniile sunt foarte dese în V, și rari în E. Mai au apoi, un cusur: sunt toate îndreptate dela N spre S. Nu e o singură linie ferată, care să străbată țara în toată lungimea, dela V la E. Spre a lecu acest neajuns, s'au înjghebat în timpul din urmă

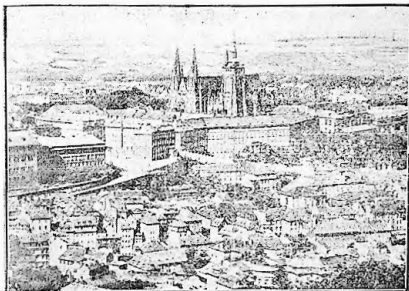
numeroase curse de automobile între V și E, legând astfel cele două capete ale țării.

Populația. Ceho-Slovacia are o populație de vreo 11 milioane, cu o desime de aproape 100 la km². Desimea este, firește, mult mai mare în V, în liniurile industriale și scade treptat spre E, unde e destul de rară. Această populație e foarte împesărită: Cehii, cari locuiesc în podiș, împreună cu Slovacia din mijlocul țării numără la un loc aproape 9 milioane. Deși de aceeași obârșie, aceste 2 popoare au limbi deosebite. Vin apoi Germanii, cu vreo 3 milioane jumătate, exact un sfert din numărul total. Ei sunt așezați de jur împrejurul podișului, Cehii fiind ca o insulă în mijlocul lor. Maghiarii, în câmpia dela N Dunării, cu 3 sferturi de milion. Insăși în colțul de E, Ucrainenii, aproape jumătate de milion. Aceștia au însă o situație deosebită în stat: după 25 de ani dela încheierea păcii dela Versailles ei vor fi chemați să se rostiască printr'un vot al întregului popor, dacă voesc să rămână și mai departe în cuprinsul țării.

Cehii, locuitorii Boemiei, sunt Slavi curați, cari au descălecat în sec. IX în podișul, ocupat înainte de Germani. În contact, timp de 1000 de ani, cu cultura Apusului, au câștigat la această școală daruri strălucite: inteligenți, cu mari înclinări pentru știință și artă, îndosebi pentru muzică, harnici, buni soldați, sunt astăzi unul dintre popoarele cele mai înaintate din Europa. În fostul imperiu austro-ungar, care-i prigonă și pe ei, cași pe Români, au dus o luptă îndârjită de liberare, care s'a încheiat prin izbânda popoarelor asuprite. Slovacia, deși frați buni cu ei, sunt mai puțin înzestrați din fire, așa încât au rămas în urma lor. Alături Cehii și Slovacia, cât și Ungurii, sunt mai toți catolici. Germanii sunt protestanți, iar Ucrainenii ortodocși.

Orașe. Capitala este Praga, pe Moldova. Unul dintre centrele cele mai industriale ale Europei, dar și oraș de cultură: universitatea de aici a luat ființă în sec. XIV. Are o populație de peste 600.000 de locuitori

Orașe industriale. Brun pe un afluent al Mora-

No. 16: *Praga*, cu o frumoasă catedrală gotică.

vei. important pentru industria țesutului, mai ales de postavuri.

Orașe balneare. Mai presus de centrele sale industriale, Ceho-Slovacia este cunoscută printr-o serie de orașe mici la poalele munților, în podiș, cu izvoare de ape minerale renumite în toată Europa și cari îi aduc în fiecare an sute de mii de vizitatori. Printre aceste orașe, cele mai vestite sunt în colțul de NV: Marienbad, Franzensbad și Karlsbad.

Forma de guvernământ. Republică constituțională, condusă de un președinte, ales pe 4 ani. Are un singur corp legiuitor.

5. UNGARIA.

Așezarea. Ungaria este așezată la V de România și ceva mai spre N.

În latitudine se întinde cam din dreptul Brașovului până la S de Cernăuți.

Suprafața. Înainte de războiul cel mare, Ungaria avea o suprafață foarte întinsă, deoarece cuprindea și teritoriile locuite de alte popoare. Pe acestea le-a pierdut după războiu, încât astăzi e redusă la 92.000.kmp, cam a treia parte din România.

Holarele. La N se mărginește cu Ceho-Slovacia, la E cu România, la S cu Jugo-Slavia, iar la V cu Austria.

Relieful. Ungaria are 2 forme de relief: munții, formând o lășie îngustă, și câmpie, care ocupă mai toată suprafața țării.

a, *Câmpia.* Între Alpi la V și Carpați la E a fost, în vremurile străvechi, o mică Mediterană. Această mare, fiind însă puțin adâncă și bine închisă din toate părțile, a fost repede astupată de râurile, foarte numeroase, cari se vărsau într'însa. Astfel s'a format Pusta de astăzi, un șes foarte întins, c'un pământ nisipos, cam de aceeași înălțime cu Bărăganul nostru și cași dânsul de neted și uniform: nu zărești nicăiri nicio stâncă, nici măcar o pietricică. Singurele ridicături sunt unde și unde câteva kurgane, ca în steпа Ukrainei, iar pe malurile Dunării și ale Tisei dunc de nisip, pe cari vântul le aliniază dela NV spre SE.

b) *Munții.* Din vechiul uscat, care înconjură fosta Mediterană, au mai rămas câțiva stâlpi, cari, cu timpul, au fost roși și ei, încât astăzi au înălțimi mici. Acești munți pornesc din colțul de SV al țării spre NE și ajung până la Dunăre. Ultimul stâlp este cel dela S, dintre Drava și Dunăre. La

colul, ce face Dunărea la granița de N, acești munți sunt niște vulcani stinși.

Clima. Aflându-se cam la aceeaș depărtare de Oceanul Atlantic ca România și tot în mijlocul continentului, fiind, apoi, mai toată o câmpie, Ungaria are și ea tot climă continentală, ca la noi pe Bărăgan: veri foarte fierbinți și ierni foarte geroase. Totuși, sunt câteva deosebiri, anume:

a. Munții Boemiei nefiind tocmai înalți, vântul de V, pornit depe Marea Nordului, ajunge adeseori în Ungaria, aducând cu dânsul ploii ceva mai mănoase decât în România. De aici rezultă 2 urmări:

1. verile nu sunt așa de secetoase ca la noi;

2. anotimpurile de trecere, primăvara și toamna, sunt ceva mai lungi.

b) Ungaria fiind apărată dinspre E de munții Apuseni și de Carpați, Crivățul se simte mai rar și mai puțin aspru.

În total, deci, clima Ungariei este ceva mai prielnică decât a noastră.

Apele. Toate apele curgătoare ale Ungariei se varsă în Dunăre, unele deadreptul, altele prin Tisa. Inafară de ele mai are însă și un lac mare.

Bazinul Dunării. Marele fluviu, după ce intră în țară, se desparte în două brațe, formând o insulă lungă de vreo 80 de km. Brațul dela N, împreună cu insula, aparține Ceho-Slovaciei; cel dela S formează granița între cele 2 țări. După reunirea celor 2 brațe, curge mai departe spre E, până întâlnește în cale șirul de „stâlpi”. Se strecoară printre ei, dar își schimbă direcția spre S, apoi intră în Jugo-Slavia.

Tisa vine din Ceho-Slovacia și merge paralel cu Dunărea. Deoarece șesul are pantă foarte mică, curge foarte încet, făcând nenumărate coturi, pe cari uncori le părăsește primăvara, când vine mare

și-și croește altă albie, mai scurtă. Astfel lunca ei e presărată cu o mulțime de aceste „brațe moarte”. Spre a i se da o pantă mai mare, s'au tăiat coturile. În acelaș timp, spre a feri șarmurile de inundații, s'au ridicat diguri pe amândouă malurile. Atunci însă s'a ivit o nouă primejdie: primăvara apele Dunării vin cu atâta putere, încât Tisa e împinsă îndărăt și atunci năpădește peste diguri. Așa s'a întâmplat în anul 1879, când a înecat orașul Seghedin. Fiind bogată în apă și primind, încă dela N, afluenți mari, este navigabilă pe o bună distanță. Tisa primește în Ungaria, următorii afluenți cari îi vin din România :

Someșul, care se varsă lângă faimosul orașel Tokaï. Crișul, format din 4 brațe, se varsă la N de Szeghedin. Mureșul, chiar în fața Szeghedinului.

Lacurile. Din vechea mare, astupată de Dunăre și de afluenții ei, au mai rămas câteva lacuri. Cel mai întins este Balaton: lung de vreo 75 de km, merge paralel cu munții, dela SV spre NE, puțin adânc, însă într'o poziție încântătoare: se întinde la poalele munților, cari sunt acoperiți până în vârf cu păduri frumoase de stejari și fagi.

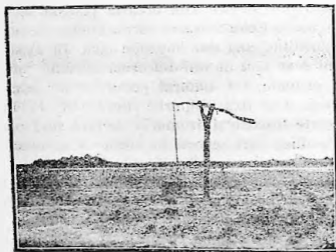
Harla 10: Ungaria.

apoi cu podgorii bogate, ceea ce face din el paradisul Ungariei.

Vegetația și animalele. O climă așa de secetoasă și o câmpie întinsă nu sunt condiții prielnice pentru dezvoltarea copacilor. Deaceia, pădurile sunt rare: ele se găsesc numai în partea de N a țării, dincolo de Dunăre, în ținutul muntos, și sunt alcătuite: pe munți, unde plouă mai mult, din fagi, iar la poale din stejari. Din această pricină aici se crește, cași în Ceho-Slovacia, turme imense de porci, cari constituie una din bogățiile țării. În Pustă a început a se sădi în anii din urmă salcâmi, cari se prind oriunde. Cu ajutorul pădurilor de salcâmi s'a reușit a se fixa nisipurile zburătoare. Pelângă asta, toate șoselele și drumurile de țară sunt plantate cu duzi, cari servesc la creșterea gândacilor de mătase.

Vegetația obișnuită a Pustei e însă stepa, la fel cu cea din Ucraina și cu Bărăganul nostru. Ierburile, cari au putrezit pe loc veacuri de-a rândul, au îmbrăcat și aici câmpia cu un strat bogal de pământ negru, roditor. Totuși, multă vreme agricultura n'a luat în stăpânire acest Chanaan. Păștorii cerând mai puțină muncă, tot șesul dintre Tisa și Dunăre era odinioară o imensă pășuie: sute de cirezi și de herghelii de cai trăiau aici în libertate, aproape ca în pampas din Argentina. Păștorii lor, cicoși, duceau cam aceeași viață cu țaimoșii „gaucho”. Astăzi însă înfățișarea stepii s'a schimbat mult: numai o mică parte e fânează, restul a fost prefăcut în ogoare. Cași în Ucraina și în Bărăgan, agricultura se întinde din ce în ce, înfigând plugul acolo unde înainte se înfigeau numai copitele vitelor. Numărul lor însă n'a scăzut, deoarece Ungaria le gospodărește foarte cuminte: a băgat cornutele la grajd, unde le hrănește cu nu-

trei și numai caii, cari au nevoie de libertate și aer liber, i-a lăsat la câmp. Toate vitele sunt bine îngrijite și des supravegiate de medici veterinari. Vacile sunt foarte bune de lapte, iar caii sunt mândria lor: călăreții nu lipsesc dela nicio petrecere la țară, iar caii ungurești au un renume european. Oile, în schimb, fiindcă dau folos mic, se împușnează: numărul lor e mai mic decât al cornulelor.

No. 17: *Pusta Ungariei*, la fel cu Bărăganul nostru.

Agricultura a ajuns astfel să ocupe mai mult de jumătate din suprafața țării. Se cultivă în primul rând grâul, care se coace mai iute decât al nostru, așaîncât grâul unguresc sosește cel dintâi pe piețele din Apus. Apoi vine porumbul și sfecla. În câmpia Crișurilor tutunul ocupă suprafețe mari. O cultură, cu care deasemenea poporul se mândrește, este a vitei de vie. Pe povârnișurile sudice ale munților vulcanici dela N V de Tisa, cu un pământ foarte roditor, se răsfață vestitele podgorii din jurul orașelului Tokay, cari dau unul dintre cele mai bune vinuri din lume. Din această viță s'au răsădit și la noi, pe vremea lui Ștefan cel

Mare, viile dela Cotnari, de unde se scoate vinul cel mai ales din România.

Ungaria mai are o bogăție de pește și în lacul Balaton, unde se găsește pește mare, de calitate superioară, ca morunul și nisetrul.

Avuțiile subsolului. Metale și minerale se găsesc, îndeobște, în ținuturile cu relief vechiu. Ungaria, fiind o câmpie formată de curând, este săracă în subsol. În munții dela S lacului Balaton se găsesc ceva cărbuni, dar puțini. Apoi aluminiu. Fierul însă lipsește cu desăvârșire.

Industria și comerțul. Fiind astăzi o țară curat agricolă, cum era România înainte de războiu, Ungaria are o industrie, care folosește în prima linie produsele agricole.

Morăritul este concentrat la Buda-Pesta, unde se macină grâul dat de Pustă, iar de aici se transportă pe Dunăre, în țările din V Europei.

Fabricile de zahăr sunt deasemenea, numeroase și produc cantități mari de zahăr, încăl întrece mult consumația internă.

Importă mai mult lemne, cărbunii și hârtie. Exportă prisosul, dat de agricultură: făină, vile, cereale și zahăr.

Căile ferate sunt dese: la sulă vin de 2 ori mai multe ca în România. Are, apoi, Dunărea, marele fluviu internațional, pe care își transportă multe din mărfurile sale. Deaceia, cele mai strânse legături de comerț le are cu țările din susul Dunării, Austria și Ceho-Slovacia.

Populația. Ungaria are astăzi o populație de aproape 8 milioane locuitori, dintre cari peste jumătate de milion Germani și cam jumătate milion Evrei. Afară din țară mai locuiesc: 1 milion de Unguri în România, 750.000 în Ceho-Slovacia; iar jumătate de milion în Jugo-Slavia. Desimea este

aproape 90 de inși pe km, aproape odată și jumătate cât în țara noastră.

Ungurii se trag din tribul mongol, care poposise în sec. VI în Atelkuz, ținutul dintre Prut și Nipru. De aici treceau mereu Dunărea și prădau imperiul bizantin. Bulgarii fiind cei dintâi în calea lor, suferiau mai mult de aceste prădăciuni. Ca să se răzbune, Bulgarii năvălesc la rândurile în Atelkuz, când Ungurii erau plecați și cruzi cum sunt, n'au lăsat nimic viu în urma lor: bătrâni, femei, copii, toți au fost trecuți prin sabie. Ungurii la întoarcere au trebuit să se mule: atunci au trecut Carpații și s'au așezat în Pustă. Amestecându-se aici cu Slavii și Germanii, au dat naștere unui popor nou, care n'a păstrat dela Mongoli decât limba, încolo au întotul înfățișarea și însușirile sufletești ale neamurilor apusene. Fiind, apoi, în contact timp de o mie de ani cu cultura germană, au ajuns unul dintre popoarele cele mai înaintate ale Europei. Din stepa, care era o pustietate, au făcut printr'o muncă îndârjită o adevărată grădină: au secat bălțile, au regulat cursul râurilor, au săpat puțuri arteziene și au făcut irigații. Mulțumită bunei îngrijiri a pământului, au reușit să scoată recolte ca în Ceho-Slovacia și Germania: odată și jumătate mai mult ca la noi. Statul își dă toate silințele să sporească producția și să îmbunătățească soiurile de vite, fiind într-una toate un bun îndrumător, ca un părinte. Au avut însă și un mare cusur: îngâmflarea. Au socotit, de bună seamă, pe Români, pe Slavi și pe Italiani drept popoare inferioare lor, deaceia au căutat să-i maghiarizeze cu sila, ceea ce a provocat prăbușirea și îmbucătățirea fostului imperiu Austro-Ungar.

Ca religie trei sferturi sunt catolici, iar restul calvini.

Orașele. Capitala e Buda-Pesta, pe ambele maluri ale Dunării, într'o poziție încântătoare, la poalele munților. Buda e orașul vechiu, german, pe malul drept al Dunării, Pesta e cel nou, maghiar, pe malul stâng. Ambele orașe sunt legate prin poduri frumoase peste Dunăre.

Orașe istorice. Debreșin, la N de Criș; de aici a pornit în anul 1848 mișcarea națională, de separare de Austria.

Orașe culturale. Deși fără mică, Ungaria are 1 universități: în Buda-Pesta, în Debreșin, iar a treia la Seghedin.

Forma de guvernământ. Republică, guvernată de un regent. Are cași România, 2 corpuri legiuitoare.

ȚARILE ALPINE

1. ELVEȚIA.

Așezarea. Elveția vine în dreptul podișului Ardealului. Granița de S este pe aceeași linie cu șirul Carpaților Meridionali.

Suprafața. Elveția face parte dintre țările mici ale Europei, alături de Belgia, Olanda, Danemarca, Albania. Ocupă ceva peste 40.000 km², cam cât Moldova, fără Bucovina.

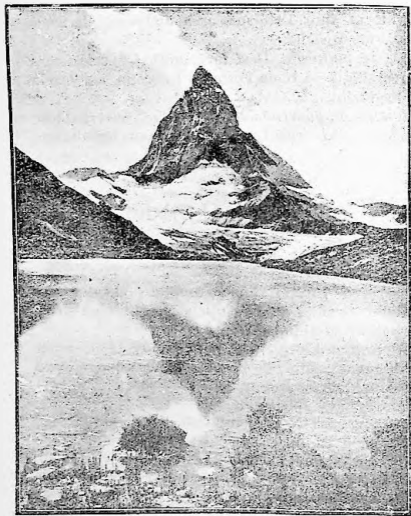
Hotarele. La N se mărginește cu Germania, la E e vecină cu Austria, pe o scurtă întindere; la S și V cu Franța și cu Italia; la S linia de hotar merge foarte neregulat, când spre N, când spre S, îndeobște pe crestele munților. Lacurile dela S se împart neegal între țările vecine.

Relieful. Elveția este țara cea mai muntoasă din Europa. Am putea-o pe drept numi țara Alpilor:

din întreaga suprafață, pe care se întind această uriași ai Europei singură ea ocupă 2 treimi. În afară de munți însă mai are și un podiș la V.

Munții. Sunt 2 rânduri de munți, deosebiți și ca vrâstă și ca zidire: Alpii la S și Jura la V.

1. *Alpii.* Ei încep dela țărmul mării Ligurice și se îndreaptă spre N, despărțind Italia de Franța.

No. 18: *Muntele Cervin* (Matterhorn), piscuș cel mai ascuțit din Alpi. Este în Alpii Penini, la E de trecătoarea Sf. Bernard.

Ajung astfel la S lacului Geneva, unde au cel mai înalt pisc din Europa, mont Blanc, de 4.800 de m. ale cărui povârnişuri se împart între 3 state: la V şi S Franţa, la E Italia, la N Elveţia. De aici îşi schimbă direcţia, luând-o spre E, iar ultimile lor ramuri se resfiră pânăla Dunăre.

Alpii au două şiruri principale, îndreptate dela V spre E, paralele unul cu altul. La mijlocul graniţei de S se înalţă un fel de nod, marele masiv St. Gothard, în care munţii se îmbină, ca după aceea să se desfacă din nou. La V de St. Gothard cele 2 şiruri sunt: Alpii Penini, la S, pe graniţă, cu înălţimile cele mai falnice după Mont Blanc: printre aceştia, muntele Cervin, cu un vârf ascuţit ca un dinte. Alpii Bernezi, la N de Ron. cu piscuri aproape tot aşa de trufaşe, printre cari un turu impunător spintecă văzduhul: Jungfrau (=fecioara). La N de St. Gothard sunt Alpii celor 4 cantoane, iar spre E cele 2 şiruri străjuiesc de o parte şi de alta 2 văi înalte: întâi a Rinului, apoi a Inului.

Povârnişul Alpilor este în Elveţia lung şi lin, panta cea repede şi prăpăstioasă este spre Italia.

Zidurile acestea semeţe se apleacă însă tot mai mult, pierzând din înălţime pe măsură ce se depărtează spre N şi E. Dar chiar şi piscurile cele mai mândre de astăzi au scăzut neînchipuit de mult. Iată de ce erau la început. Vânturile, ploile, dar mai cu seamă gheţarii i-au măcinat încetul cu încetul. Gheţarii de odinioară, când clima în Europa era mai ploioasă, se întindeau până departe, dincolo de hotarele Elveţiei, prin Germania, Italia şi Franţa. Ei au ros nu numai coamele, ci şi curmăturile dintre ele, săpând astfel o mulţime de văi largi şi adânci cari se îndreaptă spre toate punctele cardinale: a) în lungiş, dela V spre E, cum sunt văile, în cari curge Rinul, Ronul şi

Inul; b) în curmeziș, dela N la S, ca văile râurilor Tesinul, Reuss și Aar. Toate văile acestea, fiind destul de joase, au servit ca trecători încă din timpurile cele mai vechi.

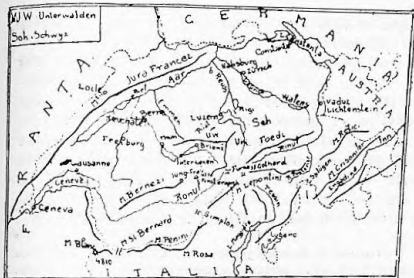
În acest chip Alpii se deosebesc foarte mult de Pirinei, cari, deși mai scunzi cu vreo 1.500 de m, n'au curmături decât pela capele. Cea mai umblată trecătoare în Alpi e pasul Sf. Bernard, la E de Mont Blanc.

2. *Munții Jura*. La V Elveției, dealungul graniței cu Franța, se întind dela S V spre N E munții Jura. Aceștia sunt mai vechi decât Alpii și deaceia mult mai mărunți, abia de vreo 1.700 de m, iar vârfurile peste tot foarte rotunjite. Munții Jura au 3. pe alocurea 4 șiruri paralele, despărțite prin văi adânci, așaîncât trecerea deacurmezișul, cu toată statura lor scundă, este mult mai grea decât peste Alpi.

b) *Podișul*. La V țării, între Jura, Alpi și lacul Constanța se întinde podișul Elveției, cam de aceeași înălțime cu podișul Moldovei. Acesta nu e însă un plaiu neted, ci un ținut văturit, cu numeroase dealuri cași Moldova. Tot podiș trebuie să socotim și câteva câmpii înalte, formate prin astuparea treptată a lacurilor cu mărul adus de râuri. Astfel de câmpii sunt, îndeobște, foarte înguste. Ceva mai întinsă este câmpia dela S lacului Constanța.

Clima. Elveția având 2 forme de relief, munții și podișul, clima ei se împarte, deasemenea, în două:

a) *Clima alpină*: aceasta cuprinde munții înalți dela S și din mijlocul țării. Aici sunt numai două anotimpuri: o iarnă lungă de 7—8 luni și un anotimp călduros, de vreo 4 luni, pe care nu l-am putea numi cuadevărat vară, deoarece e destul de răcoros. Adeseori pe povârnișuri ninge până prin

Ilarta 11: Elbeja.

mijlocul lui Iulie, iar pela începutul, sau cel mult jumătatea, lui Septembrie s'a răcorit așa de mult, încât vizitatorii streini încep să se îndrepte, ca păsările călătoare, spre ținuturile mai calde ale Italiei. Locuitorii Engadinei — valea Inului, înaltă de 1.800 m — au zăgrăvit de minune clima lor în această zicătoare: 9 luni de iarnă și 3 luni de ger. Cereace înăsprește însă mai mult clima acestor ținuturi muntoase sunt salturile repezi de temperatură, zbuencirile neașteptate de vișore grozave, cu ninsori involburate, sau cu ploi reci, cari acoperă pantele cu poleiu. Vai de călătorul, surprins de vreme rea pe înălțimi. Spre a se veni în ajutorul drumeților rătăciți, sau apucați de furtună, s'au întemeiat la trecătorile mai umblate ospicii, cu personal anume pregălit și exercitat, cari aleargă în ajutorul celor primejduiți. Cel mai vestit este ospiciul dela Pasul Sf. Bernard, servit de călugări, ajutați de câini dresați anume pentru acest scop. Dela întemeierea acestui ospicium până a-

slăzi, călugării au salvat dela moarte o mulțime de călători¹⁾.

Cum pe munți temperatura scade la fiecare 200 m cu 1°, când te sui pe piscurile înalte ale Elveției, ajungi repede la clima polară. Pe la 2500 - 3000 metri, începe zona zăpezilor veșnice. Aici nu plouă niciodată, ci numai ninge. Zăpada se adună ori pe povârnișuri, de unde adesea alunecă în vale, ca o trâmbă uriașă, care mătură totul în cale, ori în văi. Aici fiind strânsă între pereții văilor, formează un fel de râu de zăpadă inghe-

1) *Ospiciul Sf. Bernard.* Ospiciul acesta, locuința permanentă cea mai înaltă din Alpi, e așezat pe muchea curmăturii, la 2 472 de metri înălțime, la gura unei chei. Călugării din ospiciu găzduesc și ospătează gratis pe toată lumea, care străbate pasul acesta atât de umbiat. Călugării întâmpină pe streină, le dă câte o cameră frumoasă, bine închisă, cu ferestre duble. Nimic nu-ți amintește aici de viața mănăstirească: pereții sunt împodobiți cu tablouri, cu priveliști din natură și scene câmpenești.

Greu să-ți închipui un așezământ mai cumplit ca Sf. Bernard. La înălțimea aceasta, de 2 472 de metri, iarna durează 9 luni. Temperatura mijlocie e aceea de pe țărmul de S al insulelor Spitzberg. Trebuie să aduci toate de jos, pe spinarea asinului: merinde, nutreț, lemne de foc.

Cadavrele drumeților, cari degeră prin munte, nu sunt îngropate. Odiñoară le aruncau într-o bisericuță depe marginea drumului. Morga de astăzi este chiar în curmătură, alături de mănăstire: e o clădire scundă, pătrată, cu o cruce pe acoperiș. Călugărul deschide un oblon și printr-o ferestruică cu zăbrele groase zărești victimele Sf. Bernard. În picioare, îmbrăcate, cu fața descoperită. Stau aici în picioare, ca să ocupe cât mai puțin loc, cu spatele la perete și fața descoperită, casă poată li recunoașteți. Deoarece au murit degerați, clima polară de aici le păstrează, țepeni cum sunt, ultima înfățișare din viață. Ei sunt redați familiei lor, dacă li cere. Îndeobște însă asta se întâmplă rar, fiind mai toți oameni sărmani. Victimele obișnuite ale Sf. Bernard sunt contrabandiștii, cari își exercită primejdia lor meserie obișnuit iarna. Cu un cârlig la spinare, cîncure de cutii, dela șolduri până peste cap, ei străbat muntele pe vreme cât de rea, învăluiți în negură, colindând când la dreapta, când la stînga cărării bătute, spre a se feri de pichete, sau de patrule.

tală, care curge înclat la vale: aceștia sunt ghețarii. Cel mai lung ghețar din Alpi este la poalele masivului Jungfrau.

Acastă climă alpină, așa de aspră, e însă prin unele părți îndulcită mult din următoarele cauze:

a) *Föhnul*. Prin văile deschise spre N bate adesea un vânt puternic și cald, numit Föhn. Este așa de cald, încât, dacă suflă primăvara, zăpada se topește văzând cu ochii, iar pâraele gâlgăie pe toate fâgașele. Dacă e vară sau toamnă, porumbul și strugurii se coc cu două săptămâni mai devreme. Fiind o adevărată vijelie, muntenii sunt nevoiți să-și pună pe acoperiș bolovani, să nu le dezveliască locuințele. Apoi, fiindcă la munte mai toate casele sunt de lemn, vechea lege elvețiană pedeapsă cu moartea pe oricine nu stingea focul, tot timpul cât sufla Föhnul, deoarece dela o singură scântee au ars uneori sate întregi.

b) *Lacurile*. Apa încălzindu-se și răcindu-se mai încet decât uscatul, lacurile Elveției, îndeosebi cele cari au o suprafață ceva mai întinsă, sunt niște adevărate izvoare de căldură pentru ținuturile din jurul lor. Aici iarna este mai blândă și de aceea cele mai multe orașe s'au strâns pe țărmul lor. Cel mai cald dintre toate, fiind și cel mai la S și totodată mai deschis spre câmpia Padului, este lacul Magiore.

Ploile în Elveția sunt foarte dese. Cum însă ele vin, obișnuit, din Marea Nordului, dealungul Rinului, văile în lungiș sunt secetoase.

b) *clima continentală* este clima podișului. Aici vara este mult mai caldă decât în restul Elveției. Ploaia și zăpada sunt, deasemenea, mai puține. Totuși, cerul e aici prea nourat; zilele senine sunt foarte rare. Iarna, îndeosebi, e cețoasă: adesea negura spânzură ca un lițoliu săptămâni de zile, la

o înălțime de vreo 1.000 de m. Dacă te urei însă pe unul din piscurile din apropiere, vezi cu nimore, că ceața rămâne jos, sub line: sus se boltește cerul albastru și fără nouri, iar crestele înalte ale Alpilor strălucesc orbitoare în razele soarelui.

Apele. Toate apele mari ale Elveției izvorăsc din masivul Sf. Gothard. De aici se îndreaptă spre toate punctele cardinale, mergând la 4 mări deosebite.

a) *Bazinul Mării Nordului.* Acest bazin cuprinde cea mai mare parte din Elveția, deoarece Alpii fiind la S, iar podișul aplecat spre N, cele mai multe râuri curg și ele spre N și se adună în Rin, care le duce în Marea Nordului.

Rinul izvorăște prin două brațe din Sf. Gothard, face un col și intră în lacul Constanța, după care se îndreaptă din nou spre N. După ce a eșit din lacul Constanța, la o mică depărtare, face frumoasa cascadă dela Schafhausen, înaltă de 20 m.

Afluenții principali ai Rinului sunt: Aar, care ia naștere tot din Sf. Gothard, trecând prin lacurile Brienz și Thun. La vărsarea sa, Aarul aduce mai multă apă decât Rinul, deoarece culege toate apele podișului. Dintre acestea mai important este Reuss, care pornește din Sf. Gothard, cași Rinul și Aarul și străbate lacul celor 4 Cantoane, cel mai frumos lac al Elveției, înconjurat de pereți înalți ca fiordurile Norvegiei.

b) *Bazinul Mării Negre.* Are un singur râu, Innul. Acesta izvorăște la E de masivul Sf. Gothard și o ia spre NE, prin frumoasa vale Engadina, apoi trece în Austria.

c) *Bazinul Mării Adriatice.* Cași al Mării Negre are tot un singur râu: Tesinul, fiu și el al masivului Sf. Gothard. Tesinul intră în lacul Maggiore, apoi, în Italia, se varsă în Pad.

d) *Bazinul Mării Mediterane*. Cuprinde, deasemenea, numai un fluviu: **Ronul**, care pornește, cași **Rinul**, **Innul**, **Aarul**, **Reus** și **Tesinul**, din Sf. Gotthard, intră în lacul Geneva printr'o dellă cu 2 brațe, iar după eșirea din lac trece pe teritoriul Franței.

Lacurile. Ghețarii de odinioară, mult mai mari și mai puternici decât cei de astăzi, au lăsat pe urmele lor numeroase lacuri, cari, înconjurate de munți înalți, adesea cu zăpezi veșnice, sunt de-o frumusețe nespusă, unică în Europa. Cele mai mari sunt **Geneva** și **Constanța**. **Toate sunt menite să dispară cu vremea: râurile, cari le străbat intră turburi și pline de pietriș; la eșire însă au apele limpezi ca roua: tot mălul a rămas pe fundul lacului. Acesta se astupă, astfel, cu încetul. Și dacă nu se astupă mai repede, se datorește adâncimei: toate sunt foarte adânci, obișnuit de câteva sute de m.**

Vegetația și animalele. **Cu un relief așa de muntos și cu o climă așa de aspră, vegetația e săracă în Elveția. Mai mult de un sfert din suprafața țării e loc sterp: stânci goale, sau acoperite cu zăpezi veșnice. Chiar pădurile sunt puține. Odinioară podișul era acoperit cu codri deși. Astăzi însă ținutul dintre Alpi și Jura a fost curățat în mare parte și prefăcut în pășuni și ogoare. Pădurile au mai rămas pe povârnișurile munților: de fagi jos, de brazi sus. Muntenii însă tac buza de sus a pădurii, spre a mări întinderea pășunii. Căci aici creșterea vitelor e venitul de căpetenie și viața locuitorilor se orânduiește după gospodăria vitelor. Iarna locuiesc jos, în sat. Casele sunt, obișnuit, așezate între 800—1.200 m înălțime. În tot timpul iernii, cam 4 luni de zile, își hrănesc vitele în staul. Primăvara, când începe a se topi marginea de jos a nămeților, ies cu vitele, slabe și costelive, la pășcut. Vara, când se topește și zăpada-mai de sus,**

ureă și ei cu cirezile pânăla limita pășunii. În acest timp jos, familia începe să costaseă fânud și să-l adune pentru iarnă.

No. 19: Pășuni în Alpi, mai sus de 2.000 de metri.

Vitele cele mai numeroase sunt vacile, de m soļu ales, renumite în toată Europa: de culoare albă cu pete mari roșii, foarte bune de lapte. Elveția e a doua țară din Europa, după Danemarca, în privința numărului cornuteilor. Nu întrebuintează însă laptele la fel. În Danemarca se fabrică mai mult

unt; aici laptele se industrializează: se preface în șocolată, sau lapte condensat, iar o mică parte în faimosul cașcaval Svaițer, mare cât o roată de car. Cresc, deasemenca, și mulți porci, pe cari îi îngrașă cu zer. Oile sunt, și aici, foarte puține, ca unele ce dau folos prea mic.

Din cauza verei prea răcoroase și a pământului pietros, agricultura se face pe-o suprafață foarte mică: numai pe podiș și în văile joase, sau în preajma lacurilor ceva mai întinse. Chiar și aici însă ogorul nu se lucrează fără întrerupere, ei un an se seamăună, iar celalt se lasă pășune. Grâu se cultivă foarte puțin. Cereala cea mai răspândită este secara, deoarece se poate coace, iar dintre plantele făinoase cartoful, care se mulțumește și cu pământ sărac. Pe povârnișurile joase și așezate spre S, dar mai vârtos în apropierea lacu-

rilor, se cultivă și vița de vie. Un colț cutolul original este valea Tesinului: încălzită de lacul Maggiore și larg deschisă spre S, până în câmpia Padului, aici înflorește o vegetație mediterană, din care nu lipsesc nici palmierii.

Așa cum e însă, agricultura produce foarte puțin și nu poate îndestula populația decât vreo 3 luni de zile.

Apușile subsolului. Cum e solul sărac, tot așa e și subsolul. În toată țara abia se găsesc câteva zăcăminte de cărbuni și aceștia de proastă calitate, apoi foarte puțin fier.

Industria și comerțul. Locuitorii însă nu puteau trăi numai din creșterea vitelor și din produsele, așa de slabe, ale agriculturii. S'au silit, deci, și au creat o industrie puternică, poate cea mai originală din lume, deoarece n'au nici cărbuni și niciun soi de materii prime. Cărbunele l-au înlocuit însă prin căderile de apă din munți, iar materiile prime le aduc mai toate din afară. În chipul acesta Elveția a ajuns una din țările cele mai industriale din Europa, alături de Belgia, Anglia și Germania: cași în aceste țări, aproape jumătate din populația Elveției își câștigă pâinea în fabrici.

Principalele ramuri industriale sunt: a) Industria mătăsii. Gogoșile de mătase se aduc din Italia. b) Tesăturile de bumbac și broderiile, așezate în ținutul de NE, deoarece primește bumbacul prin Hamburg. c) Industria metalurgică, tot în NE, fiind în hotar cu Germania, de unde cumpără fier. d) Industria ceasornicăriei. A fost introdusă din Franța, deaceia e concentrată în V, la poalele munților Jura. Aici se fabrică cele mai fine ceasornice din Europa. Fiecare familie s'a specializat într-o anume parte a ceasornicului, o roțiță, ca-

drancele, capacele, etc. Acestea le lucrează acasă, apoi bucățile sunt duse la fabrică și îmbinate.

e) *Insfârșit*, industria cea mai răspândită este cea turistică. Se poate numi cu drept cuvânt industria națională a Elveției. Pe toți munții, la înălțimi adesea de 2.000 sau 3.000 de m, s'au construit oteluri mari, luxoase, prevăzute cu toate înlesnirile vieții moderne, împreună cu linii ferate dințate, cari fără nicio osteneală și fără nicio primejdie urcă pe călători până la linutul zăpezilor veșnice. Aici, unde înainte nici picior de pasăre măiastră nu căleă, acum stai în lilmă în saloane elegante, sau pe terase, și admiri minunata panoramă a munților și lacurilor Elveției, iar dimineața și seara contempli răsăritul sau asfințitul soarelui, într'o priveliște ca din povești.

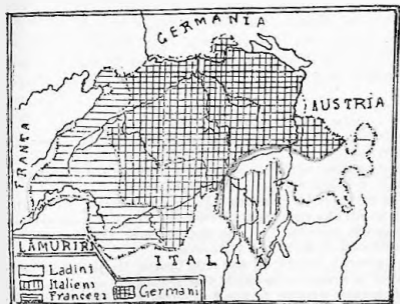
Mulțumită acestor mijloace sute de mii de vizitatori vin în fiecare vară și colindă Elveția, lăsând în țară sume foarte mari. În timpul din urmă, a început să fie vizitată și iarna, acolo unde gerul e uscat, ca în frumoasa vale a Inului.

În chipul acesta se acoperă diferența de plăți dintre import și export, deoarece Elveția cumpără din străinătate mai mult decât vinde. Importă cereale, bumbac, mătase și cărbuni. Exportă: țesături de mătase, de bumbac, ceasornice, broderii și mașini.

Căile ferate sunt foarte numeroase, față de suprafața țării. La sută, vin de 4 ori mai multe decât în România. În Elveția însă căile ferate au avut de biruit greutăți ca nicăeri aiurea, din pricina reliefului. Două tuneluri, Sf. Gothard și Simplon, sunt cele mai lungi din lume.

Populația. Elveția are o populație de 3.800.000 de locuitori, cu o desime de 95 de inși la km², odată și jumătate mai mult decât în România.

Această populație e foarte pestriță: marea majoritate, 2.700.000, deci 70%, sunt Germani. Ei ocuiesc în N și în E, în hotar cu Germania și cu Austria. După ei vin Francezii, cu ceva peste 800.000, deci 21%, în V. Apoi în S Italianii cu vreo 240.000 — 6%. Iar în Eugadina se găsește cam 10 de mii de Ladini, rămășiță a vechilor Celți de odinioară, cari, trăind retrași și izolați în valea înaltă a Inului, și-au păstrat aproape neschimbată limba lor de acum 2000 de ani.

Harta 12: Populația Elveției.

În evul mediu Elvețienii atârnau de Austria. În veacul al XIII s'au răsculat împotriva stăpânirii străine sub stăpânirea viteazului Wilhelm Tell și astfel și-au cucerit libertatea cu armele. Trăiau însă greu în munții lor săraci, din vânătoare și păstorie. Cei mai mulți pribegeau prin țările vecine, unde, cum făceau Arnăuții la curțile domnitorilor noștri, se toceau în oaste ca lefegii, fiind

boldeana oslașii cei mai vileji și mai credincioși. Dorul de munții lor îi rodea însă la inimă: când auziau pe vreunul cântând din buciun duioasa Doină a vacilor, își luau lumea în cap, ori își făceau seamă. Deaceia, la curtea regală din Paris s'a oprit în veacul al XVI sub pedeapsă de moarte să mai cânte cineva din buciun.

Aslăzi Elveția, cu un pământ așa de sărac și c'o populație așa de amestecată, este țara cea mai civilizată din lume ¹⁾. Locuitorii ei nu sunt nici Germani, nici Francezi sau Italiani, ci Elvețieni, deoarece în niciuna din țările vecine nu există atâta dreptate și atâta libertate ca aici. Fiecare județ se cărmuește singur, iar în Parlament oricare deputat poate vorbi în limba lui. Legile, casă aibă putere.

1) *Curățenia Elvețienilor.* Am umblat prin orașe și prin împrejurimile lor, am fost pela Berna, pela Zurich, și pela Geneva, am cutreerat văile și am străbătut prin păduri, am intrat prin grajduri și pretuzindeni m'a pus în ulmire buna rândulală și mai alea curățenia și anume mai mult la țară decât la orașe.

În partea de jos a orașului Fribourg e inghesueală, multă sărăcie și mai ales mare spuză de copii, dar tot e mai curat decât la București, pe strada Academiei ori Câmpineanu, căci în Elveția nici copiii n'aruncă nimic și nu fac gunoii.

Călătoriam cu clasa III spre lacul Geneva. Un țaran și-a cumpărat la o stație o portocală, casă-și stâmpere setea. El a scos din buzunar o bucată de gazetă, a strâns în ea cojile și sămburii și n'a aruncat hârtia pe fereastra deschisă, ci a păstrat-o la dânsul, căci nu face el gunoii nici pe terasamentul căii ferate.

Omul acesta, care a crescut în poveștile bisericii, a ajuns încetul cu încetul să la întreaga lume a lui Dumnezeu drept o mare biserică, și în biserică păstrăm cu toții curățenia și buna cuvântă.

(I. Slavici: Practica religioasă).

Clasele Elvețienilor. Ședeam la fereastră pela cloci după amiază, când un Ingler, prieten al meu, a venit cu două camioane, să-și încarce lucrurile și să le transporte la locuința ce-și închiriasse. Erau, pelângă mobilă, lăzi, coșuri și bocșele, fel de fel de mărunțișuri și oamenii dădeau zor să deșerte vagonul și să le ducă toate la cami-

trebuiesc supuse mai întâi aprobării poporului. În Alpii celor 4 Cantoane locuitorii își țin și azi statul în aer liber, ca pe vremea lui Wilhelm Tell. Tot aici s'a înjghebat în anul 1861 societatea *Crucea Roșie*, care în timp de războiu îngrijește de răniți și de prizonieri, fără să facă vreo deosebire între ei, după naționalitate, sau religie. Deaceia, când după războiul cel mare s'a întemeiat *Liga Națiunilor*, merită să aducă pacea între popoare, scaunul Ligii s'a așezat în Elveția, cu un prinos, adus acestei țări, unde nu există ură și dușmănie între neamuri și ca un îndemn pentru orice popor să trăiască în frăție, cum fac Elvețienii.

Orașele. Capitala e la Berna, pe Aar. Aici e scaunul Consiliului federal, precum și al Parlamentului.

Orașe industriale. Zürih, centru al industriei;

oane, ca apoi să le iacarde. Deodată însă ceasornicul dela biserică-reformată sună ora șase și argații dela camioane deschămoră celi și pleacă cu ei la grajd. lăsând avutul Inginerului parte încărcat, parte așezat pe jos prin apropierea camioanelor. Peste vreo jumătate de ceas însă el veni la masă foarte voios, că putuse să deșerte la timp vagonul.

— Toate bune, i-am spus, dar bagajul d-tale a rămas în mijlocul drumului.

— Ei și? întâmpină el. Timpul e frumos și n'am nevoie să plătesc și chiria unei mușamale, ca să-l acoper.

— Dar dacă dispar până mâine dimineață câteva bucăți din, el? întâmpină el.

El se uită nedumerit la mine.

— Cum să dispară? grăi dânsul. Nu cumva crezi c'o să-l fure cineva? A, domnule, asta nu se poate: un lucru lăsat în mijlocul drumului nu se poate fură. Ai înțeles, Domnule? Nu se poate. Asta ar fi o pagubă de multe milioane, pe cari ar trebui să le cheltuim noi toți casă punem împrejuriri și încuetoari și să ținem câini de pază ca'n timpurile de barbarie. Nu, domnule, noi n'avem împrejuriri pentru oameni, ci pentru animale și țara aceasta e plină toată de lucruri lăstate în mijlocul drumului.

(I. Slavici: Practica religioasă).

mătăseii și al celei metalurgice. E orașul cel mai populat, având 200.000 de locuitori. Este și un important centru cultural, având o Universitate și o Școală Politehnică vestită în toată Europa.

Orașe culturale. Geneva, la capătul de N al lacului. Este scaunul Ligii Națiunilor.

Lausanne. pe țărmul de N al orașului Geneva. Are o universitate.

Forma de guvernământ. Este o republică federalivă, în care fiecare județ alcătuiește un stat autonom. Pentru interesele comune ale țării: armată, monedă, etc., este Consiliul federal, alcătuit din 7 membri pe 3 ani, cari aleg pentru un singur an un președinte dintre ei. Sunt 2 corpuri legiuitoare

PE LACUL URI.

Deja Brunnen începe cel mai fermecător lac al Alpilor Elveției, leagănul legendarelor întâmplări ale lui Wilhem Tell.

Lacul Uri este impresurat din toate părțile de munți repezi, stâncoși, în mare parte acoperiți cu păduri negre de molifți, deasupra cărora de jur împrejur, către apus și mlazăzi, se înălțue frunțile albe, învăluite în trene și de ghețuri în vecl netopite. Prin negurile străvezii rădicate de ape și sub pulberoa de lumină dălană a soarelui înclinat spre asfințit toate aceste țărmuri par niște adevărate închipuri din basme, atât de minunată este strălucirea lor și atât de dumnezelască măreția, în care le îmbracă umbra și lumina.

Ne aproplem încet cu vaporul de colful stâncos, ce înaintează cutezător în mijlocul lacului și deodată un cântec trist, religios, în care adesea se pronunță numele lui Wilhelm Tell, zboară de pe puntea vaporului: un grup de țărani și țărance din Uri, cu cânticele în mâni și cu ochii ajințiji în extaz spre o stâncă singuratică, înfiptă în ape, lângă țărm, cântă în cor cântecul lui Tell.

Încântații de această scenă mișcătoare ne aplecăm peste pâlmiarele vaporului și cu priviri cu luare aminte stâncă din ape. Cu cât vaporul se apropie de aceste țărmuri, cu atât neliniștea călătorilor crește. Toate privirile se îndreaptă spre acoperișul unei niște capele, pituțe în istuiercul codrului și, pe măsură ce capela se ivește mai limpede, chipurile Elvețienilor de prin partea locului iau o înălțare mai gravă și mai pioasă, cântând printre lacrimi un „Ave” numai auzit. Suntem la capela lui Tell.

(Gh. Becescu-Silvan: Scrisori din Alpi).

2. A U S T R I A.

Așezarea. Cași Ceho-Slovacia, Austria are o formă lungăreață. *În latitudine se întinde cam pe 20 și jumătate.* Granița de S vine aproape pe aceeași linie cu Carpații meridionali.

Suprafața. Fiind așa de îngustă spre V, suprafața Austriei e mică: abia 84.000 de km p. Înainte de războiu, forma, împreună cu Ungaria, unul din statele cele mai mari ale Europei, cuprinzând și provincii locuite de alte neamuri, ca Boemia, Galizia dela N Carpaților, locuită de Poloni, Bucovina locuită de Români. Aceste provincii după războiu s'au dezlipit de Austria și au format state deosebite, sau au trecut la țările lor, dela cari fusese răzvrătite.

Hotarele. Spre N se mărginește cu Germania și Ceho-Slovacia; la E cu Ungaria; la S cu Italia și cu Iugo-Slavia, iar la V cu Elveția.

Relieful. Austria este, în privința reliefului, o prelungire a Elveției. Toată țara e muntoasă, afară de 2 ținuturi, foarte înguste:

a) *Valea Dunării*, care este o continuare a podișului Bavariei. Înalt între 500 și 800 de m, acest podiș se întinde ca o limbă spre E, terminându-se chiar lângă Viena.

b) *Câmpia.* La E de Viena Austria are un colț mic din întinsa câmpie a Ungariei, formată prin astuparea vechii mări dintre Alpi și Carpați.

c) *Munții.* Alpii Elveției se prelungesc spre E, până la Dunăre. Ei sunt formați în Austria din 3 șiruri principale, îndreptate dela V spre E, aproape paralele, cu înălțimile cele mai mari de 3.800 de m. Șirul dela S, alcătuit din calcar, se continuă mai departe spre SE cu Karstul din Iugo-Slavia. Șirul dela N, *Alpii Austriaci*, se respiră spre E, scă-

zând mereu în înălțime. Capătul său de E. Pădurea Vienei, se sfârșește la Dunăre, unde abia mai are vreo 900 de m. Deși mai scunzi, Alpii Austriei sunt tot atât de frumoși cași ai Elveției, prin pădurile bogate, cari le împodobesc povârnișurile și prin nenumărate lacuri, cu apa albastră și liniștită, cari dormitează la poatele lor. Cași munții însă lacurile Austriei sunt mai mici decât ale Elveției. Intre cele 3 șiruri se deschid numeroase văi în lungiș, îndreptate deci tot dela V spre E. Văi în curmeziș aici sunt numai 2, punând în legătură Germania cu Italia: dintre acestea mai importantă este trecătoarea Brenner, la izvorul unui affluent al Adigelui. Aceasta este cea mai joasă din tot cuprinsul Alpilor: deaceea a fost întrebuințată încă depe vremea Romanilor, iar în timpurile noastre tot pe aici s'a construit prima șosea peste Alpi.

Clima. Austria are 2 feluri de climă, foarte deosebite, după relief.

a) *Clima alpină.* În V și în mijlocul țării, unde sunt numai munți înalți, domnește o climă aspră, care se aseamănă cu a Elveției. Văile însă, fiind mai joase și mai apărate, sunt ceva mai calde decât povârnișurile. Acestea, apoi, se deosebesc după așezare: cele cu fața spre N stau mai tot timpul în umbră, deaceea sunt mai reci, cele în spre S, însorite, au mai multă căldură. Vânturile de căpetenie, cari suflă în Alpi, vin dela V, ca o continuare a vântului pornit depe oceanul Atlantic și care răzbește prin văile, așezate locmai ca niște uluce, dela V spre E. Ploile sunt îmbelșugate și cad în tot timpul anului, iarna însă ceva mai puțin.

b) *Clima continentală.* Un ținut climateric deosebit este colțul de NE: valea Dunării și câmpia dela E Vienei. Aici relieful fiind altul, clima se

aseamănă cu cea din Ungaria: verile foarte călduroase și cu ploi mult mai puține decât în restul țării.

Apele. Alară de colțul de NV, unde câteva râuri mici curg spre V și se duc în Rin, sau în lacul Constanța, toate celelalte ape ale Austriei merg și se varsă în Dunăre, fie în țară, fie în țările vecine.

Dunărea intră în Austria pela Pasau, oraș așezat la gura râului In, pe ambele maluri, deaceea aparține la 2 state: jumătatea de V e a Germaniei, cea de E a Austriei. Frumosul fluviu udă marginea de N a țării, curgând dela V spre E, într'o albie strâmtorală de cele 2 șiruri de munți: la N Pădurea Boemiei, la S ultimele ramuri ale Alpilor. Aici și-a săpat o serie de chei, dintre cele mai frumoase din lume: deoparte și de alta se ridică stânci înalte de sute de metri, pe a căror creste străjuiesc cetăți medievale cu turnuri puternice și ziduri zimțuite. Adesea ferestrele castelului spânzură deasupra valurilor, cari clocolesc și spunegă printre steni. Toamna, îndeosebi, când apele sunt limpezi, priveliștea e de-o frumusețe ca în basme: atunci e „frumoasa Dunăre albastră”, pe care o cântă pe întrecutele poezii și muzicanții și pe care o iubesc Germanii ca pe un copil răsfățat.

Afluenții mari ai Dunării sunt:

Inul, care vine din Elveția, trece în Germania, apoi înainte de vărsare face granița pe o bună distanță. Inul este aproape tot atât de lung și de bogat în apă cași Dunărea. Deaceea și el este navigabil dela gura afluentului său, Salzach.

În colțul de SV izvorăște, la V de trecătoarea Brenner, puternicul Drava, care încurând trece în Jugo-Slavia.

Ceva mai la V de Drava ia naștere marele său afluent Mur care curge întâi spre NE, luând

Harta 13: Austria.

direcția generală a văilor din Alpii Austriei, apoi face un cot mare spre S, trecând și el în Jugo-Slavia.

Vegetația și animalele. Pentru vegetația naturală Austria are condiții mai prielnice decât Elveția: munții săi nu sunt prea înalți, ca să fie podiși din toate părțile de ghețari, iar ploile sunt pretutindeni mai bogate. Deaceea, Austria este, după Suedia, țara cea mai bogată în păduri din Europa: mai mult de a treia parte din suprafața ei e acoperită cu codri străvechi, de stejari și fagi la poale, de brazi spre vârf. Cași în Boemia, se găsește foarte mult vânat, îndeosebi vânat mare: cerbi, câprioare și capre negre.

Agricultura, în schimb, e mai strâmtorată ca nicăeri. Austria n'are ca Elveția, podișul scund dintre Jura și Alpi, nici acele câmpii înalte, foste lacuri, astupate de râuri. Aici sunt numai văi și povârnișuri. Unde se găsește câte un tâpșan neted, se seamănă ceva secară și cartofi. Incolo, singura bogăție sunt pădurile, din care scot lemne pentru cherestea, apoi pășunile. Folosul cel mai mare îl

trag dela pășune, deoarece aici își țin vitele vara și scol fânul pentru iarnă. Cum însă pășunea nu se întinde prea mult, ci numai pe vreo 3—400 de m în sus, laie adesea buza de sus a pădurii, spre a lărgi fâneața. Vitele cele mai numeroase sunt cornutele; crește vaci de soiu, cași în Elveția, foarte bune de lapte. După vaci vin porcii, deasemenea în număr mare, mulțumită pădurilor de stejari și fagi. Sunt și turme de oi, însă acestea se împuținează din zi în zi, cași în Ungaria, întrucât dau un folos prea mic.

O cultură mai întinsă de cereale nu se poate face decât la capătul de E al țării, unde munții ajung la înălțimea unor dealuri, și mai ales pe câmpia depe malurile Dunării. Cu oricâtă îngrijire însă se lucrează pământul, suprafața arabilă e prea mică, așa încât nu poate hrăni toți locuitorii țării.

Pe dealurile însoțite din jurul Vienei sunt și câteva podgorii, cu atât mai puținite, cu cât sunt așa de rare.

Avuțiile subsolului. În deosebire de Elveția, al cărei subsol e foarte sărac, Austria are în sânul pământului câteva bogății, însă puține: se găsește fier, mult aluminiu și grafit. Sarea, apoi, e foarte răspândită. Tot aici sunt și numeroase izvoare de ape minerale, dintre cari unele sunt vestite în toată lumea. Li lipsește, cași Elveției, cărbunele. Cași acolo e înlocuit prin căderile de apă din munți, producându-se în acest chip puterea trebuitoare spre a se pune în mișcare mașinile. Pentru topirea metalelor însă căderile de apă nu ajută la nimic.

Industria și comerțul. Cu o agricultură așa de săracă și un subsol nevoiaș, industria o duce greu. Și totuși, fiindcă pământul Austriei n'are cum

hrăni pe locuitorii ei, aceștia trebuie să trăiască din munca în fabrici.

Industria principală sunt următoarele: *a)* Cu materia primă din țară: hârtia, care întrebuințează lemnul din păduri și piclăria, care folosește numeroasele vite cornute; *b)* Cu materia primă din străinătate: industria metalurgică, pentru care cumpără cărbuni din țările vecine: a țesătoriei, încăleșii a humbacului, care se aduce din alte continente, prin Germania. Jumătate din industria țării e concentrată în capitală și în jurul capitalei, unde populația e numeroasă și se așezase o sumă de fabrici încă depe vremea imperiului austro-ungar. Trei sferturi din mărfurile, cari se vând peste hotare ies din fabricile Vienei. Restul fabricelor sunt înșirate prin văile munților, unde căderile de apă sunt preschimbate în putere electrică. Astfel, chiar în anii din urmă s'a electrificat un tunel, lung de 10 km.

Industria turistică vine la rândul ei în ajutor, în oarecare măsură, prin banii, ce vizitatorii lasă în țară în timpul verii. Totuși Austria e departe de-a încasa dela streini sumele mari, ce se varsă anual în Elveția, întrucât nici munții n'au aici ghețari așa de măreți și lacuri întinse, nici țara nu e, ca dincolo, organizată anume, pentru a atrage și adăposti lumea din străinătate.

În aceste condiții viața Austriei e foarte grea. În fiecare an importul covârșește cu mult exportul, ceea ce încarcă țara de datorii, deoarece prisosul de cumpărături trebuie plătit peșiu. Importă în prima linie cereale pentru hrana populației, cărbuni pentru industria metalurgică, bumbac și lână pentru fabricile de țesut. Exportă mai mult lemne: peste 100.000 de vagoane anual; apoi stoffe de bumbac și fier brut.

Linii ferate sunt dese în partea de E a țării, unde munții sunt scunzi. La V, în inima Alpilor, sunt rare.

Populația. Austria după război are o populație de 6 milioane jumătate locuitori, cu o desime de aproape 80 la km, cu 20 de inși mai mult ca în România. În deosebire de statele vecine, mai ales Ceho-Slovacia și Polonia, populația aici este cu desăvârșire unitară: sunt toți Germani. În colțul de SV sunt câțiva Sloveni, dar așa de puțini, că nu intră la socoteală.

Austriacii se trag din vechii Germani, amestecați întâi cu Celții, apoi cu Slavii. Din pricina acestui amestec, poate, se deosebesc puțin la caracter de frații lor dela N: sunt, cași dâșii, oameni foarte civilizați: ordonați, harnici, iubitori de natură, îndrăgosiți de muzică, însă ceva mai vioi și mai veseli: Viena, înainte de război, era orașul cel mai plăcut din Europa, nu numai prin frumusețea poziției, curățenia și buna lui îngrijire, ci și prin primirea prietenească, cu care străinul era întâmpinat pretutindeni, prin muzica aleasă, care în orele libere răsuna în tot orașul.

Cei mai vechi locuitori pe valea Dunării au fost Celții. Prin sec. V Germanii, împinși de Slavi, urcă pe valea râului In și ocupă munții. Pe urma lor vin Slavii. Austria, ca stat, pornește dela Carol cel Mare: spre a-și apăra imperiul contra năvălirilor barbare dela E, marele împărat întemeiază în sec. IX ținuturi militare la graniță. Din voevodatul militar de E, dintre Dunăre și In, se trage Austria de astăzi. Acest voevodat, mic la început, a crescut mereu, iar când Turcii, în căutarea puterii, după marșul lor izbândă dela Mohaci, au cucerit Ungaria și amenințau Austria, această țară a început războaiele de dezrobire, cari au durat

aproape 400 de ani. Cu o îndârjire neînfrântă a luptat contra Turcilor și i-a împins pas cu pas spre S. Ținuturile, liberate astfel de jugul turcesc și locuite în mare parte de neamuri slave, le alipia mereu la imperiu, ajungând în timpul din urmă la o populație așa de pestriță, ca nicăieri în Europa. Nu s'a mărginit însă numai să anexeze, ci și-a făcut datoria, să civilizeze. În timp ce provinciile supuse Turcilor erau un simplu obiect de pradă, Austria și-a cârmuit popoarele creștinește: le-a pus la muncă, le-a învățat cu rânduiala, cu curățenia și cinstea. Administrația austriacă a fost o adevărată școală de civilizație pentru aceste popoare. Cei cari au fost mai aproape de Austria, cum e poporul ceh, au profitat mai mult. Ca să se vadă mai bine deosebirea între o administrație europeană și una asiatică, e destul să facem comparație între frații noștri din Ardeal și cei din Basarabia.

După războiu aceste neamuri au format state deosebite, ca Cehii, ori s'au alipit la frații lor, ca Italienii, Românii, Sârbii, după dreptul sfânt al fiecărui popor, de a-și hotări singur soarta. Pe temeiul aceluiaș drept Austria cere astăzi să se alipiască la Germania, fiind unul și acelaș popor.

Ca religie Austriacii sunt toți catolici, pecând frații lor din Germania sunt și protestanți și catolici.

Orașele. Capitala e Viena, oraș cu aproape 2 milioane de locuitori, așezat la răspântia tului drumurilor mari: prin Viena trec toate liniile ferate principale, atât dela V la E Europci, cât și dela N la S. Este într'o poziție încântătoare, la capătul Alpilor și pe ambele maluri ale Dunării. Imprejurimile Vienii, sunt, deasemența, printre cele mai frumoase din lume. Din vremurile de strălucire

ale imperiului Austro-Ungar i-au rămas nenumărate monumente și opere de artă, printre cari palatul imperial Schönbrunn, biserica Sf. Ștefan și minunata grădină Prater. Are o universitate renumită în tot Orientul. E apoi un mare centru industrial, prea mare chiar, întrucât jumătate din toate fabricile țării sunt concentrate aici.

Orașc culturale. Graz, pe Mur, la poalele Alpilor, este scaunul unei universități. Singurul oraș după Viena, cu o populație ceva mai mare: are peste 150.000 de locuitori.

Innsbruk, pe In, oraș vechiu, pornit dela podul pe acest râu, cum îl arată și numele (=Brücke: pod). Are a treia universitate din țară. Este și un oraș de vilegiatură, fiind cuibărit în mijlocul Alpilor, ca orașele elvețice.

Orașe comerciale. Linz, pe Dunăre, mai jos de Pasau. Este un centru important al navigației pe Dunăre.

Forma de guvernământ. Republică, având un singur corp legiuitor.

ȚARILE MEDITERANE

1. BULGARIA.

Așezarea. Bulgaria este așezată la S României.

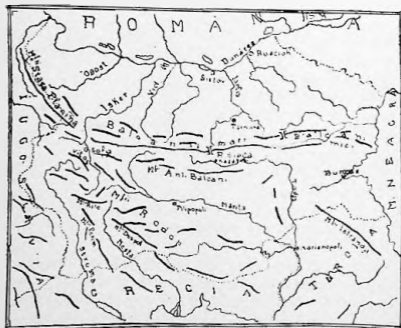
In latitudine se întinde pe vreo 30°, deci pe vreo 350 km.

Suprafața este ceva peste 100.000 km. Dintre statele importante ale peninsulei Balcanice este cea mai mică. Numai Albania are o suprafață și mai redusă decât Bulgaria. Înainte de războiul cel mare Bulgaria era ceva mai întinsă, având în teritoriul

ei și ținutul dela vărsarea Mestei, cu țărmul Mării Egee, pânăla gura fluviului Marița, în total 120.000 km. Fiind învinsă în ultimul războiu, a pierdut acest ținut, pe care l-a luat Grecia.

Holarele. La N se mărginește cu România, de care o desparte: Dunărea, dela gura râului Timoc pânăla 10 km de Turtucaia, de aici o linie de in-voială, dela NV spre SE, pânăla Ecrene. La V cu Jugo-Slavia. La S cu Grecia și cu Turcia.

Țărmul. Bulgaria este udată la E de Marea Neagră. Țărmul ei însă are altă înălțare decât țărmul românesc. Incepând, pe o mică distanță, chiar pe teritoriul românesc, dela capul Caliacra, malul e înalt și alcătuit mai pestelol din calcar. Privit depe mare, țărmul acesta, drept și înalt, sclipind ca argintul, în bătaia soarelui, alcătuește o priveliște fermecătoare, pentru care a și fost botezat de un profesor român așa de nemerit: Coasta de argint.

Harta 14: Bulgaria.

În deosebire, deasemenca, de țărmul românesc, Marea Neagră formează aici 2 golfuri foarte bune: Varna la N și Burgas la S. Acesta din urmă e intrat în uscat cu vreo 25 km, formând astfel un port natural minunat.

Relieful. Pământul acestei țări are 3 forme de relieu :

a) *Podișul.* La N, între Dunăre și Balcani, se întinde un podiș, înalt cam de 4—500 m la poalele Balcanilor și aplecându-se treptat spre Dunăre, unde se termină drept deasupra fluviului, cu un perete prăpăstios de 100—200 m înălțime, contrastând așa de puternic cu țărmul românesc, scund și presărat cu mlaștini.

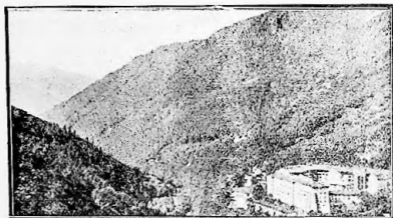
b) *Munții.* Sunt 2 categorii de munți, unii noi, de aceeaș vârstă cu Carpații, alții mult mai vechi.

1. *Munții noi.* La mijlocul țării e un șir de munți, cari nu sunt decât o continuare a Carpaților, începând dela Porțile de Fier până la Marea Neagră. Aceștia sunt munții numiți de Turci **Balcani** (= munte). Bulgarii însă îi cunosc sub numele, mult mai frumos și mai muzical, de Stara Planina (= munții vechi). Ei sunt formați din două șiruri paralele, îndreptate dela V spre E. Șirul dela N e mai înalt decât cel dela S și se termină la N de golful Burgas. Amândouă însă scad în înălțime, cu cât se apropie de țărmul mării. De aceea, Bulgarii, nefiind apărați în partea asta contra dușmanului secular dela S, ridicaseră acum 50 de ani un grup de cetăți puternice, așa numitul cadrilater: Ruscuc-Silistra pe latura de N, Șumla-Varna, pe latura de S. Între aceste două șiruri de munți se află un fel de uluc, cu gura spre E, renumita vale **Cazaulâc**.

Deși Balcanii au statura Carpaților, totuși sunt mai ușor de trecut, ei având numeroase curmături

deacurmezișul. Peste 30 de drumuri joase laie Balcanii dela N la S. Cel mai însemnat dintre toate e pasul Șipea, la mijlocul Balcanilor, vestit pentru trecerea Rușilor în timpul războiului din 1877—78. Altul, la V, e format de râul Isker.

2. *Munții vechi.* În colțul de SV al țării mai e un nod de munți, mai bătrâni, însă mai înalți decât Balcanii: Rodope, cu un pisc Rilo, de aproape 3.000 m, la fel cu Olimpul din Grecia. Rodope seamănă cu St. Gothard din Alpi, fiind și el o casă a-apelor

No. 20: *Mănăstirea Rilo*, în muntele Rodope. Codri străvechi îmbracă povârnișurile munților.

pentru peninsula Balcanică: toate râurile importante și fluviile din colțul de SE al peninsulei izvorăsc dela poalele sau depe povârnișurile lui. Un alt caracter îl apropie, densemenea, de Alpi: lacurile, rămase depe vremea ghețarilor. Pe povârnișul de N al munților Rodope peste 100 de lacuri albastre, liniștite, așezate între 1000 și 2500 m înălțime, răsfrâng în apele lor transparente bolta cerului, alcătuind astfel un fel de Elveție balcanică.

c) *Șesul.* Între Balcani și Rodope se întinde în direcția V-E, un șes creat de fluviul Marița și de afluenții lui. Spre deosebire de câmpia românească

scă, lată de 100—120 km, acest șes e foarte îngust: abia de 10—15 km. Cași la noi însă șesul e foarte roditor, având deasupra un strat de pământ gras, minunat pentru agricultură: renumitul pământ negru.

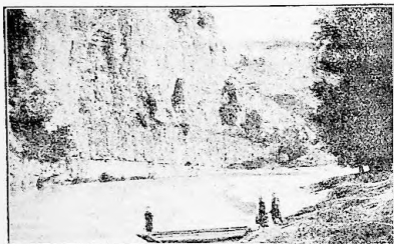
Clima. Dacă n'ar avea șirul Balcanilor, cari se înalță ca un zid până la Marea Neagră, sau dacă Balcanii ar merge neîntrerupt spre S, așa cum pornesc dela Porțile de Fier, Bulgaria ar avea peste tot o climă continentală, ca în câmpia Dunării, deoarece cauza principală a acestui soi de climă, Crivățul, n'ar întâlni nicio slavilă în cale și s'ar înliinde neslingherit până la Marea Egee. Șirul Balcanilor însă oprește Crivățul și astfel Bulgaria are 2 feluri de climă:

a) La N, pe podiș, dela Dunăre până la munți, o climă continentală, exact ca în câmpia românească, cu aceleași ierni geroase și veri cu arșiță. Ploile, deasemenea, sărace.

b) La S de Balcani, în valea Cazanlâc și pe șesul Mariței, o climă aproape mediterană, cu ierni blânde. Uneori ninge și pe aici. Totuși, lipsind suflarea tăioasă a Crivățului, zăpada se topește repede, aducând astfel pământului un spor de umezeală, lucru de care tocmai are nevoie.

Apele. Bulgaria fiind străbătută pela mijloc, dela N spre E, de Balcani, este astfel împărțită în 2 bazine. la N bazinul Dunării, iar la S bazinul Mării Egee. Puține ape se îndreaptă spre E, vărsându-se direct în Marea Neagră, care formează al treilea bazin. În genere, apele Bulgariei sunt înghesuile ori între Balcani și Dunăre, ori între Balcani și Marea Egee. Deaceea, sunt toate scurte. Clima fiind, apoi, secetoasă, atât la N cât și la S de Balcani, râurile și fluviile sunt indeobște sărace în apă.

a) *Bazinul Dunării*. Apele, care curg la N de Balcani, se îndreaptă toate spre Dunăre, din cauza aplecării podișului spre N. Ele și-au tăiat în straturile de var ale podișului albiu foarte adânci, adevărate prăpăstii. Toate izvorăsc depe povârnișul de N al Balcanilor, afară de cel mai însemnat dintre ele, Iskerul, care ia naștere depe povârnișul de NV al muntelui Rilo, taie Balcanii deacurme-

No. 21: *Cheile Iskerului*: tăind Balcanii, Iskerul e deja un râu mare, bogat în apă.

zișul, dela S spre N, formând niște chei de-o frumusețe rară: deasupra valurilor stâncile se ridică drepte în văzduh, la peste 1.000 m înălțime. În lungime e cam cât Ialomița; Vidul și Iantra, mai scurte: cât Argeșul. Iantra izvorăște din dreptul pasului Șipca.

b. *Bazinul Mării Egee*. Cuprinde 3 fluvii scurte, cari au în Bulgaria numai cursul lor superior. Toate izvorăsc din muntele Rilo și se varsă în Marea Egee, udând în cursul lor inferior Grecia: Struma la V, Mesta la mijloc și la E, Marița, care primește dela N un afluent mare, Tungia. Dintre toate,

cel mai important este Marița: lung cât Oltul, are, **dela Filipopoli la vale, destulă apă**, ca să poată pluti pe ei vase mici. Din această pricină, cum și pentru clima plăcută pe unde trece, Marița e fluviul național al Bulgarilor, ca Rinul în Germania. Poeții, cași poporul, îl proslăvesc în versuri și cântece. Până și imnul național bulgar începe cu fluviul Marița.

c: *Bazinul Marii Negre*. Are fluvii și mai scurte și mai sărace decât celelalte bazinuri.

Vegetația. Bulgaria fiind o țară mai mult muntoasă, a avut pe vremuri păduri întinse. Când însă a căzut în stăpânirea Turcilor, codrii depe povârnișurile munților au ajuns lăcașul haiducilor. Spre a-i stârpi, Turcii dădeau loc acestor adăposturi, așaîncât suprafața împădurită a scăzut mult: la sută e abia jumătate cât România. Chiar Balcanii sunt în mare parte golași. Păduri frumoase se mai găsesc încă în munții Rodope: de stejari la poale, mai sus de fag, iar spre vârf de brazi și molifți. La S de Balcani se găsesc, deasemenea, crânguri dese și întinse de liliac sălbatec, care crește înalt și bogat. Primăvara, când înfloreste, liniaturile acestea sunt un adevărat raiu pământesc. Nu e, deci, de mirare, că Bulgarii iubesc așa de mult dumbrăvile lor de liliac, iar poeții le cântă în versuri.

Agricultura. Cultivă cecace-i îngăduie relieful și clima: la N, pe podiș, cerealele, îndeosebi grâul, singurul care se împacă mai lesne cu arșița verilor continentale, apoi sfecla. La mijloc, în valea ferilă de Crivăț și cu ții mediterane a Cazanelăcului, 7.000 ha sunt acoperite cu culturi de trandafiri, din care se scoate un parfum pătrunzător, foarte căutat nu numai în Orient, ci și în lumea întreagă. La S pe valea Mariței, și mai ales în jurul

oraşului Filipopoli, se cultivă orezul și bumbacul. Foarte răspândit este și tutunul, de-o calitate foarte bună, din care se aduce și la noi în țară. Viile ocupă încă suprafețe mari, mai ales pe povârnișurile sudice: sunt la sulă cam jumătate din podgoriile României. Vitele cele mai numeroase sunt, ca în toată peninsula Balcanică, oile. În al doilea rând vacile, iar prin satele turcești bivoli.

Apuștile subsolului. La N de Balcani, pământul e sărac nu numai la suprafață, ci și în adâncurile lui. Abia la S de munți subsolul are câteva bogății, dar și acestea puține; cărbuni de pământ la SV de Sofia, aramă în preajma trecătorii Iskerului. Cărbunii sunt însă de calitate inferioară, în genere, și servesc la căile ferate. Pentru industrie se aduc cărbuni din străinătate. Din nisipurile râurilor scot aur. Sare n'au în pământ. Pentru a o căpăta, fac ieșături pe malul Mării Negre, lăsând apa să se evaporeze.

Industria și comerțul. Cu un sol și subsol sărac, Bulgaria nu poate avea o industrie dezvoltată. De aceea, puțina industrie, câtă este, e mai mult casnică și se practică de meseriași în ateliere. Chiar industria lor națională, parfumul de trandafiri, se face tot în casă, nu în fabrici: fiecare cultivator are alambicul lui primitiv, unde își destilează singur uleiul, cum se face la noi țuica. Singura industrie adevărată este zahărul: sunt în toată țara 5 fabrici de zahăr, dintre care una este cea mai mare din Europa.

Legături de comerț are puține: țară agricolă, vinde afară mai mult cereale și făină, ouă, tutun și ulei de trandafiri. Cumpără fabricate, îndeosebi mașini. După războiu s'a străduit din răspuțeri să-și plătiască datoriile și a reușit: vinde acum de 5 ori mai mult decât cumpără. Transpor-

nal îl face, parte pe Dunăre, parte pe liniile ferate. Cele mai multe din liniile ei ferate sunt îndreptate, cași ale noastre, spre Dunăre, pentru a căra cerealele. Bulgaria are însă un mare folos și din linia ferată internațională Ostanda—Constantinopol, prin Viena—Sofia—Filipopoli—Adrianopol.

Populația. Bulgaria de după războiu are o populație totală de 4.800.000 locuitori, cu o desime de 48, cu 12 inși deci mai puțin la km p decât România.

Bulgarii sunt Mongoli, cari, așezându-se aici în secolul VI și-au pierdut limba în mijlocul Slavilor. Poporul însă are și astăzi caracterul curial mongol: foarte serios, harnic, cumpătat, cinstit, dar adesea și crud. De la Slavi n'au luat decât limba, deaceia n'are veselia, talentul artistic și mai ales muzical al Slaviilor de baștină. Locuind și într'o țară săracă, având apoi în urma lor un lung trecut de suferinți, sunt un popor trist: e singura armată, în care n'auzi cântece la drum. Cu Românii au un lung trecut comun: în secolul XII au întemeiat un imperiu Româno-bulgar, sub frații Asan. De atunci am împrumutat dela ei alfabetul chirilic, care a dăinuit în cărți până pe vremea lui Cuza. Limba bisericeii a fost la noi, la început, limba slavă. Primele cronici și documente domnești au fost scrise deasemenea în limba slava.

Deși mică, populația Bulgariei are, totuși, un avantaj important: este aproape unitară. Din cele 4.800.000 de locuitori, Bulgarii curaji sunt cam 4 milioane. Vin, apoi, în număr mai mare Turcii, cu vreo 500.000 în SE, pe câmpia Marișei, restul: Români, Țigani și, pe țărmul mării, Greci.

Sunt de religie ortodoxă, afară de un număr mic — vreo 20.000 — de Pomaci, în Rodope, cari au trecut în secolul XVII la mahomedanism, deși vor-

besc bulgărește. De la vechii Cumani și Pecenegi, cari s'au seurs pe aici în Imperiul Bizantin, a rămas un grup de vreo 10.000 de inși, cari sunt creștini, dar vorbesc turcește: așa numiții Găgăuți.

Insușirile acestui popor se arată mai ales în două direcții: în felul cum muncesc și în învățătura de carte. Pământul este împărțit în proprietăți mici. Fiecare țaran își îngrașă ogorul și-l lucrează cu cea mai mare grijire. Aveau înainte vaci de soiu prost, care le dădeau lapte puțin: câte 2 litri pe zi. Au adus vite de soiu din Elveția și astfel au sporit foarte mult producția. Nu știau să fabrice bine untul: au trimis în străinătate țarani, cari au învățat acolo meșteșugul, apoi, întorși acasă, au învățat la rândul-le pe ceilalți. Acum 10 de ani se găseau abia 10% știutori de carte. Astăzi abia se mai găsesc 10% neștiutori.

Orașele. a) *În interior.* Capitala: Solia, pe Isker, într-o poziție frumoasă, la poalele de S ale Balcanilor. Așezat pe marea linie internațională Ostan-da—Viena—Constantinople, orașul cel mai populat al Bulgariei, cu vreo 150.000 de locuitori.

Al doilea, Filipopoli, pe Marița: oraș întemeiat de Filip, tatăl lui Alexandru cel Mare. Așezat pe aceeași mare linie internațională.

b) *Porturile.* Cele mai importante sunt la Marea Neagră: Varna și Burgas. Cele dunărene neavând, ca porturile românești, la spatele lor o câmpie bogată, care să le trimită cantități mari de grâne, nu se pot compara cu Brăila, sau Galați. Ruscincul, în fața Giurgiului nostru, e singurul port la Dunăre ceva mai activ. Pentru aceea e și legal printr-o linie ferată cu Varna.

Forma de guvernământ. Este, cași în România, monarhie constituțională, dar cu un singur corp legiuitor, Sobrania. Dinastia e, cași la noi, de obârșie germană.

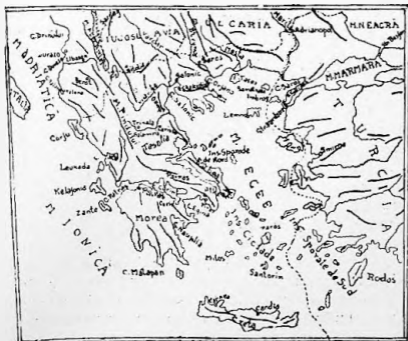
2. GRECIA.

Așezarea. Este țara cea mai sudică a Europei, socotită împreună cu insulele.

În latitudine se întinde pe $50,30'$ = vreo 600 de km. Granița de N e cu $20'$ mai la S României.

Suprafața. Grecia și Jugo-Slavia și-au sporit în 2 rânduri teritoriul. Înainte de războiul balcanic, granița de N a Greciei era fluviul Salambria. După pacea de la București din 1913 s'a întins până la insula Corfu, lacul Ohrida și gura fluviului Mesta. Războiul cel mare i-a adăos și ținutul de la gura Mestei până la Mărița, luat de la Bulgaria. În hotarele de acum, Grecia are o suprafață de 127.000 km p, mai puțin de jumătate din România.

Hotarele. La N se mărginește cu Albania, Jugo-Slavia și Bulgaria, iar la E. cu Turcia.

Harta 15: Grecia.

Țărmurile. Grecia este inconjurată din 3 părți de mare: la N Marea Ionică, la S Mediterana, iar la E Marea Egee. Țărmurile acestor mări sunt cele mai crestate din Europa. Odinioară Grecia era una cu Asia Mică. Când s'a prăbușit însă Mediterana, puntea dintre Europa și Asia s'a rupt, dând naștere la nenumărate insule, peninsule și golfuri, cari intră în uscat pe distanțe de 100—200 de km. La S mai ales țăruul e forfecat ca o frunză de viță. Rar punct, care să fie mai departe cu 100 de km de mare. Îndatăce te sui pe o înălțime, zărești Mediterana scipind la orizont. Pământul, în adâncurile lui, nu s'a așezat bine nici astăzi: dovadă, dese cutremure din acest colț al Europei, cum și izbucnirile vulcanice. Chiar în anul 1925 a răsărit din valurile mării o insulă vulcanică nouă, Santorin. Fiindcă prăbușirea s'a petrecut la E Greciei, atât ținutul continental cât și insulele sunt aplecate mai mult spre E, având, dimpotrivă, spre N, un povârniș îndeobște înalt și prăpăstios. Din această cauză Grecii vechi s'au îndreptat la început spre Asia, și numai târziu delot s'au întors și spre Europa, debarcând în Italia.

În Marea Ionică se găsesc insulele ionice, înșirate dealungul țărmului, dela N spre S. Dintre ele 4 sunt mari: Corfu, Leucada, Chefalonia, Zante. La E de Chefalonia se deschide golful adânc intrat în uscat Patras, care se continuă spre E cu golful Corint, până la istmul de 6 km lungime, tăiat de curând printr'un canal. Țărmul de S, la Marea Mediterana, se sfârșește prin 5 peninsule, ca degetele unei mâni, cuprinzând între ele 4 golfuri. Cel mai dela N, Egina, face față golfului de Corint și scaldă faimoasa peninsulă Atica, leagănul celei mai strălucite culturi din lumea veche. La S continentului, la o depărtare de vreo 100 de km, este marea in-

sulă Creta, lungă, dela V la E, de vreo 200 de km. Creta este capătul cel mai sudic al Europei. Ținutul de E, udat de Marea Egee, este spuzit de insule: cele dela S alcătuiesc grupul Cicladelor (= în cerc), iar cele dela N, Sporadele (= împrăștiate). **Intre ele, marea insulă Eubea, despărțită de continent printr'un canal îngust de 30 m. Țărmlul de N are frumoasa peninsulă Calcidică, formată ea însăși din 3 peninsule mai mici, dintre cari cea de E e Sfântul Munte.**

Relieful. Grecia este aproape în întregime mun-

No. 22: *Peninsula Sf. Munte*: locuită numai de călugări, mănăstirile și schiturile încep chiar dela țărmul mării.

toasă. Nu are decât foarte puține șesuri și acestea de mică întindere.

Munții. Alpii Dinarici din Jugo-Slavia se prelungesc și în Grecia, sub numele de Munții Pindului. Aceștia au direcția NS, continuându-se astfel până la capul Matapan, peste golful de Corint. Înălțimea e cam cât a Carpaților meridionali. Sunt însă alcătuiți în mare parte din piatră de var. Din munții Pindului se desface o ramură, până la golful Salonic: Olimpul, cu aproape 3000 de m. Statura impunătoare a acestui munte, fruntea lui înveșmântată cu neaună până târziu în toiuul verii, faptul, că se înalță ca un uriaș drept la malul mării, a făcut pe Grecii cei vechi să creadă, că pe vârful Olimpului sălăștuiesc zeii lor. Altă ramură, Parnas, dela N golfului Corint, o socotiau lăcașul celor 9 muzi, zețele cari inspiră și ajută pe artiști.

b) *Șesurile.* Grecia are câteva câmpii înguste, toate la gura fluviilor. Acestea cu rosătura din munți astupă /cu încetul marginea mării. Cum însă marea pestelot e adâncă, iar fluviile mici, șesurile se lungesc cu greu. Numai cel dela gura golfului Patras, unde adâncimea e mai mică, înaintează mai repede: câteva insule dela gura fluviului sunt legate de uscat. Singurul șes mai întins este Tesalia, dela S Olimpului.

Clima. După așezare și cum e adânc străpunsă în toate direcțiile de golfurile Mediteranei, Grecia ar avea pestelot o climă mediterană, dacă n'ar fi așa de muntoasă și, mai ales, dacă ar fi apărată dinspre N. Vânturile reci din Alpii Dinarici își fac drum însă printre munții Pindului și măcar că se încălzesc cucât înaintează spre S, totuși înrăurirea lor se simte în mijlocul Greciei continentale, care, din această cauză, are o climă mai puțin dulce de-

cât țărmurile. N țării, îndeosebi, spre granița cu Jugo-Slavia, are adesea ierni cu vânt rece și zăpadă. Marginile, în schimb, au clima specific mediterană: un cer aproape pururi albastru, o lumină vie, care sclipește fără să orbiască, un aer transparent, care scurtează distanțele, înfrățind cerul cu marea. Mulțumită acestei clime, țărmurile Greciei și îndeosebi insulele ei oferă cea mai frumoasă priveliște din lume. Streinul, dela N mai ales, nu se mai satură să le admire. „Ai vrea — cum spune un călător — să lași ceasurile să curgă, iar tu să uiți de lume, de toate și să privești mereu”.

Caracterul principal al climei mediterane fiind seceta, aici nu sunt decât trei anotimpuri: o primăvară foarte scurtă, o vară lungă, foarte călduroasă și uscată și iarna foarte dulce cu ploile binefăcătoare. Fiindcă ploile sunt aduse de vântul de V, ele scad treptat, dela V spre E. Deaceea, țărmul de E este cel mai secetos.

Apele. Grecia fiind îngustă și munții lipiți de coaste, fluviile ei sunt foarte scurte. Cele mai lungi abia sunt cât Argeșul nostru. Clima, apoi, fiind așa de secetoasă, sunt și sărace în apă: vara scad foarte mult, iar unele chiar seacă. Deaceea, izvoarele sunt aici așa de prețuite, iar Grecii cei vechi le adorau, închipuindu-și că sunt zeile.

Singurele fluvii mai importante sunt cele, cari vin din Jugo-Slavia și Bulgaria: Vardarul, Struma, Mesta și Marița.

La N, în Macedonia, sunt câteva lacuri, dar nu așa de întinse. La N de Atena a fost un lac, Copais, pe care l-au secat.

Vegetația. Cu pământul ei îndeobște văros și cu o climă așa de uscată, Grecia are puține păduri și acestea numai pe munți. La poale sunt copaci cu frunze căzătoare: stejari și castani, iar în N

lagi. Mai sus brazi și pini. Forma cea mai obișnuită a vegetației naturale în locurile mai umede este sihla: hățșuri de oleandri, ieuuperi, lauri, înalte de 2—5 m și așa de dese încât pealocurea sunt de nepătruns. Dar și aceste stușiuri se fac tot mai rare din pricina obiceiului ciobanilor, de a le da foc, spre a îngrășa pământul cu cenușă lor și a căpăta peste iarnă ceva pășune. Cultura cea mai răspândită aici este aceea, care se potrivește cu clima: pomi roditori, în primul rând măslinul. Insula Corfu are cele mai frumoase livezi de măslini din Europa. În rândul al doilea vine vița de vie, apoi tutunul. Grecii au reușit să producă un fel de struguri fără sămburi, pentru stălide, foarte căutate în Anglia. Acești struguri, ziși de Corint, se cultivă pe suprafețe mici numai în N și V peninsulei Morea, precum și în 2 din insulele ionice. Până acum câțiva ani erau singurii în lume cu astfel de fruct. În timpul din urmă însă, au pierdut monopolul, deoarece strugurii de Corint au început să se cultive în California și chiar în Australia.

Portocalul, fiind copacul cel mai gingaș, nu reușește decât în puține ținuturi: în insulele ionice, în S Moreci, în Creta și Eubea.

Cerealele se scamână pe puținele șesuri ale Greciei, îndeosebi pe câmpia Tesaliei, care e grânarul țării. Pe fundul fostului lac Copais se cultivă orezul și bumbacul. Totuși pâinea nu ajunge și trebuie să cumpere din străinătate. Pășunile fiind sărace, și vitele mari sunt foarte puține. În număr mai mare sunt, firește, animalele caracteristice ținuturilor mediterane: oaea și capra.

Intr'o țară însă așa de săracă și așa de înrățită cu marca, e de mirare un lucru: se pescuește foarte puțin. Pescuitul le-ar da deagala o parte din hrana, care le lipsește.

Avuțiile subsolului. Munții Greciei, ca toți munții văroși, au puține bogății în adâncul lor. Se găsește puțin lignit, care nu e destul. Câteva vine de aramă, argint, plumb și zinc în minele din Laurion, la capătul de S al peninsulei Atica. În schimb, marmora se găsește pestelot și este de cea mai bună calitate. Din numeroasele lor cariere de marmoră și-au făcut Grecii acele minunate temple și statui din antichitate, dupăcum Egiptenii au clădit uriașele lor piramide și palate cu granitul din pustia arabică. O avuție, încă neîntrebuințată până astăzi, sunt căderile de apă din munți, cari pot pune în mișcare mașinile, cruțând astfel cărbunii.

Industria și comerțul. Cași în celelalte țări balcanice, industria este puțin dezvoltată. Grecia este, în această privință, chiar în urma Bulgariei. Cu negoțul însă e invers. Neputându-se hrăni nici din pământul țării, nici din subsol, au trebuit, încă din antichitate, să se facă marinari, ca Fenicienii și Carlaginezii. Și-au construit corăbii cu pânze, apoi vapoare, cu cari colindă toate porturile Mediteranei, transportând neîncet mărfuri dela o țară la alta. Au așa de multe vapoare, încât, față cu suprafața țării și cu numărul locuitorilor, sunt în fruntea tuturor țărilor mediterane. Având, apoi, cheltueli mici, vasele lor aduc venituri mult mai frumoase proprietarilor decât în apusul Europei. Vând în străinătate untdelemn, tutun, stafide, portocale. Cumpără cereale, cărbuni, unelte de fier, zahăr și țesături.

Căile ferate sunt puține, ca într-o țară, unde transportul se face mai mult pe apă. Din cauza reliefului ele merg îndeobște pelângă țărnm. Până acum câțiva ani erau toate înguste. După războiul din 1912—13 a luat în slăpânire linia ferată de mare importanță, care se termină la Salonic.

Populația. Până în anul 1923 Grecia avea o populație de vreo 5 milioane și jumătate. Pornind atunci războiul contra Turcilor în Asia Mică, au fost învinși, iar Grecii așezați acolo ca negustori, marinari sau plugari, au fost alungați din acele ținuturi. Acești pibegi și-au căutat adăpost în țara mamă, mărindu-i astfel numărul populației. Împreună cu dânsii, Grecia are astăzi cam 6 milioane și jumătate de locuitori cu o desime de vreo 60 de inși la km².

Grecii se trag din vechii Eleni, cari au dat Europei în antichitate cea mai frumoasă cultură literară și artistică, din câte a cunoscut lumea. De bună seamă, sunt și ei amestecați, ca mai toate popoarele de pe continent: peninsula fiind deschisă spre N, au năvălit aici pe rând diferite neamuri. Acestea însă s'au topit în mijlocul populației băștinașe. Limba, firește, s'a schimbat mult, cași limba latină în gura Galilor, sau a Dacilor. Caracterul însă, care e mai important decât limba, a rămas acelaș. Grecii de azi sunt aidoma așa cum ni-i descriu marii scriitori din vechime: inteligenți, vioi, flecari, neserioși, cam leneși și nu tocmai viteji. Frumoși însă la chip și sprinteni la trup. Iși iubesc foarte mult patria, săracă, dar glorioasă prin trecutul ei și se mândresc cu ea. Mulți din ei au emigrat în alte continente, până și 'n America și 'n Australia. Totuși, averile frumoase ce strâng acolo le lasă așezămintelor din patrie. Grecia și 'ndeosebi Atena s'a împodobit cu numeroase opere de binefacere și de cultură mulțumită acestor dării.

Orașele. Capitala este Atena, oraș cu aproape un milion de locuitori, de când cu năvala fugărilor din Asia Mică. Cuprinde încă multe ruini și monumente din trecut, deși cele mai frumoase au fost răpite de Francezi și Englezi și duse la muzeele din Apus.

Porturile. Afară de capitală, toate orașele importante ale Greciei sunt așezate pe țărmul mării. Printre acestea în rândul întâi vine Salonic, marele port dela gura Vardarului. Are o populație de aproape 200.000 de locuitori, din cari mai mult de 3 sferturi sunt Ovrei.

Pireu, portul Atenei. Pe aici intră mai toate mărfurile aduse din străinătate.

Patras, pe golful cu acelaș nume, e, dimpotrivă, portul prin care se trimite în străinătate mărfurile grecești.

Forma de guvernământ. După înfrângerea din Asia Mică, dinastia, de obârșie germană, a fost răsturnată și în locu-i s'a orânduit republica.

3. JUGO-SLAVIA.

Numele. Inseamnă țara Slavilor de S. deoarece cuprinde cele 3 popoare slave dela S: Sârbii, Croații și Slovenii. Bulgarii nu sunt puși alături de aceste popoare, ei fiind Slavi numai cu limba nu și după obârșie.

Așezarea. Jugo-Slavia face parte și din peninsula Balcanică și din Europa centrală. Se întinde în latitudine aproape cât România, doar că merge cu 20 mai la S.

Suprafața. Până la războiul balcanic din 1912 - 1913, era o țară mică: Serbia, între râurile Drina și Timoc, cu o suprafață cam cât Muntenia. După războiul balcanic a rămas tot atât între V și E; a cucerit însă dela Turcia teritoriul de S, pânăla granița de astăzi, iar după războiul cel mare a cucerit dela Austro-Ungaria ținuturile locuite de Slavi din N și V, întinzându-se până la izvoarele Dravei și pânăla Marea Adriatică, împreună cu insulele ilirice. 4 insule, lângă țărmul de E al pe-

garia. La S cu Grecia și la V cu Albania, apoi țărmul Adriaticii, iar în colțul de NV cu Italia.

Țărmurile. La V Jugo-Slavia este scăldată de Marea Adriatică. Țărmul acesta se deosebește foarte mult de cel din față: pe când țărmul Italiei la Adriatică este foarte drept și neled, neavând nici o creștătură importantă, al Jugo-Slaviei este, dimpotrivă, unul dintre cele mai forfecate și zdrențuite. Toate aceste creștături însă au o înfățișare culoul originală, pe care n-o mai întâlnim aiurea: golfurile, insulele și peninsulele au forma lungucală și paralelă cu țărmul. Odimioară munții se întindeau până aici. Țărmul însă s'a prăbușit în mare și atunci creștele munților au rămas afară din apă sub formă de insule, numite insulele Ilirice; văile însă au fost năpădite de valuri și prețeauale în golfuri.

Relieful. Jugo-Slavia are 2 forme de relief: munții, cari ocupă mai mult de 3 sferturi din suprafață, iar restul câmpie.

a **Munții.** Incep chiar dela țărmul Mării Adriatice. Ei pornesc din colțul de NV, dela izvoarele Dravei și Savei ca o ramură a Alpilor, numiți Alpii Dinarici și se continuă spre SE, apoi spre S. Sunt formați din mai multe șiruri, paralele cu țărmul. Fâșia de V a acestor munți, dela granița Italiei pânăla granița de N a Albaniei, e alcătuită numai din piatră de var. E ținutul numit Karst. Spre E se întinde până aproape de râurile Sava și Drina. Ca înălțime sunt cât Carpații: Dormitor, dela izvorul Drinei, e cât Negoitul nostru. Ca înfățișare e un ținut urit: piatra de var se încinge prea tare de căldură vara, apoi, fiind poroasă ca un burete, apa de ploac și din zăpadă trece prin ea și se strecoară în adâncimi, așaîncât stânca nu prinde verdeață, ci rămâne stearpă și golașă. Dealtăparte apa roade pededesubt stra-

turile de var, cari se topesc și atunci scapătă în jos, dând naștere la suprafață la un fel de pâlnii, numite doline, sau ponoare. Unele din aceste ponoare au câțiva metri în diametru, altele însă sunt de 50—60 de km. Din aceeași cauză aici se găsesc foarte multe peșteri, dintre cari cea dela Adelsberg — în Italia, la 5 km de granița Jugo-Slaviei — este unică în Europa prin lungimea ei de câțiva km și prin frumusețea coloanelor, formate de picurarea stropilor de apă de var.

Între Drina și Morava e a doua fâșie nuntioasă: aici munții sunt formați mai mult din gresie (= piatră de locilă) și sunt mai scunzi. Printre ei se află câteva plaiuri și mai joase, unde pământul e gras și bine udat, alcătuiind astfel (înături roditoare, cu viață înlesnită.

La E, pe jumătatea de N a graniței cu Bulgaria, sunt munții Balcani. Între Alpii Dinarici la V și Balcani și Rodope la E, se află și aici un fel de uluc, însă mai lung decât cel din Bulgaria și nu așa de drept: este valea, prin care curge Morava spre N și Vardarul spre S, întinzându-se dela Dunăre până la golful Salonic, croind astfel un drum deagata între mijlocul Europei și Marea Egee.

b) Șesul. Se întinde la N de Sava, cam dela jumătatea cursului acestui râu. E format de cele 4 ape mari, cari au astupat un fel de Caspică dintre Alpi și Carpați. Șesul acesta se continuă mai departe spre N, peste Ungaria, până în Ceho-Slovacia.

Clima. Munții Jugo-Slavici nefiind îndreptați, ca ai Bulgariei, dela V spre E, n'o apără de vânturile reci dela N. Deaceca, țara se împarte în privința cliimei în 2 (înături, foarte neegale ca întindere:

a) *Clima mediterană:* la V, dealungul șarmului Adriaticei, o fâșie foarte îngustă, cam de vreo 10 km,

este o climă mediterană. Insulele ilirice se bucură și ele, firește, de acelaș soi de climă, având iernile și mai dulci decât țărnul. Toluși, acest țărnm este bân-tuît adescori iarna de *bora*, un vânt rece, foarte puternic, care suflă depe piscurile înghețate ale Alpilor Dinarici spre apele calde ale Adriaticii.

b) *Clima continentală*: dincolo de munți, spre E, la 10–15 km numai de țărnm, începe clima continentală, cu veri și ierni aproape ca la noi, cu o deosebire însă, în tolosul Jugo-Slaviei: vara plouă ceva mai mult. Și acest țărnm are un vânt primejdios, *coșava*, care bate primăvara și vara dela V spre E, a-jungându și la noi până pela Craiova, cum și dela NV spre S E, înfundându-se în ulucul Morava-Vardar, pe care-l mătură în toată lungimea. Cași *bora*, por-nește depe vârfurile reci ale Alpilor Dinarici spre Pusta și spre Bărăgan, încinse de soare, sau spre apele calde ale Mării Egee.

Apele. Munții Jugo-Slaviei începând chiar dela țărnmul Adriaticii, îndreaptă mai toale apele spre N și E deoparte vărsându-se în Dunăre, de alta spre S, în Marea Egee. Sunt însă și câteva fluvii foarte scurte, cari reușesc să taie Alpii Dinarici și să se verse în Marea Adriatică.

a) *Bazinul Dunării*. Este cel mai important, de-oarece cuprinde toale râurile mari: Drava și Sava, cari izvorăsc din Alpi, din colțul de NV și se îndreaptă spre E. Amândouă aceste râuri sunt bogate în apă, așaîncât devin navigabile pentru vapoare dela primul lor afluent. Sava printre alți afluenți primește înainte de vărsare, pe Drina. Al treilea afluent mare al Dunării este Morava, care izvorăște din dreptul Vardarului și se varsă ceva mai la E de Belgrad.

b) *Bazinul Mării Egee*. Cuprinde un singur fluviu, Vardarul, sărac însă în apă și lung cam cât

Argeșul. Insemnătatea lui e, că deschide un drum spre Marea Mediterană.

c) *Bazinul Adriaticei*. Printre fluviile, cari se varsă în Adriatica, unul are oarecare importanță: **Boiana**, care scoate apele lacului Scutari, așincât deși numai de vreo 30 de km, este navigabil.

Lacurile. Inafară însă de fluviu și râuri, Jugo-Slavia are și câteva lacuri mari, foarte frumoase, cari fiind așezate în munți, dau un farmec de nedescris ținutului. Astfel sunt în colțul de SV lacurile Presba și Ohrida, lungi cam de 10 km, cari fac din Macedonia o adevărată Elveție balcanică. Apoi lacul Scutari, ceva mai lung, lângă granița de NV a Albaniei.

Vegetația. Clima, împreună cu relieful, împart Jugo-Slavia în 4 ținuturi de vegetație.

a) *Zona mediterană*. Se întinde dealungul țărmului, pe-o fâșie foarte îngustă, cât și clima mediterană. Insulele mai ales cultivă câteva din plantele mediterane: vița de vie, dudul, migdalul, castanul și măslinul. Din cauza vântului bora însă portocalul și lămâiul nu reușesc aici.

b) *Carstul*. Cum întoreci spatele țărmului și cobori pe povârnișul de E al munților, ești într'o lume nouă, cutotul deosebită, deși numai câțiva km te despart de Adriatica: cât vezi cu ochii, se întind, goale și pleșuve, stâncile uscate și coșcova ca buretele, vara arse de soare, iarna biciuite de bora. Niciun pic de verdeață. Pădurea lipsește cu totul. Numai pe fundul ponoarelor, unde s'a adunat o pojghiță de nisip și de humă, răsar petice mici de iarbă scurtă și rară. Omul nu poate face puțină agricultură decât aducând dela mari depărtări pământ negru, spre a-și îngrășa ogorul. Apa de băut e așa de puțină, încât cele câteva fântâni sunt incuiate cu cheea, iar apa o împarte primarul satului, la amiazi, cu litrul.

Singurul mijloc de trai aici e creșterea vitelor mici, cari apucă iarba cu dinții: oile și caprele.

c) *Zona pădurilor.* Sunt însă în Jugo-Slavia 2 ținuturi mari cu vegetație bogată: unul la izvoarele Dravei și Savei, celalt între Drina și Morava. Aici munții, nefiind din piatră de var, apa se îmbibă printre stânci și copacii având umezeală la rădăcină, plaiurile și povârnișurile s'au acoperit cu păduri întinse de stejari, fagi și castani. Ținutul dintre Drina și Morava poartă chiar numele cântător de Șumadia, „țara pădurilor”. Depe vârful muntelui, la E de râul Drina, cât vezi cu ochii, se întinde o mare de verdeață. Serbia întregă îți pare un codru fără slârșit, întrerupt ici și colea de câteva mici luminișuri, cari arată vatra salelor și orașelor”. Locuitorii se ocupă cu creșterea porcilor: fiecare casă țărănească are turma sa de porci, pe cari îi mână la pădure, unde se hrănesc cu ghindă, jir și castane. Tot aici poalele munților sunt acoperite cu livezi imense cu pruni. Jugo-Slavia este cea dintâi țară din lume în producția prunelor. Dealurile dinspre Sava și Dunăre sunt sădite cu vii, printre cari mai renumite sunt cele dela Negotin, la V de Timoc.

d) *Zona cerealelor.* Este șesul din NE țării. Stepă, care ocupa odinioară acest ținut, împreună cu Pusta ungiurească, a îmbrăcat câmpia cu un stral de pământ negru gras, unde cerealele reușesc de minune. Aici este grâнарul Jugo-Slaviei. Cultivă, cași noi, mai mult grâul și porumbul. Verile nefiind așa de secetoase ca în România, porumbului îi merge mai bine decât în câmpia Dunării. Tot aici, având fânețe bogate, cresc vitele mari, vaci și cai.

Avuțiile subsolului. Jugo-Slavia are un subsol ceva mai bogat decât Bulgaria. Sunt, în colțul de

N V al țării, câteva mine de aluminiu, de aramă, de plumb și de zinc. Deasemenea în Serbia veche cărbuni, de soiul celor din Bulgaria. Se găsește și fier, în mare cantitate, însă se scoate foarte puțin. Pe valea Timocului se scoate aurul și argintul din nisipul râurilor, cum făceau înainte țigani zătari la noi. Sarea, deasemenea, se găsește în mare cantitate, în deosebi în N.

Industria și comerțul. Bogăția de căpetenie a țării fiind agricultura și creșterea vitelor, industria este, cași în Bulgaria, puțin dezvoltată până acum. Având 2 articole în cantitate mare, lemnul din pădurile bogate din N V și din Șumadia, cum și prunele, industria țării se mărginește la atât: produce cherestea, iar din prune fabrică sliboviț și prune uscate, cunoscute și la noi, sub numele de prune de Bosnia. Cerealele șesului de N E întrețin, deasemenea, industria morăritului. Vinde în afară mai mult lemne și porci și cumpără fabricate: țesături de bumbac, de lână și unelte de fier. Vinde în străinătate ceva mai mult decât cumpără, așa încât scoate un câștig, fără să atingă însă proporția din comerțul Bulgariei.

Căile ferate sunt numeroase, mai ales în partea de V, moștenite de la Austro-Ungaria. Cele mai dese sunt între Drava și Sava. Direcția liniilor se ia după cursul apelor: de la V la E, cum este și marca linie internațională Ostanda—Viena—Constantinopol, care trece prin Belgrad, apoi urmează valea Moravei prin Niș, iar de aici prin Sofia pe valea Mariței. De la Niș pleacă altă linie de mare importanță, de astă dată spre S, pe valea Vardarului, până la Salonic. Singur țărmul Adriaticei este sărac în linii ferate, din cauza munților lipiți de coastă. Pe-o întindere de vreo 400 de km numai 3 linii taie munții deacurmezișul ieșind la țărmul mării.

Jugo-Slavia are însă o mare înlesnire pentru transportul mărfurilor în cele 3 ape navigabile: Dunărea, apoi Drava și Sava. Drava e navigabilă pe 200 de km, iar Sava pe vreo 300.

Populația. Dela 2 milioane jumătate de locuitori, cât avea Serbia veche înainte de războiul balcanic, Jugo-Slavia de astăzi numără o populație de peste 12 milioane, cu o desime de 52 inși pe km², mai mare ca în Bulgaria, dar mai mică decât în România. Locuitorii băștinași se împart în 3 grupe: Slovenii în NV, dela izvoarele Dravei și Savei până la primii lor afluenți. Ei sunt ortodocși. Croații, între Drava și Sava de mijloc, sunt catolici. Sârbii în S și în E, ortodocși cași Slovenii. Toți la un loc sunt vreo 10 milioane.

Deosebite de Bulgari, ei sunt Slavi adevărați, și după limbă și după obârșie, având toate caracterele slave: vioi la minte, veseli, înzestrați cu fantazie, dornici de muncă și dansuri, viteji, iubindu-și cu înflăcărare neamul și țara. În evul mediu au avut un trecut glorios. Poeziile lor populare sunt pline de isprăvile de vitejie ale eroilor, ca: Miloș Obilici, Marco Kralievici și alții, cari au luptat contra Turcilor. Când Slovenii și Croații erau sub stăpânirea austriacă, se duceau într'un fel de bagilac la Belgrad, să vadă armata națională a Serbiei și pe regele din neamul lor. Au râvnit totdeauna la unirea cu Serbia și au lucrat din răspuțeri pentru idealul național.

Restul de 2 milioane e alcătuit astfel: Germani, Albanezi și Unguri, fiecare cam jumătate de milion, apoi Turci, Români și puțini Italiani. În timpul din urmă Italia a ridicat pretenții asupra coastei Adriatice. Aceste pretenții se bizue, mai mult pe trecut: într'adevăr insulele și țărmul mării au fost stăpânite de Veneția până în anul 1815. Astăzi însă

Slovenii s'au întins pestetot. Nu numai atât: chiar populația peninsulei Istria e slavă.

O **categorie** aparte alcătuiesc locuitorii Macedoniei. Aceștia nu sunt, după mărturisirea chiar a unui învățat sârb, nici Bulgari, nici Greci, nici Români, nici Sârbi. Fînd ortodocși și cunoscînd toate aceste limbi balcanice, fiecare stat vecin îi poate număra printre supușii săi. Ei însă se declară „Macedoneni”, ceea ce face odată mai mult din Macedonia o Elveție balcanică.

Orașele. Jugo-Slavia are numai 3 orașe cu o populație de peste 100.000 de locuitori. Capitala: **Belgrad**, așezat la vărsarea Savei în Dunăre, într-o poziție minunată, unde se încrucișează toate drumurile din V și centrul Europei.

Zagreb pe Sava, cu o universitate croată, încă de sub stăpînirea austriacă. **Liubliana**, pe Sava, mai sus de Zagreb, încă e un oraș important, de mărimea Craiovei.

Porturi. **Raguza**, pe țărmul Adriaticei, veche cetate durată de Venetieni.

No. 23: *Raguza*, cetate întemeliată de Italiani pe țărmul încântător al Adriaticei.

Forma de guvernământ. E, cași Bulgaria, monarhie constituțională și tot cu un singur corp legiuitor. Scupeina. Dinastia e națională, dintr'o străveche familie de luptători, Karagheorghevici.

4. A L B A N I A.

Așezarca. Albania este așezată ceva mai la S decât România. Granița ei de N vine cam cu 10 la S de Eerene.

Suprafața. Ca suprafață se numără printre țările mici ale Europei, alături de Belgia și Olanda. Întinderea ei este cam cât a Belgiei; vreo 30.000 de kmp, ceva mai mare decât Olanda.

Hotarele. La N și la E se mărginește cu Jugo-Slavia, iar la S cu Grecia.

Țărnuț. La V Albania este udată de Marea Adriatică. În deosebire de țărnuț Jugo-Slaviei, înalt, foarte creștat, cu nenumărate golfuri și insule lunguețe, paralele cu coasta, țărnuț Albaniei este în-deobște scund și cu puține creștături lipsit mai cu seamă de insule. În vremurile vechi existau dealungul coastei o sumă de golfuri, cu câteva insule. Mătuț însă adus de apele curgătoare din munți a astupat repede aceste știrbituri ale uscatuluț, legând insulele de continent. Au rămas totuși la S, aproape de graniță, 2 golfuri foarte bune, adânc intrate în uscal, între cari se găsește insula Sasena.

Relieful. Albania este o țară muntoasă, un fel de Elveție balcanică, străbătută de ultimile ramuri ale Alpilor Dinarici. Totuși dealungul țărnuțului Adriaticiei, are, cum am văzut, și o serie de câmpii mici.

a) *Munții.* La granița de NE a Albaniei se înalță în Jugo-Slavia un masiv salnic, Șar-Dag, tot așa de înalt ca Olimpuț din Grecia și ca Rilo din Bul-

garia. Din Șar Dag se îndreaptă spre S numeroase creste paralele, din cari se desfac alte ramuri secundare spre V, până la coasta Adriaticei. Aceste ramuri împart Albania în tot atâtea văi înalte, fără legătură una cu alta. Aproape de granița de S este masivul cel mai bine păstrat din Albania, având o înălțime cât Retezaful nostru.

b) *Câmpia*. Fluviile coborâte din munți au cărat pietriș și nisip, cu cari au umplut văile și-au astupat golfurile, cu atât mai ușor, cuctât Adriatică e în general o mare puțin adâncă. Astfel s'a format dealungul țărmlui o fâșie lungă de șes, dela lacul Scutari pânăla insula Sasena. Această câmpie nu e însă complet gata: în apropiere de mare se mai găsesse încă mlaștini, cum și câteva lacuri sărate, sau săleli, puțin adânci, resturi din vechiul fund de mare. Din pricina acestor bălți ținutul e bântuit de friguri.

Clima. Deși cu o suprafață așa de mică, Albania are 2 soiuri de climă, provocate de deosebiriile reliefului.

a) *Clima mediterană*. Pe țărm și pe câmpiile deschise spre Marea Adriatică, domnește o climă mediterană, cu iarna foarte dulce și cu ploii ușoare. Vara, ca pestelot, foarte caldă și secetoasă. Acest ținut are însă acelaș neajuns cași coasta Dalmației: hora, vânt rece și puternic, care pornește vara depe piscurile acoperite cu zăpadă ale lui Șar-Dag și ale celorlalți munți deprinprejur spre împărăția însorită a Adriaticei.

b) *Clima continentală*. Pe văile și plaiurile înalte din mijlocul țării, deși numai la o mică distanță de mare, domnește o climă continentală, cu veri foarte calde și ierni grele, cu ninsoare îmbelșugată. Ploile cad, ca în orice climă continentală, cași la noi, mai mult primăvara și toamna. Ele sunt însă

mult mai bogate ca în România, fiind aduse de pe Adriatică, unde evaporația este mai puternică decât pe Marea Neagră.

Apele. Munții fiind aproape de țărm, apele Albaniei sunt scurte, sărace în apă și foarte variabile ca volum: primăvara, după topirea zăpezilor, se umflă groaznic, iar vara seacă de le treci cu piciorul.

Singurul fluviu important este Drinul. Acesta e format din 2 brațe: Drinul negru vine de la S, din marele și frumosul lac Ochrida din Jugo-Slavia și intră în Albania, curgând dealungul graniței de E; Drinul alb izvorăște deasemenea în Jugo-Slavia, din munții de la N Albaniei. Cele 2 brațe se unesc în Albania, în colțul de NE al țării, îndreptându-se spre V, paralel cu granița, apoi intră în Jugo-Slavia și trece prin lacul Scutari, de unde iese, ca fluviu bogat și adânc. Boiana, navigabil, însă pe teritoriul țării vecine.

Vegetația și animalele. Munții Albaniei fiind mai pestetol calcaroși, cum e tot S peninsulei Balcanice, vegetația naturală e săracă, deoarece calcarul nu păstrează umezeala. Pădurile, deci, sunt puține și acestea cu copaci rari. Păduri ceva mai întinse se găsesc numai în S, unde și munții sunt mai răsăriți. În aceste păduri sărăcăcioase vânatul mare este și el rar. În schimb bălțile de pe țărm mișună de păsări de apă: rațe, lișițe, găște, lebede. Aici e un adevărat raiu pentru vânători. Animale de pradă sunt însă numeroase: lupi, urși, iar în munții din SV șacali.

Agricultură se face foarte puțină, mai puțină decât în orice țară din Europa. Pe fâșia de șes dealungul Adriaticii se cultivă porumb și mei, deoarece Albanezii sunt mâncători de mămligă cași noi, apoi tutun, precum și câteva legume, mai cu seamă ardeiul. Albanezii nu cultivă însă pentru

a vinde, ci numai pentru trebuințele gospodăriei proprii. Fiecare lucrează în grădină sau pe ogorul lui numai ce-i place și atât cât îi trebuie să mănânce. Restul îl lasă pe seama scaelilor. În anii din urmă societăți italiene au început să cultive bumbacul în ținutul mlăștinos din SV.

Pe povârnișurile munților crește câșiva pomi mediterani: dudul, smochinul, măslinul, precum și vița de vie. La granița de S, unde coastele sunt mai bine apărate de vânturile reci dela N, reușesc chiar lămâii și portocalii. Toate aceste plante mediterane ar putea alcătui o bogăție a țării, dacă locuitorii le-ar îngriji. Se pare însă că Albanezii așteaptă ca vița de vie să se sape și să se facă singură, iar pomii să-i curețe de omizi fata moșneagului din poveste.

Avuțiile de căpetenie au fost toldeana vitele. Cum însă iarba e scurlă și rară pe munții calcaroși, vite mari se găsesc puține; în prima linie stau bivoli, animalul atât de răspândit în peninsula Balcanică. Pe câmpia bogală din SV crește însă și un soi de cai, frumoși și ageri, cei mai buni din toată peninsula. Incolo, trăesc din turmele de oi și capre.

Avuțiile subsolului. În general, subsolul peninsulei Balcanice este sărac. Albania are un pământ cam la fel cu al Greciei. Săpăturile, întreprinse în anii din urmă, au descoperit însă existența câtorva zăcăminte de minerale și metale. Astfel, s'au găsit cărbuni și lignii, până și petrol, apoi fier, cupru și o vână bogală de argint viu. Aceste bogății nu sunt încă exploatare. Italienii, cari au venit în Albania cu inginerii, mașinile și capitalul lor, vor scoate de bună seamă la iveală aceste comori ascunse, dând Albaniei și locuitorilor ei un îmbold la muncă și la câștig.

Industria și comerțul. Această țară e încă prea primitivă, spre a putea avea o adevărată industrie. Femecea albaneză lucrează în casă tot ce-i trebuie unei gospodării sărace; până și uleiul de măsline îl scot cu ajutorul unor teascuri la fel cu cele de acum 2000 de ani. Toată industria țării se cuprinde deocamdată în cele câteva mori cu aburi, aurate de Italieni în orașele depe țarm. Legături cu țările streine nu are decât cu Italia, unde vinde lână și piei de oac, leune și ceva untdelemn, primind în schimb orez, cafea, câteva stoffe, dar mai ales arme pușli, pistoale, hangere, fără cari Albanezul nu poate să trăiască.

N'are șosele, ci numai poteci de munte. Un singur drum, rămas dela Romani, poate fi întrebuințat pentru căruțe, dela Durazzo, pe țărmul mării, spre E, în Južo-Slavia. Acum 6 ani s'a construit, tot aici, prima linie ferată, dela Durazo la Tirana.

Populația. Albania are o populație de aproximativ 1 milion de locuitori, cu o desime de aproape 30 pe kmp, pe jumătate cât în România.

Albanezii sunt, alături de Basci, unul din popoarele cele mai vechi ale Europei. Ei se trag din vechii Iliri, ciobani și pirați viteji, cari au dat atât de lucru legiunilor romane. Au fost supuși de Romani, însă nu s'au amestecat cu ei și n'au primit nimic dela dânșii, nici măcar limba. Retrași și ascunși în văgăunile și vizuinile din munții lor aspri, au trăit 2.000 de ani într'o izolare desăvârșită. Sărăcia îi silia, cași pe Elvețieni, să iasă din tainișile lor și să-și caute de lucru prin lume. Se tocmiau deci și ei ca lelegii în armatele streine, la Constantinopol, la curțile domnitorilor noștri, la prinții din Italia. Pestelot formau straja personală a suveranului, fiind viteji și credincioși până la moarte. Obicejul acesta s'a continuat din tată în

fiu, iar astăzi, când nu mai pot servi cu armele la curțile străine, poartă armele pentru fala și apărarea lor proprie. Mândri și iuți la mânie, descarcă pușca și omoară omul pentru un lucru de nimic. Rudele celui ucis urmărește apoi pe ucigaș și nu găsește astâmpăr, până nu l-au doborât la rândul-i. Astfel s'a moștenit din generație în generație doliina aceasta barbară, a plății de sânge, care a mai rămas numai în câteva ținuturi înapoiate ale Europei: Corsica, S. Italiei și aici. Deaceia, rar întâlnești în această țară bărbați bătrâni: plata sângelui îi răpune în tinerețe, sau din primii ani ai bărbăției. Din aceeaș cauză locuințele lor sunt cu totul deosebite de ale celorlalte popoare din Europa: fiecare casă e un fel de fortăreață. Cula, pe care o întâlnim prin unele părți ale Oltenei, e aici forma cea mai obișnuită. Când bărbatul este urmărit prea de aproape pentru o datorie de sânge și încolțit de dușmani prea numeroși, se

No. 24; Oraș din Albania : se văd casele în formă de cetățue.

închide în celătuia lui, din care nu iese, uneori, cu anii. În tot timpul acesta numai femeile umblă și muncesc, căci răzbuarea sângelui nu se întinde și asupra lor.

Ca religie sunt foarte împărțiți: grosul lor sunt mahomedani, iar restul creștini. Dintre aceștia, cei mai mulți tin de biserica ortodoxă, și o parte, mai mică, sunt catolici. Creștinismul lor însă e numai cu numele: intră înarmați în biserică și nu arare ori se întâmplă, ca eșind dela leturghie, abia au pășit pragul și trag unii într'alții, stropind cu sânge treptele sfântului lăcaș.

Orașele. Un popor așa de primitiv nu are încă orașe adevărate, ci numai sate, mai mari sau mai mici. Capitala e Tirana, iar orașul cel mai populat este la S.E., aproape de granița cu Jugo-Slavia, Korîța. Aici însă majoritatea populației o alcătuiesc frații noștri, Aromânii, bunii ciobani, dar și mai bunii negustori.

Forma de guvernământ. Regal, cu un suveran dintr'o familie băștinășă.

VIATA IN ALBANIA.

Obosești de o călătorie grea, monotonă și plină de pericole printr'un ținut pietros, canj pe inserate caravana noastră, alcătuită din 15 călători și 4 Albaneji de pază, ne apropiem de satul, unde speram să găsim un han, casă ne adăpostim la noapte.

Kendra, însă, un Armin Fărșirof dela marca Adriatică, om care zi și noapte străbătea Albania în lung și în lat pentru treburile sale și care legase cunoștință și prietenie cu țeji Albatejii mai descamă, îmi propune să tragem în gazdă la Tahir, prietenul lui, unul din fruntașii satului.

— Ne iubim mai mult ca frații, zise el, casă mă convingă; ai să vezi cum o să mă primească.

M'am grăbit să consimt și, ajunși la sat, am străbătut câteva uliți înguste și înlortochiate, până am dat de o poartă mare. Acolo era locuința lui Tahir. Ziduri de piatră înalte și groase ascundeau privirilor casa și curtea.

Dupăce intrăm în ogradă și descălecăm, vedem că un om înalt, robust, cu o barbă mare și o figură de patriarh, vine alergând întru întâmpinarea noastră.

— Bine-ai venit, Kendro.

— Bine te-am găsit, Tahir.

Tahir, prietorul mare, era bătrânul așa de impunător și așa de sprinten încă.

— Bine-ai venit, prietene, mi se adresează el, fără să se intereseze cine și ce sunt.

Pentru dânsul, ca și pentru ori care Albanez ce se respectă, oricine-i intră în casă e un prieten, căruia-i întinde bucuros mâna și-i dă tot sprijinul, ba nu-și cruță nici viața, casă-i apere la caz de nevoie.

Doi flăcăi zdraveni, cu pletele în vânt, iau sub îngrijirea lor cași, iar pe noi ne conduce Tahir în casă, dându-ne locul de cinste.

După masă, târziu, ne-am culcat pe velințe eșite probabil din războiul Româncelor din satele din Albania. Însă abia așipisem și în poarta cea mare din afară auzim bătăi dese și puternice, iar din depărtare se auziau detonături de puști.

Tahir fu cel dintâi în picioare. Într-o clipă el se duse la poartă și dupăce schimbă câteva cuvinte cu omul din afară, dânsul deschise poarta și-l aduse înăuntru.

— Să n'ai teamă! Priea cuvintele acestea căuta Tahir să liniștească pe noul venit, care ne vizita la o oră așa de neobișnuită.

Modul cum se prezenta omul acesta, vorbele pronunțate de Tahir, pocniturile puștilor, toate acestea ne-au făcut, și pe mine și pe Kendra, să ne sculăm din pat și să fim cuprinși de multă emoție.

— Ce este? Ce s'a întâmplat?

— Liniștești-vă, nu e nimic, zire Tahir. E un Albanez din alt sat, care e în vrăjmășie cu niște Albanezi din satul nostru. Cică, ăsta a omorât pe unul din ei și acum vrea să-l omoare pe dânsul. Era singur și cât p'aci să-l prindă. Dar odată ce-ai intrat aci, spuse el adresându-se noului venit, fii fără grijă. Câtă vreme capul lui Tahir stă încă pe corp, nu și se va întâmpla nimic. La mine au venit mulți să se refugieze și să-mi ceară ajutor și sprijin. Ei bine, până acum nu l-am refuzat nimănui și niciun om nu mi-a fost ridicat cu sifa din casă.

Și la lumina lămpii am putut vedea pe Tahir parcă transfigurat. Corpul lui căpătase o atitudine atletică, bătrânul era un erou refinerit, ochii lui se furtăteau furios în orbite. Nu mai era blândul, seninul Tahir. Mișcându-se nervos, clipind des din ochi, scrâșnind din dinți, întorcând capul în toate părțile, aprinzându-se la figură, în Tahir se deșteptase acum cu o putere sălbatică toate sentimentele adormite, toate porțile lui războinice.

Iar pe când dânsul își îngrijea de pușcă și trăgea cu urechea afară, colo, într'un colț al odăii, stătea pe jos, palid la față, abătut și posomorit, Albanezul, care recursese la protecția lui Tahir. El nu vorbea, nu făcea nicio mișcare, părea stîns, mort: frica îi încleștase limba și-i înghețase sângele. Între acestea însă vremea trecea și din afară nu venia niciun zgomot. Pocniturile puștilor încetaseră, în poartă nu mai bătea nimeni, pe stradă niciun umblet de oameni nu turbura liniștea nopții.

Tahir, având în mână pușca încărcată, stătea în picioare aproape de fereastră. Nu mai schimba niciun cuvânt cu noi: toată atenția lui era îndreptată afară. Și se uita fix, căutând să pătrundă în întunericul ce învăluia firea. Însă tăcerea continua să domniască. Vrăjmașii așteptați nu se arătau.

— Te-au văzut, c'ai venit aci? întrebă Tahir, după o bucată de vreme.

Un răspuns, mai mult un semn, negativ al necunoscutului determină însărlășit pe viteazul moșneag, să se miște dela locul de observație.

— Atunci adăugă dânsul, nu mai e niciun pericol. Putem să ne culcăm.

Își atârână pușca în cuiul din perete și se întinse pe jos sub dânsa, arătând și străinului un loc să doarmă. În câteva minute Tahir a și adormit, cașicum nimic nu se întâmplase. Iar sforăitul lui Kendra arăta, că și acest prieten fusese răpit de somn. Am voit să-i înitez, dar cutoate sforțările pleoapele nu mi se lipeau. Și în odaia, cufundată dinou în întuneric, m'am pus să fac reflecții asupra incidentului întâmplat.

Spontaneitatea cu care se oferise Tahir, să apere cu prețui vieții sale pe a unui necunoscut, nesiguranța existenței în Albania, condițiile ciudate de traiu ale acestui popor așa de curios, modul de a-și face dreptate, toate acestea îmi ocupau gândul, până când, spre marea mea mulțumire, zorile zilei îi deșteptă și pe ceilalți.

Albanezul, care cât p'aci era să-și lase pielea în noaptea aceea, nu fu mai fericit decât mine. Și el, bietul, cu mai drept cuvânt era preocupat și se chibzula, ca pe viitor să nu se mai expună a umbla singur prin satele unde îl pândesc vrăjmași să-l răpună. Dimineața niciun cuvânt asupra celor petrecute. Tahir își recăpătase liniștea și seninătatea sufletească. Ochiul lui priviau acum duos, figura lui redobândise măreția impunătoare de patriarh. Străinul ședea alături, luându-și cu noi cafeaua. Prezența lui nu provoca nicio amintire lui Tahir.

Dar pe când ne pregătiam de plecare, iată că, în fuga mare, înădușit, respirând intrerupt, vine în curte un tânăr de o frumusețe clasică: era bălatul lui Tahir.

— Iată. Incepe dansul, fără să aştepte vreo întrebare, am umblat toată noaptea după câinele acela de Musa, care ne-a omorât pe vărul nostru Bairam, şi l-am scăpat. L-am văzut că intră în sat, l-am urmărit, dar nu ştiu unde s'a vârat, că nu l-am putut da de urmă. Toată noaptea l-am căutat şi nicăieri nu l-am putut prinde. Aaa! strigă el, scrâşnind din dinţi şi izbindu-se cu pumnii în piept. **Al câine de Musa. Nu scapi tu cu zile, măcar de-ai intră în pământ.**

Tahir nu răspunde nimic. Din senină ligura lui deveni cruntă, feroasă chiar. El se lăasă pe noi în curte şi intră în odaia, unde stătea Albanezul de peste noapte.

— Cum te cheamă? întrebă el tare.

— Musa.

— **Atunci tu eşti, tu eşti omorătorul nepotului meu. Dar n'am ce-ţi face** Eşti în casă la mine, şi-am dat cuvântul meu şi nu-mi pot călca jurământul.

Şi, luându-l de mână, îl scoase afară în curte.

— Băietе, iată pe Musa; se ascunsese la noi.

Tânărul fiu al lui Tahir rămase pironit locului. Ei, da, acela era Musa, pentru omorarea căruia el şi toate neamurile de un an de zile nu-şi mai găsiu astămpăr. În faţa lui era acel Musa mult căutatul, care străpunsese cu cuţitul pe Bairam. Acum încăpuse pe mâinile lui, însă, casă-şi răzbune în momentul acela, nici gând de aşa ceva nu-l putea trece prin cap. Îl putea omorî, dar în cazul acesta îşi atrăgea pe frunte o pată dintre cele mai ruşinoase. Clocotia în el şi în Tahir dorul de răzbunare, dar Musa venise la dânzii, le ceruse ospitalitate şi sprijin şi prin acest fapt era pus la adăpostul oricărui atac, care ar fi fost o mişale, nedemnă de renumele lor.

— Musa, zise Tahir, du-te, că pentru moment nu ţi se va întâmpla nimic. Va veni chiar şi băiatul meu cu tine, casă te păziască şi să te însoiască până în satul tău. Nu uita, însă, ceea ce nici noi nu uităm o clipă: anume, că avem sânge de luat dela tine, că prin moartea ta vom spăla moartea lui Bairam şi vom da odihnă sufletului său. Astăzi mi-eşti prieten şi cere ce vrei dela mine; mâine, însă, să te fereşti de noi.

Musa pe-un drum, nol pe altul, ne-am continuat înalte călătoria.
(N. Macedoceanu: în casa lui Tahir)

5. TURCIA.

Aşezarea. Turcia e aşezată cu 20 mai la S de România.

Suprafața. Turcia, dela războiul balcanic din 1913, a devenit o putere asiatică: grosul țării se întinde în Asia Mică. În Europa a rămas cu colțul dintre Marea Egee și Marea Neagră, dela Adrianopol până la Constantinopol. Intre aceste granițe Turcia europeană este statul cel mai mic de pe continentul nostru, mai mic chiar decât Belgia și decât Albania, având abia 27.000 de km². (cam cât Olanda).

Hotarele. La N se mărginește cu Bulgaria, iar la V cu Grecia.

Țărutul. Turcia europeană e scăldată de 3 mări. Ia E de Marea Neagră, la S de Marea Marmara, iar la V de Marea Egee. Țăruturile sunt mai peste tot înalte și cu numeroase creștături, afară de al Mării Negre, care e aproape drept. Marea de Marmara e în legătură cu Marea Neagră prin strâmtoarea Bosfor, iar la V cu Egeea prin Dardanele. Aceste strâmtoări au jucat un mare rol în istoria Orientului, deoarece sunt singurele porți, prin cari țările din E Europei, România, Rusia, pot ieși în Mediterana și de aici în ocean.

Creștăturile țărutului sunt următoarele: în Marea de Marmara încântătoarele insule Prinkipos, lângă Bosfor, iar aproape de Dardanele insula Marmara. Peninsula Galipoli, cu golful Saros, la N.

Relieful. Făcând parte din peninsula Balcanică, are acelaș relief ca al întregii peninsule. Dealungul țăruturilor se întind 2 șiruri de munți scunzi: unul, la E, paralel cu țărutul Mării Negre și altul la S, dealungul Mării de Marmara. Intre acele 2 șiruri și între masivul Rodope la V se află un șes larg, continuarea câmpiei Mariței din Bulgaria.

Clima. Fiind scăldată de 3 mări, dintre cari 2, Egee și Marmara, cu apa pururi caldă, ș-ar cuveni să aibă o climă mediterană. Cum însă câmpia

Mariței e deschisă spre N și NE, Crivățul suflă iarna cu putere prin acest ținut, schimbându-i cu desăvârșire temperatura. În acest chip, clima mediterană cuprinde numai o fâșie îngustă dealungul țărmlui, începând dela gura Bosforului, până la vărsarea fluviului Marița. Câmpia Mariței are însă o climă continentală, doar ceva mai îndulcită decât în România.

Apele. Fluviul Marița udă colțul de NV al Turciei, apoi face hotarul spre Grecia, până la vărsare.

Vegetația și animalele. Păduri aproape nu mai există în Turcia europeană, căci de aici doar a pornit zicătoarea: „Când îi trebuie Turcului o scobitoare, doboară un copac întreg”. Amintirea lor însă a rămas: povârnișul de V al munților dela Marea Neagră, în apropiere de Constantinopol, poartă și azi numele de „Pădurea Belgradului”, deși înveșmântat cu simple hălișuri, în cari se adăpostesc șacalii. Câmpia Mariței era odinioară acoperită de stepă. Astăzi servește pentru agricultură. Aici se cultivă tutunul de foarte bună calitate, căutat nu numai în peninsula Balcanică, ci și în restul Europei, apoi macul, din care se scoate opiul, atât de prețuit de popoarele Orientului. Pe valea Mariței, unde se pot face irigații, se cultivă orezul. Țărmarile Egeei și ale Mării de Marmara, însoțite, cu iarna dulce mediterană, sunt presărate cu livezi bogate de măslini, cari se întind până la Bosfor.

Animalele domestice sunt: în număr mare oile, ca în toată peninsula, apoi bivoli.

Aruțiiile subsolului. Cași în Albania, sunt puțin cercetate, până astăzi. Se găsește în peninsula Galipoli plumb.

Industria și comerțul. Puținele sate din Turcia Europeană nu au nici un soi de industrie, iar în cele 2 orașe ale țării: Adrianopol și Constanti-

nopol, sunt numai 2 ramuri industriale: în Adrianopol, morile, cari macină grâul bulgăresc, iar în Constantinopol tăbăcăriile, cari prelucerează pieile de oac și bivoli.

Legăturile de comerț sunt numeroase, îndeosebi cele de transit (treccere). Atât Adrianopol, cât și Constantinopol sunt pe marca linie ferată internațională care leagă V Europei cu golful Persic. Afară de asta prin Constantinopol trec toate vapoarele și corăbiile, cari din Marea Neagră ies în Marea Mediterană, sau din ocean și Marea Mediterană intră în Marea Neagră, așaîncât acest port are o mișcare de navigație tot atât de mare cât Hamburgul.

Populația. Socolind numai populația din Europa, Turcia are cam 1.200.000 de locuitori cuprinsă aproape în întregime în cele 2 orașe.

Turcii sunt de neam mongol, însă foarte amestecați cu popoarele din S Europei, așaîncât și-au pierdut foarte mult din înfățișarea primitivă. Limba însă este mongolă. Ca religie sunt mahomedani. Ulimile reforme, introduse în Turcia în anii din urmă, au schimbat mult obiceiurile vechi. Așa, au lepădat Iesul, au început să scrie cu litere latine, femeile nu mai stau zăvorâte în casă, iar administrația deasemenea s'a europeanizat.

Orașele. Capitala e Constantinopol, așezat la capătul de S al Bosforului, pe cele 2 maluri ale golfului Cornul de Aur. Are una dintre cele mai încântătoare poziții din lume, pe povârnișurile însoțite cu fața spre S și scăldate de apele albastre ale Mării de Marmara. Cu numeroase și strălucite monumente răscolite de Turci, pe vremea măririi și puterii lor. Dintre acestea cel mai frumos este minunata biserică Sfânta Sofia, zidită de Justinian numai din marmoră și porfir și prefăcută apoi

de Turci în giamie. Are astăzi aproape un milion de locuitori.

Orașe istorice. Adrianopol pe fluviul Marita, aproape de granița de V, este cea dintâi cetate cucerită după trecerea Dardanelor. Până să reușească să pue mâna pe Constantinopol, au mai trecut 70 de ani. Aici au fost deci îngropați primii lor sultani, cei mai viteji, cari și-au întins cearsabia, împărăția până la Dunăre. Deaceia, Adrianopolul este în Europa socotit ca un oraș sfânt al lor. Are o populație de vreo 100 000 de locuitori, majorități Turci.

Forma de guvernământ. Astăzi Turcia este o republică, având un președinte ales, împreună cu un corp legiuitor, cari își au scaunul însă la Angora, în Asia Mică.

6. ITALIA.

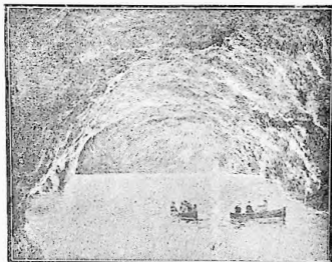
Așezarea. Dintre țările mediterane, este cea mai bine așezată: Grecia este prea la E și deaceia a fost totdeauna în legătură mai mult cu Asia, iar peninsula Iberică prea la V și prea aproape de Africa. Italia singură, fiind la mijlocul Mării Mediterane și înclinându-se spre N mai mult decât celelalte 2 peninsule, ține în prima linie de Europa.

În latitudine. Capătul de N al Italiei vine în dreptul orașului Iași; cel de S însă, e pe aceeași linie cu capul Malapan.

Suprafața. Italia are astăzi o suprafață cu vreo 15.000 de kmp mai mult decât România. Din războiul cel mare n'a câștigat decât foarte puțin teritoriu. Și-a îndreptat însă linia graniței în Alpi.

Hotarele. Se mărginește la V cu Franța, la N cu Elveția, apoi la NE cu Austria, iar la E cu Jugoslavia. De Italia țin și insulele dela V și S: Sicilia,

arhipelagul Lipari, încântătoarea insulă Capri, cu faimoasa „Peșteră albastră”, Sardinia, Elba. Corsica însă aparține Franței, iar Malta, insulă mică, însă care păzește drumul dintre V și E Mediteranei, este în stăpânirea Angliei.

No. 25: *Peștera albastră* din Insula Capri, la S de Napoli: depe mare intri printr'o gură foarte scundă în această peșteră ca din bașme.

Țărmurile. Din cauza formei sale ca o cizună, Italia are coaste în lungime de vreo 2.000 de km. La V este udată de Marea Liguriei și Marea Tireniană, iar la E de Marea Adriatică și Ionică, cu marele golf Tarent.

Forma țărmurilor însă se deosebește mult de a Greciei. Aici nu găsim acele golfuri numeroase și adânci intrate în uscat, cari iac din peninsula Marea un fel de horbolă. Insulele și peninsulele suni, deasemenea, puține. Toluși și aici a avut loc, ca la Grecia, o prăbușire, care a dat naștere Mării Tireniene. Cași acolo, straturile nu s'au așezat încă definitiv:

a) Cutremurele bântue întruna (ărmul de SV și de S. Ultimul cutremur mare, din 1908, a distrus frumosul oraș Mesina, făcând mulțime de victime.

b) Aici vulcanii fierb mereu. Cea din urmă zbuire, în 1928, a nimicit câteva lărguri înfloritoare și sute de hectare de grădini și vii.

c) În afară de aceste mișcări violente, ărmul mare în partea asta și un fel de legănare înceată,

Harta 17: Italia.

când în sus, când în jos: ruinele unui templu de lângă Napoli, depe vremea Romanilor, s'au scufundat în apele mării până la o adâncime de 6 m jumătate, până unde coloanele sunt găurile de scoici. Astăzi e din nou afară din apă, nu numai coloanele, ci și soclul.

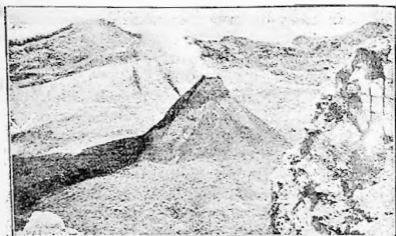
Relieful. Italia are 2 șiruri de munți, Alpii și Apeninii, cum și câteva șesuri.

a. **Munții.** La N Italia este încinsă de zidul înalt al Alpilor. Ei încep chiar dela țărmlul Mării Ligu-riciei îndreptându-se spre N până la Mont Blanc, care face hotar între 3 țări: Franța la V, Italia la E, Elveția la N. De aici Alpii o iau spre E, răsfi-rându-se în Austria, până la Dunăre. Ramura lor cea mai frumoasă sunt Alpii Dolomitici. La E de fluviul Adige, alcătuiți din marmoră albă și roșie, care, în bătaia soarelui, le dă o înfățișare de ca-steel din basme.

Cele 2 povârnișuri ale Alpilor sunt, ca la orice munți, culotul deosebite: povârnișul dinspre Franța și Elveția e foarte lung și de aceea cu panta lină: cel dinspre Italia, dimpotrivă, foarte scurt și deci prăpăstios. Hanibal, în faimoasa lui trecere a Al-pilor, a întâmpinat greutăți mult mai mari la scoborîre, decât la urcare. Culoală înălțimea lor însă, fiind într'un ținut cu ploii multe, ghețarii de depe vremuri, împreună cu râurile, au săpat dea-curmezișul văi adânci, așa încât Alpii au mai multe trecători decât Pirineii.

Apeninii încep și ei depe țărmlul de N al Mării Li-guriei, din acelaș loc cu Alpii. O iau întâi spre E, apoi străbătut Italia prin mijloc, descriind un fel de arc și continuându-se, prin Sicilia, cu munții Africeii. Povârnișul lor cel repede e spre Marea Ti-reniană, iar cel lung spre Adriatică. Apeninii sunt mai liniari decât Alpii. Ei sunt alcătuiți parte din

calcar, parte din gresie. Ca înălțime sunt ceva mai răsăriți decât Carpații: Gran Saso d'Italia din mijlocul lor e cam cât Olimpul.

No. 26: Interiorul craterului vulcanului Vezuviu.

Afară de acești munți, în formă de acoperiș de casă, Italia are în S un șir lung de vulcani, cei mai mulți stinși, iar 3 încă aprinși, anume Vezuviul, lângă Napoli, Stromboli în insulele Lipari și Etna în Sicilia, ceva mai înalt chiar decât Olimpul.

b) *Șesurile*. La poalele Alpilor se întindea odinioară până la Apenini un lung golf. Padul și celelalte râuri, cărând din munți pietriș și nisip, au astupat cu vremea acest golf și l-au prefăcut într-o câmpie, Lombardia, care se întinde mereu spre E. Astfel, Adria era pe vremea lui Traian port la mare; astăzi între fostul port și mare e o distanță de vreo 30 de km.

Marea Tireniană încă avea înainte câteva golfuri: fluviile însă, coborâte din Apenini, le-au astupat repede, aici dar se găsesc 2 șesuri mici, unul la gura fluviului Arno, celalt la gura Tibrului, apoi o fâșie îngustă de câmpie, care însoțește lărmul în toată lungimea lui.

Clima Alpii și Apeninii cu piepturile lor înalte apără Italia de vânturile reci ale ernoii, împărțind-o astfel în ținuturi de climă, nu atât după latitudine, cât după relieful. În toate aceste ținuturi sunt 2 soiuri de climă: continentală, apoi mediterană.

a) *Clima continentală*. Cuprinde, mai întâi, toată câmpia Lombardiei. Aici verile sunt foarte calde, dar și foarte ploioase. Alpii, cu crestele lor înghețate, fac să răcească aburii veniți de pe Mediterana, așa încât ploaia nu cade numai pe povârnișurile lor, ci și pe câmpie. De aceea, atmosfera în Lombardia e foarte umedă și adesea cu ceață, deosebită astfel de restul Italiei. Iernile sunt lungi și reci, cu zăpadă multă. Mijlocul peninsulei, cu ambele povârnișuri ale Apeninilor, are de asemenea climă continentală, cu veri calde și ierni reci. Ploile însă, din cauza înălțimii mai mici a Apeninilor, sunt mai puține decât în câmpia Lombardiei.

b) *Clima mediterană*. Drept la poalele Alpilor, în câteva văi deschise spre S și ocupate de lacuri, e un fel de climă, care se apropie de cea mediterană. Munții opresc vânturile de N, iar lacurile cu apa lor încropită încălzesc atmosfera, ușaincât iarna, aici e foarte dulce și plăcută, totul deosebit de iarna din câmpie, așezată cu 100 de km mai la S. Vara însă se deosebește de adevărata climă mediterană, fiind ploioasă, cași câmpia dela S.

Pe țărmul de N al Mării Liguriei, e al doilea ținut cu climă într'adevăr mediterană: apărată și dinspre N și dinspre E de Apenini, sorbind, apoi, și dela V și dela E căldura Mediteranei, iarna e aici tot așa de dulce ca la Napoli. Vara, de altă parte, e aproape tot așa de uscată. Ploile, puține, cad în ajunul iernii. Însfârșit, cam dela Roma spre S, începe clima mediterană propriu zisă, cuprinzând, în afară de Italia peninsulară de S, toate insulele.

Iernile sunt mai calde chiar decât la Atena. Regăsești aici acel aer transparent, acel cer albastru și aceea atmosferă luminoasă și zâmbitoare, care face farmecul de neuitat al Greciei.

Apele. Fluviile. Fiind înghesuile pe un loc îngust, apele Italice sunt scurte îndeobște. Acelea, cari vin din Alpi, sunt bogate în apă, deoarece se hrănesc din ghețari. Și scurte și sărace sunt fluviile din Apenini.

Bazinul Adriaticii. Cuprinde o mulțime de fluvii, dintre cari Padul și Adigele sunt cele mai însemnate, atât prin lungime, cât și prin volum. Padul, ceva mai lung decât Oltul, are însă cam jumătate din volumul Dunării. Primăvara, după topirea zăpezilor, se umflă cu câțiva metri. Înainte se revărsa, pustiind ogoarele. Acum însă a fost prins între diguri înalte, cari împiedică orice inundație. De aici însă a ieșit alt neajuns: mărul, nemai fiind împrăștiat pe maluri, se așază în fundul albiei, care se înalță astfel mereu, așa încât acum nivelul apei este mai sus decât al șesului. Cu restul mărului, pe care îl depune la gură, împinge înainte della cu 60--70 m pe fiecare an. Cum Adriatică nu e deloc adâncă, mai ales în capătul ei de N E, în curând Padul va ajunge la peninsula Istria. Fiind așa de adânc, este navigabil pentru vapoare chiar dela gura Tesinului. Afluentul său principal este Tesinul, pe stânga. Alimentându-se și el din ghețarii Alpilor, primăvara duce foarte multă apă. Odiñoară se vărsa direct în golful Adriaticii. Padul însă, lungindu-se mereu spre E, l-a prins, iar după dânsul și pe celelalte fluvii, prefăcându-le în afluenții lui. Al doilea după Pad este Adigele, care izvorăște din Alpii Dolomitici. E ceva mai lung decât Ialomița, însă tot așa de bogat în apă cași Tesinul. Se varsă puțin mai la N de Pad. În curând și Adigele va deveni afluentul Padului.

Bazinul Mării Tireniane. Dintre fluviile ei, scurte și sărace, două sunt mai importante, prin șesurile pe cari le-au clădit la gura lor: Arno, care depe vremea Romanilor și până acum a întins câmpia cu vreo 15 km, lăsând portul Pisa în mijlocul uscatului Tibrul, lung cât Adigele, însă puțin adânc, udă Roma.

Lacurile. La poalele Alpilor, spre câmpie, se înșiră o salbă de lacuri, formate de ghețarii de odinioară. Cu apele lor albastre și transparente, cu munții dinjurul lor încununaji de zăpezi veșnice, cu clima dulce a țărmurilor, sunt o adevărată minune a naturii. Ele însă vor dispărea cu vremea, râurile cari le străbat își lasă mâlul în fundul lacului. Cel mai lung dintre toate este încântătorul Lago Maggiore, prin care trece Teșinul.

În ținutul vulcanic depe țărmul mării Tireniane, dela izvoarele Tibrului până spre Napoli, se găsește a doua categorie de lacuri. Acestea sunt toate de formă rotundă, cași frumosul nostru lac Sfânta Ana dela Tușnad, deoarece au aceeaș obârșie: s'au format în craterele unor vulcani stinși.

Vegetația. În antichitate Italia avea păduri ceva mai întinse. Aziăzi i-au mai rămas foarte puține. construirea flotelor uriașe ale imperiului roman, iar acum în urmă traversele pentru liniile ferate au înghițit pădurile una după alta. Cele mai multe păduri sunt de castani și se întind la poalele Alpilor și pe ambele povârnișuri ale Apeninilor. Castanele sunt întrebuințate aici și la facerea pâinii, cum sunt la noi cartofii.

Agricultura găsește în Italia condițiile cele mai prielnice cu puțință în câmpia Padului. Deaceea Lombardia e unul dintre ținuturile cele mai bine cultivate din lume. Nicio palmă de pământ pârloagă. Unde îți întorești ochii, nu vezi pânăla ori-

zont decât lanuri așternute ca niște covoare imense și pestetot perdele de pomi pierzându-se, în linie dreaptă, în zare. Drumurile sunt străjuite de copaci. albia râurilor tot de copaci; la umbra zidurilor de sălcii și de plopi își mână liniștit apele spre mare. Pământul fiind așa de gras, iar căldura verii puternică, mai pestetot se fac 3 culturi pe acelaș ogor; deasupra lanului de porumb, sau de grâu, se ridică duzii, de cari atarnă strugurii de viță. Aici se seamănă pe suprafețe întinse și orezul, cu ajutorul irigațiilor din Pad. În al doilea rând sfecla. În peninsula agricultura e mai anevoioasă: pământul e sărac, povârnișurile repezi. Aici plugarul obișnuiește cultura în terase, cum se face în unele locuri și pela noi, la viile depe dealuri prăpăstioase. În acest chip sunt ținuturi, unde cerealele se cultivă pânăla o înălțime de 1.500 de metri. Cultura cea mai răspândită însă în Italia peninsulară este a măslinului și a viței de vie. Nici o țară din Juno nu are atâtea vii ca Italia: cam 1/7 din toată suprafața e sădită cu vii. Portocalul reușește bine numai la capătul de S al Italiei, începând dela Napoli, dar mai cuosebire în Sicilia. Tot aici se cultivă și bumbacul.

Vite mari crește tot în Lombardia, unde au hrană din belșug: luțerna se cosește de 8 ori pe vară. În restul Italiei însă vita obișnuită este tot oaia. De aceea numărul oilor e de 2 ori mai mare decât al vitelor mari.

Avuțiile subsolului. Cași în Grecia, subsolul Italiei este sărac. Cărbuni n'are deloc. Fier, în schimb, se găsește foarte mult: în insula Elba și în Sardinia. La N peninsulei Istria sunt mine de mercur, deosebit de prețioase, fiindcă sunt foarte puține pe suprafața globului. Pelângă aceasta, Italia mai are în subsolul ei 2 minerale în cantități mari: puțioasa în Sicilia și marmoră în Apenini.

Industria și comerțul. Din cauza lipsei de cărbuni industria a fost multă vreme puțin dezvoltată. În timpul din urmă însă a început să se întrebuițeze „cărbunele alb”: căderile de apă din munți. Deaceia, mai toată industria de astăzi a Italiei s'a așezat la N. la poalele Alpilor. În frunte vin fabricile de țesut, îndeosebi țesătoriile de mătăsă. În al doilea rând industria alimentară: macaroanele italiene se fabrică în cantități imense. Vin, apoi, fabricile de automobile și de vapoare. În construirea vapoarelor, Italia este a treia țară din lume.

Vinde în străinătate mai mult mătăsuri, țesături de bumbac, vinuri și macaroane. Cumpără bumbac și cărbuni.

Liniiile ferate sunt mai numeroase, firește, în Lombardia. Acestea iaie Alpii și spre V, dar mai ales spre N, întrucât principalele linii internaționale între V și E Europei trec prin Lombardia, iar de aici prin Elveția. Italia peninsulară are 2 linii lungi, paralele cu lărmul Mării Tirenice și al Adriaticei. Deacurmezișul Apeninilor, deși distanța e mică, liniiile sunt totuși puține, deoarece râurile fiind scurte și sărace, n'au săpat văi adânci ca în Alpi. Această lipsă e implinită însă dela o vreme de automobile, cari fac curse regulate între orașele depe cele 2 țărmuri.

Populația. După războiu populația Italiei s'a urcat cu puțin numai: e aproape de 40 de milioane. Desimea e mare: 130 locuitori pe kmp. de 2 ori și ceva mai mult decât în România. Dintre statele mai mari, numai Anglia întrece în desime Italia. Cum puterea unei țări stă nu în mărimea suprafeței, ci în numărul și desimea populației, Italia este statul cel mai puternic din Marea Mediterană, merit să aibă aici un rol de frunte, cași în vechime.

Italienii se trag din vechii Romani, amestecați

cu 2 popoare: Germanii în N și Grecii în S. Obârșia aceasta este la iveală și în caracterul locuitorilor. Cei din N sunt harnici, serioși, măsurători la vorbă. Cei din S cam leneși, hoimari, palavragii. E drept că și clima îi îmbie la acest soi de viață. Cerul e prea albastru, aerul cald și transparent, adierile încărcate de mirezme, marea cu valuri molalnice și dezmierdătoare. Fructele, aromatice și gustoase, vin deagala. Din toate părțile omul e copleșit de un simțământ plăcut și dulce, de-a trăi fără prea multe sforțări, visând și cântând... ca greceștii din fabulă. Totuși, chiar aici, numărul acestor pierde-vară se împușinează din ce în ce din cauza desimeii populației, traiul este tot mai greu. Înainte de războiu, emigrau în fiecare an cam jumătate de milion, cei mai mulți îndreptându-se spre America de S. Acum încă emigrează, însă și-au schimbat ținta: se așează în S Franței, singura țară cu populație fără spor.

Ca limbă și religie e un stat foarte unitar: afară de un număr mic de Germani protestanți în valea superioară a Adigelui, restul populației e catolică și vorbește limba italiană. Un mare număr de Italiani locuiesc însă în statele vecine: în Corsica și în S Franței, în Malta și în Tunis.

Orașele. Deși popor în primul rând agricol, Italianii locuiesc mai mult în orașe. Acestea sunt, în Italia peninsulară, cătărate pe povârnișurile munților, sau chiar pe creste, depe vremea când lărmurile erau hântuite de pirați.

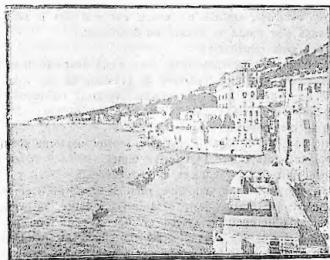
Capitala: Roma pe Tibru, orașul Cezarilor, unde la tot pasul răsar urme și monumente ale măritriei trecute. Ca populație este al treilea din toată țara.

Orașe interioare. Milan, cel mai populat oraș al Italiei, cu aproape 1 milion de locuitori. Așezat la încrucișarea tuturor liniilor ferate, cari taie Alpii

la V și N.E. Cel mai mare centru industrial, în-deosebi în mătăsuri.

Turin, cu $1\frac{1}{2}$ milion, pe Pad. Așezat și el la în-tâlnirea celor 2 linii ferate, cari vin din Franța. Are una din cele mai mari universități ale Italiei.

Porturi. **Napoli**, la poalele Vezuviului, cu vreo 800.000 de locuitori, al doilea după Milan. Poziția și împrejurimile lui înecântătoare fac să fie orașul cel mai vizitat de streini.

No. 27: *Napoli*, cu golful și palatele de marmoră depe țârm.

Genua, pe țărmul de N al Mării Ligurice, într'o climă mediterană deosebit de dulce. Scaunul marilor companii de navigații, de unde pleacă vapoarele spre Asia Mică, India, America de N și America de S.

Orașe istorice. Toate orașele Italiei au un trecut glorios, depe urma căruia au rămas cu opere de artă nepieritoare. In fruntea tuturor stau însă 2 celăți: **Veneția**, fosta stăpână a Mării Adriatice, capitala **dogilor**, clădită la începutul Evului mediu pe apă, de teama năvălirilor germane, și **Flo-**

renja, pe Arno, cărmuită pe vremea Renașterii de puternica familie de Medicis.

Forma de guvernământ. Monarhie constituțională cu 2 corpuri legiuitoare. Dinastia e națională, din familia Savoia.

GOLFUL NAPOLI.

„Cine vede Napoli poate să moară”. Odată am văzut Napoli și de atunci pururi m'a hrănit cugetul să nu mor, până când nu-l voi vedea a doua oară.

Acum, după ce l-am văzut a doua oară, simt cum crește în mine hotărârea nestrămutată de a l vedea cât mai des în zilele vieții mele: dacă s'ar putea, în fiecare an de-a rândul.

Vis fără nicio temeinicie!

Măine, poate, voi închide ochii, spre a mă despărți în vecii vecilor de acest mrajd din depărtare. Și presimt, că nu voi putea muri de dorul acestui colț de paradis. Așalcăt cu mare temeiu Napolitanii și-ar putea schimba dictonul lor, zicând: cine vede Napoli, nu mai poate să moară.

Și iată-ne acum în fața lui, înaintea acestei moderne și strălucitoare minuni, ținta tuturor visătorilor lumii.

Vaporul pătrunde încet, încet, în golful Napoli.

Arătări neașteptate se dezvăluie, rând pe rând, de o parte și de alta a mării; pe toate aceste țărâmurii fantastice, închegate din smaraldul Mediteranei, se aștern grădini și păduri de portocali, lămâi, smochini și chiparoși. Și orașele albe ca zăpada scîlcesc vesele în soare, pe țărmurile mării, pe plajurile și pe culmile arămi ale insulelor.

Inimile noastre bat, neliniștite, ca niciodată. Cine n'a râvnit, încă din cei dintâi ani ai copilăriei, la aceste locuri, vestite peste tot pământul? Cine n'a pomenit cu dor nețărmurit cuvîntul fermecător: „vedi Napoli e poi mori”? Și cine n'a călătorit, pe aripile inchipuirii aprinse, zile și nopți de-a rândul, către vesela și dumnezeasca cetate a lazarionilor?

Deasupra golfului și a țărmurilor mării, scaldate în lumină, se înalță în neguri conul uriaș, amenințător, pururla fumegând, al Vezuviului. În depărtări golful se închide între culmile verzi, pline de-o răpitoare poezie, ale Sorrentului, pe când la apus, spre largul Mediteranei, însușa Capri stă ca o navă uriașă de pază la porțile fermecătorului golf...

O, și ce frumoasă e apa, albastră ca smaraldul, scîlțitoare ca mătasa! Și ce noian nemărginit de pânze de corăbii, de vase plu-

liloare, de reflexe magice și de lalnice culmi depărtate, se îngră-
mădesc în ochii noștri, ca într'un vis monstru, din toate colțurile
zărilor și ale apelor!

Stăm nemișcați pe punte și ne întrebăm, c'o firească și adâncă
minunare, dacă suntem încă pe scoarța pământului, dacă nu cumva
bătrânul nostru vapor, în lunga-i călătorie până aici, n'a trecut pe
nesimțite dincolo de hotarele globului pământesc, strecurându-ne
în alte lumi din alte planete, din alte țărniuri ale spațiului fără de
linianuri... Căci nicăieri, în largul cuprins al aducerilor aminte, nu
găsim un colț de mare, de pământ și de cer, ca acel al Napolului.
Ni se duc gândurile către cele-patru părți ale lumii, călătoresc în
zbor zorit peste frumusețile Bosforului, peste lagunele indoliate ale
Veneției, peste splendorile Coastei de Azur și de pretutindeni ele
vin înapoi oboșite cu răspunsul hotărât:

— Nu e un al doilea Napoli, nicăieri!

Nu e nicăieri, căci nicăieri nu este o mare mai albastră ca aici,
nicăieri creștetul și fășiile albe de fum ale Vezuviului nu se
răsfrâng până în fundurile negre ale Mediteranei. Nicăieri comorile
uriaeșe de mărgean și de peruzele ale Napolului nu tremură, în mil
de frizări, pe luciul de smarald al apelor. Nicăieri munții verzi,
albaștri și viorii ai insulei Capri nu înconjoară marea într'o atât de
splendidă incercuire de arătări uluitoare. N'au mințit Napolitanii,
când au rostit trulașa lor frază: „vedi Napoli e poi mori”. Cine
însă ar putea să moară în altă parte decât aici?

PEȘTERA ALBASTRĂ.

Vaporul trece liniștit pe dinaintea insulei Capri, făcându-l încet
ocoului. Deșarte, înaltea noastră, se văd numeroase luntre de pes-
carii, presărate pe ape, la umbra stâncilor, iar mai departe un in-
treg furnicar de bărci albe se zbat cu neastâmpăr în fața unui mic
gol al muntelui. E grota de Azur!

Cu mare așevoință alunecăm și noi în cuprinsul îngust al unei
bărci și pornim, cu inimile strânse de fiori, către gura neagră și
strămtă a peșterii, înăuntrul căreia dispar, una câte una, în lung
șirag celelalte bărci, pline cu turliști.

— Pe brânci, domnilor!

La auzul acestui cuvânt ne întindem repede pe fundul luntrei. Ne
trezim o clipă în întuneric, auzim zureturii de lanțuri și sunetul
sec al bărcii izbită de stâncile grolei, apoi ne rădicăm cu grijă din
ascunzătoare... Suntem în mijlocul uneia din cele mai mari feerii
ale lumii. Ne țrecăm la ochi, privim cu luare-aminte de jurimpre-
jurul nostru și încă nu ne vine să credem, că ceea ce vedem e
a-avea. Patruzeci de bărci întind, unele după altele, o horă fantas-

tică, înfricoșătoare, ca dintr'o mie și una de nopți, sub bolțile unei peșteri gigantice și sute de umbre tremurătoare, înveșmântate în nuanțe fascinatoare, roesc în vârtoarea de safir a miraculoasei grotă.

De unde vine lumina în această hrubă stâncoasă a mării? Ce fel de ape sunt acelea, care se învălmășesc în jurul bărcii noastre? Și pereții goi și trupurile înotătorilor și brațele noastre sunt ele, întradevăr, de argint, sau nu? Niciodată nu ne-am putut închipui un farnec mai straniu ca acela, ce-l înălțează Grotă de Azur.

Apa din grotă e de-un albastru, ce nu se poate zugrăvi, nici închipui, în lume: **smaraldul topit, safirul topit, peruzelele topite încă** nu ar putea imprumuta nuanța feerică a apelor din peștera aceasta minunată. Cerul însuși, cu violetul său adânc întrezărit printre norii negri, nici el nu se poate asemăna cu azurul dumnezeesc de aici. Facem ocolul splendidei hrube uimiți, închipându-ne într'una din himericile planete zugrăvite de Flammarion.

Ne confundăm brațele goale în apa caldă, sinilie, negrăit de fermecătoare a magiceii vântori și deodată tresărim... Brațele noastre nu mai sunt de carne, sunt de argint.

Leșim din groză prididiți de bărcile, ce se îngrămădesc în urma noastră, ne întindem lăraș pe fundul lui trei, auzim lăraș zuruitul de lanțuri și bubuital surd al pletrel, iar ne înecăm în întunericul orb și, înfărșit, deschidem ochii în lumina.

Ce urâtă e acum marea, frumoasa mare a golfului Napoli! Și ce pustifor e acest soare aprins, fără culoare, ce-și revarsă pojarul nepotolit peste întinderile deșarte! Suntem triști, abătuți, îndurerați, ca de-o pierdere, ce nu se mai poate îndrepta niciodată! Am câștigat oare ceva intrând cu atâta ușurință în Grotă de Azur? Am câștigat, vai, o clipă de vis pieritor, dar am pierdut în schimb marea întreagă, pământul tot, lumea toată!

(Gh. Becescu-Silvan: Scrisori din Italia).

7. PENINSULA IBERICĂ.

Așezare. Peninsula Iberică e în colțul de S V al Europei, de care e despărțită prin zidul înalt și foarte greu de trecut al Pirineilor. E mai aproape, astfel de Africa decât de Europa. *În latitudine față de România* e în întregime la S: țarmul golfului Gasconiei e pe aceeași linie cu Dunărea dela Corabia până la Oltenița.

Suprafața. Este, în total, de 590.000 kmp, dintre

de treaptă, de felul celor din Africa: *c)* munți noi, în formă de acoperiș de casă.

a. *Podișul*. Este forma de relief cea mai veche din toată peninsula. Are cam aceeași înălțime cu podișul african și este alcătuit din aceleași pietre tari, de granit. Podișul se întinde dela poalele munților Pirinei, dela N. spre S. pânăla fluviul Guadalquivir, aplecându-se spre S și spre V. După nenumeratele castele, cu cari a fost presărat în evul mediu, în timpul luptelor contra Maurilor, a fost botezat Castilia. Jumătatea de N are înălțimea cea mai mare, între 1.000 și 800 de m și formează Castilia veche. Jumătatea de S. între 800 și 500 de m, formează Castilia nouă.

b) *Munții*. Deși Mediterana e încinsă dealungul țărmlui de N cu munți tineri, totuși o parte din munții peninsulei Iberice sunt mai vechi decât Alpii, Apeninii și Carpații.

1. *Munți vechi*, în formă de trepte. În mijlocul podișului se ridică șirul de munți vechi, cu o înfățișare foarte originală, unică în Europa: au forma de trepte. Odinioară un lanț continuu, astăzi sunt rupți în 4 bucăți, cari se îndreaptă dela NE spre SV, începând dela munții Iberici, pânăla țărml Oceanului Atlantic, despărțind podișul în 2 jumătăți. Castilia veche și Castilia nouă. Înălțimea lor e ceva mai mică decât a Carpaților meridionali. Apoi, marginea de S a podișului Castilia nouă se rădică mult deasupra întregului plain, formând un fel de sprânceană, cam cât Carpații orientali. Aceasta e Sierra Morena.

2. *Munți noi*, în formă de acoperiș de casă. La N. între golful Gasconiei și Marea Mediterană, se întind ca un zid, între Franța și Spania, munții Pirinei. Ca înălțime întrec Carpații cu aproape 1.000 de m. Povârnișul de N spre Franța e scurt și

prăpăstios, pecând cel de S. spre Spania, e lung și cu pantă lină. Fiind într'o climă seceloasă, ei au puține râuri, iar ghețari și mai puțini. De aceea și trecerea depe un povârniș pe celalt e foarte grea. Intimpee Alpij au numeroase pasuri, pe unde s'au construit șosele și căi ferate. Pirineii nu lasă drum liber decât pela cele 2 capele: pe țărmul Atlanticului și pe-al Mediteranei. Ei se continuă spre V. pânăla capul Finister, cu munții Cantabrici. Aceștia sunt ceva mai scunzi decât Pirineii. În colțul de N.E. făcând un unghiu ascuțit cu Pirineii, sunt munții Iberiei. Ca înălțime aceștia sunt cât Carpații. Însfârșit, la marginea de S.E. a peninsulei, se găsește șirul cel mai falnic: Siera Nevada terestrăul de zăpadă, având un pic cu 500 m mai înalt decât Olimpul. Aici este și ghețarul cel mai sudic din toată Europa. Priviți depe valurile albastre ale Mediteranei, munții aceștia cu crestele înfrăcate în neauă, sclipind în razele orbitoare ale soarelui, alcătuesc o priveliște de-o frumusețe rară.

c. *Șesurile.* Oceanul fiind foarte adânc și lipsit, îndeobște, de golfuri, iar apele podișului sărace, nu s'a putut forma decât puține șesuri. În N.E., între Pirineii și munții Iberiei, a fost odinioară un lac, pe care cu vremea apele l-au umplut cu măt, dând naștere la șesul Aragonului. La S. între Siera Morena și Siera Nevada, se întindea un golf al Oceanului Atlantic, care deasemeni a fost astupat, fiind prefăcut în șesul Andaluziei de astăzi. Însfârșit, la gura fluviului Tage, s'a format al treilea șes. Toate aceste câmpii sunt însă de mică înălțime, putându-se compara doar cu cele din Italia peninsulară. Dealtăparte, tot ca în Italia peninsulară, mai găsim dealungul țărmului de V o fâșie îngustă de șes.

Clima. C'un relief așa de original și cu o așezare

aşa de aproape de Africa, şi clima peninsulei Iberice este deopotrivă de originală: nicăiri în Europa nu mai găsim, ca aici, ţinuturi cu climatele cele mai deosebite, deşi la 2 paşi unul de altul. După relief şi depărtarea de ocean, deosebim în peninsula 3 soiuri de climă:

a) *Clima continentală*. Este clima podişului. Cău podişul ocupă mai mult de jumătate din întreaga suprafaţă, şi clima continentală are aici cea mai mare întindere: tot mijlocul peninsulei până la poalele de S ale Pirineilor şi munţilor Cantabrici, iar la V până în dreptul graniţei Portugaliei. Vântul de V, care vine dinspre Atlantic, cu suflarea lui răcoroasă, dar şi cu aburii de deasupra curentului Golfului, e oprit de munţii dela N şi V, aşaficât pe podiş nu pătrunde, deaceea vara este foarte fierbinte şi uscală, iarna rece şi deasemenea uscală. Proverbul spaniol caracterizează foarte bine acest soi de climă: 3 luni de iarnă şi 9 luni de iad. Iar locuitorii capitalei spun despre clima lor: Aerul Madridului nu stinge o candelă, dar ucide omul. Ţinutul cel mai secetos este între munţii Cantabrici şi Siera Morena. Adeseori trec ani de zile în şir, fără să cadă aici un strop de ploae.

b) *Clima oceanică*. Cuprinde ţărmul de N şi V, până la gura fluviului Tago, având mai mare lăţime pe ţărmul de V. Ploile sunt dese în acest ţinut şi cad tot timpul anului.

c) *Clima mediterană*. Se întinde pe o fâşie îngustă dealungul ţărmului Mediteranei, având caractele generale ale acestui soi de climă, însă mult mai pronunţate. Pe ţărmul de SE vara este cu adevărat africană: oamenii nu mai ies din case după ora 10 dimineaţa, iar pedeeasupra străzilor se întind pologuri de pânză, spre a se adăposti de razele dogoritoare. Ploile sunt, deasemenea,

mult mai puține, așa încât casele n'au acoperișurile noastre țuguiale, ci terase, pe cari dorm vara, iar în mijlocul clădirii o curte interioară cu izvor.

Apele. Podișul fiind așa de lat, fluviile peninsulei Iberice sunt, îndeobște, mai lungi decât ale Italiei. Dar, din cauza secetei din mijlocul peninsulei, sunt sărace în apă, atât de sărace, încât chiar pentru irigație sunt neîndestulătoare, necum pentru navigație. Și aici locuitorii au o vorbă foarte nimerită: apele noastre sunt ca studenții din Salamanca: 2 luni de școală și 10 de vacanță.

Numai 2 merită a li pomenite: Tago, pentru lungimea lui și pentru golful bine format, în care se varsă. Guadalquivirul, fiind singurul fluviu navigabil din toată peninsula: fluxul oceanului pătrunde pe gura lui și înaintează în susul albiciei, până la Sevilla, mărindu-i astfel adâncimea.

Vegetația. Cu o climă așa de uscată, vegetația peninsulei Iberice este una dintre cele mai sărace din Europa. Păduri frumoase nu se găsesc decât în ținutul cu climă oceanică, îndeosebi în colțul de NV și pe povârnișul de N al munților Cantabrici. sunt păduri dese de stejari și fagi, cum și pășuni bogate. Aici se cresc cele mai multe din vitele mari ale peninsulei, vaci și porci. Podișul însă este cutotul lipsit de copaci. Puținii arbori, cari putuseră prinde rădăcini, au fost și aceștia tăiați fără milă de locuitori, deoarece — zic ei — adăpostesc păsări, cari le ciupesc semințele de pe ogoare. Forma obișnuită a vegetației de pe podiș este stepa: o iarbă scurtă și rară, pe care abia o pot paște oile, încolo tușișuri de spini și scaeji. Pe locuri pământul e cudesăvârșire gol, acoperit c'un strat subțire de sare. În acest fel se explică un proverb din Castilia: Dacă o ciocărlie vrea să treacă peste podiș, trebuie să-și ia merinde.

No. 28: *Sol spaniol*, pe podiș. la N de Siera Morena.

Tinuturile, unde se face agricultură pe suprafețe mari, sunt șesurile *indeosebi* al Andaluziei, cel mai gras din toate. Se cultivă mai mult grâul și orezul. Vine, apoi, o legumă, care se cultivă foarte mult, năutul, care este mâncarea națională a Spaniolilor, cum sunt macaroanele la Italiani. Tot șesurile cresc și vitele mari, iar Andaluzia are vestii cai arabi, iuți și plini de foc.

Pe țărmul de S și de E se cultivă pomii mediterani și vița de vie, iar unde se poate face irigație bumbacul și orezul. Vița de vie e așa de răspândită, încât în unele sale casele sunt spoile cu roșu: apa e așa de rară, încât oamenii sling varul cu via. Țărmul Mediteranei produce cele mai bune portocale din lume. Pe acest țărm se găsește, în dreptul insulelor Baleare, și câteva plante tropicale: bananul, trestia de zahăr și curmalul, care atinge în aceasta parte granița lui cea mai nordică de pe suprafața globului. E un colț de Sahară, absolut necunoscut în restul Europei.

Podișul, cu stepa lui săracă, servește pentru creșterea oilor și caprelor. Ciobanii aici sunt nomazi, ca în stepele Asiei. Vara se suie cu oile la munte, iarna coboară la șes. Peninsula Iberică are un soi de oac, merinos, cu o lână minunată: lungă, subțire și fină ca mătasea. Numărul oilor și caprelor e cam de 10 ori mai mare decât al vitelor mari.

Pescuitul, care în Grecia și Italia e foarte slab, aici e mult mai activ. Pescuiesc, în primul rând, sardele.

Avuțiile subsolului. Pe cât e de sărac solul, pe atât de bogat e subsolul. Această bogăție era de așteptat, deoarece toate terenurile vechi au în adâncurile lor zăcăminte întinse de minerale și metale. Peninsula, cu podișul și munții ei vechi, intră în regula generală. Avuțiile subsolului se găsesc, deci, mai pestetot, dar maicuseamă în partea de S a podișului și în Siera Morena. Încă depe vremea Fenicienilor se scotea de aici în mare cantitate fierul și arama. În timpul din urmă s'a descoperit la N de Siera Morena o mină foarte bogată în mercur, a doua din lume după minele din Statele Unite.

Cărbuni încă se găsesc în munții Siera Morena.

Industria și comerțul. Cu toate aceste mari bogății, industria e încă destul de slabă: populația băștinașă nu se apucă de aceste indeletniciri, așa încât exploatarea minelor este în mâna societăților străine.

Cumpără mai mult cărbuni, humbac, mașini și cereale și vând fructe, mai ales portocale, apoi vinuri alese, untdelemn și metale.

Căile ferate sunt puține. Chiar și acestea au un mare cusur: depărtarea între șine este mai mare decât în celelalte țări, așaîncât trenurile internaționale nu pot trece în peninsulă.

Populația. Locuitorii peninsulei se trag din vechii Celți, amestecați pe urmă cu Romanii, apoi, prin sec. V, cu Germanii, îndeosebi Vandalii, dela cari a rămas numele provinciei Andaluzia. In secolul VIII au năvălit Arabii, cari au cucerit toată peninsula, afară de Asturia, la N munților Cantabricei, unde se retrăsese un viăstar al regilor goți, cu o mână de viteji. De aici a pornit lupta de liberare, care a durat 7 secole. In tot acest lung răstimp Spaniolii au trăit numai sub arme: cel mai strălucit exemplu de mândrie națională. Și-au recucerit țara pas cu pas, împingând meru pe dușman spre S, până când, în anul 1492, în marea luptă dela Grenada, i-au învins definitiv și i-au alungat în Africa. După înfrângere, o parte din Mauri s'au adăpostit în munții Siera Nevada, unde urmași de-ai lor mai trăesc și acum în număr de câteva zeci de mii.

Astăzi însă coborătorii mândrilor învingători dela Grenada nu mai calcă pe urmele strămoșilor. Sunt oameni frumoși, cu înfățișarea plină de mândrie. Muncesc însă puțin: abia 1/4 din populație se ocupă cu agricultura. Vagabonzii și cerșetorii sunt mai numeroși ca oriunde. N'au, deasemenea, nici talentele artistice ale Italianilor și pasiunea acestora pentru muzică. Invățătura, la rândul-i, e foarte puțin răspândită. Înlimpece un popor ca Bulgarii, trăiți în umilință și sărăcie, abia are 10% neștiutori de carte, aici jumătate din populație nu cunoaște buchile.

S P A N I A.

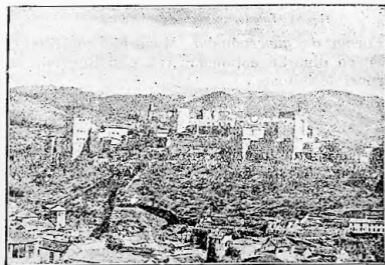
Populația Spaniei e de 21 milioane locuitori, având o desime de 42, cu o treime mai puțin ca în țara noastră. E compusă în întregime din Spanioli, de acelaș neam și cu aceeaș limbă, toți catolici.

Prin Picinii locuiesc retrași, Bascii, cam jumătate de milion. Aceștia se trag din Iberi, primii locuitori ai peninsulei. Limba lor, foarte originală, e cutotul deosebită de cea spaniolă.

Orașele. Capitala e Madrid, în mijlocul podișului, într'un ținut urit, cu o climă din cele mai neprielnice. Totuși, fiind capitală, a ajuns orașul cel mai populat al țării: are cam 3 sferturi de milion de locuitori.

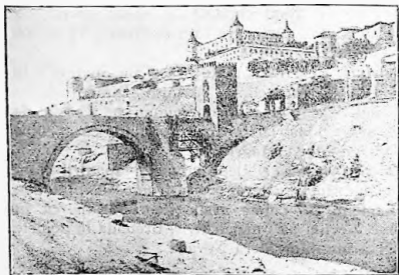
Porturi. Cele mai multe orașe ale Spaniei s'au așezat din cauza climei, la țărm. Dintre acestea cel mai însemnat este Barcelona, pe coasta de NE, oraș industrial, a cărui populație se apropie ca număr de a Madridului.

Orașe în interior. Depe vremea stăpânirii Maurilor au rămas câteva orașe frumoase, pline de monumente și palate arabe de-o hogăție ca în hasme: Sevilla, pe Guadalquivir, Grenada la poalele de N a munților Siera Nevada.

No 29: Grenada, la poalele de N a munților Siera Nevada.

Orașe istorice. Toledo, la S de Madrid, stă călărat pe o stâncă astăzi, cași în sec. XIII, când ducea neîntrerupt războiul cu dușmanii. Palos, la V de gura fluviului Guadalquivir, portul de unde a pornit Columb, de a descoperi America.

No. 33 *Toledo*, cu vechile lui fortificații.

Forma de guvernământ. Monarhie constituțională, cu dinastie națională. Are, cași România, 2 corpuri legiuitoare.

PORTUGALIA.

La începutul luptei de liberare a fost, în toată peninsula, un singur stat. În sec. XII veni în ajutorul regelui Castiliei un prinț francez, care căpătă pentru vitejile lui un ducal în NV țării. Urmașii lui se declarară independenți și duseră mai departe războiul contra Maurilor pe propria lor socoteală, întinzându-se mereu spre S. În modul acesta a luat naștere Portugalia.

Populația. E de 6 milioane, împreună cu insulele Azore și Madere, având o desime de 60 și ceva de locuitori pe kmp, cam cât a României. Toți vorbesc aceeași limbă. Deasemenea, toți sunt catolici.

Orașele. Capitala e Lisabona, așezată în golful dela gura lui Tago. Deși în întregime distrusă de un cutremur grozav în anul 1755, s'a relăcut curând și astăzi are o populație de o jumătate de milion.

Porturi. Celelalte orașe ale Portugaliei sunt mici. Singur Oporto are cam jumătate din populația capitalei.

Forma de guvernământ. Republică. Și aici sunt tot 2 corpuri legiuitoare.

ȚARILE OCEANICE

I. FRANȚA.

Așezare. Franța este așezată în colțul de NV al Europei, întinzându-se în latitudine cu 10 și jumătate mai spre N decât România.

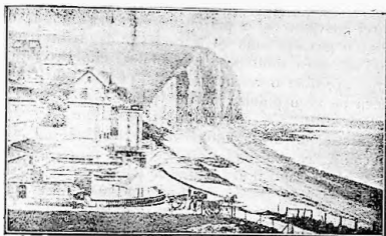
Suprafața. Înainte de războiul cel mare, Franța avea o întindere de 536.000 kmp. După războiu a sporit la 550.000 kmp, prin alipirea celor 2 provincii, Alsacia și Lorena.

Holarete. La NE se mărginește cu Belgia și ducatul de Luxemburg; la E cu Germania, Elveția și Italia; la S Pirineii fac granița spre Spania.

Țărmurile. Franța e una din țările cele mai fericit așezate, având față la 3 mări: la N e udată de Marea Măneci, la V de Oceanul Atlantic, iar la S de Marea Mediterană.

chile golfuri și le preface în lacuri, cum s'a întâmplat și la noi cu Razelul și Babadagul.

c) *Țărml de S.* La Marea Mediterană țărmlul prezintă o mulțime de creștături la E de Ron; la V însă valurile netezesc țărmlul și-l întind în linie dreaptă.

No. 31: *Țărml de N al Franței*: la marea Mănecii malul este înalt, alcătuit din calcar.

Relieful. Franța are un relief foarte simetric, ca nici o altă țară: în mijloc un masiv muntos, înconjurat din 3 părți de câmpii. Pe granița de S și pe cea de E munți, afară de colțul de NE, unde e, deasemenea, câmpie.

A. Munții sunt de vrăste diferite: unii vechi, alții noi, sau foarte noi.

a) *Munții vechi.* 1. Masivul central este depe timpul, când nu exista nici Europa, nici Marea Mediterană. Pe acea vreme el alcătua un fel de insulă muntoasă în mijlocul valurilor înălțându-și semeț umerii și creștetul de granit la mii de metri în văzduh. Vânturile, ploile, iar mai pe urmă ghețarii l-au ros și l-au tocit așa de mult, încât astăzi nu mai are pîscuri nici ascuțite, nici înalte: cel mai

bine păstrat abia are 1.700 de metri. Când urci povârnișul masivului și ajungi sus, te pomenești pe un plaiu foarte neted, care se întinde cât vezi cu ochii. Mai târziu seoarța pământului a crăpat, lăsând să iasă din adâncuri lavă și cenușe, cari au clădit nenumărați vulcani. Sute de cratere rotunde, unele întregi, altele știrbite, răsar ori încotro și-ntrețorii privirile: e o priveliște, care seamănă grozav cu cea din lună. Și într'adevăr drumetul, care colindă prea mult pe aceste plaiuri ciudate și golașe, are dela o vreme impresia, că s'a rătăcit undeva pe vreo planetă pustie... Toate eratererele sunt astăzi stinse. Că vulcanii n'au murit însă cu desăvârșire, o arată numeroasele izvoare cu ape fierbinți, cari țâșnesc din coastele munților

Masivul Central are latura de E rădăcată aproape perpendicular: deaceea a fost bolezală munții Ceveni.

2. Cam de aceeaș vrâslă cu Masivul Central, este și lanțul munților Vosgi, dela V de Rin. Ei se in-

No. 32: *Vulcan stins*, depe podișul Central.

fiind paralel cu fluviul, dela S spre N: pe hartă ei par o continuare a munților Jura. Ca vrâstă și alcătuire nu seamănă însă deloc. Vosgii fiind așa de bătrâni, au crestele leșite și rotunjite, încât 2 vârfuri poartă numele de balon.

3 Alți munți bătrâni sunt masivele foarte scunde dela N: Munții Britaniei, colinele Normandiei și podișul Ardeni. Toate sunt formate din granit, piatra cea mai tare din câte alcătuiesc scoarța globului. Fiind însă prea aproape de mare, în bătaea vântului de V și a ploilor, au fost roși atât de tare, încât abia a mai rămas rădăcina lor. Astăzi sunt cam de aceeaș înălțime cu munții Dobrogei.

b) *Munți noi.* Lanțul munților Jura, cari despart Franța de Elveția, formează a doua categorie: ei sunt mai tineri decât masivele tocite dela N, dar ceva mai în vrâstă decât munții din jurul Mediteranei. În deosebire de masivele bătrâne, formate din granit, munții Jura sunt alcătuiți din calcar. Înălțarea lor, deasemenea, e foarte deosebită: în loc de plaiuri, sau cocoșe, se prezintă în șiruri paralele, unul la spatele altuia, ca niște valuri încremenite. Fiind așa de multe, trecerea dela V la E e foarte grea, întrucât trebuie să urci și să scobori mereu, mai ales că munții Jura n'au văi încurmeziș. Înălțimea însă nu e mare, deoarece calcarul se topește și se macină cu ușurință: îndeobște sunt cam cât Carpații Orientali.

c) *Munții cei mai noi.* Sunt Alpii și Pirineii, formați prin prăbușirea Mării Mediterane. Prin înălțimea lor au fost mult timp un fel de barieră între popoare, deaceia și granițele de astăzi merg îndeobște pe culmile lor.

1. Alpii se întind între Franța și Italia dela țarmul Mediteranei până la colul Ronului. Povârnișul lor spre Italia este scurt și repede: spre Franța

însă povârnișul este foarte lung. Pe vremuri au fost mult mai înalți; vânturile, ploile și ghețarii i-au ros întruna și-i geluesc și astăzi: nu mai departe de acum 2 ani, creasta lui Mont Blanc s'a năruit, pierzând atunci vreo 10 metri din înălțime. așa încât a rămas cu 4.800 m în cap, înloc de 4.810 metri, cât avea mai înainte. Râurile, deasemenea, i-au ferestruit, despărțindu-i în mai multe masive. Ultimile lor ramuri spre S, masivul Maurilor și Esterel, înaintează până în valurile albastre ale Mării Mediterane, dând astfel un neinechipuit farmec țărmlui. Cași în Elveția, pe povârnișul francez al Alpilor se cohoară o sumă de ghețari, cari alimentează râurile. Iar ghețarii mai mari depe vremuri au presărat pe toate colțurile lacuri încântătoare.

2. **Pirineii** e al doilea șir de munți tineri. Aceștia se întind dela V la E, între golful Gasconiei și Marea Mediterană. Contrar Alpilor, ei au spre Franța povârnișul cel scurt, cu panta repede. Înălțimea cea mai mare, de 3.400 m, e tocmai la mijloc. Deși cu mult mai scunzi decât Alpii, sunt însă mai greu de străbătut, întrucât sunt lipsiți de văi încurmeziș, cari să-i taie dela un povârniș până la celalt. Astfel ei au format totdeauna o adevărată barieră între Franța și peninsula Iberică. Singurele pasuri, pe unde se poate trece dela N la S, se află tocmai pela capete: pelângă țărmlul Atlanticului și pelângă al Mediteranei. Clima fiind mai uscată în Pirineii, ghețarii sunt mai mici și mai puțini, iar lacurile neînsemnate.

Câmpia. Vechiul Masiv Central și munții dela N erau niște insule, înjurat cărora se zbăteau valurile oceanului. Cu măcinișul rupt din coastele munților, valurile închideau golfulile, prefăcându-le în lacuri, cum se întâmplă și astăzi pe țăr-

mul de N. Râurile apoi au desăvârșit ceea ce începuse marea, astupând cudesăvârșire aceste lacuri. Astfel s'a format câmpia roditoare, care înconjoară din 3 părți Masivul Central și care ocupă aproape jumătate din suprafața țării. Câmpia crește și astăzi, mai ales spre S, prin mărul adus de Rou.

Clima. Având fajadă la 3 mări, cum și un relief așa de variat, clima Franței este înrâurită de aceste împrejurări și este de 4 feluri:

a) *Clima oceanică.* Aceasta domnește pe țărmul de N și de V. Deosebirea de temperatură între vară și iarnă este mică, iar vântul de V, care suflă tot anul, aduce ploi dese. Ținutul cu clima oceanică mai pronunțată este peninsula Bretagne. Aici cerul e mai toldeama înorat, iar ceața nu se mai risipește.

b) *Clima continentală.* În jurul Masivului Central și pe povârnișurile lui e climă continentală, însă nu extremă ca la noi, ci potrivită. Vara este caldă fără ca temperatura să ajungă dogoritoare. Iarna ninge din belșug și înghețul durează 2—3 luni. Ceea ce deosebește însă mai ales această climă de a noastră este cantitatea mai mare de ploaie: secetele cumplite, cari în țara noastră bânuie la fiecare 3—4 ani, aici sunt aproape necunoscute.

c) *Clima mediterană.* Aceasta se întinde pe țărmul Mediteranei, la S de Alpi și de Masivul Central. Vara este foarte caldă și cudesăvârșire uscată: se simte vecioătatea Saharei. Chiar munții primesc puțină ploaie. În acest anotimp însă suflă adesea de pe plaiurile Masivului Central mistralul, vânt rece, care bate spre Marea Mediterană. Iarna, în schimb, e o vreme cum nu se poate mai plăcută: dulce, ca o primăvară frumoasă dela noi, cu ploi puține și liniștile, cari numai căl purifică și parfumează aerul.

d) *Clima alpină.* În sfârșit, pe povârnișurile Al-

pilor, domnește o climă aspră, ca în Austria și Elveția: iarna durează 7-8 luni, iar vara, scurtă, este foarte răcoroasă.

Apele. Fiind scăldată de 3 mări, apele curgătoare ale Franței se îndreaptă către ele, împărțindu-se astfel în 3 bazine.

a) *Bazinul Mării Nordului.* Cuprinde mai întâi un afluent al Rinului: Mosela, care izvorăște de pe povârnișul de V al Vosgilor și trece în Germania, unde se varsă în Rin. Vin, apoi, fluviiile olandeze: Meusa, care ia naștere din dealurile dela V de Vosgi, după aceea trece în Belgia; Escaut pornește din câmpia dela N, apoi pătrunde, de asemenea, în Belgia.

Sena ia ființă din dealurile dela NE Masivului Central și curge prin câmpia joasă, pe care însăși a format-o, descrie nenumărate meandre, ca Tisa și Prutul, primește înaintea de a intra în Paris pe Marna și se varsă în strâmtoarea Mănecii printr'o pâlnie largă, formată de năvala fluxului. Dela confluența cu Marna, Sena este navigabilă pentru vapoare.

b) *Bazinul Oceanului Atlantic.* Are 2 fluvii insemnate: Loire, cel mai lung fluviu al Franței, își are izvorul tocmai la marginea de S a Masivului Central. Curge întâi pe podiș spre N, apoi face un col mare spre V și se varsă în ocean printr'o gură la fel cu a Senei. Deși atât de lung e un fluviu cu loane: primăvara, când se toposesă zăpezile pe plaiuri, se umflă repede, rostogolind un volum neobișnuit de apă. Vara, dimpotrivă, când băntue căldurile mari, scade peste măsură. Gironde este formată din 2 brațe: Garona, care vine din Pirinei, și Dardona, din Masivul Central. La o mică distanță de ocean se împreună, dând fluviului cel mai lat și mai adânc din Franța.

c. *Bazinul Mediteranei.* Ronul prinde ființă din ghețarul masivului St. Gothard din centrul Elveției, trece prin lacul Geneva, pe care îl astupă treptat, apoi se izbește de Masivul Central și atunci face un col spre S. Se varsă în Marea Mediterană printr-o deltă, care înaintează cu câțiva metri în fiecare an, lungind astfel câmpia. El primește o sumă de afluenți mari din Vosgi, pe dreapta, apoi pe stânga din Alpi. Din pricina reliefului, cuia și a afluenților săi, cari au pantă prea mare, Ronul are un curs foarte repede și deaceia este puțin prielnic pentru navigație, eulot volumul său de apă (e aproape cât brațul Chilia al Dunării).

Vegetația și animalele. Pe vremea Romanilor Franța avea păduri imense de stejari și fagi. Ca în toate țările, unde agricultura a trebuit să-și înlindă ogoarele, o mare parte din ele au fost tăiate. Tăcerea însă a mers prea departe: astăzi Franța e printre țările sărace în această privință, având, la sută, mai puține păduri decât România.¹⁾

Ca soju de vegetație mai toată țara intră în ființului copacilor cu frunze căzătoare. Cei mai răspândiți sunt: frasinul, stejarul, teiul și castanul. Îndeosebi castanul formează, cași în Italia, păduri înlinse. În S. spre țărnuul Mediteranei, e ființului plantelor cu frunzele veșnic verzi.

Pentru agricultură condițiile naturale sunt foarte bune: marea suprafață a câmpiilor, pământul gras, numai rareori nisipos, și clima cu ploii îndestulate.

1) În timpurile din urmă, constatându-se urmările păgăbitoare ale distrugerii pădurilor (împuținarea ploilor, rășuirea păturii de pământ vegetal depe dealuri, surparea râpilor etc.) s-a început replantarea lor. Deasemenea s'au sădit cu ploii și salcâmi dunele depe țărnuul Golfului Gasconiei.

toare. Deaceea agricultura ocupă mai mult de jumătate din suprafața totală a țării¹⁾.

Se cultivă în primul rând grâul. Țăranul francez, înainte de Revoluție era și el mâncător de mălai, cași cel român. De la improprietărire însă a început să se hrăniască mai mult cu pâine de grâu, încât această cereală a sporit în întindere. După grâu vine ovăzul, care dă la ha o recoltă mai mare decât grâul și se întrebuințează pentru brana vitelor. Apoi secara, orzul pentru fabricarea berei și la urmă delot porumbul, care servește mai mult pentru facerea spiritului. Alături de cereale, o suprafață mai mare ocupă cartoful. Dintre plantele industriale, cea mai cultivată este sfecla. Întrucât condițiile de climă și calitatea pământului sunt cam aceleași peste tot, agricultura e răspândită aproape egal în diferitele părți ale Franței. Ținuturile cele mai sărace în agricultură sunt cele cu pământ pietros, ca peninsula Bretagne și tot Masivul Central, sau nisipos, cum e zona dintre Pirinei, țărmul Atlanticului și fluviul Gironde.

O cultură foarte întinsă este a viței de vie. Franța este, alături de Italia și Spania, printre țările cele mai bogate în vinuri. Se produce așa de mult, încât în anii mai buni podgorenii nu mai au ce face cu vinul și se plâng guvernului, că lumea nu bea destul.

Arborii roditori sunt, deasemenia, foarte numeroși. Cel mai răspândit este mărul în N, deoarece

1) Pământul e în stăpânirea micilor proprietari, depe vremea revoluției franceze, când moștile nobililor emigrați și ale mănăstirilor au fost împărțite la țărani. Aceștia își lucrează deci singuri ogorul, dar nu întrebuințează mijloace moderne de cultură; folosesc îngrășămintele naturale, cele chimice însă foarte puțin. Din această pricină recolta în parte e slabă; un hectar de cereale produce, în mijlociu, cam tot atât cât în România, întimpce țăranul danez scoate de două ori pe atâta.

lui îi trebuie ploae multă și temperatură egală, locmai cecace se găsește în toiul climatei oceanice. Mărul servește aici la fabricarea cidrului, un must dulce-acrișor, foarte prețuit de localnici. Dela gura Loirei spre N E, până aproape de granița Belgiei populația dela țară nu bea decât cidru, spre ne-cazul podgorenilor.

Coasta de Azur, a Mării Mediterane, cu iarna ei dulce, se ocupă îndeosebi cu cultura florilor. Aici se produc cei mai frumoși trandafiri din lume, de toate culorile, cu petalele ca de catifea și cu un parfum îmbătător.

Dintre pomii roditori mediterani numai măsli-nul ocupă o suprafață mai mare, întinzându-se pe toate povârnișurile sudice ale munților dela S țării. Adesea însă îl prăpădește Mistralul. Portocalul și lămâiul, mai gingași, nu reușesc decât la E de masivul Esterel, aici fiind adăpostiți de zidul înalt al Alpilor contra Mistralului. Un copac foarte răspândit în S este dudul, care servește la creșterea gândacilor de mătase.

Creșterea vitelor este destul de dezvoltată. totuși nu se poate pune alături cu țările agricole dela NE, Danemarca și Olanda, nici în număr, nici în calitatea vitelor.

În ținuturile cu climă curat oceanică, umede, cu iarbă bogată, se cresc cornutele și caii. Vacile sunt în genere bune de lapte, caii însă îndeobște mari și greoi. Pe plaiurile sărace ale Masivului Central și prin ținuturile calcaroase dela V de Jura pasc turme mari de oi, iar prin ținutul dela S, cu iarbă puțină, caprele. Porcii trăesc pretutindeni, dar mai ales spre E, pe unde sunt pădurile cele mari de stejari și castani. Foarte numeroase și bine îngrijite sunt păsările. Fiecare curte țărănească for-fotește de orătenii, maiales de găște și curcani.

Partea de S a Franței are, apoi, altă specialitate: gândacii de mătase. Nu este casă, fie la oraș, fie la țară, care să nu aibă camere speciale pentru acest scop.

Însfârșit, aici trebuie amintit și pescuitul. În Bretania (întinut maritim, cu pământ stâncos, mai toată populația trăiește din pescuit: locuitorii sunt pescari din tată în fiu. Spre a prinde o pradă mai bogală, oștiri întregi de pescari pleacă în fiecare primăvară spre N, unde jumătate de an pescuiesc în apele îmbelșugate din jurul Islandei.

Avuțiile subsolului. Pământul Franței fiind alcătuit din straturi de toate vrăstele, cuprinde în adâncurile lui numeroase minerale și metale. Îndeobște, cele mai bogate sunt, cași în alte țări, păturile vechi: în N și în Masivul Central se găsește cărbunele. Zăcămintele din N sunt continuarea marelui bazin din Germania, care se prelungește spre V, prin Belgia, până la strâmtoarea Mânecii. Totuși, minele franceze au un mare neajuns: cărbunele, care în Germania și Belgia se găsește la mică adâncime, aici se afundă din ce în ce mai mult, așa încât exploatarea lui este costisitoare. Fierul se află în cantitate mare în ținuturile din E: minele cele mai bogate sunt în Lorena, provincie pe care a reluat-o dela Germania. Și acestea au o inferioritate: nu sunt în apropierea zăcămintelor de cărbuni.

Alte avuții ale subsolului sunt: piatra de moară, care se găsește rar în Europa, apoi un fel de îngrășământ pentru ogoare, lutisor alb pentru porțelan, și însfârșit izvoarele de apă minerală. Aceste izvoare sunt foarte numeroase, mai ales în ținutul vulcanic din centru și în Pirinei: unele din ele au un renume european.

Industria și comerțul. Într-o țară cu un pământ

atât de roditor, cu o civilizație atât de veche și o populație numeroasă, ar fi de așteptat o industrie înfloritoare. În realitate însă, industria franceză e slabă, dacă o comparăm cu a țărilor vecine. Anglia și Germania, cari produc mult și cftin și ale căror produse se răspândesc peste tot globul¹⁾.

Ramurile industriale mai importante sunt:

a) *Industria țesătoriei.* Cele dintâi fabrici de țesut s'au întemeiat la Rouen, la gura Seinei, deoarece aici veneau în secolul al XVIII-lea corăbiile cu humbac din colonii. Tot în acest ținut, mai spre E, unde pasc numeroase turme de oi, sunt și țesătorii mari de lână. O ramură, cea mai fină, cea mai artistică, a acestei industrii este țesutul gobelinurilor, specialitate pur franceză: covoare subțiri, în cari se brodează tablouri. Cea mai înfloritoare ramură este însă industria mătăsii. Aceasta e concentrată în S, unde crește duzii. Oricât de multă mătase se produce în Franța, toluși nu ajunge pentru toate fabricile, deaceia mai cumpără mătase brută din afară, îndeosebi din Italia.

b) *Industria alimentară.* Cirezile de vaci bune de lapte din ținutul umed dela N și din Jura dau materia primă pentru fabricarea unor brânzeturi vestite și foarte mult căutate în alte țări. Tot aici trebuie pusă și pregătirea conservelor de sardele, foarte răspândită pe țărmul de V, dar mai cu seamă în peninsula Bretagne, precum și a untdelemnului, care e concentrată la S, unde se găsesc livezile de măslini.

c) *Industria ceramicei și sticlei.* Încă din sec. XVIII s'a început lângă Paris fabricarea porțela-

1) Sigură industria intradevăr bănoasă în Franța este a obiectelor de lux: aici, mulțumită dibăciei și gustului fin al lucrătorului francez, sunt fără rivali. Din nenorocire, produsele de lux au o vânzare restrânsă, ele nu îmbogățesc o țară.

nului, pe când în Europa nu se lucra încă nicăieri. Astăzi s'au întemeiat fabrici de acest soi și în alte țări. Totuși porțelanurile din Franța sunt cele mai fine din Europa. Deasemenea sunt vestite cristalele cum și oglinzile franceze.

d) *Industria metalurgică*. Aceasta fiind legată mai mult de cărbune decât de fier, deoarece cărbunele se consumă în cantitate mult mai mare, e așezată în mijlocul celor 2 mari bazine de cărbuni: în NE și în Masivul Central. Aici se fabrică arme, cum și tot soiul de mașini, trenuri și vapoare.

e) *Industria automobilelor*. La început Franța avea aproape monopolul fabricării acestor mașini, atât de răspândite astăzi. Incurând însă țările vecine au început să fabrice și ele și acum au cucerit piața Europei. Astăzi Franța a rămas cu automobilele de lux, iar mașinile mai efine se lucrează în Germania, în Italia și mai ales în America.

f) *Industria parfumurilor*. În țările cu industria chimică foarte dezvoltată, ca în Germania, se scot de câțva timp tot felul de parfumuri din cărbunii de pământ. Acestea sunt însă parfumuri ușoare, cari nu durează și de aceea efine. Industria franceză însă întrebuințează florile, cari se cultivă în S pe suprafețe de mii de ha. Din aceste flori se fabrică parfumuri foarte fine, foarte durabile și deci scumpe. Cătușele lor rădăcină sunt însă căutate peste tot globul și n'au până acum niciun rival.

Liniiile ferate sunt destul de numeroase: cam de 2 ori și jumătate la sută, mai dese ca în România. Mai toate liniiile franceze sunt ca razele unui cerc cu centrul la Paris. Ele sunt apoi proprietatea unor societăți particulare, numai câteva aparțin statului.

Fluviile Franței au fost legate între ele prin canale, așaîncât se poate circula dela un capăt la

celali îl țării și dela o mare la alte mări numai pe apă. E drept, că aceste canale au adâncime mică, deoarece servesc mai mult pentru șleपुरi, cari fac transporturi locale.

Marina de comerț e puțin dezvoltată: din totalul mărfurilor, cari intră și ies din porturile franceze, 75% vine pe vapoare și corăbii streine.

Schimbul de mărfuri cu străinătatea e destul de modest, față cu întinderea și populația țării. Importă mai mult cărbuni, deoarece cât are în țară nu-i ajunge. **bumbac pentru țesătoriile dela N. lână și mătase,** deoarece, deasemenea, nu produce cât are nevoie pentru fabricile de țesut, apoi zahăr. Exportă în cantitate mai mare produse de lux: țesături de mătase, vinuri superioare, cristaluri și porțelanuri, apoi automobile și parfumuri.

Populația. Franța are, după războiu, o populație de 38 milioane locuitori, cu o desime de vreo 70 de inși la kmp, abia cu 10 inși mai mult decât țara noastră. Dintre aceștia, cam un milion și jumătate, în Alsacia și Lorena, vorbesc limba germană. Vreo 100.000 de Basci în Pirinei au limba lor deosebită, iar în peninsula Bretagne cam jumătate de milion și-au păstrat vechiul graiu celtic. Însfârșit în S se află și aproape 1 milion de Italieni, veniți aici în timpul din urmă, cei mai mulți chiar după războiul cel mare. Populația Franței este, în privința numărului, cea mai originală din lume: e singura țară, în care nu sporește deloc. **Pecând România, numai cu 18 milioane, câștigă în fiecare an câte 3—100.000 de inși, iar Germania între 6—800.000, în Franța abia crește cu câteva zeci de mii, ceea ce înseamnă aproape nimic.**

Francezii se trag din vechii Celți, pe cari marele general roman Cezar i-a supus la anul 40

Înainte de Hristos. Peste poporul eșit din acest amestec au venit prin secolul al V-lea, în mare număr, Germanii, cari au dat țării un avânt nou și o puternică organizare. Adevărata mărire a Franței își are izvorul în această invazie, iar poporul francez a fost pedepălit constituit numai după contopirea Germanilor în mijlocul vechii populații. Cele răzlete de Germani au venit și mai târziu, pe mare: intrau pe gura Senci și debareau în ținuturile dela N, unde și azi se păstrează numele lor în provincia Normandia, iar chipul și caracterul locuitorilor sunt aici foarte deosebite de ale Francezilor din mijloc și S. Normanzii sunt înalți, blonzi, tăcuți și foarte harnici. La S au fost numeroase colonii grecești: Marsilia a fost chiar întemeiată de Greci. Deaceia locuitorii Provanței seamănă cu Napolitani. Cași aceștia sunt flecari, nestatornici și cu puțin îndemn spre muncă. În genere însă Francezii sunt un popor vioi, foarte inteligent și foarte viteaz, aidoma cu strămoșii lor, vechii Gali. După revoluția cea mare dela 1789 și-au câștigat o faimă deosebită printre popoarele Europei, răspândind cu mare vâlvă ideile frumoase de libertate și egalitate, pe cari le scosese din constituția Angliei.

În trecut politica acestei țări a avut un grav neajuns pentru popoarele vecine: din rivalitate față de poporul german, cu care e înrudit așa de aproape, a dezlănțuit atâtea războaie sângeroase, cari au pustit Europa. În timpul casa de Austria poroia în sec. XVI lupta de dezrobire contra Turcilor, singuri Francezii se aliau cu acești dușmani ai creștinătății. Mai târziu, când s'au pornit dezbinările religioase pe urma reformei lui Luter, regii francezi prigoniau pe protestanți în Franța, dar trimeteau armate în Germania să sprijine pe luterani. Cu prilejul acestor războaie au zmulc Alsacia și Lorena, la pacea din Westfalia în 1648. Sub Napoleon, deosemena, au răvășit întregul continent, până în inima Rusiei, cu nesfârșite războaie și măceluri, răsturnând țările și popoarele ca pe niște jocuri de cărți și preschimbând harta Europei dela o zi la alta.

până când Anglia a închis pe Napoleon în St. Elena, în mijlocul pustietății Atlanticului. În 1871 li s'a luat înapoi provinciile, pe care le răpise în 1648. După războiul cel mare însă au realipit din nou aceste 2 provincii, deși sunt în mare parte cu populație germană, cum o arată chiar hărțile franceze dinainte de războiu. Spre a curma odată acest izvor de gălceavă, Germania a încheiat anul trecuți un tratat, în care renunță pentru totdeauna la Alsacia și Lorena.

Din aceeași rivalitate au rezultat uneori și lucruri bune. Astfel Francezii au ajutat pe Italiani, acum 70 de ani, contra Austriei și mulțumită acestui sprijin Italia și-a câștigat întâi neatârănarea, apoi unitatea. Tot atunci Franța a pus umărul și pentru țara noastră și în acest chip Moldova și Muntenia s'au putut uni, formând Principatele Unite sub Alexandru Cuza. În războiul cel mare a fost iarăși alături de noi, așa încât întregirea neamului nostru se datorește și acestei tovărășii de arme.

Orașele. Capitala e Parisul, așezat pe Sena, după vărsarea Marnai. E al doilea oraș din Europa ca populație, având 3.000.000 locuitori. Un mare centru științific și artistic, îndeosebi pentru popoarele latine.

Orașe comerciale. Marsilia, la E de gura Roului. Portul cel mai activ al țării. E și orașul cel mai populat după Paris, având aproape 600.000 de inși. Havre la gura Senei este al doilea port după Marsilia.

Orașe industriale. Lyon pe Ron. E cel mai mare târg de mătase din Europa. Din această pricină e și foarte populat, venind imediat după Marsilia, cu vreo jumătate de milion de locuitori. Nancy, în N-E, aproape de granița cu Germania, centru important al industriei cristalului și al metalurgiei.

Orașe culturale. Grenoble într-o poziție pitorească la poalele Alpilor, scaunul unei universități importante. Toulouse, pe Garona, centru însemnat pentru literatura și arta din S Franței. Are, de asemenea, o universitate, unde se dă o atenție deosebită limbilor neolatine.

Orașe climatice. Nisa, pe țărmul însorit al Mediteranei, aproape de granița cu Italia. La adăpostul Alpilor și scăldată de valurile albastre ale Mediteranei, arc iarna cea mai dulce din toată Europa continentală. Deaceea în acest anotimp adăpostește zeci de mii de streini bogăși din țările nordice, mai ales Englezi, cari pe aceste țărmuri luminoase și primăvăratice uită de negurile și de cerul de leșie din țara lor.

Forma de guvernământ. După ce a fost sute de ani regat, apoi, în 2 rânduri, imperiu, acum este republică, guvernată de un președinte ales pe 7 ani. Are, cași noi, 2 corpuri legiuitoare.

2. B E L G I A.

Așezarea. Belgia e așezată ceva mai la N ca România. Granița ei dinspre Franța vine cam cu un grad la N de Hotin.

Suprafața. Alături de Olanda, Elveția și Danemarca, este una dintre țările mici ale Europei, având o suprafață abia de 30.000 kmp. ceva mai mare decât Oltenia.

Hotarele. La N se mărginește cu Olanda, la E cu Germania și ducatul de Luxemburg, iar la S cu Franța.

Țărmul. La V Belgia este udată, pe-o mică întindere, de Marea Nordului, foarte puțin adâncă și, deci, foarte zbuciumată. Țărmul aici se deosebește mult de-al Olandei: este o linie dreaptă, fără niciun golf, fără nicio insulă. În evul mediu însă avea golfuri, pe țărmul cărora se aflau porturi înfloritoare, fala și hogăția țării. Valurile însă, mânate fără încetare de vântul de V, au adus nisip și-au astupat încetul cu încetul golfurile de odinioară, cum s'a întâmplat și pe țărmul Mării

Negre cu lacurile Razelm și Babadag. Astuparea golfurilor a atras după sine decăderea porturilor. Tărâmul e însoțit de un șir de dune de nisip, aliniate dela S V spre N E, în direcția vântului.

Relieful. În deosebire de Olanda, al cărei pământ este în partea de V sub nivelul mării, Belgia este ceva mai răsărită. După înălțime și după felul solului se poate împărți în 3 ținuturi:

a) *Câmpia.* Cuprinde toată partea de V a țării, dela Marea Nordului până la fluviul Escaut. Este un șes foarte scund și oblu, rădicându-se doar cu câteva palme peste luciul Mării Nordului. Când însă apele oceanului se umflă, de 2 ori pe zi, șesul rămâne cu câțiva metri mai jos și ar fi acoperit de valuri, dacă dunele nu l-ar apăra cu pieptul lor. O bună parte din câmpie era acoperită cu mlaștini; a fost însă secată prin munca omului. Partea de N a acestui șes la granița cu Olanda e cea mai joasă și cea mai tristă: acoperită numai cu nisipuri, presărată cu ochiuri de ballă.

b) *Prispa dela mijloc.* Dela Escaut și Bruxelles se întinde spre E până la Meusa un fel de prispă, rădicată cu vreo 200 m deasupra câmpiei. Această prispă e formată în mare parte, pela mijloc, din calcar. Aici se găsește, cași în Carstul din Jugoslavia, o peșteră frumoasă, străbătută cași acolo de un râu subteran.

c) *Podișul.* Spre E, înslărișit, înaintează în Belgia marginea podișului renan din Germania, rămășiță dintr'un munte vechiu, ros cu vremea. Astăzi cea mai mare înălțime abia atinge 700 de m. Ceva mai rădicat în Germania, aici se apleacă lin dela E spre V. Îndeobște întreg relieful Belgiei se înclină ușor spre V și spre N.

Clima. Deși cu o suprafață așa de mică, Belgia are totuși din pricina reliefului 2 ținuturi de climă:

a) *Clima oceanică.* Câmpia dela V și prispa, puțin înălțată, dela mijloc au o climă oceanică: vântul de V sullă tot anul dinspre Curentul Golfului, aducând ploi dese, răcorind astfel vara și îndulcind iarna. Deosebirea între cele două anotimpuri este mică. Cerul însă e aproape pururea înoral, iar ceața și negurile durează cu săptămânile și lunile.

b) *Clima continentală.* Aceasta cuprinde podișul dela E. Din cauza înălțimii aici clima este aspră: iarna e destul de grea și lungă, unge din belșug, ocaze în câmpie rar se vede, iar înghețul durează câte 4 luni. Vara, în schimb, e foarte caldă, atingând temperaturi necunoscute în restul țării.

Apele. Pământul fiind înclinat spre N, toate apele Belgiei se îndreaptă și ele într'acolo, vărsându-se în Olanda. Escaut este fluviul național Izvorul din Franța, intră în Belgia, curgând dela SV spre NE numai prin câmpie, iar la graniță se desface în 2 brațe. Deși scurt numai cât Argeșul, este unul din fluviile puternice ale Europei. Fluxul Oceanului Atlantic se urcă pe el pânăla orașul Gand. Ceva mai la vale de Gand are o adâncime și o lățime cam cât brațul Sf. Gheorghe al Dunării. Dela Anvers însă adâncimea lui sporește, în timpul fluxului, pânăla 15 m. Printre afluenții săi, cel mai important este, pe stânga, Lys, care se varsă lângă orașul Gand.

Meusa vine tot din Franța și trece prin podișul Ardeni, apoi prin prispa dela mijloc, având, din această pricină, malurile înalte și verticale. Curgând printr'o albje cu pantă mai repede și cu pământ calcaros, care sughe, nu este așa de bogată în apă ca Escaut. Meusa primește pe stânga pe frumosul afluent Sambre.

Vegetația și animalele. În toate țările cu popu-

lație deasă și cu relieful sound, pădurile au fost în mare parte tăiate. În Belgia s'a petrecut acelaș lucru. Totuși aici s'au mai păstrat încă în Ardeni păduri bogate, deoarece aceste plaiuri înalte și pietroase nu pot fi întrebuințate pentru agricultură și foarte puțin pentru pășune. Pădurile ocupă deci colțul de S E, dintre Meusa și granița cu Germania. Din cauza iernii grele, sunt mai pestelot alcătuite din brazi. Aici, prin poeni și pe povârnișurile mai repezi, lipsite de copaci, se hrănesc turme de oi, singurele din Belgia, deoarece încolo se cresc animale mari. Restul țării a fost luat în stăpânire de om și folosit după felul pământului:

a) Prisma dela mijloc este întrebuințată pentru agricultură. Deși pământul e destul de bun, mai e înținerit cu tot soiul de îngrășăminte, încât dă, cași în Olanda, o recollă îndoită cât în țara noastră. Se cultivă cerealele: cea mai mare suprafață o ocupă secara, apoi ovăzul și la urmă grâul. Deasemenea plantele industriale, în primul rând sfecla, pentru zahăr și pentru nutreț, după aceea tutunul și înșfârșit hameiul, întrucât berea este doar băutura națională aici.

b) Câmpia nisipoasă dela N fiind cea mai săracă, cultivă cartoful. Suprafața, ocupată de lanurile cu cartofi, este imensă: întrece în întindere toate ogoarele cu secară, ovăz și grâu la un loc.

c) Șesul ceva mai gras dela V e folosit pentru creșterea vitelor: aici pășunile naturale se întind pe sute de mil de hectare, aproape cât suprafața cultivată cu cartofi. Totuși, fânețele artificiale (lucerună și trifoiu), încep să ia locul pășunilor, deoarece se cosese de mai multe ori pe an, și astfel dau mai mult nutreț. Aici se cresc în mare număr, cași în Olanda, vaci de lapte, de un soi foarte bun. După vaci vin porcii, deasemenea foarte nu-

meroși. Tot în acest ținut se cultivă și acca plantă industrială de mare preț, care nu crește bine decât în climă foarte umezită, inul. Pe malul stâng al lui Escaut, până la afluentul său Lys, cât vezi cu ochii, se întind numai lanuri de in, cari primăvara, când înfloresc, seamănă cu valurile mării, de-un albastru fermecător.

Avuțiile subsolului. Belgia are un subsol dintre cele mai bogate din Europa. Cărbunele se găsește aici în cantități imense. Nu numai atât: spre norocul țării, alături de dânsul se află și fierul: acesta e mult mai puțin totuși îndestulător pentru nevoile de până acum. Cărbunele se scoate din 2 bazine principale:

a: Bazinul dela confluența Sambrei cu Meusa;
b: Bazinul dela N.E., cu centrul în Liège. În anii din urmă s'a descoperit al treilea bazin, tocmai acolo unde s'ar fi așteptat mai puțin: în trista și sărăcăcioasa câmpie dela N., lângă granița cu Olanda. Cărbunele aici este însă la mare adâncime; totuși, straturile sunt așa de groase, încât vor ajunge pentru câteva secole în șir.

Industria și comerțul. Încă din evul mediu populația Belgiei se îndelețnicia cu meșteșugurile, dintre cari cel mai vestit și mai bănos era țesutul lănei și broderia. Dantelele belgiene de in erau căutate în toată Europa. Când s'a descoperit acum vreo 100 de ani mașina cu aburi și a început în țările din V. Europei să se ridice fabrici de tot soiul, Belgia, cu populația ei numeroasă, harnică și deprinsă de sute de ani cu munca în ateliere, s'a îndreptat la rândul ei spre industrie, ajungând astăzi una dintre țările de mare producție, alături de Anglia și Germania, ba chiar întrecându-le: într'adevăr, pe când în Anglia și Germania populația care trăiește din industrie, este cam de 41%, în Bel-

gia se rădică la peste 50%, deci mai mult de jumătate.

Principalele ramuri industriale sunt:

a) *Industria metalurgică*, adunată deoparte și de alta a celor două râuri Meusa și Sambre. Se fabrică tot soiul de unelte de fier și oțel, precum și mașini din cele mai complicate, ca mașini agricole, tramvac și trenuri.

b) *Industria țesătoriei*, cu 2 specialități: 1. Inul și bumbacul în V, deoarece inul se produce în acest ținut, iar bumbacul se aduce prin Anvers. 2. Lâna la N de Ardeni, fiindcă turmele de oi cresc pe podiș.

c) *Industria zahărului*, concentrată în ținutul agricol din mijloc, care îi dă sfecla. Belgia produce așa de mult zahăr, încât nu consumă decât a 5-a parte în țară.

d) *Industria băuturilor și anume*: berea și spiritul.¹⁾

Având o populație așa de deasă, care nu se poate hrăni din pământul țării, trebuie să importe în primul rând cereale. Apoi bumbac pentru industria țesătoriei, lemne de construcție, de care duce lipsă. În fine îngrășăminte pentru agricultură.

Exportă produsele industriale, cari îi prinosesc, anume: fier și oțel, cărbuni, coks, zahăr, material de cale ferată și automobile.

Transportul îl face mai mult pe căile ferate decât pe canale; are cam tot alături km de cale ferată

1) Berea este aici, în lipsă de vin, băutura națională, dar se consumă și foarte mult spirt. Belgienii sunt printre locuitorii Europei acela cari beau mai zdravăn, deși acest nume le merge altora (ca Rușii) cari beau mult mai puțin. În Belgia e o cârciumă la fiecare 40 de înși. Pe cap de locuitor ar veni cam 2 hl de bere pe an. Cum însă, de bunăseamă, femeile iau o parte mai mică, iar copiii deloc, rezultă că un cap de familie, socotind familia din 4 înși, bea anual cam 7 hl, adică 4 halbe în fiecare zi.

ca România. Fiind însă de vreo 10 ori mai mică decât țara noastră, înseamnă că aici căile ferate sunt de 10 ori mai dese ca la noi. Canalele în Belgia sunt obișnuit mici, servind mai mult pentru trașul la edec: un cal pe șarm, adesea un om, trage barca de funie. S'au făcut și 3 canale mari și adânci, spre a da o nouă viață porturilor de odinioară.

Populația. Pe suprafața ei așa de mică, de 30.000 de km², Belgia are o populație de 7 milioane și jumătate de locuitori, ceea ce dă o desime de 250 de inși pe km². Aceasta e desimea cea mai mare de pe glob, fiind aproape de 2 ori cât a Germaniei și odată și jumătate cât a Angliei. Țările cele mai înaintate de pe pământ. O așa îngrămădire de lume nu-i cu puțință decât printr'o dezvoltare maximă a industriei, deoarece pe aceeași întindere fabrica hrănește de 100 de ori mai mulți lucrători decât șogorul. Și într'adevăr mijlocul Belgiei este *un șir neîntrerupt de fabrici și un oraș fără capăt*. Nici nu știi unde sfârșește un oraș și unde începe celalt. Din această cauză multe localități au două nume: înclinându-se fiecare în lături, au ajuns să se contopiască fără să prindă de veste și din 2 târguri s'au pomenit cu unul.

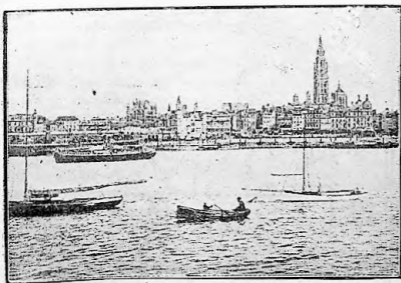
Desimea nu e însă aceeaș pretutindeni. În ținuturile sărace este mult mai mică: astfel populația cea mai rară o au Ardenii în E și câmpia din N. Dar nici cea mai mare nu se găsește în ținuturile miniere și metalurgice de pe Sambre și Meuse, ci pe valea fluviului Escaut, unde populația s'a în-deletnicit cu țesătoria din cele mai vechi timpuri.

Belgienii se trag din vechii Celți, dela S, peste cari au venit Germanii din N. Nu s'au amestecat împreună, deoarece o perdea de păduri dese îi desparte alunci unii de alții. Aceste păduri înce-

peau dela râul Lys și mergeau spre N E, cam prin mijlocul țării. Pădurile, mai târziu, au dispărut, dar urma lor a rămas: la N sunt Flamanzii, urmașii Germanilor, la S Valonii, coborâtori din Celti. Flamanzii, cari vorbesc un dialect german, sunt ceva mai numeroși, 55% din întreaga populație, pe când Valonii, cu limba franceză, 45%.

Orașele. Capitala e Bruxelles, pe teritoriul Flamand, oraș cu peste 750 000 de locuitori, bogat, cu numeroase monumente din evul mediu. Așezat în câmpie, pe un afluent al lui Escaut. E un mare centru industrial și comercial, dar și cultural, având numeroase școli înalte, printre cari și o universitate.

Orașe comerciale. Anvers, pe Escaut, aproape de gura lui. Tot schimbul de mărfuri, așa de înflorit, dintre Belgia și celelalte țări, se face prin acest port, care a ajuns astăzi unul dintre cele mai mari din Europa, al doilea după Londra, întrecând până

No. 33: *Marele port Anvers, pe fluviul lat și adânc Escaut.*

și Hamburgul. Are o populație de aproape o jumătate de milion.

Gand, tot pe Escaut, la vărsarea râului Lys. Fluxul oceanului ajunge până aici, încât vapoare mari pot să înainteze până la acest oraș. Centrul industriei țesăturilor de in și bumbac. Are, de asemenea, o universitate.

Harla 20: Țările de Jos : Belgia și Olanda.

Orașe industriale. Liège, pe Meusa, la N, spre granița cu Olanda. Centru al industriei metalurgice, îndeosebi de arme și mașini. Aici este a treia universitate din Belgia. Fiind într'un ținut minier, are și o școală înaltă de mine.

Forma de guvernământ. Monarhie constituțională, cu dinastie de obârșie germană. Sunt. cași la noi. 2 Corpuri legiuitoare, Camera și Senatul. Vechea constituție românească, din 1860, fusese imitată după constituția belgiană.

3. O L A N D A.

Așezarea. Olanda e așezată în întregime la N de România. Mijlocul țării ar veni cam prin dreptul Varșoviei.

Suprafața. Olanda este, alături de Belgia, Danemarca și Elveția, una dintre țările mici ale Europei: are o suprafață abia de 34.000 de km², mai puțin chiar decât Moldova.

Hotarele. La E se mărginește cu Germania, la S cu Belgia; în colțul de SE granița face un fel de pungă spre S, între Belgia și Germania.

Țărml. La V Olanda este udată de Marea Nordului, una din mările cele mai puțin adânci de pe glob. Deaceea este și una dintre mările cele mai zbuciumate: valurile aici se izbesc de fund. La această împrejurare neprietnică se mai adaugă altele:

a) Țărmlul Olandei este scund și format din pământ moale, afânat, pe care valurile mării îl macină cu ușurință.

b) Prin apropiere trece Curentul Golfului, care cu aerul lui cald este veșnic cuibul furtunilor, mai ales în timpul iernii.

c) Țărmlul, având direcția NS, este în calea vâu-

tului de V. Acesta, suflând cu putere tot anul, mână valurile împotriva continentului, pe care-l lovește fără încelare și-l sfărâmă.

d) Fluxul Oceanului vine și el de 2 ori pe zi și-și repede talazurile cu iuțea unui tren asupra țărmului.

e) Uscatul nu-i nici el tocmai așezat: în curgera vremurilor când s'a rădical, când s'a lăsat în jos. Astăzi se cufundă pe nesimțite¹⁾.

Relieful. Pământul are în această țară o înfățișare unică pe glob: aproape jumătate din întinderea țării, cea dela V, este sub nivelul mării. Acest ținut este așa de jos, fiind delta celor 2 fluvii, Meusa și Rinul. El s'ar fi înălțat treptat, cași delta Dunării, dacă n'ar fi fost două împrejurări profivnice:

a) Olandezii ca să înlătore inundațiile, au îndiguit aceste fluvii; astfel mătul, care în timpul revărsărilor se depunea pe țărmuri, acum se așază pe fundul albici, iar o parte se duce în mare:

b) țărmul se scufundă cu încetul și astăzi. Dacă valurile furioase n'au inundat în întregime acest ținut, pe vremea când omul nu rădicase încă digurile de apărare, este că marea însăși și-a pus piedică în drum. Rupând meren din țărmurile

1) Aceste împrejurări la un loc sunt de vină, că țărmul a suferit aici schimbările cele mai mari și mai violente din Europa, chiar în timpurile istorice. La sfârșitul secolului al XIV un șir de furtuni grozave au rupt în 2 locuri țărmul de N, dând naștere la golfuli Lauverze și Dolart, cari înainte nu existau. Peste o sută de ani alte furtuni au îmbucătățit țărmul de V, formând marea golf Zuyderzea, cu o suprafață de vreo 3000 de kmp. Insulele Frizice de V, din dreptul acestor golfuli, sunt rămășițe din uscatul de odinioară.

Nu trec decât 30 de ani dela ruperea golfului Zuyderzea și marea dă din nou năvală asupra uscatului pe gurile flaviului Meusa, înghițind într'o noapte de furtună 70 de sate și înecând vreo 100.000 de locuitori. Când apele se retraseră, nu mai rămăsese în locul ținutului bogat de mai înainte decât un haos de insule mocirloase.

Înaltele ale canalului Mânecei, fărâmbăturile acestea sunt duse de vântul de V pe țărmul Olandei și aruncate la mal, unde se tot îngrămădește și se înalță, formând dune de nisip. Acestea sunt pealocurile late de 4-5 km și înalte de 30-50 m. Panta lor spre mare e lungă și foarte lină. Cea dinspre uscat scurlă și repede. Ca să le fixeze și mai bine și printrumare să poată ține piept inreșului din larg, oamenii le-au sădit cu copaci, deoarece rădăcinile lor lin pământul adunat. În chipul acesta valurile se destramă, alunecând spre creastă.

De altă parte, dunele conștiu cea mai bună apă de băut din Olanda: apa de ploaie se strecoară prin nisip, curățându-se ca într'un filtru. Pompele, apoi, o sorb din adâncime și o trimit în marile orașe depe țărm.

Singură jumătatea dela E este ceva mai rădicată, având numeroase movile de prundiș, aduse în bot de ghețarii depe vremuri loemai din Scandinavia. Unele din aceste movile au peste 100 de m.

Însfârșit în punga, ce face granița în colțul de SE, se găsește cea mai mare înălțime din toată Olanda, cu singurele ei stânci: e capătul podișului renan din Germania, care ajunge aici la vreo 300 de m.

Clima. Olanda are o climă oceanică pronunțată, datorită la 2 împrejurări:

a) Este foarte aproape de Curentul Golfului.

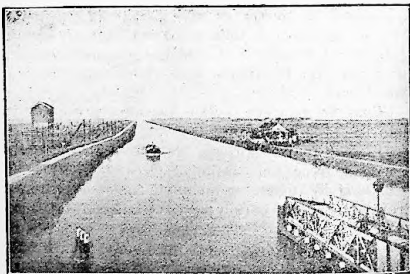
Acesta trece prin mijlocul Oceanului Atlantic, pela V și N Angliei, ca un fluviu imens de apă încropită, deasupra căruia plulese pururia aburi deși, gata de ploaie.

b) Marca Nordului, care iarna este mai caldă decât useatul cu vreo 12°.

Vântul de V suflă aici tot anul, aducând cu dânsul aburi calzi. În acest chip iarna e așa de blândă,

Încâl vitele rămân mai tot timpul în aer liber la păscut. Sunt însă ani, când iarna e grea, îndeosebi în N. Atunci canalele îngheață, transformându-se în șosele, pe cari locuitorii umblă cu patinele. Vara, tot din cauza vântului de V, e răcoroasă: venind încărcat cu aburi depe Curentul Golfului, acest vânt aduce ploii necontenite, cari durează o jumătate de an. Când stai pe țărmul mării și privești spre larg, vezi cum nori groși sunt fugăriți fără încelare spre uscat. Irecând pedeeasupra ca o oșlire întunecată și fără sfârșit a văzduhului. De aceea, mai întotdeauna cerul e posomorât și învelit în ceață; rar când soarele izbulește să spargă negura și să înveseliască zărilor. Ploile apoi cad încet, liniștit, cum țârâe la noi toamna, iar stropii intră ca în vată în pământul imbibat de umezeală.

Apete. Olanda este țara apelor. Ori în ce parte a țării te afli, vezi ori marea la orizont, ori fluviile strânse între diguri, sau canale tăind în linie dreaptă câmpia nesfârșită și pierzându-se în zare.

No. 34: *Canal în Olanda*: deo parte și de aici (țarmul scund, îmbrăcat cu pășuni grase.

Pe lângă apele curgătoare are însă și nenumărate mlaștini. Multe din acestea au fost secale, îndeosebi în partea de V; au mai rămas însă destule în restul țării, mai ales în E, dealungul graniței cu Germania. Toate apele curgătoare ale Olandei au o înfățișare cu desăvârșire originală, pe care n'o mai întâlnim aiurea:

a) Fiind indiguile, o parte din mâlul lor se depune pe fundul albic, care se tot înalță mereu: astăzi fundul e mai sus decât nivelul câmpiei. Când mergi pe jos, pe șosea, și te uiți la corabia, care plutește pe canalul din apropiere, îți se pare, că umblă prin aer.

b) Străbătând un șes atât de neted, care în partea lui de V este sub oglinda mării, curg foarte încet: abia dacă vezi apa mișcându-se.

c) Deoarece trec printr'un ținut oceanic, cu ploi bogate, sunt foarte pline ochiu. N'au deci decât foarte mici variații de nivel, între vară și iarnă.

d) La vărsarea în mare sunt prevăzute cu porți puternice, ca de cetate, cari le apără de năvala valurilor. Aceste porți sunt astfel întocmite, încât se deschid numai când apa mării se retrage: dimpotrivă, fluxul care vine din larg, le face să se închidă.

Toate fluviile Olandei își au izvorul în țările vecine:

1. **Escaut** vine din NE Franței, curge aproape în întregime prin Belgia. Olanda are numai gurile lui: Escaut de V și de E.

2. **Meusa** deasemenea își are obârșia în Franța; intrând în Olanda, face un col mare spre V, îndreptându-se spre Marea Nordului, paralel cu Rinul. Înainte de vărsare se apropie de Rin până la 1 km, încât acum câțiva timp apele lor se uniau. Olandezii însă le-au croit albi și guri artificiale separate pentru ficcare, tăindu-le orice legătură.

3. Rinul vine din Germania; abia intrat în Olanda, se desparte în 4 brațe: unul merge spre N. vărsându-se în golful Zuiderzea, iar celalte spre V. în Marea Nordului.

Toate aceste fluvii sunt navigabile. Cel mai mare e Rinul, adânc aproape cât Dunărea.

Vegetația și animalele. Deși pământul nu e tocmai bun, fiind format din mărul adus de râuri, bucurându-se însă de ploi dese, cari durează jumătate de an, Olanda a fost totdeauna acoperită de-o vegetație îmbelșugată: păduri și pășuni bogate. Pădurile au fost în timpurile din urmă lăiate, ca în toate țările din Europa, unde populația a sporit mai repede. Astăzi Olanda este și ea una dintre țările cele mai sărace în păduri: câteva crâmpene de codri se mai găsesc aici și colea. Deși Olandezii au eucerit atâtea terenuri pentru cultură, totuși mai mult de un sfert din suprafața totală e și astăzi neproductivă, fiind acoperită cu mocirle. Ținuturile întinse, căpătate pe urma secării mlaștinilor și lacurilor, sunt întrebuințate pentru agricultură, acolo unde pământul e mai gras, sau pentru pășuni, unde e mai sărac. Cerealele se cultivă îndeosebi la N, care e grâнарul țării, apoi în insulele din delta celor 3 fluvii ¹⁾.

Totuși, grâul nu se ajunge pentru hrana întregii populații, deaceia se compără și din afară. Numai ovăzul și cartoful se produce îndeștul. De-a lungul țărmului de V, la spatele dunelor, cari apără împotriva vântului dela mare, se întinde pe o fâșie îngustă, dela N spre S, o cultură eulotal originală: straturi imense cu flori, îndeosebi lălele

1) Printr'o muncă cu rost și-o agricultură luminată au ajuns să scoată din solul lor nisipos și mălăt câte 20 hl la ha, pe când noi, dintr'un pământ gras ca untul, scoatem abia 15 hl!

și zambile, cari ocupă sute de hectare. Aceste flori se trimit de aici în toate țările Europei.

Cum însă, încăobște, clima e prea umedă, priesște mai bine pășunilor decât cerealelor. Deaceea, aproape jumătate din suprafața Olandei e ocupată numai cu iarbă. Aici se cresc vestilele vaci olandeze, de un soi tot atât de bun ca și cele ei-veșiene¹⁾. Deasemenea, un mare număr de porci. Pescuțul încă este foarte bogat. Pe lângă peștele ce-l prind în mare, crește și stridii, în brațele de mare dintre insulele deltei, unde au construit parcuri anume pentru acest scop.

Avuțiile subsolului. Obișnuit, țările cu pământ tânăr, cum sunt deltele, au subsolul sărac. Așa este și Olanda, în genere. Totuși, sub păturile noi, așternute de apele curgătoare pedecasupra, se găsesc în adâncime și straturi vechi. Acestea conțin câteva zăcăminte de minerale și anume:

a. Sare, lângă granița cu Germania, la N de Rin. Acum 10 ani Olandezii au scos cele dintâi droburi de sare din pământul țării lor; până acum se serviseră numai de sarea din apa de mare.

b) Cărbunii de pământ. Fîind între Germania și Belgia, cele două țări cu subsolul foarte bogat în cărbuni, Olanda se înfruptă și ea din această mare avuție: în punga, ce face granița în colțul de S E, unde relieful atinge cea mai mare înălțime, se află marginea de N a întinsului bazin de cărbuni care din NE Franței trece în Belgia, apoi în Germania. Scoaterea cărbunilor este însă costisitoare: minele sunt la adâncimi neobișnuit de mari; deaceea, deși ființa cărbunelui se cunoștea aici

1) Obișnuit aici o vacă dă pe zi 20 de litri de lapte, ceea ce nouă, celor din Orient, ni se pare de necrezut. Cele mai bune însă dau 40 de litri pe zi. Sunt, cum spune marele scriitor Sadoveanu, care a vizitat anii trecuți Olanda, niște adevărate șipote de lapte.

de vreo 800 de ani. n'a început să fie exploatat decât în timpul războiului cel mare.

c) Petrolul. Ceva mai la N de punctul, unde intră Rinul în țară, se găsește și petrol. Are și el însă acelaș cusur: e la adâncime mare.

Industria și comerțul. Având cărbune puțin și chiar acesta la adâncime, neavând, apoi, deloc fier, industria Olandei nu e așa de dezvoltată. Ea întrebuințează materii prime de 2 obârșii:

a) *Din țară.* În prima linie vin vestitele brânzeturi olandeze, foarte grase și gustoase, în bulzuri mici, rotunde sau turtile, învelite într-un fel de ceară roșie. Aceste brânzeturi au o mare căutare în țările străine, îndeosebi în Anglia. În al doilea rând prepară lapte condensat, cași Elveția. O altă importantă ramură industrială este țesătoria: cu inul se țese minunata pânză, subțire dar trainică și care a ajuns de multă vreme și prin țara noastră. Deaceia la noi se zice acum „Olandă” la orice pânză de in. O ramură originală de industrie, care ar putea să ne serviască și nouă de model, este hârtia: neavând decât foarte puține păduri, pe cari nu vor să le jertfiască, fabrică hârtie din măduva de trestie și din șovarul, care crește în fiecare an cât omul și nu are altă întrebuințare.

b) *Din colonii.* Olanda are în insulele Sondei un înflăcărat și bogat imperiu colonial, de unde aduce materii prime pentru unele industrii și anume: fructe, din cari fabrică lichioruri, vestite în toată lumea, cacao, care servește la facerea șocolatei, tutunul, din care se fabrică țigări de foi, căutate peste tot continentul. Bumbacul, care alimentează câteva fabrici de țesut. În fine diamantul, care de sute de ani se taie și se țefuește la Amsterdam.

Ramura industrială cea mai importantă însă, cu materie primă adusă în mare parte din colonii,

este a construcțiilor navale: Olandezii sunt, alături de Englezi și Norvegieni, maeștri neîntrecuși în arta de a dura corăbii și așa de bine întocmite, încât se iau aproape la întrecere cu vapoarele.

Exportă brânzeturi, unt, zahăr, hârtie și coloniale. Importă bumbac, cereale, făină, fier și cărbuni, apoi îngrășăminte pentru ogoare. Din România cumpără grâu și lemne, pe cari le transportă vapoarele noastre direct Brăila-Rotterdam prin Bosfor, Dardanele și Gibraltar.

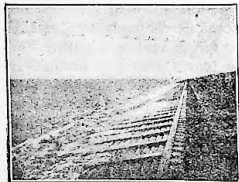
Căile de comunicație cele mai numeroase sunt fluviile și canalele, cari au, la sută, o lungime mai mare ca în orice țară din Europa. Nicăieri nu găsim o rețea așa de deasă de căi navigabile, create de mâna omului. Căile ferale sunt mai puține, întrucât pământul aici e foarte afânat și numai cu mare greutate se pot fixa bine șinele. A fost apoi nevoie de sule de poduri, deoarece ori încotro se îndrepta o linie ferată trebuia să treacă peste ne-nenumărate canale. Totuși, chiar așa, sunt, la sută de 3 ori mai numeroase ca în România. Șoselele în această țară, sunt, deasemenea, foarte originale: neavând piatră, le pavează cu cărămizi puse în picioare, alcătuind astfel drumuri într'adevăr ideale pentru biciclete și automobile. Cele mai multe sunt croite pe creasta digurilor.

Flota de comerț este una dintre cele mai puternice din Europa, fiind în rândul al treilea, după Anglia și Norvegia.

Populația. Olanda are o populație de 6.800.000 de locuitori, cu desimea enormă de 224 de inși pe kmp. Dintre toate statele Europei, singură Belgia, țară cu desăvârșire industrială, are o desime ceva mai mare.

Olandezii sunt un popor foarte unitar, având toți aceeași obârșie și aceeași limbă. Singuri Evreii se deosebesc. Ei sunt însă foarte puțini.

Olandezii se trag din vechii Germani, amestecați puțin cu Celți. Hărnicia și seriozitatea, caracteristică neamurilor germanice, intrând în luptă cu condițiile vitrege ale pământului și ale climatei, au ajuns să producă acest popor unic pe lume. De aproape 1.000 de ani sunt în luptă necontenită cu marea, cu fluviile, cu mlaștinile. Încă depe vremea Romanilor se apărau cu îndârjire împotriva valurilor, rădicând neîncetat la zăgazuri pe țărni. După dezastrul însă din delta Meusei, din sec. XIV, au pornit un adevărat războiu contra mării: au proptit diguri puternice dealungul țărnutului, atât

No. 35 : Dig pe țărnutul de V al Olandei: făcut din stâlpi puternici de lemn, cu un șanț la mijloc, în care valurile se potînesc.

de înalte, încât nici fluxul, nici valurile rădicate de cele mai mari furtuni să nu poată trece peste ele. La adăpostul acestor ziduri omul poate astăzi să-și vadă liniștit de munca și de trebuirile lui, fără să-i mai pese de iureșul oceanului¹⁾.

Sunt printre oamenii cei mai muncitori, mai cinștii și mai curăți din Europa. Orașele lor sunt modele de curățenie.

1) După asta, au pornit la altă luptă, mai puțin eroică, dar mai mișcătoare și de lungă durată. Pe urma atâtor invazii ale valurilor rămăsesse o sumedenie de bălți și de mlaștini. S'au pus deci să le sece: au așezat pe toate înălțimile mori de vânt, cari puneau în mișcare pompele. Acestea sorbiau zi și noapte fără încetare apa din mlaștini și o vărsau în canale întocmite anume. Astfel au curățit pentru cultură o mulțime de locuri, unde înainte nici vitele nu puteau să calce. După ce-au isprăvit cu mocirlele, au pășit mai departe: au început să sece lacurile. Rând pe rând zeci de lacuri

șoselile au pomi roditori pe amândouă marginile, casele țărănești sunt adevărate conacuri boierești, iar multe din grajdurile vitelor sunt așternute cu parchet de stejar ceruil.

Orașele. Capitala țării este Haga, așezată aproape de țărmul mării, dincoace de dune, la N de gura Rinului. Oraș cu 400.000 de locuitori, liniștit, nefiind centru industrial sau comercial, ci scaunul dinastiei, guvernului și parlamentului.

Orașe comerciale. Acestea cuprind centrele cele mai populate, întrucât dat de lucru la mulțime de lume. Cele mai mari sunt: Amsterdam, pe țărmul de V al golfului Zuiderzea, zidit pe terași cași Veneția și Stockholm. Pe vremuri portul cel mai activ în pescuit, deaceia s'a spus, în glumă, că e clădit pe schelete de scrumbii. Astăzi centrul principal al importului Olandei. Pe aici intră mai toate mărfurile aduse din colonii: chinină, cacao, cafea, tutun. Industria, așa de rară, a diamanțelor își are scaunul în acest oraș. Aici a lucrat, ca șlefuitor de diamante, unul dintre cei mai mari filozofi ai lumii, Spinoza, evreu de obârșie. Amsterdamul este și orașul cel mai populat din Olanda, având 700.000 de locuitori. Al doilea este Roterdam, cu peste o

fură prefăcute în arături și pășune. În anul 1845 fu secăt și marele lac Harlem, la V de Amsterdam, cu o suprafață de vreo 20.000 de Ha. Iastârșit, acum câțva timp au pornit lucrarea cea mai măreață de acest solu: secarea golfului Zulderzea. Golful întreg e împărțit în 4 poligoane, cari au fost încinse cu diguri, iar pompele s'au pus pe lucru. Peste câțiva ani, când și această întreprindere îndrăznească va fi dusă la bun sfârșit, vor fi câștigat pentru cultură încă 220.000 ha.

Astfel, în acest războiu cu puterile naturii, ei, cei mici și slabi, au învins. Au împins marea înapoi, l-au pus în față porți de cetate, peste cari nu mai poate trece, muncind ca Egipțenii la Piramide și aducând tot materialul, lemne și pietre, tocmai din Norvegia. Prin munca lor îndârjită de 1000 de ani au reușit să prefacă o mlaștină imensă într'un rău pământesc.

jumătate de milion. Așezat aproape de vărsarea Rinului, este portul special pentru grâu și petrol. Aici merg și vapoarele S. M. R. (Serviciul Maritim Român) cu cereale și cherestea din țara noastră.

Orașe culturale. Utrecht, pe un braț canalizat al Rinului, scaunul unei universități. Aici s'a încheiat în 1713 pacea între Franța, Spania și Anglia, după războaiele pentru tronul Spaniei.

Orașe istorice. Zaandam, la N de Amsterdam, pe țărmul golfului Zuiderzea, orașul în care a trăit necunoscutul țarul Petru cel Mare și-a învățat meșteșugul construirii corăbiilor.

Helder, la intrarea golfului Zuiderzea. De aici a pornit la sfârșitul sec. XVI marele corăbier Barentz, spre a găsi un nou drum spre India, ocolind Europa și Asia pela N. Barentz a fost primul european, care a trăit o iarnă în ținuturile polare.

Forma de guvernământ. Monarhie constituțională cu dinastie națională, în care și femeile au dreptul de a domni. Are, cași noi, 2 corpuri legislative.

VREMEA IN OLANDA.

6 Iunie. La ora 6 dimineața mă grăbesc să trag perdelele și să las să intre în cameră soare și lumină. Deschid și ferestrele, dar mă învălue o atmosferă măhnită de ceață. O ploaie lină, umedă și rece, biciuită de vânt, se scutură peste canaluri.

Aseară cerul era senin și vremea se vestea bună. Dimineața însă văd că începe trist și urât. La 7^{1/2} se arată soarele, ca să deie de veste că el este și știe că Olanda are nevoie de el; dar la 8 iar se ascunde și iar pornește bură de ploaie pe vânt. Ca'n zilele babelor, la noi, la începutul primăverii.

7 Iunie. Vreme fără ploaie și cu soare: adică vreme frumoasă. Să-i zicem așa, ca să facem plăcere prietenilor de aci. Nu putem ieși din casă. Însă, decât gros îmbrăcați. Un fel de vânt de Noembrie ne spulberă neconțenit. Și dacă aș avea blănița mea dela Iași, cu care mă duc la vânătoare, m'aș simți cu mult mai liniștit.

CURĂȚENIA ÎN OLANDA.

Dimineața, la ora 8. când trecem pe stradă, se face toaleta magazinelor. Fațadele vopsite strălucitor, geamurile urlașe, vitrinele cuprinzând junațate de prăvălie, toate sunt supuse din belșug inundațiilor de apă, frecăturilor cu perii, carpe și săpun. O operație de așa importanță a creat, firește, o breaslă nouă. Oamenii sprinteni, îmbrăcați în lungi bluze albe, trec încolo și 'ncoace, cu scări și cu aparate anumite de spălat, curățat și frecat vitrinele. Pun scări, scot tacâmurile, dau drumul la apă, spală și freacă cu energie la al patrulea etaj, la al treilea, la al doilea, la întâiul, la stradă: minuțios și serios, cașicum de asta atârnă soarta țării.

În ce privește cochetăria curățeniei, puritatea acestei însușiri naționale se vede în toată puterea în orașelele mai mici. Acolo, cum a trecut o pasăre, cum s'a arătat un gândac, cum apare o pisică atîngându-se de o tufă, cum bate vântul deranjând covorul aliniat al frunzelor, cum a sosit cumva un niic roiu de pulbere, cum s'a produs cea mai ușoară descumpănire în toată rîndulata, numaidecât sare cineva să așeze iar cum a fost, să taie cu foarfecele, să îndrepte cu cleștele, să înlătore cu peria, să spele cu acizii, să frece cu disperare metalul, să rădice și să ingroape steaua, pe care a lăsat-o pasărea să cadă din cer.

(M. Sadoveanu: Olanda).

4. A N G L I A.

Așezare. Anglia este în întregime așezată mai la N de România: insulele Shetland se află cu vreo 12° mai la N de Hotin.

Suprafața. Anglia era alcătuită, până în anul 1922, din 2 insule mari, Britania și Irlanda, cum și din cele 3 arhipelaguri dela N: Hebridele, Orca-dele și Shetland. În acest an însă mijlocul și S insulei Irlanda s'a despărțit de Anglia, formînd statul liber al Irlandei. Scăzînd, deci, acest nou stat, Anglia rămîne cu o suprafață de abia 250.000 de kmp, cu vreo 50.000 de km mai puțin decît România.

Țărmurile. Anglia este în Europa singura țară alcătuită numai din insule, dintre cari numai 2

mari, restul micii, neavând pereche pe fața globului decât pe Japonia. Odată, în timpurile vechi ale pământului, era aici o peninsulă lunguiață a Europei. Uscatul însă s'a rupt în mai multe bucăți dând astfel naștere la roiul acesta de insule. Cele două țarmuri, de o parte și de alta a strâmtorii Mânecii, sunt la fel: au aceeași înălțime și sunt alcătuite din aceleași pietre. Valurile, apoi, au ros neîncetat țărmurile: în chipul acesta țărmul Angliei a ajuns unul din cele mai crestale din lume, al doilea după al Norvegiei. Cele mai multe creștături sunt pe țărmul de V, deoarece dintr'acolo bat talazurile.

La V și la N arhipelagul englez este scindat de Oceanul Atlantic, la E de Marea Nordului, iar la S de strâmtoarea Mânecii, care la capătul ei de E, unde s'a făcut ultima spărtură, este numai de 30 de km: de pe malul înalt englez poți zări, în zilele senine de vară, mijind spre S dunga fumurie a țărmului francez.

Între Irlanda și Bretania se întinde marea Irlandei. Bretania are în colțul de SV 2 peninsule, dintre cari cea dela N este Țara Galilor. Peninsula dela S se termină prin capul Land's End (sfârșitul uscatului) Irlanda se continuă la SV cu insula Valentia, de unde pleacă sârmele telegrafului sub-marin până în America. În strâmtoarea Mânecii, deasemenea, se află insulele anglo-normande, cari deși aproape de țărmul Franței, aparțin totuși Angliei.

Țarmul de E e îndeobște mai puțin zimțuit decât cel de V.

Relieful. Anglia are 2 forme de relieful, munți și câmpii.

a *Munții.* Dacă din vârful peninsulei Cotentin din Franța, ducem o linie ușor înclinată spre NE,

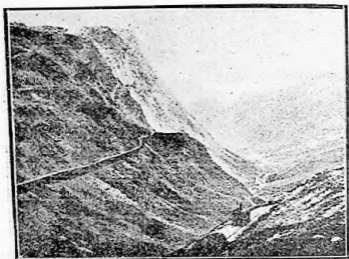

No. 36 : *Capul Land's End* : la fel cu capul din N V
Franței și tot așa de slăbicit de talazuri.

despărțim Bretania în 2 ținuturi: la V este partea muntoasă, la E șesul.

Munții Bretaniei sunt printre cei mai vechi munți de pe glob, având aceeași vârstă cu Alpii Scandinavici. Odinioară alcătuiau un șir continuu. Zguduirile, cari au rupt uscatul în mai multe bucăți, i-au fărâmițat și pe ei în crâmpce mici, adesea fără legătură unul cu altul. În afară de asta vântul neobosit de V, furtunile așa de năprasnice ale Atlanticului, ploile puternice, iar la urmă ghețarii, i-au măcinat atât de cumplit, încât aslăzi n'au mai rămas din ei decît niște ruine. Vârfurile ascuțite au fost de mult relezate, rămânând în locul lor niște spinări late, iar înălțimea le-a scăzut mereu, pînă au ajuns cît dealurile noastre.

La N, în Scoția sunt munții Grampieni, îndreptați dela SV spre NE. Aici se găsește masivul cel mai înalt din toată Anglia, cu 1.3000 m. Mai la S viu munții Cheviot; aceștia formează un fel de barieră întinsă deacurmezișul, dela țărnul de V pînă la

No. 37: *Munții Scoției*: teșți și cu văi foarte largi.

cel de E. despărțind Anglia propriu zisă de Scoția, cari au fost țări deosebite până în secolul XVIII. Apoi munții Penini, perpendiculari pe Cheviot, iar la SV masivul țării Galilor.

No. 38: *Munții din Țara Galilor*: foarte roși și rotunjiți.

Irlanda are, ca relief, o formă și mai originală: și aici se găsește aceleași rădăcini de munți vechi, cari formau pe vremuri un singur lanț cu cei din Scoția și din Anglia. Ei se întind însă numai ca un tiv pe cele 2 laturi, de N și de S, ale insulei.

b) *Câmpiile*. În Bretania câmpia se întinde la E, având o înălțime cam cât a Bărăganului nostru. În deosebire însă de șesurile dintr'alte țări, formate de fluvii și râuri, aici apele curgătoare au avut un rol foarte mic: cea mai mare parte a câmpiei a fost milioane de ani fund de mare, cași câmpia din Rusia; astfel s'au depus unul după altul straturi de calcar, până a eșit din valuri. Atunci au început să lucreze și fluviile, prelungindu-i cu încetul marginea de E. Acelaș lucru s'a petrecut și în Irlanda.

Clima. Insulele engleze se află în toiul climatei oceanice, fiind în prima bătaie a vântului de V; acesta suflă fără încetare, și vară și iarnă, aducând cu dânsul 2 daruri:

a) Ierni foarte blânde. Pornind depe dâra încropită a Curentului Golfului, vine și el călduț, făcând astfel ca iarna să fie deosebit de blândă, mai ales pe țărmul de V. În ținuturile din SV, cele mai apropiate de curentul cald, dar mai vântos în insulele din strâmtoarea Manceii, domnește o climă aproape mediterană. Deaceia încăpșite înghețul și ninsoarea sunt aproape necunoscute în Anglia, afară de plaiurile mai înalte ale Scoției, unde, fiind și mai la N, zăpada scipește uneori până la începutul verii. Cu o temperatură așa de blajină, vitele pot să stea toată iarna la pășune pe câmp, iar plugarul nu-și întrerupe munca nicio zi. Verile în schimb, covârșite de înrăurirea mării, sunt destul de răcoroase, așa încât poamele nu se pot coace sau se coc foarte târziu.

b) *Ploile.* Venind încărcat cu aburi calzi, vântul de V se împiedică de munți, îndatăce dă de Jarm. Aici, deci, cad ploi înbelșugate aproape în toate anotimpurile. Insula Valentia, bunăoară, are 240 zile cu ploaie într'un an. Un proverb din Țara Galilor spune: Plouă în fiecare zi din săptămână, iar Duminica de 2 ori. La V Irlandei ploile sunt atât de dese, încât formează deasupra luciului Oceanului o pătură de apă dulce destul de groasă. Pescarii, cari plutesc prin aceste părți, iau din fața mării apa dulce trebuitoare pentru masa lor. Cu cât te depărtezi însă spre E, ploile se împuținează din ce în ce, odată cu relieful. Vântul de V n'aduce însă numai ploi, ci și neguri dese, mai tot anul. Nicio țară din Europa nu este așa de bănuțită, ca Anglia, de ceață: iarna, maicuseamă, zile de-a rândul și săptămâni întregi ceața nu se mai rădică, așaîncât felinurele se aprind în toată ziua. Deaceia Englezii sunt chinuți de dorul aprig, de-a vedea cerul albasiru și soarele, un aer cald și luminos; în acest anotimp cei înstăriți și cari au timp liber se îndreaptă, ca rândunecele, spre țărmurile însorite ale Mediteranei.

Apele. Fluviile Angliei au câteva caractere comune:

a) Sunt foarte scurte, deoarece n'au spațiu, unde să se întindă. Cele mai lungi din ele sunt abia cât Ialomîța.

b) Curgând printr'un ținut cu climă oceanică, sunt foarte bogate în apă, iar volumul lor rămâne statornic tot anul.

c) Fluxul oceanului fiind foarte puternic, pătrunde pe fluviu lărgindu-le gura și înaintând până departe pe albia lor, așaîncât toate se varsă prin guri în formă de pâlnic.

Aceste fluviu aparțin la 2 bazine.

Harta 21: Anglia.

a) *Bazinul Mării Nordului.* Tamisa, care izvoară din niște dealuri la SE de Țara Galilor; fluxul se întinde până dincolo de Londra, dându-i o lățime de 6 km și-o adâncime de 10 m. (Dunărea, la vale de Brăila, are 1 km, iar adâncimea de 7 m).

b. *Bazinul Oceanului Atlantic.* Shanon este fluviul cel mai important al Irlandei. Ia naștere din munții de pe marginea de N, apoi se îndreaptă spre

S, trecând printr'o salbă aproape neîntreruptă de lacuri mari.

Lacurile. Două ținuturi sunt în Anglia foarte bogate în lacuri: Scoția și Irlanda. Obârșia și înfălișarea lor sunt însă deosebite. În Scoția cele mai multe lacuri sunt rămase pe urma ghețarilor¹⁾.

Irlanda are alt soi de lacuri: de câmpie, mai înclinse, dar mai puțin adânci, nici pe departe așa de pitorești ca ale Scoției și deaceia mai puțin vizitate.

Vegetația și animalele. Cu o climă atât de umedă și cu relieful ei scund, Anglia are condiții foarte prielnice pentru dezvoltarea vegetației. În evul mediu era acoperită cu pături înclinse de stejari și fagi. Acestea au fost însă tăiate mai mult decât în orice țară din Europa, deoarece aiurea tăcerea a pornit numai din nevoia de a face loc pentru ogoare, întimpce aici au mai fost încă 2 motive: a) să se creieze parcuri pentru vânătoare, patima de căpelenie a marilor proprietari englezi; b) să se construiască nenumăratele corăbii, cari din sec. XVII brăzdează toate mările globului.

Din această cauză Anglia a ajuns astăzi țara cea

1) Foarte adânci, pitite pe fundul câtorva văi strâmte, încadrate de panorama munților golași și întunecoși, ca niște sprâncene încrunțate deasupra unor ochi triști, ele alcătuiesc o priveliște de neuitat, prin apa lor neagră, icoană a unui cer pururi mohorât, pricceața care spânzură în zdrențe pe coastele munților, făcând să apară colțuri și muchi de stânci, cari când se înalță în văzduh ca niște dihăni, când se țin pe ca niște fantome... Singurătatea lor neîturbată, pustietatea aspră și tăcerea de noapte ce domnește de jur împrejur le dau un aier ca depe altă lume... Deaceia, acum câțva timp un șir de generații la regi de poezii le-au cântat frumusețea, formând un fel de tagmă „poezii lacurilor”. Vara statori de excursioniști vin să le viziteze, tâbărând, după obiceiul englez, în corturi și trăind acolo singuri, ca Robinson, fără să se intereseze unii de alții.

mai săracă în păduri din Europa. Scoția și-a păstrat mai bine această podoabă, împreună cu vânatul mare: cerbi, căprioare, cum și frumosul cocoș de munte. Fiarele însă de mult au fost stărpite cu desăvârșire: ultimul lup a fost doborât în munții Scoției acum vreo 100 de ani.

Agricultura, deasemenea, a avut în această țară o dezvoltare foarte curioasă. Până în secolul al XVII Anglia era o țară agricolă, producând atâtea cereale, încât nu numai că ajungea pentru hrana populației, dar și exporta în țările vecine. Odată cu dobândirea coloniilor însă, de unde aduceau cereale cefine, suprafața ocupată de agricultura propriu zisă a început să scadă mereu, sporind în schimb pășunile cu creșterea vitelor, unde se cere muncă mai puțină¹⁾.

În acest chip se explică întrebuițarea pământului în Anglia, singura țară unde agricultura ocupă numai un sfert din întinderea totală, iar pășunile și fâneața mai mult de jumătate.

În schimb, mulțumită climei, cum și muncii prietenoase a omului, cultura cerealelor dă aici aceleași rezultate uimitoare ca în Olanda: între 30—33 hă la ha, adică de 2 ori cât scoatem noi dintr'un pământ gras și blagoslovit de soare. Cași în celelalte țări nordice ale Europei, unde căldura verii e slabă, cereala cea mai cultivată este ovăzul. Sco-

1) Scăderea agriculturii s'a întezit și mai mult la începutul sec. XIX, când industria a luat deodată un avânt puternic, cecece a făcut populația dela țară să dea năvală la orașe, intrând în fabrici. La aceasta a mai ajutat și altă împrejurare, care nu se mai găsește în altă țară din Europa: împărțirea proprietății. Pe când în restul Europei moșiile sunt iadeoște mici sau mijlocii, Anglia, dela cucerirea Normanzilor în anul 1066, este țară de proprietăți mari. Păstrarea neștirbită a moșilor cu suprafețe imense a fost înlesnită de o măsură originală înscrisă în pravila engleză: moșia părintească o moșteneste întreagă băiatul cel mai mare, iar ceilalți copii nimic.

țienii mănâncă foarte multă mămăligă de ovăz. În schimb, se cultivă pe întinderi mari cartoful, care, mulțumită climei umede, dă recolte neobișnuite: cam $\frac{1}{2}$ de vagon la ha. În Irlanda, îndeosebi, unde umezeala e și mai îmbelșugată, cartofii se seamănă pe o suprafață imensă.

Dintre plantele industriale se cultivă mai mult hameciul, trebuitor pentru fabricarea berei, deoarece Englezii sunt, după Belgieni, poporul care bea mai mult în Europa. Pomii roditori sunt, îndeosebi, pușini, neavând destulă căldură în timpul verii.

Insulele anglo-normande din strâmtoarea Mânecii, scaldate de Curentul Golfului, au o vegetație specială, cutotul neobișnuită la această latitudine: leandri, nuci, castani dulci, ba chiar lămâi și portocali. Sunt o raritate, un fel de oază mediteraneană în mijlocul vegetației nordice.

Bogăția principală însă în această țară, unde mai mult de jumătate din suprafața totală e prinsă de pășuni, o formează vitele. Cași în Olanda, vitele pelrec cea mai mare parte a anului, chiar iarna, în aer liber.

Cași în agricultură, Englezii au dobândit rezultate uimitoare și în creșterea vitelor. Printre o îngrijire serioasă a animalelor, prin alegerea lor pentru prăsilă, au reușit să capete cele mai bune soiuri din Europa. Oile din munții Cheviot dau o lână minunată, din care se fabrică postavurile cele mai fine. Porcii, deasemenea, au rasa de York, care pentru calitățile ei deosebite s'a răspândit peste tot continentul: cu râțul și picioarele scurte, cu pielea albă și subțire, dă o carne și o slănină excelentă. Cât privește caii, crescătorii englezi sunt neîntrecuți. La alergările, cari au loc în toate orașele mari ale țării, se văd adesea sirepi cari se iau, aveau la întrecere cu vântul.

În privința împărțirii vitelor, sunt în Anglia 2 ținuturi principale:

a) Scoția. Toată muntoasă, are turme nenumărate de oi. Scoția hrănește mai toată Anglia cu carnea turmelor ei. Englezii, oricât ar părea de neașteptată această apropiere, seamănă cu Turcii în privința alimentației: mănâncă foarte multă carne de miel.

b) Irlanda este, înșfârșit, ținutul cel mai bogat în vite, nu numai din Anglia, ci și din Europa; spre deosebire de celelalte părți ale Angliei, în acest ținut precumpănesc cornutele.

Aici e locul să pomenim și pescuitul. Englezii sunt cei dintâi pescari din lume, având vreo 18.000 de vase întrebuințate numai pentru prinderea peștelui. Pește 1 milion de locuitori trăiesc numai din pescuit.

Avuțiile subsolului. Având munți vechi, Anglia este una din țările cu cel mai bogat subsol din lume, împreună cu Germania. Încă depe vremea Fenicienilor se exploata cositorul foarte căutat pe atunci, deoarece servia la fabricarea bronzului. Tot aici s'a întrebuințat pentru prima oară în Europa cărbunele de pământ, încă din secolul XII, pe când în celelalte țări acest combustibil era necunoscut.

Linia piezișă, care dela vârful peninsulei Contentin împarte relieful țării în două, formează și hotarul între ținuturile miniere, cu totul deosebite, ale Angliei.

a) La V și N sunt zăcămintele de minerale și metale. Irlanda însă, împreună cu Scoția, sunt mai sărace în subsol. Cași în Germania aceste 2 avuții ale subsolului se prezintă în aceleași condiții prielnice:

1. Se găsește în cele mai multe locuri alături, iar în unele mine chiar împreună;

2. Toate zăcămintele se află în apropierea unui fluviu navigabil, iar câteva chiar pe țărmul mării.

3. Straturile de cărbuni sunt la mică adâncime, ba pe alocuri chiar prea aproape de suprafață. așa încât pământul de deasupra a început să se surpe.

Minerle engleze. În zilele noastre minerii au mers cu cetezanța până acolo, încât au înaintat cu săpăturile până sub fundul mării, la câteva sute de metri dincolo de țărm. Galerile unei mine din peninsula de la S V sunt mai toate sub nivelul mării și se întind și sub fundul oceanului. Ele au început din vremuri străvechi, iar cei dintâi minerii, nebănuind că au să ajungă la dezvoltarea de astăzi, au avut nechibzuința să scoată minereul până la distanță așa de mică de fundul mării, încât la urmă apele au răzbit într'un punct, pe care valurile îl acoperă la fiecare flux, iar de acolo au dat năvală în subterane. Lucrătorii au izbutit să astupe această răsuflătoare, acoperind-o cu un capac de lemn, pe care au imprăștiat iarbă și îngrămădit bolovanii. În galeria de sus vuetul valurilor, cari se sfărâmă de steni, este așa de puternic în timpul furtunilor, încât minerii sunt îngroziiți. Se aude deslușit uruitul pietrelor, cari se rostogolesc peste stânci, iar freacăta se prelungește până la galeriile cele mai adânci.

Mai sunt însă multe mine de acelaș fel pe țărmul, care se întinde până la capul Lands End. Una dintre ele este pomenită ca un monument de îndrăzneală. Această mină era descoperită într'un punct, pe care marea nu-l lasă liber decât doar câteva ore în timpul fluxului sub o pătură de apă de câțiva metri, așa încât minerii nu puteau lucra decât 4—5 ceasuri pe zi și la fiecare dată găseau gropile pline cu apă. Cutoate aceste piedici un simplu lucrător izbuti la sfârșitul secolului trecut să sape un puț, la gura căruia rădică un turnuleț de lemn, bine înclouat și uns cu smoală, încât nu răzbia nici picătură de apă. După aceea clădi pe terași o podișcă până la țărm, putând astfel să transporte cărbunii scoși din mină. De atunci exploatarea merse regulat, până când o corabie, mânăta în timpul nopții de furtună, se lovi de turnuleț, pe care-l răsturnă. Mina fu atunci năpădită de valuri.

Imprejurimile orașului Birmingham. Iată, în zilele zilei, una dintre priveliștile cele mai ciudate, ce poate să contemple ochii omului. Un ținut în întregime scormonit, sfredelit, sfărâcat, răsturnat; nicio piatră, nicio brazdă de pământ nu mai sunt la locul lor. Pestetot gurile puțurilor de mină, deasupra cărora se învârt roata macaralei, Solul se scufundă, iar pe alocuri se prăbușește. Fabrici

întregi sunt înghițite cu încetul de prăpastia de dedesubi. Ici e un coș înalt, din care nu se zărește decât vârful, colo un șirag întreg de case, parcă bete, se apleacă spre mină, scapătă spre adâncuri.

Cele mai însemnate centre producătoare de cărbuni sunt în munții Cheviot, în Penini și în peninsula Țara Galilor. Pe țărmul de S al acestei peninsule, la Cardiff, se extrage cărbunele cel mai bun din lume. În anii dinaintea de războiu s'au scos câte 25.000.000 de vagoane¹⁾.

b) Ținutul de E, unde e câmpie, nu are în subsolul său decât o singură bogăție: argila, care servește la fabricarea cărămizilor.

Industria și comerțul. Până în secolul XVII Anglia era o țară agricolă: aproape întreaga populație trăia din agricultură și din creșterea vitelor. În acest secol au avut loc pe continent cumplitele prigoniri religioase. Mulți prigonii, îndeosebi din Franța și Olanda, și-au căutat adăpost în Anglia, aducând cu dânsii în noua lor patrie meșteșugul țesătoriei. Întâile fabrici de țesut lână și bumbac au fost deci întemeiate de acești pribegi. Mai târziu, când s'a descoperit aburul, numărul fabricelor a început să sporiască în fiecă an, populația de la țară își părăsise satele, îndreptându-se spre orașe, unde munca era mai bine plătită. Astfel s'a ajuns la situația de astăzi, când jumătatea din întreaga populație a Angliei trăiește numai din industrie, un sfert din comerț, iar din agricultură și creșterea vitelor mai puțin de a zecea parte.

Cele mai însemnate ramuri industriale sunt acelea cari exportă: industria metalurgică și țesătoria, pe urmă vin cele cari lucrează pentru consumul intern: berăria.

1) Socotind vagonul lung de 10 m, un astfel de tren ar încinge tot pământul de la un pol la altul de jur împrejur pe patru rânduri de șine.

a) Industria metalurgică este răspândită în toată Bretania, întrucât fierul și cărbunele se găsește mai peslelot în jumătatea de V. Aici se fabrică tot soiul de obiecte de fier și oțel, dela ace de cusut pânăla locomotive; apoi vapoare de comerț și de războiu. Jumătate din vasele plutitoare depe toată suprafața globului au eșit din fabricile uriașe îngrămadile în aceste ținuturi.

b) Industria țesătoriei. Aceasta întrebuințează o materie primă produsă în țară, lăna, și alta adusă din străinătate, bumbacul. Industria bumbacului este cu mult mai întinsă decât a lănei. produce 1/3 din toate țesăturile de bumbac din lumea întregă. Această industrie este concentrată la N de Tara Galilor, spre a fi mai aproape de locul de debarcare al bumbacului, Liverpool. Țesătoriile de lână sunt adunate maiates la N, lângă Scoția, marea producătoare de lână. Totuși, deoarece lăna din Scoția nu ajunge, se importă în cantități enorme din Australia.

c) Industria băuturilor. Anglia este țara, în care s'a înființat prima fabrică de bere din Europa, în sec. XVII. Astăzi acea fabrică a ajuns, prin creștere neîncetată, cea mai mare din lume. La un loc, fabricile engleze dau un sfert din întreaga cantitate de bere, câtă se consumă pe toată înfînderea globului. Inafară de bere se mai fabrică, din cartofi și din secară foarte mult spirt. În băutura Englezii nu sunt întrecuți decât numai de Belgieni.

Pentru transportul acestor nenumărate materii prime și mărfuri Anglia dispune de-o înfînsă rețea de căi ferate, de 3 ori mai deasă decât în România, Scoția singură, fiind muntoasă și mai puțin populată, este provincia cea mai săracă în căi ferate.

Pelângă liniile ferate mai sunt însă și transporturile pe apă: pe mare, apoi pe fluvii și canale.

a) *Navigația dealungul coastelor.* Țarmurile Angliei fiind așa de crestate, iar golfurile intrate adânc în uscat, cea mai mare parte din transporturi, îndeosebi de mărfuri, se face pe apă, dealungul coastelor, dela un port la altul. Soiul acesta de navigație este mai activ ca în orice țară din lume.

b) *Navigația pe fluvii și canale.* Fluviile engleze, deși scurte, fiind însă bogate în apă, sunt adânci, așaîncât pot purta pe ele vapoare mari. Relieful, deasemenea, a îngăduit să se lege prin canale fie fluviile între ele, fie chiar o mare cu alta.

Fiind un stat insular și câștigându-și cu timpul un imperiu colonial imens, răspândit peste toată suprafața globului, Anglia a ajuns să aibă și flota de comerț cea mai puternică din lume: înainte de războiu, jumătate din toate vasele (corăbii și vapoare), cari brăzdau oceanele globului, aparțineau Angliei. În ultimii ani vapoarele și porturile germane făceau o concurență din ce în ce mai simțitoare navigației engleze. După războiu însă și-a recâștigat din nou întâetatea.

Comerțul Angliei este cel mai înfloritor dintre toate țările Europei, mulțumită numeroaselor sale colonii, în primul rând, apoi industriei uriașe, care fabrică mărfuri pentru cele mai depărtate ținuturi de pe pământ. Coloniile îi dau hrană, cum și materii prime pentru industrie, îndeosebi bumbacul și lână. Anglia le trimite în schimb cărbuni și produse industriale, în fruntea cărora stau țesăturile de bumbac și lână, apoi obiecte de metal.

Comerțul cu celelalte țări e călăuzit de o regulă originală și unică în Europa, liberul schimb: mărfurile, cari intră și ies din Anglia, oriunde ar porni, și ori de unde ar veni, nu plătesc nicio taxă specială.

În afară de desfacerea produselor proprii, Anglia face un foarte întins comerț cu mărfuri de obârșie străină: cumpără din alte țări și continente produsele speciale ale acelor ținuturi, ca tutunul, orezul, ciaiul, cafeaua, cauciucul, romul, etc., le depozitează în porturile sale, apoi le vinde într'altă parte.

Cifra totală a comerțului englez este, cași înainte de războiu, cea mai radicală din Europa, importul covârșind simțitor exportul. Țara însă nu rămâne datoare: diferența se acoperă cu prisosință din alte venituri, în primul rând din veniturile realizate de cărăușia pe mare, apoi din dobânzile dela capitalurile împrumutate în străinătate.

Populația. Până în 1921 Anglia cuprindea și întregă Irlandă. Din acest an, mijlocul și S Irlandei s'au despărțit de Anglia, formând un stat deosebit, cu o populație de peste 3.000.000 de locuitori, având o desime de 46 inși pe kmp, deci 3 sferturi din desimea României. Restul Angliei, alcătuit din Brețania, Scoția și N Irlandei, are o populație de 45 de milioane, cu 180 de inși pe kmp, exact de 3 ori mai mare decât desimea țării noastre, însă mult mai mică decât a Belgiei și decât a Olandei. În centrele comerciale e un adevărat furnicar, iar orașele se înșiră unul după altul. *Mai mult de 3 sferturi din populație locuiește în orașe.*

Englezii se trag din 3 neamuri: strămoșii lor cei mai vechi sunt Celții, frați cu Galii, cari trăiau și în Franța, în N Italiei și în peninsula Iberică. Peste Celți au venit Germanii, începând din secolul V. În fața acestor năvăliri o parte din băștinași s'au retras în peninsula dela N golfului Bristol, peninsula care le poartă și astăzi numele, apoi în Scoția și în Irlanda. În aceste provincii se mai păstrează și acum vechiul graiu celtic și datinele de odinioară.

dupăcum s'au păstrat și în peninsula Bretagne din NV Franței. În secolul XI Normanzii din Franța trec străntoarea și cuceresc toată Anglia, pe care o împart între biruitorii. Poporul era însă așa de sănătos, așa de dârz în apărarea drepturilor sale, încât abia 60 de ani după cucerirea normandă se răscoală ca un singur om și dobândește dela rege acea faimoasă *Magna Charta*, documentul unic pe lume, în care se recunosc toate libertățile și drepturile cetățenești ¹⁾.

1) Această Magna Charta a servit după aceea tuturor popoarelor depe glob ca model de constituție, îndeosebi după marea revoluție franceză dela 1789, care s'a inspirat din idelle de libertate și egalitate cuprinse în Magna Charta, răspândindu-le apoi la toate popoarele Europei.

Cele 2 provincii cu populație deosebită, Scoția și Irlanda, au avut o dezvoltare aparte. Scoția la adăpostul munților Cheviot a format un regat independent pânăla începutul secolului XVII. Irlanda a avut o soartă mult mai tristă. La 100 de ani după cucerirea Angliei noii stăpâni trec și în această insulă, unde încep să prade și să măcelăriască populația. De aici se nascu o ură nestinsă contra cotropitorilor. Mai târziu, când se produse marea mișcare religioasă a Reformei, Irlandezii, rămași catolici neclintii, fură din nou prigoniți de Englezi, cari îmbrățișaseră Reforma. Ura Irlandezilor sporî astfel și mai mult. Numeroasele lor răsvrătiri fură înăbușite de Englezi cu o cruzime fără seamăn: prizonierii erau omorâți fără cruțare, casele înconjurate cu soldați și apoi incendiate, iar cine cerca să scape din flacări, împușcat, fetele tinere erau vândute ca roabe în insulele Antile. Aceste suferinți n'au încetat nici chiar în secolul XIX, numai că au luat o altă formă. Maril proprietari Englezi nu lăssau moșille să le lucreze, ci le păstrau pentru vânătoare; deaceea populația băștinașă muria de foame. Pe vremea lui Coza a bantuit în Irlanda un șir de ani o foamete cumplită: muriau în fiecare an câteva sute de mil de oameni. În chipul acesta, întâmpce în Anglia populația a sporit în cursul secolului al XIX cu 400%, în Irlanda, fapt unic în Europa, a scăzut cu 200%. Cei mai mulți Irlandezi și au luat lumea 'n cap, emigrând în Statele Unite, unde formează o parte importantă a populației. Deaceea, în timpul războiului cel mare, când Anglia era înclăștată într'o luptă pe viață și pe moarte cu Germania, Irlanda a cerut să i se acorde indepen-

Popor insular, ferit prin urmare de corcitură cu neamuri inferioare, Englezii sunt oamenii cei mai originali de pe fața globului: energici, harnici, cinstiti, dar, din pricina climatei, uscați, reci și aspri. Zâmbetul rar înfloarește pe figura lor. Religioși însă ca nimeni pe lume¹⁾.

Cei mai mulți din credința anglicană, care are la bază învățăturile lui Luther, recunoscând însă ca șef al Bisericii pe capul statului Scoțienii însă sunt o parte protestanți, iar restul catolici. Irlandezii mai toți catolici.

Insufleșiți de credința lor adâncă și bizându-se pe munca și neînfrânta lor cerbicie, au săvârșit adevărate minuni:

a. Au cucerit o țară imensă ca India, unde s'au înscuturat 300.000.000 de locuitori c'o mână de ofițeri și funcționari.

b. Au colonizat două continente: America de N și Australia. Întrădăvăr, jumătate din populația Statelor Unite este de obârșie din Anglia, iar Australia este în întregime locuită de Englezi. Ei au transformat, prin munca și stăruința lor, această pustietate, unde până și kangurii muriau de foame, într'o țară bogată și frumoasă, cu peste 100.000.000 de capete de vite.

c. Colonizează acum al treilea continent, Africa, unde s'au sta-

dența. La început s'au refuzat. Primarul din orașul Cork, fiind în fruntea răzvrătiților, a fost arestat. În temniță a refuzat să pue mâncare în gură, atât timp cât nu se va da dreptate țării lui. S'au chinuit astfel 70 de zile. După moartea acestui mucenic însă Englezii, spăimântați de înverșunarea acestui popor, a cărui ură cumplită dura de 800 de ani, au consimțit în sfârșit să facă jertfa trebuitoare și în Decembrie 1921 s'au proclamat statul liber al Irlandei, cuprinzând mijlocul și S insulei.

1) Biblia e tovarășul lor nedespărțit în orice ceas al vieții și în orice colț al pământului. Nicăieri ziua Domnului nu e respectată cu atâta strășnicie ca în Anglia: toate prăvăliile, până la una, sunt închise, trăsurile și tramvaele nu circulă, până și trenurile se reduc în această zi. La zile de sărbători mari, ca Paștele și Crăciunul, toată populația merge la slujba religioasă, iar cei cari nu încăp în biserici se adună pe plețele publice, sau la colțuri de stradă, aduc o orgă și cântă în cor imnuri religioase, iar unii credincioși inspirați se urcă pe câte un amvon improvizat și în predici, pe cari ceilalți le ascultă cu evlavie. Un creștin de-al nostru, din Orient, i-ar lua drept nebuni.

corbică în ținuturile cele mai bogate, de la delta Nilului până la capul de Bună Speranță.

d. Au împânzit mai mult de jumătate din globul pământesc cu stațiuni navale și fortărețe, care le asigură o stăpânire fără condiții asupra mărilor: Gibraltar, insulele Malta, Cipru, canalul de Suez, strâmtoarea Bab-el-Mandeb sunt tot atâtea sentințele neadormite, care veghează la mărirea Angliei.

Orașele. Capitala e Londra, așezată pe fluviul Tamisa, la vreo 50 de km de țărmul mării, cu o populație de 7.500.000 de locuitori, cât toată România dinainte de războiu. Este, înainte de toate, un oraș comercial și portul cel mai activ al Angliei: la cheiurile sale, care au o lungime de zeci de km, trag zilnic sute de vapoare, încărcate cu mărfuri și cu provizii din toate țările Europei și din toate continentele.

No. 39: Pod peste Tamisa: la mijloc două aripi, care se rădică, spre a face loc vapoarelor.

Porturi. După Londra, cel mai important port este Liverpool, pe țărmul de NE al peninsulei Țara Galilor. Pe aici intră vapoarele cu bumbac din Egipt, India și America. Glasgow, pe țărmul de E; centrul cel mai important în construirea va-

poarelor. Edimburg pe țărmul Mării Nordului. În capătul de E al munților Cheviot. Fosta capitală a Scoției. Dublin pe țărmul de E al Irlandei. Orașul principal al insulei.

Orașe industriale. Manchester, la capătul de SV al munților Penini, centrul cel mai puternic al industriei țesutului. Are o populație de 3 sferturi de milion. Birmingham, între Manchester și Londra, este centrul industriei metalurgice.

Orașe culturale. Eton pe Tamisa, la V de Londra, orașel cu populație mică, însă vestit în lumea întreagă prin școlile sale secundare de lux. Aici liceele, toate internate, sunt organizate pe un principiu necunoscut în restul Europei: școala în aer liber, libertate deplină a elevului, învățatură cât mai puțină, sporturi cât mai multe, dar mai presus de toate o educație desăvârșită: elevul iese de aici un adevărat cavalier, care nu știe ce e minciuna, dar nici frica.

Oxford, tot pe Tamisa, mai la V de Eton. E un orașel cu abia 30.000 de locuitori, dar cu una din cele mai vechi universități din Europa (din anul 1249). Aici studenții trăesc, cași la Eton, în aerul liber, ocupându-se mai mult cu sporturile, decât cu cartea.

Cambridge, orașel de aceeași mărime ca Oxford, la N de Londra, deasemenea c'o universitate renumită.

Orașe istorice. Cork, pe țărmul de S al Irlandei, oraș mic. El a dat însă pe mucenicul, care, lăsându-se să moară de foame, a cucerit libertatea țării sale.

Forma de guvernământ. Anglia este monarhie constituțională, cea mai veche din Europa. deoarece Magna Charta a fost dată poporului în anul 1215. Suveranul poate fi și o femeie, cum a fost

regina Victoria, care a domnit 60 de ani. Sunt 2 corpuri legiuitoare: Camera Lorzilor, unde membrii intră pe viață, prin drept de moștenire și Camera Comunelor, cu deputați aleși cași la noi.

VIATA IN ANGLIA.

1. LIBERTĂȚILE CETĂTENESTI

Natura raporturilor dintre stat și cetățean are aici cu totul alt caracter decât pe Continent. Pentru cetățeanul englez nimic nu-i mai presus de libertatea lui individuală.

Englezul nu crede că omul e creat pentru patrie, ci patria pentru om. El e mai puțin preocupat de a fi cetățeanul unei țări mari, cât de a fi un cetățean liber. Drept vorbind, el e om înainte de a fi cetățean... Patriotismul, pentru el, constă în a menține energic independența cetățeanului împotriva dezvoltării și încălcării statului.

În locul armatei statului, formată prin recrutare înpusă, Anglia are armata cetățenilor înrolați de bună voe. Recrutarea silită n'a putut fi înpusă în Anglia, cutoată dorința autorității centrale. Cine-i deprins cu sistemul și regimul nostru militar va rămâne surprins, când i se va întâmpla să citească unul din afișele cu condițiile de angajare în armata engleză: salar săptămânal, săli de biliard, de fumat, de muzică, câmp de sporturi și jocuri, five o'clock tea... pentru soldați! Gândească-se acum cineva la soarta soldatului-ordonanță de pe Continent.

Drepturile cetățeanului sunt aici ocrotite ca în nicio altă țară din lume.

În Anglia există răspunderea personală a funcționarului față de cetățean. Oricare cetățean dar, fie el particular ori slujbaş, are dreptul să dea în judecată pe acela, care l-a pricinuit un rău. Un caz caracteristic: un elev dintr'o școală de marină, eliminat sub o acuzare infamantă, a dat în judecată pe directorul școlii. Justiția a găsit dreptă plângerea elevului și i-a dat satisfacție.

Orice reprezentant al puterii Statului, fie judecător, soldat ori agent al forței publice, e tras la răspundere în fața Inaltei Curți, când a săvârșit un abuz de putere. Ordinul superiorului nu scutește de răspundere în fața magistratului pe acel care-a comis un abuz, ci aduce la bara justiției încă un acuzat. Dacă o autoritate judecătorească a încălcat libertatea individuală a cuiva, ordonând o arestare, fără dovadă materială a vinovăției, atât judecătorul care a dat mandatul de arestare, precum și temnicerul, care a primit pe arestat în închisoare, pot fi trași la răspundere în fața magistraților dela Inalta Curte și condamnați. Despre vinovăția unui

celebru asasin, acum câțiva ani, nu se indoia înimeni, cu toate acestea mult timp el s'a plimbat liber pe străzile Londrei, spionat numai discret de poliție. N'a putut fi arestat până când n'a fost găsită dovada materială. Soldații, cari ar săvârși un abuz de putere, prin întrebunțarea armelor, fie chiar din ordinul ofițerilor lor, vor fi trași la răspundere înaintea magistraților și condamnați, împreună cu ofițerii.

.....
Aici egalitatea în fața legii este o realitate.

Nimeni nu e cruțat de magistrați, când e vorba de-a aduce lumină; însuși prințul moștenitor a fost citat înaintea Curții de Justiție ca martor, și a trebuit să se prezinte și să se supună la toate întrebările puse de avocați. De multe ori miniștrii au trebuit să apară ca martori în fața tribunalului.

2. RELIGIOZITATEA; POPORULUI ENGLEZ.

Poporul englez e fără îndoială cel mai religios popor din Europa; religiozitatea lui însă are un înțeles special: el este religios în afară de codul și metafizica religiei creștine. El are nevoia emoțiilor religioase; simți acest lucru în bisericile anglicane, în parcurile engleze, unde credincioșii se adună la un loc să petreacă duminicile, cântând împreună psalmi sub cerul liber.

Englezul e religios, dar pune libertatea mai presus de religie. Pentru el noțiunea de liber cugețator nu exclude noțiunea de religios. Poți să fii adventist, anabaptist, arian, orice, numai creștin să fii. În zilele de sărbătoare, în fiecare colț de stradă întâlnești grupuri de creștini cu un predicator laic în mijlocul lor: e o nouă biserică independentă sub cerul liber. În schimb, nicăeri binefacerile nu sunt așa de mari și făcute din toată inima. Nici într'o altă țară nu mai întâlnești această sete nepotolită de a se devota pentru binele public. Fete tinere din burghezie se înrolează ca surori de caritate în spitale în număr atât de mare, încât nu mai e nevoie de personal plătit; profesori de universitate, conferențiarul ambulanță duc poporului din oraș în oraș pâinea științei; tinerii titrați ai universităților din Oxford și Cambridge uită de cariera lor personală pentru a cheltui câțiva ani din viața lor în serviciul dezmoșteniților. Cartierele sărace ale Londrei sunt neconținut cutreerate de studenți, cari împart ajutoare materiale, țin conferințe, fac anchete și atrag atenția publicului asupra nevoilor muncitorilor. Mult au contribuit ei la îndreptarea relelor și la alinarea suferințelor.

(I. Botez: Aspecte din civilizația engleză).

5. DANEMARCA.

Așezarea. Danemarca este așezată cu vreo 80 mai la N decât România.

Suprafața. Danemarca este una dintre țările mici ale Europei, împreună cu Elveția, Belgia și Olanda: ocupă cam 43 000 de kmp, împreună cu insulele apropiate. În această înțindere însă nu intră insulele depărtate (Far Oer și Islanda).

Hotarele. La V e scâldată de Marea Nordului, iar la E de Marea Baltică. La S se mărginește cu Germania.

Țărmurile. Această țară seamănă în privința formei uscatului cu Grecia: este alcătuită dintr'o peninsulă, Iutlanda, și dintr'uu grup de insule în Marea Baltică. Iutlanda, cași Morea, este îngustă: dacă te urci pe-o înălțime, zărești spre E sau spre V marea, sclipind la orizont. Dintre insule, numai 2 sunt mai mari: Seclanda, despărțită de peninsula Scandinavică prin strâmtoarea Sund; Fionia, cu strâmtoarea Beltul mic la V, spre Iutlanda și Beltul mare la E spre Seclanda. Aceste strâmători au avut mare însemnătate pânăla săparea canalului Kiel, întrucât trecerea din Marea Nordului în Marea Baltică se făcea numai pe aici.

Cum însă Marea Baltică este foarte puțin sărată, se produc niște curenți puternici, cași la Gibraltar, la Dardanele și Bosfor: apa mai dulce și deci mai ușoară a Mării Baltice trece pedeeasupra în Marea Nordului sub forma unui adevărat șuvoiu, iar pededesubt pătrunde apa mai sărată și mai grea a Mării Nordului.

În jurul Iutlandei și printre insule, apa este puțin adâncă, mai ales în Marea Nordului: dacă te urci pe-o înălțime pe țărmul de V, înzadar vei privi în zare după Țumul vreunui vapor, sau după

pânza albă a unei corăbii: toate fug la mare depărtare de aceste vaduri, unde s'ar împotmoli la fiecă pas. Din pricina micii adâncimi, valurile Oceanului, mănate din larg de vântul de V, aici se lovesc de fund, încât se frământă și mai grozav, izbînd cu furie în țărni, pe care îl rup în bucăți: astfel a fost despărțit în anul 1825 capătul de N al Iutlandei, formându-se un fel de strâmtoare, Limfiord, tot așa au fost fărâmițate dealungul țărnelui, insulele Frizice. Cu sfărâmurile, însă dintr'o parte a uscatului, valurile mării clădesc alături: astupă golfulurile, prefăcându-le în lacuri și netezesc malurile. În chipul acesta țărnel de V este drept și lipsit de orice creștături: pe-o distanță de aproape 300 de km nu este un singur golf adevărat și deaceia niciun port.

La E fiind adăpostită dinspre ocean de Iutlanda, Marea Baltică este mult mai liniștită, iar țărnel mai creștat.

Relieful. Intreaga Danemarcă are un relief foarte scund. Ar fi un șes cudesăvârșire neted, dacă n'ar fi trecut peste trupul ei ghețarii puternici de odinioară, cari coborau din munții Scandinavici și au presărat pestelot, și 'n Iutlanda și 'n insule, movile înalte de picriș și mâl. Cea mai înaltă din aceste măguri ajunge 175 de m. Într'o țară așa de netedă însă movilele acestea par mai înalte decât sunt, deaceia una din ele, lângă țărnel de E, a și fost botezată Himmelsberg (= muntele cerului). Alte rădicături nu se mai găsesc decât dealungul țărnelui de V: un șir de dune de nisip, rezultate din fărâmiturile uscatului, pe cari valurile le aruncă pe țărni.

Clima. Așezată lângă Oceanul Atlantic și 'n apropiere de curentul Golfului, Danemarca e în toiul cliimei oceanice. Iernile aici sunt blânde îndeobște,

cutoatecă nu tocmai ca în Anglia, sau Irlanda. La 2 sau 3 ani e și câte o iarnă grea, când până și străntorile, fiind puțin adânci, îngheață. Iarna, apoi, este obișnuit anotimpul cel mai furtunos, deoarece mijlocul Oceanului Atlantic, mai cald, este măturat de vârtejuri de aer rece, cari vin dinspre Groenlanda și din Oceanul Inghețat. Vara este obișnuit ca și în Anglia: răcoroasă și ploioasă.

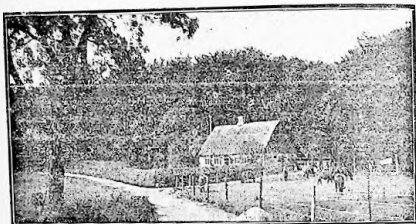
Vântul: ca pe tot țărmul Oceanului Atlantic, suflă fără încelare, vara cași iarna, vântul de V. Din această cauză copacii mai ales pe țărmul Mării Nordului, sunt cu crengile sucile și întoarse spre E.

În privința ploilor se deosebește de Anglia: în Danemarca sunt puțin. Cauza stă în relieful ei așa de scund: vântul de V aduce cu dânsul nori din belșug, cum însă nu întâlnește în cale înălțimi, cari să-i stoarcă, trece mai departe, fără să stropiască decât rar și puțin. Totuși, pământul este aici destul de umed, deoarece vara fiind puțin călduroasă și evaporarea este slabă, așa încât din apa de ploae nu se pierde decât foarte puțin.

Apele. Având o întindere așa de mică, fluviile sunt foarte scurte. Cum și ploile nu sunt prea bogate, aceste fluvii sunt și sărace în apă. Singură Seelanda are câteva fluvii ceva mai adânci, pe cari pot să umble șleperi cu fundul lat.

Vegetația și animalele. Fiind o țară cu o populație destul de deasă, însă cu pământ firav, pădurile au fost tăiate mai pestetot, spre a se face loc ogoarelor. Astăzi Danemarca e una dintre țările cele mai sărace în păduri: a doua din Europa, după Anglia. Copacul cel mai răspândit e fagul, ca unul căruia îi priște clima umedă. Prin mijlocul, dar mai ales prin E țării, spre Marea Baltică, întâlnești crânguri de fagi stufoși și înalți, cari umbresc, cu ramurile lor lungi și noduroase,

conacurile moșierilor. Sunt, poate, cei mai frumoși fagi din Europa. Îndobște însă pădurile sunt mici și puține.

No. 40: *Casă țărănească în Danemarca*: mare și bogată ca un conac boieresc. Înconjurată de pădurea de fagi seculari.

Pământul Danemarcei se poate împărți în două printr-o linie, care ar merge dela N la S, mai aproape de țărmul Mării Baltice. Partea dela N, nisipoasă, este o stepă întrebuințată mai mult pentru pășune, cea dela E. lutoasă, bună pentru agricultură. Insulele sunt și ele lutoase.

Cultura pământului a urmat în această țară o dezvoltare cutotul originală, unică în Europa. Trebuind să se hrănească dintr'un pământ nevoias, fiind apoi un neam de oameni harnici, Danezii și-au lucrat ogoarele cu cea mai mare îngrijire, reușind să capete cea mai bogată recoltă din toate țările: 25-30 hl la ha, îndoit cât secoltem noi, dintr'un pământ gras ca untul. Cultivă mai mult secara și cartoful, iar unde au soare ceva mai din plin, grâu. Apoi, pe locurile, mai grase, îndeosebi în insule, sfecla. În stepa din N crește cirezi mari de vite bune de lapte, cari peste iarnă se hrănesc la

grajd cu nutrețul semănat anume și cosit de 5-6 ori pe vară.

Mulțumită unei munci cu rânduială și prevedere, cum și unei bune îngrijiri a vitelor, au ajuns să dobândiască atâtea produse agricole (cereale, carne, lapte, unt, ouă), încât să poată vinde din gros peste hotare, în țările cu populație industrială, ca Germania și Anglia. Foloasele, pe cari le aveau însă dela animale, erau mai mari decât cele dela ogoare. Și atunci au început să dea o dezvoltare din ce în ce mai mare creșterii vitelor și păsărilor, pe spinarea agriculturii: suprafața ogoarelor scădea, crescând în schimb întinderea lănețelor. De unde acum 50 de ani exportau grâu, acum sunt siliți să importe ei înșiși pentru nevoile lor proprii. Nu numai atât: sporind așa de mult numărul cornutelor, de câțva timp nu le mai ajunge nutrețul produs în țară, încât trebuie să cumpere din țările vecine fân și nutreț (trifoiu și lucernă). În acest chip Danemarca a ajuns să fie astăzi a doua țară din lume în privința mulțimii animalelor domestice (întâia fiind Irlanda). În privința foloaselor, pe cari le trage dela vite, Irlanda rămâne însă cu mult în urmă. Pe acest lărmân Danemarca este în fruntea tuturor țărilor depe glob.

Apușile subsolului. Danemarca n'are în adâncurile pământului ei nimic, care să-i poată servi la industrie: nici cărbuni, nici fier. Nu are măcar acele căderi de apă, pe cari Elveția sau Austria le-au prefăcut în putere electrică.

Industria și comerțul. Singurele industrii, cari au putut lua naștere aici, sunt acelea, cari întrebuițează materiile prime, date de agricultură și anume: a) distileriile de spirt; b) fabricile de zahăr; c) fabricile de conserve, unde se întrebuițează carnea dela animale, cornute și porci. d) lăbăcăriile, cari prefac pieile animalelor tăiate.

Cum însă nu are nici cărbuni, nici căderi de apă, iar lemnul este foarte puțin, Danemarca trebuie să importe pentru industriile ei mulți cărbuni: jumătate din totalul importului constă numai din acest articol. În afară de cărbuni mai cumpără din afară cereale, întrucât cele produse în țară nu ajung, apoi unelte de fier și mașini, deoarece nu are nicio fabrică metalurgică.

Exportă în cantități foarte mari, în Anglia și în Germania, produsele ei agricole: unt, carne, ouă, păsări, vite și piei. Fiind, cași Grecii, un popor mai mult insular, Danezii încă din evul mediu au roit prin toate mările vecine, îndeosebi spre V, unde li se deschideau zările Oceanului Atlantic. Urmașii au moștenit această deprindere, așa încât astăzi sunt unul dintre popoarele maritime ale Europei, alături de Englezi și Olandezi.

Căile ferate încă sunt destul de întinse: la sută, de 3 ori mai dese decât în România. Fiindcă insulele alcătuiesc ținutul cel mai însemnat, căile ferate se continuă din peninsulă pe insule: spre a nu turbura călătorii, s'au construit vapoare anume, cari trag la țarm, iar trenul întreg, cu locomotivă și vagoane, trece direct pe vapor. Acesta îl duce pe apă până la țarmul din față, unde trenul se pune iar în mișcare: depe vapor trece pe uscat și își continuă drumul până la insula vecină, unde se repetă aceeași manevră.

Populația. Danemarca are o populație de 3.300.000 de locuitori cu o desime de vreo 77 de inși la kmp, cu un sfert mai mult decât în România. Desimea nu este însă deopotrivă: în insule fiind clima mai blândă și pământul mai roditor, trăește partea cea mai mare din populație. Peninsula, dimpotrivă, este mai puțin locuită.

Populația este foarte unitară, neavând mai deloc

streini. Ca religie sunt aproape toți luterani, numai foarte puțini catolici.

Danezii se trag din vechii Germani, amestecați doar cu câțiva Slavi. Danemarca, împreună cu Scandinavia, este leagănul neamului german: de aici au pornit în evul mediu acei îndrăzneți corăbieri, cari au cucerit Anglia, ba unii au străbătut oceanul deacurmezișul, ajungând până în America de Nord, cu vreo 1.000 de ani înaintea lui Columb¹⁾.

Orașele. Capitala e Copenhaga, în insula Seelanda, la strâmtoarea Sund, în fața țărmlui peninsulei scandinave, din care pricină a fost hotărâtă Constantinopolul nordului. Are o populație de vreo 700.000 de locuitori, fiind singurul oraș mare al țării, prea mare chiar, întrucât cuprinde o cincime din întreaga populație. Este însă, după Hamburg, portul cel mai activ din NE Europei.

Orașe comerciale. Un oraș comercial foarte important, deși mic, este portul Esbjerg, pe țărmul de V; aici se încarcă în vapoare toate produsele agricole, cari merg în Anglia: ouă, unț, slănină, șuncă, etc.

1) În timpurile moderne s'au lăsat de piraterie și de aventuri spre țărmuri depărtate, închinându-și toate puterile întru buna întocnire a țării și munca pământului. Au îndrăznit pe țărani cu intelapclune, făcându-i să învele mijloacele cele mai spornice de a-și cultiva egoarele și de a-și îngriji vitele, apoi, de a se întovărăși între ei în tot felul de cooperative: de fabricarea untului, de pregătirea șuncii, de vânzarea ouălor. În nicio țară cooperația nu este așa de dezvoltată ca aici: fiecare țărăn e membru în mai multe cooperative. Toți citesc cu interes ziare, reviste și cărți, ascultând cu mare luare-aminte și punând în practică sfaturile și învățăturile din ele. Astfel au realizat o adevărată miracol: deși popor mic, cu o țară săracă, fără cuceriri, fără colonii, Danezii au ajuns poporul cel mai bogat și mai mulțumit din Europa. Aici fiecare casă țărănească e un adevărat conac boeresc, curtea și grajdul pline ca un stup, iar oamenii sănătoși și veșnici: alături de țările scandinave Danemarca are cei mai mulți locuitori, cari ajung la adânci bătrânețe.

Forma de guvernământ. Monarhie constituțională cu dinastie națională. Are, cași România, 2 corpuri legiuitoare.

TRECEREA MĂRII BALTICE.

— CU TRENUL IN VAPOR —

Am plecat din București în după amiaza zilei de 27 Octombrie. La gară m'am urcat în vagonul direct Berlin. În Bucovina ninge. Ne așezăm să dormim, care cum poate. Ziuă se face undeva în Polonia. Văzduhul e posomorit și câmpurile acoperite cu un strat subțire de zăpadă. Peisajul e uniform și lipsit de interes. Sate sărace cu căsuțe cenușii, drumuri desfundate, țărani cu fețe supte, zgribuliți de frig și cu privirea îngrijorată. A venit iarna.

La o gară unde oprim, mi se pare Tarpov, o adunare neobișnuită, cu larmă mare. Peronul se umple de persoane, al căror port, vorbă și înfățișare îmi amintesc Moinești mei familiari. O familie pleacă „la America” și restul comunității o petrece la gară. Toți vorbesc deodată, toți vor să-și facă loc la geam pentru o ultimă strângere de mână; totuși, nimeni nu plânge. Dimpotrivă, cei mai mulți, mai ales cei tineri, râd și glumesc, pare că ar fi un prilej de veselie. Plecăm petrecuți de un chlot lung și fluturări de baliste. Sunt de admirat oamenii aceștia, dintre care unul, bunicul probabil, e bătrân de tot, iar nepoții abia ajung cu capul la fereastră; el lasă în urmă tot ce au cunoscut o viață întreagă și cu tot avutul strâns în câteva lăzi, pleacă să înfrunte necunoscutul, cu nădejdea unei vieți mai bune. E spritul pionierilor și al coloniștilor, care au cucerit întinderile necunoscute ale celorlalte continente.

A doua zi dimineața, în gara Stettin, mă urc în vagonul direct Stockholm. Vagonul e suedez și se cunoaște. niciodată n'am văzut un vagon de clasa a II-a la fel. Se poate compara favorabil cu cele mai bune specimene ale Companiei Internaționale de vagoane cu paturi. De fapt e vagon de dormit cu toate amenajamentele necesare. În vremea asta trenul înaintează repede spre Nord; la Sassnitz sosim peste vreo jumătate de oră. Aici trebuie să ne imbarcăm în vapor. Sunt grozav de curios să văd și minunea asta și de aceea nu-mi găsesc astâmpărul.

Trenul, după ce se oprește, se întoarce și intrăm pe o linie specială, cu mașina îndărăt. Vagoanele se opresc în fața unei platforme de lemn, ce merge până la marginea cheiului. Două ștruri de stâlpi de lemn urlăși, ce se întind în mare ca două brațe, mărginesc exact drumul la platforma dinspre mare. Aici acostează vaporul. Macaralele coboară capătul dinspre apă al platformei

până se încheie exact cu marginea vaporului, iar liniile se potrivesc cap la cap.

Apoi trenul este împins încet în interiorul tunelului metalic și înghițit în interiorul vaporului. Sunt două linii în acest tunel și într'adevăr, peste câteva minute, un nou rând de vagoane, venite dinspre Hamburg, ocupă a doua linie. Platforma, care ne leagă de uscat se ridică fără șgomot și două porți uriașe închid intrarea în tunel. Capătul opus al liniilor se termină într'un tampon ca orice linie moartă. Acum încep operațiile de fixare a vagoanelor. Acestea sunt prevăzute la amândouă capetele și la ambele laturi cu câte o pereche de inele solide; lanțuri uriașe de fier sunt prinse cu un câpăt de inel, iar celălalt este fixat într'o încheetură specială în pardoseala tunelului. Pe lângă aceasta niște sprijinitori, la fel cu cele întrebuintate spre a rădica oșia unui automobil când se schimbă cauciucul, se înșurubează lateral sub vagoane. În felul acesta echilibrul este complet asigurat: vagoanele nu pot deraja, oricare ar fi oscilațiile vaporului, datorite valurilor mării. După ce am observat cu atenție aceste operații, mă urc pe punte. De aici de sus, nici n'ai bănuie că în pânțelele vasului sunt adăpostite două trenuri. Totul e cât se poate de elegant. Un restaurant larg, cu plante exotice printre mese, o sală de lectură, un bar pentru băuturi sau ceai, etc. îți dau impresia că te găsești pe un vapor obișnuit. În vremea asta am plecat, aproape fără să simțim mișcarea. Eșim la larg. Marea e foarte liniștită. În general e calmă aici și valuri ca în canalul Mănecei probabil că nu se produc niciodată. Trecerea mării durează în mod normal patru ore și 10 minute. Ne apropiem de coasta Scandinaviei. Pe țarm două lumini roșii, care se sting și se aprind alternativ, arată debarcaderul. O serie de alte lumini scilipse în noapte ca niște licurici. Deodată de pe vapor un reflector puternic aruncă un cilindru de lumină orbitoare în fața noastră. Acum observ că înaintăm între două rânduri de semnele. Cele din dreapta sunt niște lumini, care funcționează intermitent ca orice far; pe când lumina reflectorului de pe vapor e îndreptată spre stânga noastră, luminând rând pe rând niște plăci metalice ce se înșirue ca pictrele de hotar. În fața noastră un far puternic străjuește intrarea între cele două coloane de stâlpi de lemn, la capătul căror e platforma de debarcare, la fel cu cea din Sassnitz. Vasul manevrează cu mare precauție și încetinește. Iată-ne ajunși. Operațiile se repetă aici în sens opus. Ne luăm locurile în vagoane. O locomotivă ne scoate pe uscat, în gară. Sunt în Suedia și conform tradiției ar trebui să iau o piană în gură. În gară observ pe linia din față vagoane de dormit clasa a III-a. Cer explicații unui amabil cicerone, care mă lămurește, că sunt pe cât se poate de comode,

cu singura deosebire, că compartimentele au câte 4 locuri. A trebuit să viu în Suedia, ca să dau de vagoane de dormit clasa III-a. Ne culcăm, după ce trecem de Malmö, iar a doua zi dimineața intrăm în Stockholm.

(Dr. Eugen Chirnoagă: Scrisori din Suedia).

Harla 22: Peninsula Scandinavică, Danemarca și țăările baltice.

6. PENINSULA SCANDINAVICĂ.

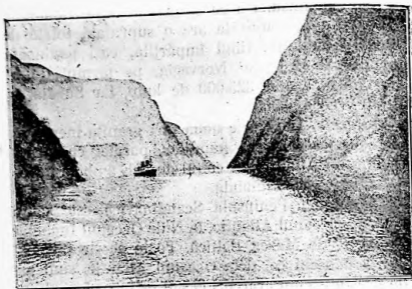
Așezarea. Peninsula Scandinavică este ținutul cel mai nordic din Europa; numai Rusia se întinde mai departe, în zona polară. În latitudine: capătul

de S al peninsulei e cu 50 mai la N de România.
Suprafața. Peninsula are o suprafață totală de 776.000 de kmp, fiind împărțită, cași peninsula Iberică, în 2 state: Norvegia, pe țărmul de V, mai mică, având 325.000 de kmp, iar Suedia, la E, cu vreo 450.000.

Hotarele. Intre cele două țări granița merge încobște pe vârfurile munților, paralel cu țărmul Oceanului Atlantic; în colțul de NE ambele țări se mărginesc cu Finlanda.

Țărmurile. Peninsula Scandinavică este udată la V de Oceanul Atlantic, la N de Oceanul Inghețat, iar la E de Marea Baltică. Toate aceste țărmuri, dar încosebi cel dela Oceanul Atlantic, sunt așa de crestate, cum ararcori găsim pe fața pământului. Golfurile intrate adânc în uscat, peninsulele și insulele dau acestui țărm o înfățișare unică pe glob.

Golfurile depe țărmul de V, numite fiorduri, au o formă cuțotul deosebită: foarte înguste, numai de 200—300 m, alteori și mai puțin, abia câțiva metri, încât vaporul doar cu multă fereală se poate strecura. Pereții se rădică însă de-o parte și de alta drepti și prăpăstioși pânăla o înălțime de câteva sute de metri. Aceste fiorduri pătrund până departe în uscat, cele mai adesea perpendicular cu țărmul. Unele dintre ele sunt foarte lungi. Astfel Sogne fiord e lung de vreo 180 de km, cât dela București, până aproape de Focșani. Apa înăuntrul fiordurilor e înfiorător de adâncă: între 1.000 și 1.200 de metri. La capătul lor dinspre ocean însă toate au un prag submarin, care le apără și de furtunile din larg și de apa ca ghiața din fundul oceanului. Cum valurile astfel nu răzbesc înăuntru, suprafața lor e netedă și lucie ca oglinda, iar vara e limpede ca un pahar de cristal. Dacă ești atunci în barcă, nu privi în jos mult timp: câți turiști,

No. 41: *Un fiord norvegian*: vaporul alunecă pe luciul fiordului, într'o singurătate și o tăcere ca din alte lumi.

s'au trezit din visurile lor fermecătoare în baia rece a fiordului!

Insulele, deasemenea, sunt nenumărate: la intrarea golfulor dincolo de ele, mari, mici, de toate formele și de toate înălțimile. Unele sunt simple stânci, altele doar ca niște holovanii. Cele mai mari sunt insulele Lofoten, mai la N de cercul polar.

Marea Baltică are și ea fiorduri și insule, însă mai mici și mai puține.

Relieful. Toată peninsula este muntoasă, afară de colțul de S, la E de strâmtoarea Kategat, unde se află și o câmpie mică, aparținând Suediei.

a) *Munții.* Alpii Scandinavici fac parte dintre munții cei mai vechi din Europa. În tinerețea lor erau mai falnici decât Alpii din Elveția. Cu vremea însă au pierdut mereu din înălțime: furtunile puternice venite de pe oceanul Atlantic, ploile aduse de vântul de V, rozându-i neîncetat, i-au coborât

la statura de astăzi, când abia depășese înălțimea Carpaților. În timpurile din urmă, după potop, au mai venit și ghețarii, acoperind întreaga peninsulă cu o platoșă de ghiață. Mișcându-se încet, dar cu putere, acele lăvăluguri uriașe au scobit spre V, pe țărmul Atlanticului, acele golfuri curioase, fiordurile, și au presărat nenumărate movile de pietriș pe povârnișurile și la poalele munților, ba adesea și în mijlocul lacurilor. În acest chip însă și ultimele vârfuri, ce mai rămăseseră, au fost tocite și rotunjite. Astăzi în Scandinavia nu se mai găseseră piscuri ascuțite, ci numai cocoșe și plăiuri: masivul cel mai înalt din toată peninsula, Galdhøpig, la N de Sognefiord, deși e cât Negoitul, deabia se ridică puțin deasupra podului; în centrul căruia se află. Așa de nelede sunt aceste plăiuri, încât unele fluvii curg dela izvor în două direcții: protivnice: o parte spre V, vărsându-se în Oceanul Atlantic, iar alta spre E, în Marea Baltică.

Alpii Scandinavici se termină scurt la Oceanul Atlantic, cu pereții prăpăstioși; spre E însă, pogoră cătră Marea Baltică treptat, în terase.

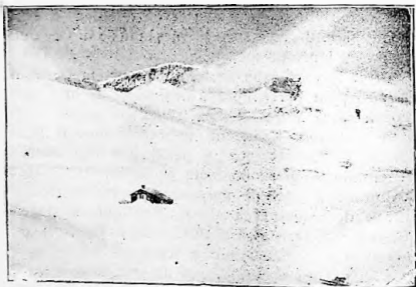
b) *Câmpia*. Cam din dreptul strâmtorii Skagerak se întinde spre S până la insulele daneze o câmpie, singura din toată peninsula. Aici a fost odinioară un braț de mare, care, împreună cu Skagerak de astăzi, lega Marea Nordului cu Marea Baltică. Ghețarii însă și fluviile au astupat repede acest braț, prefăcându-l în șes.

Clima. Deși se întinde așa de mult dela N la S, clima peninsulei e înrâurită nu atât de latitudine, cât de depărtarea de Oceanul Atlantic, prin care străbate marele fluviu de apă caldă al Curentului Golfului. Deaceia, peninsula Scandinavică se împarte în 3 finuturi climatice.

a) *Clima oceanică*: ocupă o fașie îngustă dealu-

gii cârmului de V. Verile sunt răcoroase, cu ploi dese, iernile însă blânde. Aici nu îngheață niciodată, nici chiar dincolo de cercul polar. Ghețarii pluviali, cari au scufundat marea vapor Titanic, sunt necunoscuți.

Clima alpină. Indată ce depe țărnișurile încropite ale fiordurilor te urci sus pe munți, dai peste altă climă. Din cauza înălțimei iarna nu numai că se simte, dar durează obișnuit jumătate de an. Aici nu mai plouă, ci ninge. Pe vârfurile înalte, deci, zăpada nu se topește niciodată, îmbrăcând totul în lințoliul ei de moarte. Poți să umbli sute și sute de km, dela N la S, nu vei întâlni nicăeri, ori încotro îți vei întoarce ochii, decât aceeași pustietate albă, cu licăriri albastre în zare. Prin văi,

No. 42: Un plai în Alpii Scandinaviei: în pustietatea aceasta o casă, totuși, adăpostește o familie de oameni harnici.

ori pe povârnișurile mai repezi, zăpada formează ghețari, cari alunecă încet spre mare. Pe țărmul Oceanului Atlantic îi vezi adesea spânzurând dea-

supra fiordurilor, la înălțimi de sute de metri, cum atârână primăvara nămeții depe strașina caselor.

c) *Clima continentală.* Aceasta cuprinde povârnișurile de E, pânăla Marea Baltică. Aburii calzi, aduși de vântul de V de deasupra Curentului Golfului, se opresc pe Alpii Scandinaviei, așaîncât iarna în Suedia e foarte grea: uneori mercurul îngheață în termometre. Răurile incremenesc și ele; golful Botnic însuși îngheață 2-3 luni, deoarece apa aici este foarte puțin sărată. La greutatea iernei, apoi, se mai adaugă lungimea nopților: din cauza latitudinei, în luna Decembrie, noaptea durează la Stockholm 19 ore, iar mai spre N. pe cercul polar, 24 ore. La capătul de Nord, însfârșit, soarele nu mai răsare timp de 2 luni și jumătate. Această noapte așa de lungă însă e adesea luminată ca în basme de aurorele polare.

Vara, în schimb, e destul de călduroasă, aici, având, apoi, o dreaptă despăgubire pentru înlăturicul de peste iarnă: pe țărmul Oceanului Inghețat soarele în timpul verii nu mai apune depela mijlocul lui Maiu, pânăla sfârșitul lui Iulie.

Ploile în acest ținut, fiind oprite de Alpii Scandinaviei, sunt cu mult mai puține.

Apele. Peninsula Scandinavică trimite foarte apele ei spre cele două țărmuri, de V și de E, împărțindu-le, deci, în două bazine.

a) *Bazinul Oceanului Atlantic.* Munții fiind aici prea aproape de țărm, toate fluviile sunt foarte scurte. Cum, apoi, țărmul este pestelof înalt și prăpăstios, apele nu se varsă la nivel cu oceanul, ci lae salturi și cascade de zeci și sute de metri. Adesea, când pe luciul transparent al fiordului, vaporul alunecă tăcut, printr'o lume pustie ca 'n povești, decodată auzi un uruit, apoi la o cotitură vezi cum râul cade parcă din cer, descriind un arc de cerc uriaș.

b) *Bazinul Mării Baltice*. Aici povârnișul este destul de lung, așaîncât fluviile au loc unde să curgă; cum apoi toate trec prin lacuri, sunt și bogate în apă. Totuși și ele au cascade, deoarece sar din treaptă în treaptă. Servesc doar la transportul butucilor: aceștia sunt aruncați în vultoare și merg astfel singuri la vale, iar la coturi oameni puși anume îi îndrumează mai departe cu cângile. Dintre aceste fluviu Lulea face cea mai măreață cascadă din Europa, lată de 1 km și înaltă de 2 ori cât Niagara.

Lacurile. Mai importante decât apele curgătoare sunt lacurile. Impreună cu Finlanda, formează ținutul cu lacurile cele mai multe din toată Europa.

Mai toate aceste lacuri sunt copiii marilor ghetari de odinioară, afară de Vener, Veter și Mălar, cari sunt rămășițe din fostul braț de mare, ce lega pe vremuri Marea Nordului cu Marea Baltică.

Vegetația și animalele. Pe țărmul celalt al Atlanticului, lipsit de înrăurirea binefăcătoare a Curentului Golfului, pădurea încetează la 58°, în dreptul lacului Vener. Mai departe acolo se întinde tundra, care ocupă tot capătul de N al peninsulei Labrador și țărmul golfului Hudson. În peninsula Scandinavică tundra se mărginește la o fâșie foarte îngustă în N, apoi pe plaiurile înalte ale munților. Încolo, pădurea stăpânește întreaga peninsulă, dela strămoșia Skagerak și Kategat pânăla capătul de N. Dacă relieful n'ar fi așa de muntos, iar pământul ar fi alcătuit din pietre mai moi, s'ar fi putut face o agricultură bogală ca în Danemarca.

NORVEGIA.

Vegetația și animalele. Norvegia având din peninsula Scandinavică toată partea muntoasă, cu po-

vârnișul de V scurt și prăpăstios, cea mai mare parte din suprafața sa este loc sterp: stâncărie goală, sau acoperită de zăpezi și ghețari. Pădurile ocupă aici numai un sfert din întinderea totală a țării și se găsesc mai ales în colțul de S. în jurul golfului Cristiania. Fiind la o latitudine așa de nordică, pădurile sunt numai de brazi. Deoarece ei cresc foarte încet, au lemnul mai vârtos ca în orice altă țară.

Cu pământul ei pietros Norvegia nu poate avea agricultură: din toată suprafața țării agricultura nu ocupă nici a suta parte și aceasta e adunată la S. pe țărmul golfului Cristiania. Se cultivă cerealele inferioare, ovăzul și secara, apoi gulia și cartoful.

Înpreajma fiordurilor, cari cu apa lor mai caldă sunt un fel de mici mediterane, se cultivă și ceva legume, precum și pomi roditori. E, adesea, o privește dintre cele mai originale, să vezi cum sus, pe muchea stâncoasă a fiordurilor, spânzură uriașa limba a ghețarului, iar jos, lângă apa molcomă, ci-reșii și merii înfloriți, găliți parcă de sărbătoare. Îndeosebi sunt cultivate țărmurile fiordului Trondhjem, cutoalecă e așezat la 63° latitudine.

Îndeobște însă aceste produse ale agriculturii norvegiene înseamnă foarte puțin. Sunt, oarecum, niște trufandale. Deaceia oamenii se hrănesc mai mult cu mămăligă de ovăz, iar în anii răi o mesteacă și pe aceea cu făină din coajă de mesteacăn.

Populația trăește din 3 îndeletniciri:

a) *Exploatarea pădurilor.* Iarna, când omul și-a isprăvit treburile, se urcă sus la munte, intră în pădure și taie copacii, lăsându-i pe loc. Primăvara, când râurile se dezghiață, se duce și le dă drumul pe apă, iar jos așteaptă lucrătorii dela herăstrae, cari îi prind și-i duc la fabrică.

b) *Creșterea vitelor.* Ploile cele dese, aduse de

vântul de V, întrețin câteva pășuni, acolo unde pământul e ceva mai afânat. Cu ajutorul acestor pășuni, precum și a fânețelor semănate, locuitorii cresc un număr de vite destul de mare. Iernatul e însă așa de greu din pricina nutrețului pe sponci, încât adesea cornutele primăvara abia se în picioare. În tundra dela N cresc renii. Laponii au turme mari de reni domestici, pe cari îi mână la pășune vara în N, iarna spre S.

c) *Pescuitul*. Ocupația de căpetenie însă a populației este pescuitul. Se poate spune cu drept cuvânt, că pescuitul este aici îndeletnicirea națională: lumea trăiește din mare și prin mare. Îndeosebi primăvara, când peștii umblă în călduri uriașe să-și depună icrele în ape mai calde și dau busna în fiorduri, toată Norvegia e plină de însuflețire: pe tot țărmul de V nu vezi altceva decât bărci de pescari intrând și ieșind din port, descărcând peștele pe cheiul plase și năvoade întinse la soare. Femei despiciând peștii c'o îndemânare desăvârșită, sărându-i și așezându-i în culii. Pretulindeni în aer un miros, care pentru un om cu nasul mai subțire i-ar întoarce măruntaele pe dos. Două soiuri de pește alcătuiesc bogăția principală: scrumbiile și sardelele. Dacă stai pe țărm și privești spre larg, vezi cum bancuri imense de plevușcă argintie înaintază ca la un asalt, se înghesue și se frământă, spărgând și zbârlind valurile cu creasta albastră a spinărilor lor. Parcă marea însăși se umflă de năprasnica lor mulțime. În atari cazuri pescarii n'au altceva de făcut decât să-i lase să intre în fiord, apoi să le taie eșirea, închizând cu plase gura fiordului. Așa de mult pește se prinde, încât acest articol a intrat și în hrana vitelor: fierț și amestecat cu țărățe sau puțin nutreț, este servit peste iarnă porcilor și vacilor. Mai mult, încă, slujește

și la îngrășatul pământului: capetele de pește și oasele se usucă, se piscază de se fac praf, apoi se aștern pe ogoare, înloc de gunoier.

Mai departe, în Oceanul Inghețat, se vânează marile mamifere, foca, morsa și balena, dela care se scot cantități imense de grăsime.

Avuțiile subsolului. Îndeobște munții vechi sunt bogați în minerale și metale. În Norvegia însă ei sunt încă prea înalți, așa încât numai în puține locuri s'a putut răzbi la aceste avuții tainuite în adâncimile pământului. Se scoate argint în S lării, ceva aramă, apoi, în cantitate mai mare, fierul.

Industria și comerțul. Lipsind cu desăvârșire cărbunele, industria a pornit târziu în această țară. În timpul din urmă a început să se întrebuițeze ca în Elveția și Austria, cărbunele alb: căderile de apă din munți, cari produc putere electrică. Principalele ramuri industriale sunt acelea, cari își scot materia primă din țară:

a) industria conservelor de pește. Se pregătesc în fiecare an milioane de cutii cu pește conservat, mai ales scrumbii și sardele, precum și faimoasa untură de pește; b) fabricile de hârtie, cari întrebuițează lemnul din păduri; c) construcțiile de corăbii, pentru cari brazii cu lemnul tare dau un material minunat; d) în ultimii ani a prins să capete o dezvoltare deosebită și industria turistică: dupăcum în Elveția vin mii de călători să admire frumusețea Alpilor, cu lacurile și ghețarii lor, tot așa dela o vreme în fiecare an crește numărul streinilor, cari vizitează fiordurile, înaintând apoi până dincolo de cercul polar, unde se bucură de priveliștea de neuitat a soarelui „dela miezul nopții”. Pentru a găzdui pe acești oaspeți chiaburi, au clădit oteluri și restaurante tocmai pe insula Spitzberg, care aparține Norvegiei. Aici, la 1.000

de km numai de pol, soarele nu apune pe cer timp de 4 luni și jumătate.

Din cauza reliefului neprielnic căile ferate sunt puține: abia un sfert din cât are țara noastră. Mai toate se țin în jurul capitalei. Una din ele, care străbate munții deacurmezișul, ieșind pe țărmul Atlanticului în fața insulelor Lofoten, este linia ferată cea mai nordică de pe tot globul.

Dacă liniile ferate sunt puține, cum era și de așteptat, în schimb navigația este foarte activă: flota lor de comerț este a cincea din lume. Ea transportă mărfuri de la o țară la alta, încasând astfel venituri însemnate, cu cari se acoperă diferența între import și export.

Cumpără din afară ceace-i lipsește mai mult: cereale și țesături. Vinde în streinătate conserve de pește, cherestea, lemnul și hârtia. Cumpărăturile întrec mărfurile vândute.

Populația. Cu munții ei înalți și c'un pământ așa de pietros, Norvegia nu poate avea o populație mare: abia vreo 2.600.000 de locuitori. Desimea generală ar veni 8 inși pe km. Desimea reală însă e cu totul alta. Interiorul țării, fiind acoperit mai pretulindeni cu gheață, e aproape pustiu. Astfel, doară populația s'a grămădit în 2 ținuturi: a) pe țărmul mării, unde traiul e mai înlesnit, mulțumită pescuitului. Din 64 de orașe, 57 sunt pe țărmul de V și de S. b) în jurul golfului Cristiania, unde pământul e ceva mai milostiv. Aici desimea este cu mult mai mare¹⁾.

1) Dealtfel, prea deși nu sunt Norvegienii pe micăeri. Și aceasta nu numai din pricina condițiilor speciale ale țării, ci și a firei lor: sunt oameni prea serfoși, foarte tăcuți, cărora le place să fie singuri. Ei n'au sate. Cuvântul „sat” nici nu există în limba norvegiană. Plugarii, păstori, pescari, toți locuiesc în case răzlețe, foarte depărtate una de alta. Chiar autoritățile sunt la țară împărțiate pe distanțe de km: într'o parte e biserica și casa parohului, cudesăvârșire singuratece, într'altă parte este primăria, apoi, mai încolo, școala.

Norvegienii, cași Danezii, se trag din vechii Germani, strămoșii tuturor popoarelor germane de astăzi. Intimpce însă în alte ținuturi s'au petrecut amestecuri, aici, unde nu erau în calea nimănui și nici țara, săracă, nu atrăgea pe nimeni, au rămas curaji. Dimpotrivă, ei s'au avântat cu îndrăzneală pe valurile Atlanticului, debarcând în Anglia, pe țărmul de N al Franței, unde provincia le poartă și astăzi numele (Normandia¹).

Deși trăese pe pământul cel mai vitreg din lume, își iubese țara cu evlavie, cași Elvețienii, muncesc cu îndârjire pe aceste pietre sterpe, sau pe valurile vesnie în fierbere ale Atlanticului și sunt printre oamenii cei mai cinstiți și mai civilizați din lume. Deși trăind atât de răzleți, nu există la ei neștiutori de carte: au învățători ambulanti, cari vin în fiecare casă câteva săptămâni, de învață carte pe copii, apoi trec mai departe.

Norvegienii sunt toți luterani.

În N țării se găsește și câteva zeci de mii de Laponi, mai toți păstori nomazi, trăind din creșterea renilor. Mongoli de obârșie, au îmbrățișat și ei religia creștină luterană și sunt la rând cu Norvegienii de baslină, știind cel puțin scrisul și cititul.

Orașele. Capitala este Oslo (numit, până acum câțiva ani, Cristiania). Așezat în fundul golfului Cristiania, în singurul ținut ceva mai roditor, este unicul oraș cu o populație mai mare. Bergen, pe țărmul de V, cel mai mare port de pescuie, legat cu Cristiania prin cale ferată și 2 șosele.

Forma de guvernământ. Până în anul 1905 Nor-

1) Și astăzi, când nu mai sunt țări de cucerit, încă pornesc întru descoperirea și cercetarea ținuturilor neumblate: un Nansen a petrecut 3 ani în pustietățile Polului Nord, un Amundsen a descoperit Polul Sud, iar în vara trecută (1928) și-a jertfit viața, alergând în ajutorul unui explorator nenorocos.

vegia era unită cu Suedia. În acest an, cele 2 țări s'au separat. Este o monarhie constituțională, cu un singur corp legiuitor.

S U E D I A.

Vegetația și animalele. Relieful Suediei fiind mai prielnic, întrucât povârnișurile munților se lasă spre Marea Baltică în paută lină, aici găsim mai puține locuri ocupate numai de stânci, sau de zăpezi veșnice. Deaceia pădurile, cari în Norvegia se întind abia pe un sfert din toată suprafața, în Suedia acoperă mai mult de jumătate din întinderea țării, fiind țara cea mai bogată din Europa în această formă de vegetație. Această pădure e măreață prin întinderea ei, cum și prin înălțimea și forma copacilor, drepti ca lumânarea. E însă tăcută și tristă. Spre N, îndeosebi, omul n'a ajuns încă să pătrundă prin aceste singurătăți, unde împărătesc în liniște elanii, vidrele, herminele, castorii, împreună cu alți stăpânitori mai fioroși: jderii, urșii și lupii. Acestea sunt singurele viețuitoare, ce se strecoară ca niște umbre pesubt bolțile întunecate ale codrului, unde liniștea mormântală nu-i turburată decât de uruitul prelung al șuvoaelor. Alături de stăpânii aceștia vechi ai pădurilor, mai sunt și stăpânii, și mai vechi, ai celor două lacuri mari dela S: în lacurile Vener și Mălar se găsește și astăzi focile mustăcioase, rămase aici depe vremea când brațului de mare lega Marea Nordului cu Marea Baltică.

În câmpia din capătul de S al țării, unde vara e călduroasă, pădurea a fost tăiată și s'a făcut loc pentru ogoare. În deosebire de Norvegia, unde agricultura e neînsemnată și lumea trăește din pescuit, aici 50% din populație se ocupă cu agri-

cultura. În Suedia se seamănă pe suprafețe mari cerealele sărace: ovăzul cel mai mult, apoi secara, după aceea orzul, iar pe povârnișurile bine însorite, cam până la N lacului Mălar, și grâul. El însă se coace anevoe, deaceia e cultivat puțin. O plantă foarte răspândită este cartoful, întrucât se mulțumește cu pământ sărac și cu căldură puțină. Hrana de căpetenie aici este, cași pe țărnuțul de V, mă-măliga de ovăz, la care se adaugă în Suedia și cartoful: fiecare Suedez consumă câte 200 kgr de cartofi pe an. Pe țărnuțul strămtorii Kategat se cultivă deasemenea sfecla de zahăr, care crește aici foarte repede, având soarele mult timp pe cer. Însfârșit în colțul de S se găsește și pomi roditori.

Creșterea vitelor este tot așa de îngrijită cași în Elveția și Austria. Vitele domestice sunt, cași copacii, mici la stat, însă răbdurii, ca pentru oameni săraci. Vacile, totuși, foarte bune de lapte: deaceia, cași în Danemarca, se produce atâta unt, încât pot să și exporte. Numărul cel mai mare de capete îl au cornutele, apoi porcii. Caii sunt cei mai puțini. Toate aceste soiuri de animale se găsesc cam până la mijlocul Suediei. De aici spre N vita obișnuită este renul.

Deși având un țărnuț atât de lung la Marea Baltică, pescuitul aici se practică foarte puțin, întrucât nu au nevoie: jumătatea din populație se ocupă cu agricultura, o mică parte cu tăiatul pădurilor, iar restul în fabrici. Deaceia au ajuns să importe pește din Norvegia.

Avuțiile subsolului. După agricultură, bogăția cea mai de seamă a Suediei sunt minele. Aici munții fiind mai tociți, s'a dat aproape de rădăcina lor, unde zac straturi groase de metale. Ba acestea se găsesc uneori până și în mlaștini și prin lacuri, unde au fost cărate de râuri. Cel mai răspândit

este fierul, care e și de o calitate așa de bună; încât e căutat chiar în țările bogate ele înșile în acest metal.

Industria și comerțul. Neavând cărbuni pentru topirea fierului, fiind, apoi, în vecinătatea unor țări cu industrie metalurgică veche, precum sunt Anglia și Germania, Suedia nu și-a putut intruchipa o industrie puternică de acest soi, cutoată bogăția ei în fier. Industriile de căpetenie sunt acelea, cari întrebuințează produsele pădurilor, agriculturii și creșterii vitelor:

a) industria lemnului: se face cherestea, apoi se fabrică hârtie din lemn și însfârșit chibrituri, cari au ajuns un fel de industrie națională a acestei țări: chibriturile suedeze sunt vestite în toată Europa:

b) industria zahărului: sunt numeroase fabrici de zahăr pe tot țărnul de S;

c) industria tăbăcirii, folosind pieile de vite. Sunt foarte cunoscute și răspândite până și în țara noastră „mănușile de Suedia”.

Vinde în afară: lemne, fier, hârtie, chibrituri, unt. Cumpără hrană, care nu ajunge, încoșchi cereale, apoi cărbuni și mașini. Căile ferate sunt destul de numeroase, având o lungime cam cât în țara noastră. Sunt, firește, foarte dese în S și rari în N. Aceste linii ferate sunt legate cu cele daneze și germane prin vapoare speciale, cari vin la țarm și iau trenul întreg, cu mașină cu tot, și-l trec peste strâmtoare, sau peste Marea Baltică. Pentru a înlesni navigația, au făcut o lucrare din cele mai anevoioase: au legat Marea Nordului cu Marea Baltică printr'un canal, lung de 450 km și care trece prin cele 3 lacuri, Vener, Veter și Mălar.

Flota de comerț a Suediei, fără să fie așa de importantă ca a Danemarcei sau a Norvegiei, face

lotuși servicii mari, aducând eflin îndeosebi cărbunii.

Populația. Cu relieful său mai scăzut și cu un pământ ceva mai darnic, Suedia poate hrăni o populație mai numeroasă: are ceva peste 6 milioane de locuitori, cu o desime generală de 15 inși pe kmp; ținutul cel mai populat este cel dela S. Spre N, unde clima e din ce în ce mai aspră, cum și spre V, unde relieful urcă spre plaiurile înghețate ale Alpilor Scandinavici, populația e foarte rară.

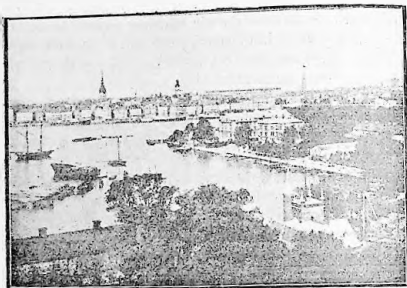
Suedezi sunt de aceeași seminție cu Norvegienii. Sunt cuadevărat frați: limba lor e aproape la fel, credința tot așa, fiind și ei luterani. 1).

Alară de Suedezi mai sunt în N câteva mii de Finezi și de Laponi, cari cresc reni. Cași cei din Norvegia, toți au învățat carte.

Orașele. Capitala este Stokolm, așezat la capătul de E al lacului Mälär. E botezat cu drept cuvânt „Veneția Nordului”, fiind clădit pe apă, cași mân-

1) Cași Norvegienii sunt oameni foarte harnici, cucernici, rându-iti „oameni cu Irca lui Dumnezeu”. Știința de carte este răspândită până în cel mai depărtat cătun și astăzi nu există Suedezi cât de sărac, care să nu cunoască scrisul, cititul, Istoria țării și rânduiala ei. Au avut unele cusururi, îndeosebi băutura. Cărmulteriori s'au străduit însă cu îndârjire și au lecuit poporul de această apucătură. Erău, deasemenea, cam șubrezi cu sănătatea; și aici s'au încercat și au găsit leacul: gimnastica suedeză, care a fost pe urmă adoptată de toate popoarele civilizate. Urmași ai îndrăzneților Normanzi din evul mediu, nici astăzi nu și-au pierdut avântul și curajul de odinioară: unii dintre ei, mai săraci, emigrează în Statele-Unite, alții, oameni de știință, pornesc în căutarea și cercetarea ținuturilor necunoscute, cași frații lor, Norvegienii. Astfel, profesorul universitar Oto Nordenskjöld a făcut ocolul Europei și Asiei dela N, descoperind în anul 1878 trecătoarea de N E. Sven Hedin a cutreerat pustlătățile Tibetului și ale lui Gebi, scormonind ținuturi pe unde picior de om nu mai călcăse înaintea lui. August Andrei a plecat în balon la Polul Nord, fără să se mai întoarca.

dra celate a dogilor. Oraş industrial, ceace i-
sporî populaţia la aproape jumătate de milion.

No. 43: *Stockholm, Veneşia Nordului*: zidit pe apă, caşi
faimoasa regiună a Adriaticei.

Oraş comerciale. Göteborg, pe şarmul străntorii
Kalegat, la capătul marelui canal, ce leagă, prin
cele 3 lacuri, Marea Nordului cu Marea Baltică.

Oraş culturale. Upsala, la N lacului Mălar, e
scaunul unei vechi universităţi.

Forma de guvernământ. Monarhie constituţio-
nală cu 2 corpuri legiuitoare. Dinastia e de obârşie
franceză, depe vremea lui Napoleon.

INTOARCEREA LUI NANSÉN DELA POL.

Dupăce străbăturăm vreo 400 de kilometri prin mijlocul ban-
chizei, ajunserăm în apă liberă, la capătul unui lung canal deschis
spre nord prin mijlocul gheţurilor. Ajunsesem tocmai în punctul cel
bun. Dacă am fi tăiat mai spre est sau spre vest, am fi fost ţinuţi
pe loc săptămâni de zile. Odată intraşi în Oceanul liber, ne îndrep-
tăm numaidecât spre Vardo. Un simţimânt de nedescris ne cu-
prinde, zăbind această nemărginire albastră.

Intr'o dimineață, pe când contemplem marea, descoperim în zare o pânză, fată-ne, înfărșit, în ape umblate.

În seara de 12 August deslușesc ceva negru înaintea noastră, departe de tot, în fundul zărei. Ce este? La stînga umbra aceasta se întinde departe spre sud. Mă uit la dansa ceasuri după ceasuri. E țara noastră, e țara Norvegiei. Parcă sunt vrăjiti: o parte din noapte mă adâncesc în contemplarea acestei lungi dăre întunecoase. Fiori de friguri îmi scutură tot trupul. Ce vești o să găsim la sosire?

A doua zi dimineața suntem aproape de țarm. Pământul e gol, sterp, tot așa de pustiu ca și acela, pe care l-am lăsat în urmă-ne, în negurile Oceanului înghețat, dar e Norvegia. Întâlnim mai multe corabii și schimbăm cu ele salutul de pavilioane. După aceea trecem pe la vama. În curând vine și pilotul. După ce arată puțină uimire, că aude vorbindu-se limba norvegiană pe puntea unui vapor englez, nu mai bagă în seamă ființa noastră, până când căpitanul îmi spune numele. Atunci parcă rămâne înlemnit; numai decît după aceasta însă chipul i se luminează de-o negrăită bucurie. Îmi strânge mâna zdravăn și mă felicită, c'am scăpat de moarte.

În curând intrăm în portul Vardo, pe tăcute și fără să ațragem luarea-aminte. Înainte de-a ancora, eu și cu Johansen sărim într'o luntre și ne îndreptăm numai decît spre telegraf. Peste câteva clipe suntem pe chei. Prea avem încă aerul unor pirați, spre a putea fi recunoscuți Trecătorii își văd de drum, lîră să-și întoarcă capul măcar. Singura ființă, care pare a fi bănuît întoarcerea a doi exploratori, e o vacă deșteaptă care, în mijlocul unei ulicioare, se oprește să se uite la noi cu'n aer foarte mirat.

Aduc la telegraf vreo sută de depeși, dintre cari una sau două de vreo mie de cuvinte. Văzând teancul de telegrame, funcționarul îmi aruncă o căutătură supărată; delincată însă ce ochii îi cad pe iscălitură, înfățișarea i se schimbă ca prin minune. Chipul îi strălucește de bucurie și-mi adresează o călduroasă urare de bunăvenire.

Vestea debarcării noastre se lăși repede în tot orășelul. Numai decît casele și corăbiile se împodobesc cu stenguri naționale și populația ne urează bun venit în strigări de veselie. În acelaș timp depeșile curg din toate părțile, aducând numai vești bune.

Prin locurile pe unde trecem, populația aleargă cu grămada. Bătrâna noastră mamă Norvegia, mîndră de opera ce-am îndeplinit-o, vrea parcă să ne strângă dușos la sân. casă ne mulțumească pentru truda suferită. Cutoateacestea noi nu ne-am făcut decît datoria și ne-am îndeplinit sarcina, ce luasem asupra-ne.

Călătoria noastră dealungul țarmului Norvegiei nu-i decît un mers triumfal.

La 9 Septembrie intrăm în fiordul Cristianiei. Capitala Norvegiei

ne face o primire, de care și-un prînz ar fi mîndru. Tunul bubue, strigătele și uralele răsună, pavilioanele flutură pretutîndeni în vînt ..

Seara sunt pe marginea fiordului. Ecurile .au amuțit și neagra pădure de brazi rămîne tăcută. Focurile de bucurie aprinse pe înălțimi se sting, iar clipectul valurilor mării la picioarele mele par, că-mi spun : „Acuma ești acasă la tine”. Pacea adîncă a unei serii de toamnă se pogoară binefăcătoare asupra sufletului oboșit.

Mi-aduc aminte de dimineața ploioasă de lună, cînd, pentru cea-dia urmă dată, mai călcam pe țărîmul acesta. De atunci au trecut trei ani. Am lucrat, am semănat; acum timpul culcării a sosit. În inima mea plîng de bucurie și de recunoștință.

Gheața și îndelunga strălucire de lună a nopților polare par un vis depărtat, depe alte țărîmuri, un vis care s'a mistuit deapururi.

Dar ce-ar fi viața fără visuri?

(Fr. Nansen : Spre Pol).

7. FINLANDA

Așezarea. Finlanda este așezată la N V Europei, granița ei sudică, la țărîmul golfului Finic, este cu aproape 11⁰ mai la N de Hotin.

Suprafața. Finlanda este ceva mai întinsă decît România, avînd o suprafață de vreo 388.000 de kmp, cu aproape 90.000 mai mult decît România.

Hotarele. La V se mărginește cu Norvegia, apoi cu Suedia; însfârșit cu Marea Baltică. La S cu golful Finic, iar la E cu Rusia: la N are o lășie foarte îngustă de țărîm la Oceanul Inghetat.

Țărîmurile. La V și S Finlanda este udată de Marea Baltică, cu golful Botnic și Finic. Amîndouă aceste golfuri au țărîmurile joase, însă destul de crestale; insule numeroase se află la gura de S a golfului Botnic, formînd un fel de punte între Suedia și Finlanda.

Relieful. Finlanda este o câmpie foarte veche, de aceeaș vrîstă cu Suedia, formată deci din aceleași pietre tari. Înălțimea mijlocie a țării este la fel cu Baranasul nostru, dintre Olt și Argeș. Odinioară avea culmi destul de rîdicale. Ghețarii însă, cari

coborau din Alpii Scandinavici, au geluit pretotindeni, făcând în urma lor pământul netezit. Ei au adus din Scandinavia măciniș și bolovani, pe care le-au presărat peste toată Finlanda, ca niște dăre imense. Acestea formează pe alocuri un fel de valuri de nisip și pietriș, lungi de sute de km. Unele din ele străbat chiar lacurile. Înălțându-se, ca o șea enormă, cu 20—30 m deasupra lucrului apelor, spre norocul locuitorilor, cari și-au construit șoselele pe creasta lor. În acest chip toată țara este ușor înclinată spre V, întorcând spatele Rusiei și îndreptându-se, dimpotrivă, spre Marea Baltică.

Clima Fîind departe de Oceanul Atlantic și avînd acelaș relief ca Rusia, Finlanda are o climă continentală. Cum însă e așezată pe cercul polar, înrăurirea latitudinii se simte bine, așaîncît iernile sunt foarte reci și lungi, durînd în mijlociu jumătate de an, sau și mai mult: din Octombrie pînă în Maiu Finlanda este „o țară albă”. Verile sunt destul de calde, cutoaleacestea nopțile sunt adesea reci, chiar în toiu verii, ceea ce cășunează foarte mult agriculturii. Apropierea Mării Baltice încă îndulcește clima, însă numai pe-o fâșie îngustă dealungul țărmului. Vîntul cel mai des este dinspre S V. Venind dinspre mare, mîină, cași în Danemarca, nori, cari trec mai departe, nefiind oprîți de munți, așaîncît deși plouă rar, cerul este mai totdeauna posomorit.

Apele. Neavînd munți, fluviiile Finlandei sunt scurte și cu apă puțină. Bogăția ei cea mare este în lacuri. Ghețarii au săpat în pământul pietros nenumărate săgașe lunguețe, unele mai mari, altele mai mici, în cari s'au caibărit tot alătea lacuri îndreptate dela N V spre S E, cum veniau din Suedia. Deaceea a și fost numită „țara cu o mie de lacuri”. De fapt, dacă te-ai numără pe toate, și

pe cele cu suprafață mare și pe cele mai modeste, am găsi nu o mie, ci 38.000! Un călător, care s'a urcat pe un grind croit de ghețari și s'a uitat de jur-împrejur, a avut o impresie uluitoare: „Mi se părea, că văd cum se retrag apele după potop. La dreapta, la stânga, înainte, înapoi, pretulindeni, licăresc ochiuri de apă. Ici formează bazine cât vezi cu ochii, dincolo seamănă doar cu albia unui râu. Într-un loc o peninsulă ciudată se înfige ca un cui în sânul valurilor, într-altă parte o puzderie de insulițe, ca un roi de muște, sunt risipite pe luciul lacului, iar brazi întunecoși se răsfoarnă cu capul în jos până în fundul apei”.

Lacurile acoperă în această țară ciudată cam 40% din suprafața totală. Cel mai mare este Ladoga, la granița de E, a cărui jumătate de N aparține Finlandei. Ladoga este însă o rămășiță din brațul de mare, care lega odinioară Marea Albă cu Baltica.

Mai toate aceste lacuri sunt legate între ele prin râuri, sau se scurg în mare printr'un fluviu scurt, dar adânc. Multe dau naștere la repezișuri, îndeosebi cele dinspre E, sau chiar la cascade.

Vegetația și animalele. Ca vegetație naturală, Finlanda e cuprinsă în întregime în zona pădurilor de brazi. Imensa laiga, care se întinde deacurmezișul Asiei, se continuă spre V până la țărmul golfului Botnic. În acest chip Finlanda este țara cea mai bogată în păduri din Europa, întrecând chiar Suedia, care are numai jumătate din suprafață acoperită cu codri, întimpce Finlanda are 60%. Copacul cel mai răspândit este bradul și moliftul, iar mai spre S mesteacănul. Din cauza climei aspre, cu ierni foarte lungi, agricultura nu-i cu puțință decât în partea de S a țării și mai ales în colțul de S V. Aici se cultivă grâul, pe suprafețe restrânse.

Secara se întinde până la capătul de N al lacului Ladoga. Mai departe spre N merge numai orzul, gulla și cartoful. Totuși, chiar aceste culturi sunt săracicioase și locuitorii în anii mai răi se hrănesc cu mușchiu din pădure și cu făină din coajă de mesteacăn.

Pădurile sunt, cași în peninsula Scandinavică, pline de vâmi. Totuși, un animal mare și frumos, elanul, care odinioară umplea codrii, fiind urmărit prea mult, a început să se împușineze. În schimb păsările de baltă sunt dese ca nisipul mării.

Vile domestice se cresc, deasemenea, în număr mare, mai cu seamă în N, unde agricultura se face anevoe. Cele mai numeroase sunt cornuțele, după cari vin caii, iar la urmă porcii. Spre granița de N se cresc reni; față de numărul mic al Laponilor, cari se ocupă cu creșterea lor, ar veni cam 10 reni de ficcare Lapon.

Avuțiile subsolului. Deși de vrâstă veche, subsolul Finlandei nu este deloc bogat. În colțul de SV se găsesc mine de fier, iar spre mijlocul țării, la N de Ladoga, ceva aramă și zinc. În schimb, carierele de piatră se întâlnesc la tot pasul, întrucât aici mai prefutindeni scoarța solidă e alcătuită din granit.

Industria și comerțul. Lipsită de cărbuni, având, după aceea, populație puțină și rară, industria este foarte puțin dezvoltată. Ea constă din 2 ramuri:

a) *Prelucrarea lemnului.* Din pădurile sale bogate Finlanda scoate cantități mari de lemn, pe cari le preface în hârtie și chibrituri.

b) *Industria țesătoriei.* Din timpul stăpânirii rusești au rămas câteva fabrici de țesut bumbacul, așezate aici, cași în Polonia, spre a li aproape de marele port european, pe unde vine bumbacul, Hamburg.

Mijloacele de transport sunt, deocamdată, puține. Șoselele sunt bune, dar căile ferate rare, construite abia după războiu, când Finlanda s'a constituit stat independent.

Intrucât agricultura nu poate hrăni întreaga populație, Finlanda importă cereale și zahăr pentru nevoile locuitorilor, iar pentru trebuințele industriei campără cărbuni, bumbac și mașini. Vinde în afară lemne, hârtie, chibrituri, unt, piei, izbulind cu aceste puține mărfuri să-și plătiască importul, așa încât deși săracă, nu rămâne datoare.

Populația. Într-o țară, unde aproape jumătate din suprafață e ocupată de lacuri, iar din rest pădurile stăpânesc mai mult de jumătate, populația nu poate fi mare. Ea se urcă la aproape 3 milioane și jumătate, cu o desime de aproximativ 10 locuitori pe km². În realitate populația este grămădită mai toată în colțul de SV, în triunghiul format de țărmul golfului Botnic cu al golfului Finic. Spre mijloc e foarte rară, iar mai spre N lipsește cu desăvârșire. Ea se alcătuiește din Finlandezi vreo 3.000.000, apoi puțini Suedezi, iar restul Laponi, nomazi, în ținuturile dela N.

Finlandezii sunt de obârșie mongolă, ceea ce se recunoaște și din înfățișarea lor: umerii obrajilor ieșiți, fața lătareasă, nasul turtit, ochii ca migdala. Amestecându-se însă cu Suedezii și fiind sub stăpânirea acestora timp de sute de ani, au ajuns un popor civilizat, superior altor popoare din Europa cu obârșie mai nobilă. Sunt oameni foarte curați, harnici, ordonați, cinstiți, credincioși. Mai toți știu carte. De religie sunt, cași Suedezii, protestanți.

Orașe. Capitala este Helsingfors, așezat în S țării, pe țărmul golfului Finic. Singurul oraș cu populație ceva mai însemnată, având vreo 200.000 de locuitori.

Forma de guvernământ. Este o republică în frunte cu un președinte. În această țară au drept de vot și femeile.

8. ȚĂRILE BALTICE.

Numele. Prin țările baltice se înțeleg cele 3 țări, create în urma marelui războiu, la S de golful Finic și care înainte făceau parte din Rusia. Cea dintâi este, imediat la S de golful Finic, Estonia, apoi la mijloc Letonia, iar la S, în graniță cu Germania, Lituania.

Așezarea. Aceste 3 țări se întind pe țărmul de E al Mării Baltice; cea mai sudică este așezată cu 50 mai la N de România.

Suprafața. Toate sunt țări mici, având fiecare o suprafață cam cât Danemarea. Singură Letonia, dela mijloc, e ceva mai întinsă.

Holarele. Estonia și Letonia se mărginesc la E cu Rusia, Lituania însă cu Polonia, iar la S cu Germania.

Țărmul. Pestetot țărmul este jos și nisipos, cu puține creștături, afară de marele golf Riga, care aparține Letoniei.

Relieful. Câteși trele aceste țări fac parte, ca relief, din marea câmpie rusească, la fel cu Finlanda. Cași la N de golful Finic, pământul e alcătuit din pietre tari, foarte vechi. Înălțimea e și mai mică decât în Finlanda. Singurele rădicături se găsesc, cași în Germania, pe țărmul Mării Baltice: mușuroacele lăsate de ghetarii coboriți din Alpii Scandinavici.

Clima. Fiind așezate cam în dreptul Moscovei, s'ar cuveni să aibă o climă continentală. Cum însă se află pe țărmul Mării Baltice, fără să se depărteze prea mult în interiorul continentului, încăurarea

mării se simte. Iernile nu sunt așa de aspre și de lungi ca în Finlanda, verile în schimb sunt destul de calde. Ploile cad cam cât în România, neavând munți, cari să oprească norii. Vântul precumpănilor e cel de V, ceea ce face, cași în Danemarca, cerul mai toldeana înourat și trist. Iarna se simte adesea un vânt rece din Rusia.

Apele. La N este marele lac Peipus, care se scurge prin fluviul Narva în golful Finle; prin Letonia curge Dvina de S, care izvorăște din podișul Valdai, împreună cu Volga și Niprul. Dvina își are în Rusia cam jumătate din cursul ei, apoi trece în Letonia și se varsă în golful Riga. Niemenul este fluviul Lituaniei. El vine deasemenea din Rusia. Toate aceste 3 țări mai au, apoi, numeroase lacuri, formate cași în Finlanda în făgașele săpate de ghețari. Aceste lacuri nu sunt însă nici așa de multe, nici așa de mari ca ale Finlandei.

Vegetația și animalele. În S Finlandei se termină taiga și încep deja să apară copacii cu frunze căzătoare, în primul rând mesteacănul. Țările ballice deci sunt în întregime cuprinse în ținutul pădurilor cu frunze căzătoare. Călugării germani în evul mediu au sădit numeroase păduri spre E, pentru a rădica un fel de barieră împotriva Slavilor. Apoi, cu timpul, pădurile s'au întins singure, acoperind astăzi cam jumătate din suprafața totală, alcătuiind astfel, cași în Finlanda, una din bogățiile de căpetenie ale țării.

Lacurile fiind aici mai puține, rămâne mai mult loc pentru cultură. Cum pământul e destul de sărac, fiind pietros, iar clima mai mult umedă, pășunile ocupă suprafețe întinse. Se cresc numeroase vite cornute și mai ales cai. Agricultură se face mai mult în apropiere de țărni. Se cultivă cerealele sărăce, secara și orzul, apoi cartoful.

Abuțiile subsolului. În adâncuri, pământul este aici și mai sărac decât în Finlanda, care cel puțin are fier. Carierile de piatră, cași la N de golful Finic, se găsesc pestelot. Statele baltice mai au însă în subsolul lor o bogăție, cunoscută și căutată încă din antichitate de corăbierii fenicien: chilimbarul. Acesta se găsește în mare cantitate în Lituania.

Industria și comerțul. Vechea Rusie întemeiează în aceste ținuturi, pe unde venia lumbacul din America, numeroase fabrici de țesut, cari lucrează și astăzi cu materia primă cumpărată din afară. Singura industrie băștinașă este, cași în Finlanda, transformarea lemnului din păduri. Fabricile de cherestea și de hârtie ocupă un număr însemnat de lucrători și produc în cantități mari, încât prisosul se exportă. Legăturile de comerț cu celelalte țări sunt abia la început. Au cam același schimb de mărfuri ca Finlanda: importă cereale și zahăr și exportă lemne și hârtie.

Căile de comunicație sunt destul de numeroase. Linii ferate sunt moștenite de la Ruși, cari le construiseră mai mult pentru scopuri militare. Mai dese sunt la N, în Estonia, întrucât această țară era cea mai apropiată de fosta capitală a Rusiei.

Populația. Ca obârșie populația este de 2 feluri: a) Rasa galbenă: la N Estonii de neam mongol, amestecași însă foarte mult cu Slavii și Germanii. Sunt în număr de 1 milion și jumătate. Ca religie sunt protestanți, cași Finlandezii.

b) Rasa albă: 1. Letonii, popor vechiu, cam de aceeași obârșie cu Slavii, în număr de vreo 2 milioane. 2. Lituania, tot așa de vechi cași Letonii, se trag deasemeni din Slavi. Numărul lor e cam cât al Letonilor. În deosebire însă de Finlandezi, Estoni și Letoni, cari au fost sub înrâurirea Suedezilor, și astfel au devenit protestanți. Lituania, fiind în

atingere cu cultura Polonilor, au îmbrățișat catolicismul.

În căleși trele țările se mai găsește apoi un mare număr de Germani, cari din Prusia s'au înliis în cvul mediu spre E ca grăniceri, călugări, plugari, fiind deci cei mai vechi stăpânilori ai pământului. Înafară de Germani mai sunt, însă în număr mai mic, Ruși, depe vremea când Rusia se întindea pânăla Marea Baltică.

Orașele. Estonia are capitala la Reval, port important la intrarea golfului Finic.

Capitala Letonici este Riga, deasemenea port, bine așezat în fundul golfului Riga, la gura fluviului Dvina.

Lituania singură are capitala în interior: Kovno, pe fluviul Niemen. I s'a dat însă portul Memel, luat dela Germania, la N de gura Niemenului.

Forma de guvernământ. Toate aceste 3 țări sunt republici.

STATELE DIN EUROPA CENTRALĂ.

Privire generală asupra vieții economice.

Meătuirea. Prin Europa centrală înțelegem acele țări, cari se întind între Marea Baltică și peninsula Italică și Balcanică, în latitudine, iar în longitudine între Rusia și țările așezate pe țărmul Atlanticului. Aici se cuprind, deci, următoarele state: Germania, Polonia, România, Ceho-Slovacia, Ungaria, Austria și Elveția.

Legăturile naturale. Înlimpce restul Europei trăește, sau poate trăi, izolat, fiecare țară putându-se lipsi de legăturile ei cu statele vecine, statele din Europa centrală sunt, prin însăși așezarea, relieful și producțiile lor, îndemnate la o apropiată conc lucrare. Anglia, bunăoară, a stat secole întregi la

o parte de Europa. La această izolare o ajută poziția ei de stat insular. Dar acelaș lucru l-ar putea face, la nevoie, și țările de pe marginile continentului: Rusia formează o unitate geografică aparte, deoarece granița ei de V se întinde până la izvoarele fluviilor sale, Niprul și Volga. Tot așa cele 3 peninsule dela S. Europei. Franța deasemenea, e o unitate geografică; Belgia și Olanda la fel. Pe când statele din Europa centrală atârnă unele de altele, din mai multe împrejurări :

a. Unele n'au ieșire la mare. Astfel sunt Elveția, Austria, Ungaria, Ceho-Slovacia.

b. Altele au ieșire, însă e o poartă cu cheia în mână străină. In această categorie este România, care nu poate răzbi la mare liberă, decât trecând prin Bosfor și Dardanele, aflate în slăpânirea Turciei. După-aceea, Polonia, care e silită să iasă prin Danzig, o creație artificială, întrucât lae Germania în două.

c. Cele mai multe fluvii, sau râuri, izvorăsc dintr'o țară și se varsă în alta. Din această pricină se ivesc adesea nemulțumiri și certuri: țara cu izvoarele preînde libera navigație pe ape spre vârsare, țara cu gurile cere să fie regulată albia râurilor in cursul superior, spre a nu da naștere la inundații și împotmoliri.

A. *Agricultura*. Unele din aceste țări sunt destinate, prin relieful, natura solului și subsolului, cum și clima lor, să rămână țări în primul rând agricole. In felul acesta sunt România, Ungaria și Polonia. Aceste țări sunt datoare, în interesul propriu, să dezvolte până la maximum producția lor de căpelenie. Această sporire a agriculturii se poate face în 2 chipuri :

a. *Suprafața cultivabilă*. Dintre cele 3 țări agricole, numai Ungaria a ajuns la maximum de su-

prafajă cultivabilă, având 60% din întinderea țării întrebuițată pentru agricultură. Polonia însă și România își mai pot spori suprafața cultivabilă.

a) *Producția la hectar.* Dealtă parte, atât România cât și Ungaria, dar mai ales Polonia, pot face o agricultură mai îngrijită, așa cum se practică în Ceho-Slovacia, în Danemarca, în Olanda, unde se scoate de pe un hectar 30 hectolitri, în loc de 15. În acest chip producția agricolă ar crește enorm în aceste țări, fiecare ar avea de vândut cantități mari de grâne, iar pe viitor ar putea să hrăniască o populație îndoită și întreită decât cea de astăzi.

c) *Creșterea vitelor.* Este o idee foarte răspândită, că o țară, care e numai agricolă, este menită să rămână o țară săracă. Această idee este greșită. Nu există în lume țară mai îndestulată și popor mai mulțumit decât în Danemarca. Iar în această țară agricultura a luat o formă cutoului originală, care s'ar părea la prima vedere o întoarcere înapoi, spre formele de viață și de ocupație ale popoarelor primitive: nu agricultura propriu zisă, deci cultura cerealelor, alcătuiește bogăția și propășirea Danemarcei, ci creșterea vitelor. Din acest exemplu se poate vedea, că o țară poate să se dedea cutoului unei singure ocupații, fără a se teme de sărăcie, numai să îndeplinească această îndeletnicire cu o grijă desăvârșită.

d) *Specializarea naturală.* Pe lângă specializarea aleasă de om, în vederea unui câștig mai mare, sau mai ușor, există și o specializare silită, impusă de natură. Polonia, bunăoară, deși țară agricolă, nu are decât foarte puține fructe, din pricina condițiilor sale climaterice, iar vii deloc. Trebuie, deci, să importe aceste roade. Țările vecine, cari produc fructe în cantități mari, sunt România și Ceho-Slovacia. Dintr'o lipsă de înțelegere

între aceste țări. Polonia duce până acum lipsă de fructe, iar în România merele, caisele, prunele, îndeosebi în Basarabia, stau și se strică. Cehoslovacia, apoi, dacă are pomi roditori, nu are vii. Amândouă aceste țări ar fi folosite, dacă s'ar aproviziona cu vin din țara noastră.

În privința pădurilor găsim aceeași specializare naturală: Ungaria nu are mai deloc păduri, în timp ce la granița ei de V se împânzesc falnice, pe coastele munților, frumoasele păduri ale Austriei. Aceste 2 țări se întregesc una pe alta pe țărâmul acesta: Austria e menită să ia cereale dela Ungaria, iar în schimb să-i dea lemne.

B. *Industria.* Pornind dela ideea greșită, că o țară agricolă e ursită să rămâie o țară săracă, statele din Europa centrală se străduiesc să-și creeze o industrie cu orice mijloace. Cum însă fabricile noi nu pot produce mărfuri așa de bune și de eficiente ca fabricile vechi, înzestrate cu mașini perfecționate, cu personal experimentat și uneori cu anumite secrete de fabricație, această industrie cere dela stat s'o apere împotriva concurenței streine. Consumatorul e însă nemulțumit, deoarece e astfel obligat să plătească scump o marfă proastă fabricată în țară, pe când ar putea, fără această intervenție a statului, să aibă din străinătate o marfă bună și eficientă. O măsură cuminată ar fi, ca statele din centrul Europei să se înțeleagă între ele în privința industriei, ca fiecare să producă numai acele mărfuri, pe cari le poate fabrica în cele mai bune condiții și cu prețul cel mai eficient. Un exemplu plin de învățământ în această privință ni-l dă marea industrie engleză. Fabricile de țesut din Anglia aveau nevoie, pentru stofele și postavurile lor, de mii de tone de culori. Ani de zile au scos aceste culori din plantele din ținuturile calde. Erau însă

foarte scumpe, față de culorile scoase de Germani din cărbunii de pământ. Atunci s'au pus să fabrice și ei culorile din cărbuni. Cum însă industria germană era mai veche și avea, după toate semnele, secretele ei de fabricație, culorile engleze, dacă erau de data asta estive, erau în schimb proaste. Atunci industria engleză, fără să se simtă cătuși de puțin înjosită, a luat hotărârea cuminte și a renunțat de a mai fabrica ea însăși culori, adresându-se pentru această specialitate industriei germane.

Prin urmare ar fi în interesul tuturor, ca țările din Europa centrală cu o industrie veche și perfecționată să lucreze și pentru celelalte state acele mărfuri, pe cari țările cu o industrie mai nouă nu le-ar putea lucra tot așa de bine și de estive, iar țările agricole să le vândă produsele solului.

C. *Căile de comunicație.* Prin însăși așezarea lor, țările din Europa centrală au legături mai mult între ele. Aceste legături s'ar putea strânge și mai tare, dacă s'ar spori și s'ar perfecționa căile de comunicație. Mărfurile se transportă pe 2 căi: pe uscat și pe apă. E însă o mare deosebire între aceste 2 feluri de comunicație: transportul cu trenul este îndeobște mult mai scump decât cu vaporul. De aceea mărfurile cu volum mic, cum sunt în genere cele industriale (mașini, țesături, polcălători cu trenul. Cele însă de origină agricolă (cereale, făină, vite, carne, piei cum și materiile prime (lemn, sare, cărbuni, petrol), având volum mare, trebuiesc să călătorească pe apă, spre a nu se încărca la cost cu cheltueli mari de transport. Tocmai în această direcție țările din centrul Europei sunt până acum, afară de Germania, slab organizate. Afară de Dunăre n'au altă cale comună pe apă. Dunărea însăși, apoi, are un mare neajuns: repezișul dela Porțile de Fier. Aici curentul e așa

de puternic, canalul deschis printre stânci așa de îngust, încât numai vase mici pot circula pe el. Trebuie dar ca statele interesate să se înțeleagă între ele, spre a se întreprinde în comun lucrările trebuitoare pentru lărgirea canalului și micșorarea curențului apei, îngăduind astfel și vaselor mari să poată naviga pe aici. Deasemenea, legăturile dela un fluviu la altul, prin canale, sunt foarte puține, afară de Germania. Și aici statele Europei centrale sunt datoare să ia măsurile convenite, spre a crea cât mai multe canale, așaîncât să se poată circula pe apă cât mai mult. Astfel, dacă s'ar uni printr'un canal râul Morava din Ceho-Slovacia cu fluviul Oder, cum și Prutul cu Vistula, s'ar stabili o cale foarte scurtă și foarte ieftină între Marea Baltică și Marea Neagră. Toate statele Europei centrale ar câștiga din deschiderea acestor noi drumuri pe apă.

Rezultatele viitoare. Aceste strânse legături economice ar putea duce, cu vremea, la o înțelegere politică. Un mare învățat ardelean a scris, cu puțin înainte de izbucnirea războiului mondial, o carte, care a stârnit o adevărată valvă în Europa: „*Statele Unite ale Austriei Mari*”. În această lucrare înțeleptul scriitor propovăduia o idee măreață: înfrățirea popoarelor din fosta Austro-Ungarie, prin acordarea de drepturi egale tuturor neamurilor din împărăție. Ceeace nu s'a putut face atunci, se poate face acum, după cumplitele învățăminte ale războiului: dupăcum în Elveția trăiesc în cea mai deplină armonie patru neamuri în aceeași țară, unul lângă altul, fără să-și dea cu cotul, tot așa pot trăi și popoarele Europei, sau cel puțin popoarele din Europa centrală, cari sunt așa de legate de natură, prin nevoile lor economice.

Când vor amuți urile de rasă, sau de religie,

și nu se vor mai dușmăni pentru un pic de pământ, toate aceste neamuri vor înțelege, că mijlocul cel mai bun spre a face din om un cetățean desăvârșit, este să-i dai deplina libertate în țara lui; atunci însă o epocă nouă se va deschide pentru popoarele Europei: fiecare locuitor își va iubi mai mult patria și va munci mai cu tragere de inimă și pentru el și pentru țară. Iar de aici vor rezulta două mari faloase, de la sine, cum curge apa la vale: bogăția locuitorilor și liniștea popoarelor.

MARILE PUTERI ECONOMICE ALE EUROPEI.

Ce se înțelege prin mare putere economică.

În istorie întâlnești foarte des cuvântul de mare putere. Acolo e vorba de statele cu suprafață întinsă și cu populație numeroasă, în măsură să rădăce armate puternice. Astfel de mari puteri au fost, printre altele, Austria și Turcia până deunăzi. Astăzi aceste mari puteri de odinioară au ajuns mici, deoarece țăria lor se răzina pe-o temelie subredă: pe niște popoare subjugate și împilate, cari nu puteau să rabde în vecii vecilor o stăpânire tirană.

În Geografie însă prin mare putere înțelegem altceva. Mari puteri geografice sunt și câteva state întinse, cu populație multă, ca Germania, Anglia, Franța, Italia. Dar găsim și câteva mari puteri, a căror hartă ocupă în Europa un locșor foarte modest, aproape nebăgat în seamă: astfel sunt Belgia, Elveția, Danemarca, Olanda, a căror întindere abia e cât Oltenia noastră.

Prin ce sunt aceste fărîșoare mari puteri? *Prin munca lor.* Mare putere este acea țară, care produce atât de mult, încât are prisoase, pe cari le vinde în afară.

Astfel, Rusia, care are o suprafață de 3 milioane și jumătate kmp, cu o populație de 70 milioane locuitori, este o putere economică mică. Belgia cu 30.000 kmp numai și cu 8 milioane locuitori, este, dimpotrivă, o putere mare. Ceea ce face din Belgia o putere mare este munca productivă a populației sale. Rușii însă muncesc puțin și prost și deaceia trăesc în mizerie.

A. *Marile puteri agricole.* Sunt în Europa țări, unde suprafața întrebunțată de agricultură este foarte mare, față de întinderea totală. Astfel Franța are 60% din suprafața ei ocupată cu ogoare. Totuși această țară nu este o mare putere agricolă, deoarece cerealele, pe cari le produce, nu numai că nu-i prisosesc, dar nici nu-i ajung pentru hrana populației, deaceia este nevoită să mai importe. Cauza stă în recolta slabă, ce culege depe un ha. Aici, cași în România, plugarul secole numai 15 hl la ha. Când vor ajunge să capele ca în Danemarca, sau Olanda, câte 30 hl la ha, atunci Franța, cu cele 60% din suprafața ei transformate în ogoare, va avea în fiecare an un mare prisos de cereale și atunci va fi și o mare putere agricolă.

Marile puteri agricole erau, înainte de războiu, de 2 categorii :

a) *producătoare de cereale:* Rusia, România, Ungaria, Bulgaria. Rusia, cu întinderea ei imensă și cu nesfârșitele ogoare de cereale ale Ucrainei, exporta anual câteva sute de mii de vagoane de grâu, pelângă alte sute de mii de vagoane de orz, ovăz și secară. Aceasta însă nu era o dovadă de adevărată bogăție, deoarece în timpee Sudul exporta cereale, mijlocul și Nordul suferia de foamete. Chiar așa însă, acum, după războiu, situația s'a schimbat mult. Marile transformări sociale petrecute în Rusia au provocat o scădere așa de

mare a producției agricole. încăl abia dacă mai exportă ceva.

Pre-faceri s'au întâmplat și în România și în Ungaria, improprietărindu-se țărani. Această împărțire a moșiilor a avut ca urmare și aici o scădere a producției, însă nici pe departe așa de importantă ca în Rusia. Aceste scăderi, atât la noi, cât și în Ungaria, sunt numai trecătoare, până ce țărănimea improprietărită se va deprinde să ia locul marilor proprietari dinainte și să facă o agricultură mai luminată.

Bulgaria singură n'a trecut prin atari crize. De-oarece și înainte de războiu era țară de mică proprietate. Astăzi cași acum 10 ani Bulgaria exportă aproximativ 30 000 vagoane de grâu, pe lângă câteva zeci de mii de vagoane din celelalte cereale.

b) *producătoare de derivate agricole.* În fruntea tuturor țărilor agricole stă, în această privință, Danemarca. Niciuna din marile puteri agricole nu vinde numai cereale, ci, alături de ele, și celelalte produse în legătură cu agricultura: vite vii, carne tăiată, lapte, unt, brânză, păsări, ouă, etc. Danemarca însă le întrece pe toate, ajungând cea mai mare putere pe acest lărâm. Printr'o muncă luminată, Danemarca a reușit să cuceriască piața germană și engleza. Lăplăriile, crescătoriile de porci și de păsări din această țară întreprind afaceri, cari nouă, celor din Orient, deprinși să stăm cu brațele încrucișate, ni se par basme. Astfel în anul 1925, Danemarca a exportat 12.000 de vagoane de unt în Anglia și Germania, de unde a încasat suma faimoasă de peste 20 miliarde lei. În acelaș an a exportat 20.000 de vagoane de untură și carne de porc. În total, cifra comerțului acestei țări, cu o populație abia de 3.400.000 de locuitori, comerț însă numai cu derivate agricole, a atins în anul

1925 suma de 4.500.000 koroane aur, cecece în banii noștri de astăzi face nu mai puțin de 180 miliarde lei.

În acelaș timp, comerțul României Mari, cu o populație de 18.000.000 locuitori, se urcă abia la 55.000.000.000 lei!

B. *Marile puteri industriale.* O țară se poate numi industrială, dacă jumătate din populația ei se ocupă cu industria. În această categorie intră numai 2 țări din Europa: Anglia și Belgia. Aici intradevăr 50% din numărul total al locuitorilor lucrează numai în mine și fabrici. În al doilea rând vin 3 țări, cari se apropie de acest procent: Germania, Olanda și Elveția, cari au cam 45% din populație ocupată în industrie.

Munca industrială este forma cea mai desăvârșită, la care poate ajunge omul. Astfel de muncă produce mult, repede și eficient, cerând în acelaș timp foarte puțină osteneală omului și, deasemenea, ocupând cel mai puțin loc. O fabrică, bunăoară, adăpostește în ea câteva sute, sau o mie de lucrători, produce într-o săptămână mărfuri în valoare de milioane și ocupă cel mult 3-4 hectare. Deaceia în țările industriale oamenii pot trăi adunați la un loc, în orașe mari.

Cât privește ramurile industriale din fiecare țară, acestea alărnă de natura solului și a subsolului.

a) *Industria metalurgică.* Țările bogate în cărbuni și fier și-au dezvoltat industria metalurgică. În această categorie se află Anglia, Belgia și Germania: aici producția de căpetenie stă în obiecte de fier și oțel, cum și în mașini de tot soiul.

b) *Industria țesutului.* Țesăturile se fac din 1 soiuri de materii prime: mătase, iu, lână și bumbac. Cele două dintâi sunt produse de lux, deaceia sunt scumpe și se cumpără numai de oamenii cu stare. Cum însă aceștia sunt puțini, industria mă-

tăsi și a inului nu sunt în măsură să îmbogățiască o țară. Astfel Franța și Italia, cari stau în fruntea tuturor țărilor cu țesutul mătăsii, nu trag profituri tocmai însemnate din această industrie. Deasemenea, nici pânzelurile de in și dantele din Belgia și Olanda. În schimb, stofele de lână și de bumbac au o căutare foarte mare, deoarece le poartă, și iarnă și vară, mulțimea cea mare a oamenilor muncitori din toate țările. Cum estinătatea joacă așa de mare rol în căutarea unei mărfi, țesăturile de bumbac sunt și mai răspândite decât cele de lână. Bumbacul nu-l poate avea însă decât acele țări, cari îl cultivă în colonii, sau îl cumpără din țările calde și-l transportă estin până în porturile lor. În categoria întâia se află Anglia, Olanda și Belgia, cari aduc bumbacul din posesiunile lor din celelalte continente. În categoria a doua intră Germania și Elveția, cari cumpără bumbacul, așa încât fabricile lor n'ar putea ține piept cu celelalte țări, dacă nu le-ar veni în ajutor o împrejurare: costul muncii. În țările cu industrie veche, Anglia, Belgia, Olanda, lucrătorii cer plată mare. În țările cu industrie mai tânără prețul muncii este ceva mai scăzut și numai în acest chip Germania și Elveția pot susține concurența.

Țesătoriile de bumbac au luat așa de mare dezvoltare, încât în Anglia ocupă aproape 1 milion de lucrători. Aceștia fiind capi de familie, rezultă, că numai din această industrie trăesc 4—6 milioane de inși.

Țesătoriile de lână, ca unele ce-și găsesc materia primă și în Europa, nu sunt limitate ca țesătoriile de bumbac la anumite țări și deaceia fabricii de postav se găsesc în mai multe părți ale continentului nostru. Totuși și aici cea mai mare dezvoltare industrială a atins-o Anglia, întrucât se bucură de 2 condiții excepționale: are lână și în

țară. și aduce foarte puțină din colonii, îndeosebi din Australia și din Noua Zeelanda.

c) *Industria elvețiană.* O mare putere industrială este și Elveția, deși țară mică, fără nici o bogăție în subsol și fără colonii. Industria acestei țări este o adevărată minune; ea arată în chip strălucit cum omul, prin voința și prin munca lui, își poate crea oriunde — până și din piatră seacă — mijloace de bun trai și de bogăție. Neavând cărbuni, a pus apele din munți să-i dea puterea trebuitoare, spre a porni mașinile. Lipsită de materii prime, cumpără dinafară bumbac și mătasă, pe cari le țese în țară și le vinde cu preț bun peste hotare. A sfredelit munții, croind pestetol tuneluri, șosele excelente și căi ferate, făcând astfel ca o mare parte din bogățiile Apusului să treacă prin Elveția, în drumul lor spre Răsărit. A clădit apoi oteluri mari și confortabile pe vârfurile munților, unde vin sute de mii de călători în fiecare vară, spre a se împărlăși de frumusețea ca din povești a munților și lacurilor Elveției. Prețurile în aceste oteluri sunt foarte modeste, curățenia exemplară, îngrijirea ca în familie, așaîncât nici un călător nu pleacă din această țară ospitalieră fără dorința fierbinte, de a se întoarce la cel dintâi prilej. Astfel această industrie originală a ajuns pentru acest popor sărac, dar harnic și cinstit, nu numai pâinea lui de toate zilele, dar și un izvor nesecat de bogăție, în afară de pilda luminoasă de înfrățire, pe care o dă în acelaș timp tuturor popoarelor lumii.

C. *Marile puteri comerciale.* În general marile puteri industriale trebuie să fie și mari puteri comerciale, întrucât cine produce mult, trebuie să și vândă mult. Astfel marile puteri comerciale ale Europei sunt Anglia, Germania, Belgia, Olanda, Elveția, Danemarca. Dacă cercetăm un tabel cu mu-

sterii acestor țări și cu mărfurile vândute, constatăm căleva lapte de-o deosebită importanță:

a) Statele industriale au cele mai întinse legături de negoț **tot** cu țările industriale, deoarece acestea fiind mai bogate și consumă din gros. Pelângă aceasta, fiecare cumpără dela celalt mărfurile de specialitate, în care s'a perfecționat mai mult.

b) **Popoarele, cari au fost încăerate în războiu,** întrețin acum schimbul cel mai activ de produse. Astfel, Germania face cele mai multe afaceri cu **Statele-Unite și Anglia,** dușmanii săi cei mai înverșunați de ieri. De aici rezultă, că ne putem aștepta într'un viitor apropiat la o confuierare pașnică între popoare.

D. *Puterile comerciale de transport.* Inafară însă de marile puteri comerciale rezemate pe-o industrie puternică, ale căror mărfuri circulă peste tot globul, **mai sunt și alte puteri comerciale, cari nu vând propriile lor mărfuri, ci pe-ale altora.** Fac, deci, numai serviciul de cărauși. În această categorie intră 2 țări sărace, cari sunt silite să-și caute în această **activitate** pâinea zilnică, pe care nu le-o dă pământul lor: Norvegia și Grecia. Popoarele din aceste țări se ocupă mai mult cu transportul mărfurilor pe mare, cu corăbiile și vapoarele. Norvegienii în mările din Oceanul Atlantic, iar Grecii prin toate colțurile Mediteranei.

E. *Puteri comerciale de transit.* Sunt acele țări, cari stau la răscrucea marilor drumuri de apă, sau de uscat. Prin aceste țări deci intră și ies mărfuri în cantități mare, cari se descarcă în magaziiile din porturi și apoi se încarcă în trenuri, cum e în Olanda, sau numai cât trec pe teritoriul țării, cum e Elveția. Alât Olanda cât și Elveția câștigă sume enorme dela acest fel de comerț. Dar nu orice țară trage astfel de profituri din așezarea ei. Trebuie ca porturile să fie inzestrate cu magazine încăpătoare,

liniile ferate să fie cât mai dese, spre a putea transporta repede și ieftin. Astfel România noastră ar putea fi o admirabilă țară de tranzit, între marile puteri industriale din Apus și ținuturile încă primitive din V Asiei și N Africii. Neîntrunind însă condițiunile de mai sus, porturi bune și linii ferate dese, tranzitul prin țara noastră este foarte mic, așa încât pierdem un câștig ușor și sigur.

Incheiere. Europa este continentul cel mai populat, lațã cu întinderea sa. Intimpce Asia are o populație de vreun miliard de locuitori la 41 de milioane kmp suprafață, deci cu o desime de abia 20 de inși pe kmp, iar America de N la cele 140 de milioane locuitori o desime numai de 7 inși. Europa are desimea cea mai mare depe glob: 15 de locuitori la kmp. Aceștia nu sunt numai cei mai numeroși depe fața pământului, dar și cei mai harnici și mai productivi. Aici se găsește țările cele mai civilizate din lume, Anglia, Germania, Belgia, Olanda, Elveția, cum și popoarele cele mai împăcate și mai mulțumite din câte există: Danezii, Norvegienii, Suedezii, Elvețienii, Olandezii. Adâncea mulțumire, ce domnește în sânul acestor din urmă popoare, este o mare învățătură pentru toate țările: bogăția lor nu vine nici dela pământul pe care-l locuiesc, căci mai pestetol e sărac; nici dela o climă prietnică, deoarece numai prietnică și plăcută nu este clima acestor țări nordice, îndeosebi a Scandinaviei. Buna lor stare e opera lor proprie; și-au creat-o prin muncă. Munca însă e la îndemâna oricui. Orice popor deci poate să ajungă la aceasă bună stare. Iar dacă trăește în sărăcie, dacă îl încacă apele și i se prăpădesc ogoarele, dacă seceta îi arde sămănăturile, să nu mai stea cu mâinile în sân, ci să facă ce-au făcut Danezii și Olandezii.

SCARA CUPRINSULUI

	<u>Pagina</u>
A) Europa fizică.	
Așezare	3
Așezarea Europei față de celelalte continente nordice	5
Țărmurile	9
Relieful	17
Clima	23
Apele	30
Vegetația și animalele	40
Populația	48
B) Europa politică: a) Țara noastră — România . .	55
b) Țările continentale: 1) Rusia . .	73
2) Ucraina .	88
c) Țările Europei centrale: 1) Polonia .	100
2) Germania	108
3) Ceho-Slov.	126
4) Ungaria .	136
d) Țările alpine: 1) Elveția .	143
2) Austria .	159
e) Țările mediterane: 1) Bulgaria	167
2) Grecia .	177
3) Jugo-Slav.	185
4) Albania .	195
5) Turcia .	204

	<u>Pagina</u>
6) Italia	208
7) Peninsula Iberică	222
f) Țările oceanice:	
1) Franța	233
2) Belgia	250
3) Olanda	259
4) Anglia	271
5) Danemarca	293
6) Penins. Scandinav.	302
7) Finlanda	320
8) Țările baltice	325
C) Statele din Europa centrală	328
Marile puteri economice ale Europei	334

~~8235 75~~

EXTRAS
 din
 Catalogul General
 al
 Bibliotecii pentru toți

Publicație Enciclopedică
 de Popularizare

Au apărut până azi 120C numere

Chatoaubriană. Alala, René, trad. de N. Dașcovici	548—49
„ Ultimul Abenceraș	550
Chiru Nanov Ion. Păcate vechi. Nuvele și schițe	575
Cicerone. Cuvântarea despre M. Marcellus, trad. de Vasile Grecu, prof. universitar	962
„ Pro Milone , din latinește de Vasile Grecu prof. univ.	967—68
„ Despre pretenie , din latinește de N. Dima	107
„ Caștinarele din latinește de prof. Const. Damianovici	803—804
„ Despre bătrânețe , din latinește de C. R. Stoicescu	333
Colloidi. Pășanille lui Vaslache	837—99
„ Pășanille lui Vaslache ” sau „Istoria unei pașale”, e titlul unei povestiri neobișnuite de cunoscute, căci e istorisirea vieții unei... păpuși de lemn. Place, farmecă—pe copii ca și pe cei în vârstă—și nu e ciliilor, chiar morți, care începând—din curiozitate—să n’o continue cu un interes crescând până la sfârșit.	
Colomb. Istorieare pentru copii	17

Costul fiecărui număr Lei 7.-

Cereți Catalogul general care se trimite gratuit de către
 Edit. Libr. „UNIVERSALA” Alcalay & Co. — București

nb
th
- th
+ e
th

h

PREȚUL LEI 97,75-

Lei 3-